

*Stephanie Delaneyová
Colin Cotterill*

PSYCHOSOCIÁLNA
REHABILITÁCIA DETÍ
VYSTAVENÝCH
KOMERČNÉMU
SEXUÁLNEMU
VYKORISŤOVANIU

*End Child Prostitution, Child Pornography
and the Trafficking of Children for Sexual Purposes*

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

La
Q
Centre
for
Prevention
of
Trafficking
by
Women

*Stephanie Delaneyová
Colin Cotterill*

PSYCHOSOCIÁLNA REHABILITÁCIA DETÍ VYSTAVENÝCH KOMERČNÉMU SEXUÁLNEMU VYKORIŠŤOVANIU

Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., La Strada ČR, o.p.s.
Praha, červen 2002

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukovaná v akomkoľvek forme alebo akymkoľvek spôsobom bez predbežného písomného povolenia DKK Náruč (prípadne za českú stranu La Strady ČR, o.p.s. alebo Friedrich Ebert Stiftung).

Text prešiel základnou redakčnou úpravou tak, aby bol zachovaný pôvodný zmysel zdejšej.

Preklad z anglického originálu a jazyková úprava / Mária Leitmanová

Odborná revízia textu / Tatiana Kozmiková

Obálka / Osaro Konečná

Redakcia / Blanka Dvořáková, Bronislava Česnaková

Tlač / Tiskárna GEMI

Praha, červen 2002

OBSAH

I. Materiál na samoštúdium vychovávateľov (str. 5)

Kapitola 1

Sexuálne zneužívanie dieťaťa

Časť 1 (str. 7)

Čo si predstavujete pod pojmom sexuálne zneužívanie dieťaťa?

Časť 2 (str. 9)

Aké znalosti a zručnosti potrebujú vychovávateľia, ktorí pracujú s obeťami CSA?

Časť 3 (str.11)

Čo je príčinou CSA a aké sú jeho následky pre dieťa?

Časť 4 (str. 15)

Ako sa deti stávajú obeťami?

Časť 5 (str. 16)

Ako máme v našom centre začať pracovať s problémami CSA?

Kapitola 2

Komerčné sexuálne vykorisťovanie detí (CSEC)

Časť 6 (str.18)

Čo je komerčné sexuálne vykorisťovanie detí?

Časť 7 (str. 20)

Aké sú rozdiely medzi CSA a CSEC?

Časť 8 (str.21)

Akým tlakom sú vystavené obete CSEC?

Časť 9 (str.24)

Ako dokážu obete CSEC prežiť?

Časť 10 (str.25)

Ktoré prostredie je najvhodnejšie pre prácu s obeťami CSEC?

Kapitola 3

Psychosociálna rehabilitácia

Časť 11 (str.27)

Načo je potrebná psychosociálna rehabilitácia?

Časť 12 (str.30)

Dajú sa tieto problémy riešiť pomocou poradenstva?

Časť 13 (str.33)

Za akých okolností sa poradenstvo stáva vhodnou súčasťou psychosociálneho programu?

Časť 14 (str.35)

Ktorí ďalší ľudia sa podielajú na psychosociálnom programe?

C 03 - 00421

Kapitola 4

Programy centra

Časť 15 (str.37)

Čo ďalšie by mal zahŕňať váš program?

Časť 16 (str.39)

Aké vzdelanie môžeme realisticky ponúknut?

Časť 17 (str. 41)

Pomôže odborný výcvik obetiam CSEC vymaniť sa zo života na ulici?

Časť 18 (str.42)

Aká kreatívna/tvorivá terapia bude efektívna v našom centre?

Časť 19 (str.44)

Nie je príliš neskoro začať s ochranným správaním?

Kapitola 5

Reintegrácia

Časť 20 (str. 46)

Máme tieto deti naozaj poslať do prostredia, ktoré ich uvrhlo do CSEC?

Časť 21 (str.47)

Čo je úspech?

Kapitola 6

Prevencia

Časť 22 (str. 48)

Aká je úloha vychovávateľa v prevencii?

ODPOVEDE (str. 49)

Práca s detmi, ktoré sú komerčne sexuálne vykoristované - niekoľko základných princípov (str. 68)

II. Tvorivé aktivity pre deti v drop-inoch a pobytových centrách (str. 69)

BUDOVANIE POZITÍVNÝCH VLASTNOSTÍ (str. 70)

TVORIVÁ TERAPIA VERZUS TERAPEUTICKÉ AKTIVITY (str. 71)

AKTIVITY (str. 72)

HROVÉ AKTIVITY (str.72)

Hračky (str. 73)

ŠPORT (str. 75)

Športy vyžadujúce minimum prostriedkov a priestoru (str. 75)

Športy, ktoré možno hrať na stole (str. 79)

HRY (str. 79)

Fyzický rozvoj a rozvíjanie motoriky (str. 80)

Rozvíjanie mentálnych zručností (str. 82)

Hry založené na náhode (str. 87)

UMENIA A REMESLÁ (str. 88)

Ako ušetriť peniaze za materiál (str. 91)

Aktivity (str. 92)

Aktivity v malých skupinách (str. 93)

Výstavy (str. 94)

TELESNÉ CVIČENIA (str. 94)

Zahrievacie cvičenia (str. 94)

Cvičenia zamerané na rozvoj sily (str. 95)

HUDBA A POHYB (str. 96)

Rytmus (str. 96)

Pohyb (str. 98)

Piesne (str. 101)

DRÁMA (str. 102)

Projekty pre prácu v malých skupinách (str. 105)

Improvizované drámy (str. 106)

Divadelné predstavenia (str. 108)

ČÍTANIE A POČÚVANIE (str. 111)

KREATÍVNE SEBAVYJADRENIE (str. 112)

Slovné prejavy (str. 112)

Písomné prejavy (str. 114)

AKTIVITY A VLASTNOSTI (str. 116)

III. Tréningová príručka (str. 121)

Úvod a podávanie (str. 122)

Poznámky pre trénerov (str. 123)

Tematický blok 1 (str. 124)

Učíme sa spolu - Ako bude skupina spolupracovať počas kurzu

Tematický blok 2 (str. 125)

Vplyvy a kontexty - Ako sa formujú naše názory na deti a na týranie a zneužívanie detí

Tematický blok 3a (str. 128)

Sexuálne zneužívanie dieťaťa (CSA) - Čo to je CSA a koho postihuje

Tematický blok 3b (str. 131)

Komerčné sexuálne vykoristovanie detí (CSEC) - Čo to je CSEC a koho postihuje

Tematický blok 4 (str. 135)

Špeciálne potreby detí, ktoré sa stali obeťami CSA - Ako sa líši starostlivosť o tieto deti

Tematický blok 5 (str. 139)

Špeciálne potreby detí, ktoré sa stali obeťami CSEC

Tematický blok 6a (str. 147)

Riadenie správania - Výklad pojmu a vypracovanie stratégii zameraných na zvládanie problémového správania a podporovanie pozitívneho správania

Tematický blok 6b (str. 154)

Zvládanie problémového správania (rozvíjanie zručností)

Tematický blok 7a (str. 156)

Podpora zdravia

Tematický blok 7b (str. 167)

HIV a AIDS

Tematický blok 7c (str. 172)

Zneužívanie omamných látok

Tematický blok 8a (str. 174)

Životné a sociálne zručnosti - Rozvíjanie sebadôvery, sebaúcty a zručností potrebných pre život

Tematický blok 8b (str. 180)

Posilňovanie ochranného správania a zvládanie hnevú)

Tematický blok 9 (str. 186)

Vzdelávanie a odborný výcvik

Tematický blok 10a (str. 192)

Komunikačné a terapeutické zručnosti - Rozvíjanie efektívnych spôsobov práce

s cieľom napomôcť procesu liečby

Tematický blok 10b (str. 204)

Práca so skupinami (str. 210)

Tematický blok 10c Osobný zážitok z terapie

Tematický blok 11 (str. 211)

Pomoc a podpora pre vychovávateľov - Ako predchádzať „vyhoreniu“

Tematický blok 12 (str. 213)

Úspešná rehabilitácia - Zvyšovanie šance na úspech

IV. Slovensko - anglický slovník odborných pojmov (str. 219)

V. Kontakty na pomáhajúce organizácie (str. 220)

I. MATERIÁL NA SAMOŠTÚDIUM

MATERIÁL NA SAMOŠTÚDIUM

Nasledujúci študijný materiál je určený centrám pre týrané a zneužívané deti a deti žijúce na ulici, ktoré sa rozhodli rozšíriť rady svojich zamestnancov, avšak nemajú prostriedky resp. možnosť poskytnúť svojim novým spolupracovníkom primeraný výcvik. Mnohé mimovládne organizácie fungujú so skutočne nízkym rozpočtom a sú nútené prijímať nedostatočne vyškolený personál alebo dobrovoľníkov, prípadne študentov stredných a vysokých škôl, ktorí vypomáhajú na čiastočný úvazok.

Po celom svete pracuje množstvo centier, ktoré si nemôžu dovoliť luxus zamestnávať špeciálne vyškolených terapeutov alebo poradcov. Mnohé z nich až príliš dobre poznajú situáciu, keď sa ich pracovníci ocitnú v role sociálnych pracovníkov, kuchárov, pedagógov, náhradných rodičov, poradcov či najbližších priateľov detí, ktoré prechádzajú ich starostlivosťou. Vo väčšine centier obyčajne neostáva čas na ďalšie vzdelávanie pracovníkov či účasť na špecializovaných výcvikoch, pretože majú už i tak nedostatok personálu a tento je plne využívaný 24 hodín denne.

Predkladané materiály sú určené na samoštúdium. Možno ich aplikovať priamo, adaptovať alebo preložiť pre potreby nových vychovávateľov pracujúcich so sexuálne zneužívanými alebo komerčne využívanými deťmi. Pracovníci centier s týmito materiálmi môžu pracovať vlastným tempom a v čase, ktorý im najväčšmi vyhovuje. Navrhnuté odporúčania vychádzajú zo skúseností celého radu tímov pracujúcich so sexuálne zneužívanými a využívanými deťmi na celom svete.

Uvedený materiál sa opiera o viaceré zdroje, medzi ktoré patria: Medzinárodný fond ECPAT pre detský výskum, regionálne pobočky ECPAT, BICE (Právo na šťastie) a Centrum na ochranu práv detí (Thajsko). Boli odskúšané v Ázii a východnej Afrike.

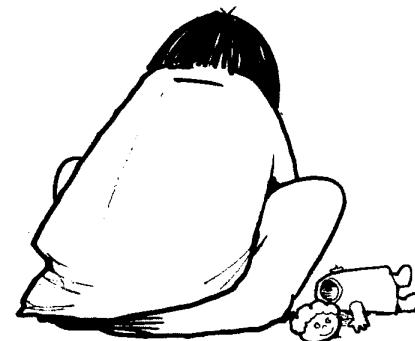
Táto pracovná príručka nepokrýva všetky aspekty psychosociálneho výcviku a netreba ju chápať ako text, ktorý musíte bezvýhradne akceptovať, keďže niektoré z uvedených zistení nemusia platiť rovnako pre každú krajinu. Bude ju potrebné doplniť a prispôsobiť tak, aby odrážala vašu vlastnú, špecifickú situáciu. Ak sa rozhodnete pre jej rozšírenie, môžete pouvažovať o zaradení ďalších témy, akými sú napríklad *Zdravie, Zneužívanie drog a alkoholu, Zvládanie problémového správania, HIV AIDS, Postraumatická stresová porucha alebo Ako sa staráť o vychovávateľov*, ktoré sú tu spomenuté len okrajovo. Z hľadiska potrieb samotného centra bude potrebný hlbší „záber“ v kapitole venovanej prevencii.

Napriek všetkému dúfame, že táto metodika sa pre vás stane užitočným sprievodcom pri príprave vašej vlastnej pracovnej príručky. Ak budete potrebovať ďalšie rady, prípadne budete mať nejaké pripomienky alebo odporúčania, budeme radi, ak sa obráťite priamo na nás v ECPAT International.

Dobrý deň! Tento študijný materiál je určený pre vás a vašu prácu. Môžete ho používať spôsobom, ktorý najlepšie vyhovuje vašim potrebám. Pomôže vám zistiť, na čo sa treba zameriť pri práci s deťmi, ktoré boli sexuálne zneužívané alebo využívané na komerčné účely. Niektoré časti si pre upresnenie budete možno musieť prediskutovať so svojim supervízorom. Keď dôjdete na koniec určitej kapitoly a budete mať nejaké nejasnosti ohľadne toho, čo ste sa naučili, vráťte sa k tejto kapitole znova. V závere každej kapitoly sa nachádza krátky kvíz. Za správne zodpovedanie otázok vás nečaká žiadna cena, pomôžu vám však lepšie pochopíť obsah predkladaného materiálu. Odpovede na otázky chápte ako súčasť učenia sa, nie ako jeho ukončenie.

Kapitola 1 Sexuálne zneužívanie dieťaťa (Child Sexual Abuse – CSA)

Časť 1 Čo si predstavujete pod pojmom sexuálne zneužívanie dieťaťa?

I.A

Naozaj viete, čo je to sexuálne zneužívanie? Mnohí ľudia majú v tomto smere rôzne, často protichodné predstavy. Skúsme zistiť, či sa opierame o rovnaké východiská. V nasledujúcej tabuľke uvádzame zoznam dvadsiatich konštatovaní o sexuálnom zneužívaní detí (CSA – Child Sexual Abuse). Ak konštatovanie považujete za pravdivé, zaškrtnite P. Ak za nepravdivé, zaškrtnite N. (Odpovede nájdete na strane 49).

1. Sexuálne zneužívanie detí je trestný čin, ktorého sa dopúšťajú výhradne dospelí voči deťom.	P N
2. Sexuálne zneužívanie detí vo väčšine prípadov nezanecháva na teleso žiadne stopy.	P N
3. Keď deti hovoria, že boli sexuálne zneužívané, často klamú.	P N
4. Páchatelia väčšiny prípadov zneužívania detí sú ľudia, ktorých deti nepoznajú.	P N
5. Sexuálne zneužívané dieťa sa v dospelosti pravdepodobne samo stane zneužívateľom	P N
6. Deti sa nikdy zámerne nesprávajú tak, aby vyzývali páchatela k sexuálnemu zneužívaniu.	P N
7. Sexuálne zneužívanie bude pre dieťa vždy traumatizujúce.	P N
8. Deti budú prirodzene nenávidieť osobu, ktorá ich zneužíva.	P N
9. Páchatelia sexuálneho zneužívania si vyberajú veselé, spoločenské deti.	P N
10. K sexuálnemu zneužívaniu detí len zriedka dochádza spontánne. Obyčajne býva starostlivo naplánované.	P N
11. Dieťa by malo byť urýchlene vyňaté z prostredia, v ktorom dochádza k jeho sexuálnemu zneužívaniu.	P N
12. Ak dieťa oznámi, že bolo zneužívané, malo by byť čo najskôr podrobenej lekárskej prehliadke.	P N
13. V prípade zneužívania dieťa bude najlepšie, ak s ním o tom nebude hovoriť.	P N
14. Ak je dieťa mladšie ako 15 rokov, avšak súhlasí so sexuálnym stykom s dospelým, zákon s tým nemôže nič robiť.	P N
15. Väčšina páchatelov sexuálneho zneužívania sú muži.	P N
16. Väčšina obetí CSA zneužívanie neoznámi.	P N
17. Sexuálne zneužívanie chlapcov je veľmi zriedkavé.	P N
18. Muži, ktorí zneužívajú chlapcov, sú určite homosexuáli.	P N
19. Väčšina obetí sexuálneho zneužívania sú deti v období ranej puberty.	P N
20. Obete sexuálneho zneužívania a komerčného sexuálneho využívania majú rovnaké problémky.	P N

I.B

Na základe informácií uvedených v I.A napište vlastnú definíciu toho, čo je sexuálne zneužívanie dieťa. Zapište ju ceruzkou do nasledujúceho rámkika. Pri ďalšej práci s touto príručkou budete môcť svoju definíciu pozmeniť.

Definícia CSA**Časť 2****Aké znalosti a zručnosti potrebujú vychovávatelia, ktorí pracujú s obetami CSA?****2.A Prečítajte si nasledujúci zoznam vlastností..**

V stĺpci 1 prideľte ku každej vlastnosti známku od 1 po 8 podľa toho, aký význam jej pripisujete pri práci s CSA (1 = najsilnejšie, 8 = naj slabšie).

V stĺpci 2 ohodnote, nakolko silne sa tá-ktorá vlastnosť prejavuje u vás (1=najsilnejšia, 8=naj slabšia)

VLASTNOSŤ	1.Význam	2. Miera vlastnosti u vás
1. Schopnosť počúvať 2. Trpežlivosť/vytrvalosť 3. Neodsudzujúci postoj 4. Schopnosť riešiť problémy 5. Láska k deťom 6. Priateľský prístup 7. Spoločnosť/stabilita 8. Akceptácia		

Ked' si spomeniete na ďalšie dôležité vlastnosti, zarad'te ich do zoznamu.

Každý vychovávateľ pracujúci s obeťami sexuálneho zneužívania, bez ohľadu na to, aké sú jeho osobnostné charakteristiky, potrebuje určité vedomosti a zručnosti. V 2B uvádzame kontrolný zoznam zručností, ktoré budete potrebovať, keď začnete pracovať s obeťami CSA.

2B.

Zaškrtnite (✓) schopnosti a zručnosti, ktorými disponujete. K zručnostiam, ktoré vám zatiaľ chýbajú,, napište pomlčku (-) . Ak nejakému výrazu nerozumiete, napište si vedľa neho otáznik. (?) (Na výrazy, ktorým nerozumiete, sa budete musieť opýtať neskôr svojho supervizora. Môžete si ich zapísť do slovníka, ktorý sa nachádza v záverečnej časti tejto priručky)

- Komunikačné zručnosti
- Aktívne počúvanie
- Výcvik asertivity
- Zručnosti potrebné na sebapoznanie
- Uvedomovanie si emocionálneho pôsobenia práce so sexuálne zneužívanými klientmi
- Zručnosti potrebné na ochranu seba samého pred „vyhorením“
- Uvedomovanie si hodnôt
- Pochopenie podstaty sexuálneho zneužívania
- Pozitívny postoj k mladým ľuďom
- Hodnotiace schopnosti
- Skúsenosti a znalosti potrebné na to, aby ste vedeli posúdiť, kedy je vhodné obrátiť sa na odborníkov s výšou špecializáciou
- Schopnosť odhadnúť riziko samovraždy
- Schopnosť tímovej práce
- Znalosť sexuálneho zneužívania - dynamika a dopady sexuálneho zneužívania
- Znalosti z oblasti zneužívania drog a alkoholu
- Zručnosti potrebné na riešenie konfliktov
- Empatia
- Schopnosť vziať sa do situácie iného človeka s cieľom pokúsiť sa lepšie pochopiť, čo tento človek číti.
- Zvládanie problémov správania
- Vymedzenie hraníc
- Poskytovanie konštruktívnej spätej väzby ohľadne správania sa dotknutej osoby
- Stanovenie limitov správania
- Systém odmien
- Schopnosť primerane reagovať na sexualizované správanie
- Zručnosti potrebné na riešenie problémov
- Schopnosť externalizácie problému / vysvetlenia problému vonkajšími príčinami (problém nie je v danom človeku)
- Vytváranie možností voľby
- Skúmanie pozitív a negatív každej možnosti
- Dôležité je tiež pochopiť dynamiku CSA, ako aj spôsob, akým CSA vplýva na dieťa
- Vychovávateľ musí byť schopný rozpoznať signály poukazujúce na to, že dieťa je sexuálne zneužívané, a vedieť, ako má reagovať.

Časť 3:

Čo je príčinou CSA a aké sú jeho následky pre dieťa?

ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE PRE VYCHOVÁVATEĽOV Čo je sexuálne zneužívanie

Aj keď dokážeme vysvetliť dôvody, ktoré vedú k sexuálnemu zneužívaniu detí, treba mať vždy na pamäti, že preň neexistuje žiadne ospravedlnenie. Za žiadnych okolností! CSA je flagrantné porušenie práv dieťaťa a zákona. Je to zločin hrubého fyzického a psychického násilia, ktorého páchatelia sú zbabelci a násilníci tyranizujúci slabších. Žiadne dieťa si nezaslúží, aby bolo sexuálne zneužívané alebo veđené k tomu, aby sa sexuálnemu zneužívaniu vystavovalo vedome.

K sexuálnemu zneužívaniu detí dochádza v určitom sociálnom, politickom a kultúrnom kontexte. Ak chceme pochopiť, aké dopady má na jednotlivé obeťe sexuálne vykorist'ovanie, musíme pochopiť najprv spoločenský kontext, v rámci ktorého dochádza k sexuálnemu zneužívaniu.

3A

K zvýšenému riziku sexuálneho zneužívania detí môže prispievať celý rad faktorov. Ak ste sa streli s prípadmi zneužívania detí, zaškrtnite (✓) podmienky, ktoré sa vyskytovali v živote týchto detí v čase, keď dochádzalo k ich zneužívaniu.

Chudoba

Nedostatočná rodinná štruktúra

Sociálna izolácia

Nestále citové väzby

Emocionálna deprivácia

Zneužívanie drog a alkoholu

Tieto faktory by sme nemali chápať ako príčiny sexuálneho zneužívania dieťaťa, ale ako **RIZIKOVÉ FAKTORY**. Môžu ohrozit schopnosť dieťaťa chrániť sa a následne spôsobiť, že sa stane ľahším cieľom pre páchateľov.

DYNAMIKA SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

Ako sexuálne zneužívanie vplyvá na dieťa? Finkelor (1) predpokladá, že u obetí CSA dochádza k štyrom hlavným následkom.

a) **Traumatická sexualizácia:** o traumatickej sexualizácii v dôsledku sexuálneho zneužívania detí hovoríme vtedy, ak sa sexualita dieťa formuje vývinovo neprimeranými spôsobmi. To vedie k tomu, že deti sú zmätene a nadobúdajú mylné predstavy o sexuálnom správaní a sexuálnej morálke. Okrem iného dochádza k tomu, že sexuálna aktivita sa v mysli dieťa začne spájať s jeho nepríjemnými spomienkami. V dôsledku odmeňovania za sexuálne správanie sa deti naučia využívať sexuálne správanie ako strategiu na manipulovanie iných s cieľom dosiahnuť uspokojenie vlastných potrieb.

b) **Pocit zrady:** deti zistia, že niekto, od koho sú určitým spôsobom závislé, im ublížil, prípadne im chce ublížiť.

c) **Stigmatizácia:** vzniká na základe negatívnych správ, ktoré dieťa v súvislosti s touto

skúsenosťou prijíma a ktoré v ňom vyvolávajú predstavu, že je zlé, bezcenné a nemorálne, čo už ho ďalej vedie k vytváraniu pocitov hanby a viny. Tieto správy sú komunikované priamo aj nepriamo. Značná časť stigmatizácie však pochádza z morálneho odsudzovania, ktoré deti zaznamenávajú vo svojom okolí. V dôsledku toho začnú veriť, že sú akýmsi „poškodeným tovarom“. Postupne dospejú k sebaobviňovaniu, ktorým si vysvetľujú, prečo sa to stalo:

„Musela som urobiť niečo, čo ho viedlo k tomu, aby to urobil“

d. **Bezmocnosť:** Pocit bezmocnosti pozostáva z dvoch hlavných prvkov:

- i) U dieťaťa dochádza k opakovanej potláčanju jeho túžob, vôle a pocitu vlastnenia seba samého:
a
ii) Dieťa cíti, že mu hrozí zranenie alebo smrť.

Jednou z najzákladnejších foriem bezmocnosti je pocit, keď niekto opakovane preniká do nášho fyzického priestoru. Inou formou bezmocnosti je prežívanie násilia a donucovania.

Bezmocnosť vedie k pocitu trvalého ohrozenia a uväznenia v pasci.

1) Finkelor.D 1984. Child Sexual Abuse: New Theory and Research. New York. Free Press

3B

Na papier napíšte pojmy *Traumatická sexualizácia, Pocit zrady, Stigmatizácia a Bezmocnosť*. Zavrite knihu a ku každému pojmu napíšte, ako chápate jeho význam. Keď dopíšete, porovnajte si svoje definície s definíciami uvedenými v príručke.

NÁSLEDKY SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

V nasledujúcom zozname uvádzame najčastejšie problémy, ktoré sa vyskytujú u detí vystavenej sexuálnemu zneužívaniu:

Strach

Depresia

Nízka sebaúcta

Slabé sociálne zručnosti

Potlačovaný hnev a nepriateľstvo

Neschopnosť dôverovať iným

Nejasné hranice rolí a zámena rolí

Pseudozrelosť a zlyhávanie pri plnení vývinových cieľov a úloh

Sexualizované správanie

Pocit viny

Pocit hanby

Pocit odlišovania sa od iných

Sociálna izolácia

Zneužívanie drog a alkoholu

Sebapoškodzovanie

Posttraumatická stresová porucha

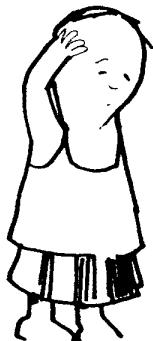
3C

Je dôležité, aby ste všetkým horeuvedeným pojmom rozumeli. Vyhládajte si, čo znamenajú, a ich definície si zapíšte do slovníkovej časti na str. 66. Ak sa medzi pojмami vyskytnú slová, ktorým nerozumiete a nepodarilo sa vám ich vyhľadať, požiadajte svojho supervízora, aby vám ich vysvetlil.

AKO SA DETI VYSPORADUJÚ SO SEXUÁLNYM ZNEUŽÍVANÍM

Ked'že detský organizmus je ešte nevyvinutý a nepripravený na sexuálne aktivity, dieťa je vystavené náporu celého radu fyzických vnemov, ktoré môžu zahŕňať pocit odporu, neznesiteľnej bolesti alebo neobvyklé prijemné pocity, ktoré v dieťaťu vyvolávajú zmätok.

Každé dieťa sa so stresom spôsobeným sexuálnym zneužívaním vysporadúva vlastným spôsobom. Pod náporom negatívnych emócií strachu, paniky, zrady a zmätku, ktoré sú sprevádzané fyzickým utrpením, si deti vytvárajú stratégie, ako sa odpútať od toho, čo sa s nimi deje.

Problémy môžu vzniknúť, keď tí, ktorí prežili sexuálne zneužívanie, používajú tieto obranné mechanizmy aj v dospelosti, keď už im nehrozí žiadne nebezpečenstvo. Ked'že tieto obranné mechanizmy vznikali počas traumatických situácií, zvyknú byť hlboko zakorenенé a je problémom oprostíť sa od nich. Jednou z hlavných stratégii obetí zneužívania je *disociácia*.

❖ Pri disociácii dochádza k vytiesneniu negatívneho prežívania z vedomej pamäti. Obete zneužívania sa týmto spôsobom mentálne odpútajú od utrpenia a bolesti, ktorým sú vystavené.

Časť 4

Ako sa deti stávajú obetami?

V našej práci sa stretneme pravdepodobne s dvoma typmi obetí: s tými, ktoré boli unešené a /alebo znásilnené, a s tými, ktoré boli páchatelom starostlivo pripravované. U obidvoch typov detských obetí sa vyskytuje celý rad problémov, s ktorými sa treba vysporiadať. Rovnako ako deti v prvej skupine, aj deti z druhej skupiny trpia emocionálnym násilím, ktoré treba brať do úvahy.

PROCES VIKTIMIZÁCIE

4A.

Ako si páchatelia vyberajú svoje obete? V nasledujúcim zožname boli vyniechané niektoré slová. Skúste doplniť, o aké slová ide a dopíšte ich ceruzkou. Správne odpovede sú uvedené na konci knihy (Odpovede, str. 49).

- Páchatelia si obyčajne vyberajú obete, ktoré sa javia ako ----- ciele.
- Deti mávajú voči páchatelom často ambivalentné pocity.
- Páchatelia so svojimi obetami nadviažu často blízky vzťah tým, že v deťoch, ktoré boli dovtedy zväčša -----, vzbudia dôveru, poskytnú im "starostlivosť" a sú k nim milí.
- Páchatelia často v deťoch vyvolávajú pocit, že niečo znamenajú, že si ich konečne niekto všimol. V mnohých prípadoch sexuálne zneužívania vypĺňa -----.
- Bežnou metódou nátlaku je ----- prírodenej potreby dieťaťa, aby bolo milované, oceňované a aby mu bola poskytnutá potrebná starostlivosť. Deti, u ktorých tieto potreby nie sú uspokojené, môžu ľahšie podľahnúť zájmu, ktorý o ne prejavujú páchatelia sexuálnych činov.
- Odhalenie zneužívania vystavuje dieťa -----.
- Deti často vyslovujú, že ----- nevedeli, že sú sexuálne zneužívané.
- *K sexualizovanému správaniu dochádza často postupne. Na jeho počiatku môžu byť normálne nežné dotyky, alebo zapád do kontextu bežných fyzických aktivít.
- Je dôležité pochopiť, akú rolu zohráva vo viktimizačnom cykle '-----'.
- Tento proces má enormný dopad na hodnotový systém obete.
- Spôsob nazerania obete na svet dospelých je čiastočne formovaný zneužívaním. Obete môžu význam zneužívania minimalizovať, prípadne niektoré formy správania nemusia chápať ako formy násilia. Môže dôjsť k ----- voči zneužívaniu ako formy obranného mechanizmu, ale tiež k tomu, že deti, ktoré zažili prevažne vzťahy, v ktorých boli zneužívané, začnú svoje skúsenosti vnímať ako normálne.
- (. • **Zanedbávanie** • **Prázdnota** • **Zneužívanie** • **Spočiatku** • **Moc**
• **Zniženie citlivosti** • **Bezbranne** • **Ohrrozenie**)

Viktimizácia, rovnako ako proces prípravy dieťaťa na sexuálne zneužívanie, prispievajú k zvyšovaniu pocitu viny a k sebaobviňovaniu, keď deti obviňujú samy seba za to, že boli zneužívané, resp. neboli schopné zneužívanie zastaviť.

ZNÁSILNENIE

Znásilnenie je traumatisujúca skúsenosť pre každého, avšak osobitne strašné a nepochopiteľné je pre dieťa. V mnohých prípadoch dieťa nevie, čo sa deje, a pamäta si len prežité utrpenie a bolest.

Ako vieme, trýzniteľ je často niekto, koho dieťa veľmi dobre pozná. Môže to byť staršie dieťa, dokonca aj „priateľ“ dievčatá, ktorý si takto v rámci vztahu vynucuje svoju autoritu. V obete vyvoláva znásilnenie celú škálu pocitov, od neschopnosti uveriť, že k niečomu takému došlo, až po pocit hnev a fyzického utrpenia. Pre vás ako vychovávateľa bude dôležité, aby ste dieťaťu dali najavo, že problematika znásilnenia je vám dobre známa.

4B

Uvádzame pocity, ktoré sa bežne dostavujú po znásilnení. Akými slovami môže dieťa vyjadriť, čo si myslí a čo cíti? Ako príklad uvádzame, ako môže dieťa vyjadriť svoj hnev. (Odpovede, str. 49)

HNEV	"CHCEM SA POMSTIŤ." "NENÁVIDÍM HO."
VINA	
SEBAOBVIŇOVANIE	
VZŤAHY	
NEOCHOTA UVERIŤ	

Časť 5

Ako máme v našom centre začať pracovať s problémami CSA?

Jedným z prvých krokov je:

VYTvorenie terapeutickej komunity

Centrum, v ktorom pracujete, musí mať pravidlá a predpisy, ktoré zabezpečia, aby sa v ňom deti cítili bezpečne a príjemne. Tieto pravidlá si musíte osvojiť a riadiť sa nimi. Ich cieľom je vytvorenie terapeutickej komunity, ktorá môže dieťaťu najlepšie pomôcť v jeho rehabilitácii. Ako by takáto komunita mala vyzerat?

5A.

V prípade, že už v nejakom centre pracujete, zaškrtnite, či vaše centrum poskytuje nasledovné:

Bezpečnosť	
Prostredie, ktoré podporuje vytváranie dôvery	
Pracovníci, ktorí sú v prístupe k mladým ľuďom jednotní	
Stabilný tím spoločlivých zamestnancov	
Prostredie, ktoré kladie dôraz na kladné vlastnosti/silné stránky	
Mladí ľudia vedia, čo sa od nich očakáva	
Sú tu vytvorené štruktúry na zabezpečenie potrieb mladých ľudí.	

Členmi terapeutickej komunity budú všetci pracovníci vášho centra, od riaditeľa po zabezpečovací personál.

5B

Precítajte si nasledujúce tri prípadové štúdie. Potom sa vráťte k zoznamu zručnosti a vlastnosti (časť 2A) a rozhodnite sa, ako by ste začali riešiť problémy, ktoré sa vyskytli v prípadoch jednotlivých detí. Následne sa vráťte k tabuľke v časti 5A a zistite, ako by mohla dotyčným detom pomôcť terapeutická skupina centra.. V krátkosti popíšte, ako by ste postupovali, resp. ako by mohlo postupovať vaše centrum. Na záver si precítajte komentár uvedený na konci knihy (str. 68).

1. Heather má 13 rokov. Jej drogovo závislí rodičia ju opustili. Ona sama je závislá na tolouéne. Poslali ju do vášho centra, ale nemáte žiadnu kontrolu nad jej fetovaním, pretože má podľa všetkého neobmedzený prísun tolouénu od svojho "priateľa". Má nízku mieru koncentrácie pozornosti a aktivity v centre považuje za detinské. Existujú podozrenia, že jej priateľ, ktorý je od nej starší, ju pohlavné zneužíva.

2. Andy a Marko sú asi trinásťroční chlapci, ktorí vyrastali na ulici. V detstve boli obidvaja zneužívaní. Chlapci sa spolu s ďalšími deťmi hrali nejakú stolovú hru. Marko trochu švindľoval, na čo Andy zareagoval s neprimeranou zúrivosťou. V čase vášho príchodu sa medzi chlapcami strhla bitka.

3. Milly má 12 rokov. Do vášho centra sa dostala po smrti matky. Zúčastňuje sa na všetkých aktivitách a v centre je veľmi obľúbená. Zdá sa však, že večne hovorí o sexe. Zo žartu často predstiera masturbáciu a rada sa obtiera o ostatné dievčatá. Vyzývava sa oblieka. Tvrdí, že nemá žiadneho chlapca.

Kapitola 2
Komerčné sexuálne vykoristovanie detí
(CSEC – Commercial Sexual Exploitation of Children)

Časť 6

Čo je komerčné sexuálne vykoristovanie detí - CSEC?

Vo svojej práci sa môžete stretnúť s deťmi, ktoré boli alebo sú vystavené komerčnému sexuálnemu vykoristovaniu (CSEC). Sú to deti zapojené do prostitúcie, výroby pornografických materiálov, obete obchodovania s ľuďmi na sexuálne účely alebo inak nútené k poskytovaniu sexuálnych služieb za peniaze alebo naturálne.

V tejto kapitole sa zameriame na tri typy CSEC

A. SAM	B. JO	C. CHRIS
 <p>Sam sa rozhodol/-la privyrobiť si v sexuálnom priemysle. Nemá žiadneho agenta a môže kedykoľvek prestat'.</p>	 <p>Jo má pasáka. Je nútený/-á zarabáť preňho určitú sumu peňazí (resp. odpracovať si odmenu v naturáliach), ostáva mu/jej však určitá možnosť rozhodovania pri výbere klientov.</p>	 <p>Chris je držaný/-á v otroctve. Nemá žiadnu slobodu a je nútený/-á k poskytovaniu sexuálnych služieb.</p>

6A.

Na základe horeuvedených troch typov obeti CSEC (A, B a C) sa pokúste zistiť, do ktorej kategórie patria deti charakterizované v nasledujúcej časti. (Odpovede, str. 49).

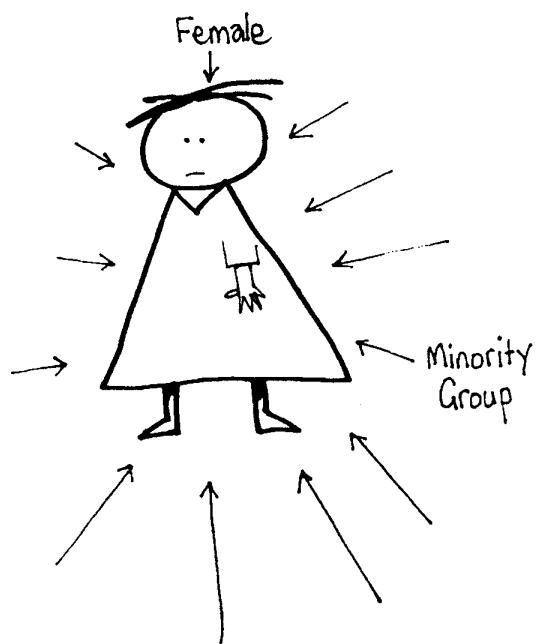
- X sa v rámci obchodovania s ľuďmi dostala z Nepálu do Indie, kde bola predaná do nevestinca.
- X a jej priateľky zo školy založili službu na telefón, poskytujúcu sexuálne služby bohatým klientom.
- X reaguje na inzeráty mužov, ktorí vyhľadávajú sex na internete.
- Priateľ X ju núti k tomu, aby sa za peniaze pohlavne stýkala s jeho priateľmi.
- X pracuje na pláži a často ho pozývajú, aby spal s turistami.
- X je diet'a ulice. Aby bola prijatá do gangu, musí podstúpiť pohlavný styk s vodcom gangu.
- X pracuje ako slúžka. Dostáva určitý nevelký plat, ale očakáva sa od nej, že bude späť s majiteľom.
- Otec vyháňa X po nociach na ulicu, aby mu zarobila peniaze na pivo.
- Pornografické snímky X sa neustále objavujú na stránkach pre pedofilov, 10 rokov po tom, ako boli vyhotovené.
- Riaditeľ útulku, v ktorom je umiestnený X, ho núti k sexuálnemu styku a dáva mu darčeky, aby mlčal.

Z uvedených príkladov je zrejmé, že neexistuje typická, vyhranená obeť CSEC. Každé z týchto detí má špecifické fyzické a psychické potreby.

Obete patriace do skupiny C patria k tým, ktorých úspešná rehabilitácia je osobitne zložitá, pretože u nich dochádza k opakovanejmu sexuálnemu zneužívaniu, nad svojou situáciou nemajú najmenej jednu kontrolu a s najväčšou pravdepodobnosťou trpia hrubým zaobchádzaním. Deti skupiny B pravdepodobne trpia pocitom zrady od niekoho, koho milovali a komu dôverovali. Dokonca aj deti zo skupiny A, ktoré očividne majú možnosť slobodného rozhodovania, v skutočnosti volajú o pomoc, pretože im niečo chýba, resp. niečo rušivo zasahuje do ich života. Nemôžete mať program, ktorý by pokryl všetky potreby všetkých detí. U každého diet'a sa prejavujú osobitné symptómy, preto treba na každého diet'a reagovať osobitným spôsobom.

6B

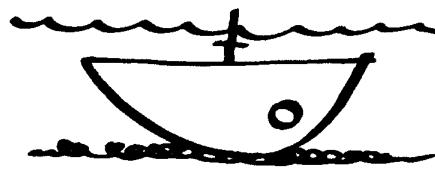
V čom to je, že v toľkých spoločnostiach sveta sa deti stávajú obetami CSEC? Pokúste sa pomenovať všetky spoločenské, politické a kultúrne príčiny, ktoré vedú k tomu, že deti sú nútené ku komerčnému sexu. Tieto príčiny doplnite do nasledujúceho profilu obeť CSEC. Ako príklad uvádzame niekoľko možných príčin. (Odpovede, str. 49).

***Žena; Minoritná skupina

Časť 7

Aké sú rozdiely medzi CSA a CSEC?

Čln na obrázku leží na dne rieky. V jeho trupe je diera. Ako ju máme opraviť? Máme čln vytiahnuť z rieky, ponoriť sa pod vodu, alebo nájsť spôsob, ako odkloniť rieku?

Obete CSEC bývajú vo väčšine prípadov zneužité ešte predtým, ako sú zavlečené do obchodu so sexom. Toto ich prvé zneužitie ostáva nikým nezistené a neriešené. Naše deti sú ako tento čln. Sú na dne rieky CSEC. Stále v nich ostáva otvorená rana po prvom znásilnení, tak ako diera v člne. Máme s nimi pracovať v čase, keď ešte predávajú sex, alebo ich máme vytiahnuť z CSEC? Existuje spôsob, ako odstrániť CSEC? Toto sú problémy, ktorým musíme čeliť pri práci s našimi deťmi.

7A

Porozmýšľajte o deťoch zo skupin A a B* a pokúste sa napísat čo možno najviac rozdielov medzi CSA a CSEC. Pre vaše lepšie pochopenie uvádzame jeden príklad. Napište ďalšie rozdiely, ktoré vás napadnú. Na konci knihy nájdete ďalšie príklady, ktoré uviedli iní sociálni pracovníci. (Str. 56)

CSA	CSEC
Dietľa je bezmocné	Dietľa disponuje určitou mocou

* Deti zo skupiny C budú pravdepodobne zaradené do stĺpca CSA.

Časť 8

Akým tlakom sú vystavené obete CSEC?

Mnohé centrá odmiestajú deti, ktoré sú obeťami CSEC, pretože sú nezvládnuteľné alebo majú zlý vplyv na ostatné deti. Sú to však práve tieto deti, ktoré najväčšmi potrebujú vašu starostlivosť a vaše pochopenie. Pomôžte im nájsť dieťa v bytosti sužovanej problémami, ktorá za vami prišla. Majte vždy na pamäti, akým tlakom boli tieto deti vystavené, aby prezili.

Fyzické a emocionálne tlaky na obete CSEC

FYZICKÉ

- Tlaky, ktoré bežne zažíva každé dieťa alebo dospejvajúci
- Neriešenie predchádzajúceho fyzického týrania alebo sexuálneho zneužívania.
- Tlak vyplývajúci z nutnosti zarábať si pre seba alebo pre iných.
- Psychosociálne/Zdravotné problémy
(HIV, krvné ochorenie, anémia, nedostatok vitamínu C a pod.)
- Drogy a alkohol
(Mnohé deti zneužívajú minimálne jednu z týchto látok, 30% z nich je na omamných látkach závislých)
- Žiadna šanca, že sa z nich stanú plnohodnotní dospelí
(stratili možnosť vzdelať sa, jediná "práca", ktorú poznajú, je nelegálna)

EMOCIONÁLNE

- Pociťovanie strachu alebo reálneho ohrozenia
(Riziká tejto práce, ohrozenie zo strany pasákov / klientov a pod.)
- Hlboká potreba niekom patriť
(Spoločnosť a zákony sú proti vám)
- Problémy sebahodnotenia
(Veríte, že ste zlí/vinní/zločinci)
- Utekanie pred niekým alebo niečím.
(pred vlastnou minulosťou/pred zneužívateľom/pred chudobou a pod.)

8A

Zavrite knihu a na papier napíšte dva nadpisy: **FYZICKÉ, EMOCIONÁLNE**. Pokúste sa spomenúť si na všetky uvedené charakteristiky a zaradiť ich pod správny nadpis.

Tieto tlaky sa u obetí CSEC materializujú mnohorakým spôsobom. Nasledujúci zoznam bol vytvorený na základe výpovedí detí z rôznych centier.

Má samovražedné sklony	Zamieňa si pojmy láska a sex
Masturbuje	Má depresie
Emocionálna labilita	Spomalenie vývinu
Agresivita	Neschopnosť štrukturovať
Slabá koncentrácia	Vnímanie seba samého ako predajnej bytosti
Strata dôvery	Nedôvera voči dospelým
Nenávist voči sebe samému	Vzdurovité
Nedostatok sebadôvery	Má záchvaty zlosti
Nízka sebaúcta	Správa sa násilne voči iným
Problémy s drogami a alkoholom	Vysoká sexuálna vzrušivosť
Gravidita	Cíti sa opustené/odvrhnuté
Má dieťa	“ bezmocné
Potratila	“ bezcenné
Zoslabnuté	“ nemilované
Podvyživené	“ ponížené
Často sa opakujúce zranenia	“ zneuctené
Vyčerpané	Opakovane nadvázuje nevhodné vztahy
Bolesti hlavy	Sebaobviňovanie
TBC/problémy s dýchaním	Poruchy vnímania času
AIDS/Pohlavné choroby	

8B

Poznáte dieťa, ktoré sa stalo obeťou CSEC? Precítajte si celý zoznam ešte raz a zaškrtnite všetky charakteristiky hodiace sa na toto dieťa. Ak ste sa s takýmto dieťaťom ešte nestretli, požiadajte o spoluprácu kolegu, ktorý má v tomto smere bohatšie skúsenosti.

Koľko charakteristik ste zaškrtli? Istotne viac než len jednu. Pri obetiach CSEC je dôležité uvedomiť si, že sa u nich prejavujú spravidla viaceré problémy, z ktorých mnohé siahajú do dávnej minulosti. Niektoré z týchto problémov môžete vyriešiť tým, že det'om vo svojom centre poskytnete lásku, starostlivosť a dobrú stravu. S inými to nebude také jednoduché.

Časť 9

Ako dokážu obete CSEC prežiť?

Už bolo povedané, že ak sa majú obete CSEC vysporiadat' so životom na ulici a prežiť, musia si vytvoriť novú osobnosť. Často sa tvária navonok drsne, rezervované, zmenia si meno a snažia sa vytvoriť dojem, že sa im takýto život páči.

9A

Prečítajte si nasledujúci zoznam obranných mechanizmov (spôsobov umožňujúcich det'om prežiť), ktoré boli pozorované u obetí CSEC. Usporiadajte ich od najbežnejších – (1) po najzriedkavejšie – (8) (Odpovede str.49)

Obranné mechanizmy

- () Racionalizácia ("Sme profesionálky, hostesky")
- () Hrdosť na vlastnú sebestačnosť ("Nepotrebuje od nikoho žiadnu pomoc")
- () Materialistický postoj. Nestriednosť v uspokojovaní svojich potrieb (nakupovanie šiat, navštevovanie reštaurácií, hostenie priateľov)
- () Utajenosť/anonymita (nové meno/pozmeňovanie údajov o svojej minulosti)
- () Dočasné poruchy pamäti (Diet'a si zamieňa minulosť s prítomnosťou)
- () Zneužívanie omamných látok: (drogy/riedidlá/alkohol a pod..)
- () Stoicizmus (predstieranie výrovnanosť)
- () Disociácia / odličenie ega od tela (Sexuálny akt vykonávaný telom, nie bytosťou v jeho vnútrí).

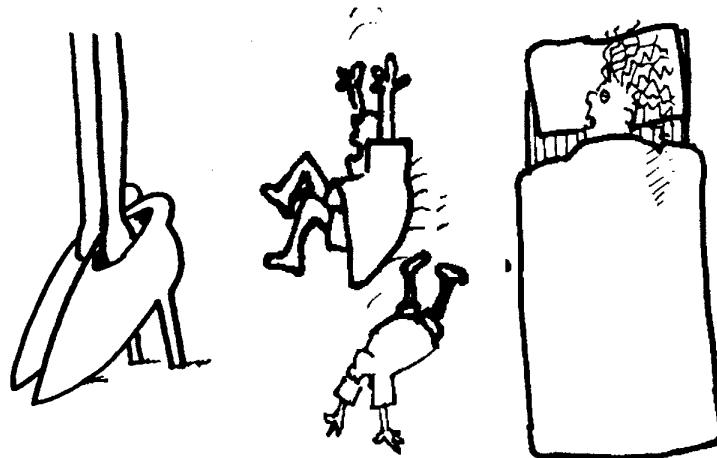
Ako vychovávateľ sa vo svojej práci často stretnete s tým, že si vás obete CSEC budú chcieť otestovať. V ďalšej časti tejto príručky sa dozviete, ako reagovať v tiažkých situáciách. Pre začiatok si zapamätajte, že tieto deti vás budú pravdepodobne vnímať ako súčasť problému, nie ako jeho riešenie.

Časť 10

Ktoré prostredie je najvhodnejšie pre prácu s obetami CSEC?

10A

Vráťte sa k popisu troch typov obetí CSEC v Časti 6. Ktoré z nasledujúcich prostredí považujete za najvhodnejšie pre rehabilitáciu jednotlivých obetí CSEC a prečo? (Odpovede napište na samostatný papier). (Odpovede, str. 49)

ULICA	DROP - IN	POBYTOVÉ CENTRUM
Práca v prostredí resp. v blízkosti prostredia CSEC.	Centrum, do ktorého môže diet'a v dohodnutom čase prísť, aby sa najedlo, okúpallo, zúčastnilo aktivít centra a pod.	Diet'a žije v centre.

Nútiť diet'a prijať pomoc zo strany ktoréhoľvek z týchto centier nemá význam. Rehabilitácia diet'a v bezpečnom prostredí je často neúčinná. Diet'a si už zvyklo na svoju nezávislosť a musí sa podieľať na rozhodovaní o tom, kde s vami bude spolupracovať.

Ponukame vám niekol'ko tipov, odporúčaní a pripomienok profesionálov na marge uvedených prostredí.

ULICA	DROP-IN	POBYTOVÉ CENTRUM
* Pokúste sa malými zmenami zlepšiť súčasné prostredie dieťaťa (napr. mu poskytnite prezervatívy, ihly do striekačiek a pod.)	❷ Pozor na deti, ktoré striedavo navštievujú rôzne centrá (Možnosť vybudovania centrálneho registra?)	☒ Prvé dni dieťaťa v centre sú veľmi ťažké, pretože je odrezané od doterajších príjmov.
* Ponúknite mu zdravotné prehliadky.	❷ Uzavrite s dieťaťom určitý druh dohody (Podmienkou je osobná zaangažovanosť dieťaťa na zmene)	☒ Ak sa v centre nestretne s autoritou, môže sa správať násilnícky a porušovať pravidlá.
* Nerobte mu kázne, ale bud'te prialidelne na miestach, kde sa dieťa vyskytuje (deti vedia, že váš tím nájdú v určitom čase na určitom mieste)	❷ Ak vás nejaké dieťa sklame, nedopustite, aby si myšlelo, že sa k vám nemôže vrátiť. (Deti sa učia v ohraničených obdobiach - ukončenie obdobia úspechov nemusí nutne znamenať neúspech. Dieťa sa môže vrátiť a pokúsiť sa znova.)	☒ Pobytové centrum môže slúžiť ako medzistupeň medzi drop-inom a reintegráciou (drop-in kombinovaný s pobytovým centrom však často zlyháva)
* Bud'te si vedomí eventuálnych rizík	❷ Vyhýbajte sa žargónu ulice a hanlivým výrazom. Nepoužívajte ich ani zo žartu.	☒ Nikdy nepoužívajte tvrdé tresty zahŕňajúce násilie
* Vytvorte pre deti linku pomoci (24 hodinová núdzová telefonická linka)	❷ Poskytnite deťom uzamykateľné skrinky a vysvetlite im pravidlá ich používania.	☒ Umožnite deťom, aby sa podielali na vytváraní pravidiel centra.
		☒ Život v pobytovom centre je pre deti často omnoho viac traumatizujúci, než bol ich život na ulici. (Dieťa si musí zachovať určitú mieru nezávislosti)

Časť 11

Načo je potrebná psychosociálna rehabilitácia?

Dlhodobé skúsenosti nám potvrdzujú, že aj ten najlepší odborný výcvik (príprava na povolanie), najlepšie výchovno-vzdelávacie programy, najlepšia zdravotná starostlosť či najdôkladnejšie pripravená rodinná reintegrácia ako nástroje rehabilitácie s najväčšou pravdepodobnosťou zlyhávajú, ak nie sú schopní vyriešiť psychosociálne a sociálne problémy, ktoré vplývajú na život dieťaťa. Obete CSEC sú pravdepodobne vrátia do situácie podobnej tej, ktorá ich pôvodne dohnala k CSEC.

11A

Aj po intenzívnej psychosociálnej liečbe sa 15-20% detí opäť vracia k CSEC. Viete uviesť dôvody, prečo je to tak? Skôr, než sa pozriete na naše odpovede, napíšte niekoľko svojich.. (Odpovede, str. 49)

Z rozhovorov s obetami CSEC z celého sveta sa môžeme dozvedieť, ako sa tieto deti pozerajú na seba a na svoje problémy. Aj to nám pomáha pracovať spolu s nimi na ich liečbe. Pamäťte, že jediný spôsob, akým môže byť naša pomoc týmto deťom úspešná, je pracovať spoločne na vyriešení problémov, ktoré spôsobili, že sa stali obetami CSEC.

***Vraciam sa späť na ulicu. Lin

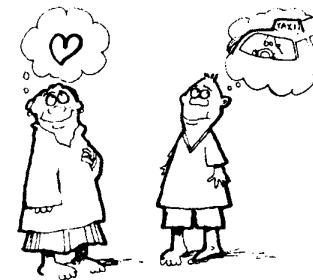
Prečítajte si, ako na otázky vstupného pohovoru odpovedali dievčatá a chlapci, ktorí sa stali obeťami CSEC. Pri každej otázke zaškrtnite odpoveď, ktorá sa podľa vás u detí vyskytuje najčastejšie. (Skutočné odpovede detí nájdete na nasledujúcej strane).

DIEVČATÁ	CHLAPCI
1. Čoho sa najviac bojíš?	1. Čoho sa najviac bojíš?
a) Otehotnenia b) AIDS c) Surových mužov	a) AIDS b) Že som/stanem sa homosexuálom c) Surových mužov
2. Ako vnímaš samú seba?	2. Ako vnímaš samého seba?
a) Som špinavá /nečistá b) Nemám žiadnu čest'/ dôstojnlosť c) Má m veci pod kontrolou	a) Ak je človek chudobný, je v poriadku žiť sa ako prostitút b) Som špinavý /nečistý c) Mám značnú moc
3. Čo si myslíš o tejto práci?	3. Čo si myslíš o tejto práci?
a) Je hrozná b) Je to len práca/Bez peňazí sa žiť nedá c) Je perfektná	a) Je to len práca/ bez peňazí sa žiť nedá b) Je fajn. c) Je hrozná, ale nemám na výber.
4. Aký máš sen do budúcnosti?	4. Aký máš sen do budúcnosti?
a) Chcem byť bohatá. b) Chcem mať normálnu prácu. c) Chcem skutočný, trvalý lúbosťný vzťah.	a) Byť bohatý. b) Uniknúť z prostitúcie. c) Byť v tejto branži lepší.

Odpovede detí na tieto otázky sú veľmi zaujímavé. K zhode medzi chlapcami a dievčatami došlo len v tretej otázke. Obidve skupiny odpovedali, že CSEC je len práca. Všetci kládli veľmi veľký dôraz na peniaze. Páčili sa im priateľstvá, ktoré nadviazali (s inými deťmi) v rámci CSEC.

V otázke č. 1 prejavovali dievčatá najväčšie obavy z otehotnenia. Na druhej strane len málo z nich používalo prezervatívy resp. trvalo na tom, aby ich používali ich klienti. To u nich vedlo k zjavnému konfliktu a obrovskému stresu.

Chlapci sa najviac obávali toho, aby ich nebrali ako homosexuálov, alebo že sú naozaj homosexuáli. Je zaujímavé, že pri poskytovaní sexuálnych služieb dávali prednosť skôr pedofilom ako mužom, ktorí otvorené dávali najavo svoju homosexualitu, keďže pedofiliovia vo všeobecnosti nebývajú homosexuáli.

Pri druhej otázke sa odpovede dievčat týkali najčastejšie straty cti a dôstojnosti. Takáto odpoveď bola najčastejšia u ázijských respondentiek, často sa však vyskytovala aj v iných regiónoch. Chlapci naopak tvrdili, že túto prácu nepovažujú za nepoocitív a ak je človek chudobný, práca v prostitúcii je prípustná. Mnohí sa vyjadrili, že sa im táto práca páči. Ako však uvidíme neskôr, chlapci aj dievčatá v CSEC majú tendenciu vybudovať si fasádu, ktorá nemusí odrážať ich skutočné pocití.

Ak sa na odpovede detí pozrieme z hľadiska možných terapeutických postupov, veľmi zaujímavou vyznieva štvrtá otázka. Dievčatá všeobecne snívali o dokonalam vzťahu. Predstavovali si pri tom príbehy s happy endom, aké bývajú vo filmoch. Chlapci dúfali, že v čo možno najkratšom čase sa im podarí z prostitúcie vymaniť. Táto túžba uniknúť sa môže stať východiskom pre ďalšie poradenstvo.

Bolo tiež zistené, že chlapci preberajú na seba rolu "veľkého brata" mladších detí. Je to pravdepodobne signál smerom navonok, že túžia po tom, aby sa o nich niekto postaral, čo je z hľadiska ďalšieho poradenstva opäť nesmierne dôležité.

Časť 12

Dajú sa tieto problémy riešiť pomocou poradenstva?

Istá forma poradenstva je nepochybne potrebná pre všetky deti, ktoré sa stali obeťami CSEC. Často však dochádza k tomu, že neformálne poradenstvo zo strany skúsených vychovávateľov spolu s účinnou fyzickou a sociálnou starostlivosťou bývajú efektívnejšie ako formálne terapeutické programy. Nezabúdajte, že vaše deti budú poznámenané rôznymi spôsobmi. A hoci sa u nich môžu vyskytnúť prudké reakcie na prežité utrpenie, ktoré si budú vyžadovať odbornú starostlivosť, napokon bude väčšina z nich pozitívne reagovať najmä na kvalitný všeobecný program vášho centra.

12A

Ktoré z nasledujúcich konštatovaní nie je pravdivé? (odpoveď nájdete v ďalšom odstavci)

1. Poradenstvo znamená dávať dieťaťu rady.
2. Poradenstvo znamená počúvať, čo dieťa hovorí.
3. Poradenstvo znamená skúmať traumatický zážitok dieťaťa.

Jedna zo skúseností, ktorú sme získali na našich cestách je, že ľudia nemajú jasno v tom, čo je to vlastne poradenstvo. V mnohých krajinách vychovávatelia tvrdia, že poskytujú poradenstvo, avšak v skutočnosti nedajú dieťaťu možnosť prehovoriť. Poskytovanie rád môže byť samozrejme veľmi cenné. Dobrý poradca však vie, kedy má prestať rozprávať a nechať dieťa, aby ho samo viedlo v jeho terapeutickom smerovaní. Umenie nie je vyjadriť sa ku každému problému, ktorý dieťa popíše, ale umožniť mu, aby sa dopracovalo k vlastnému záverom a rozhodnutiam. Ak sa dieťa rozhodlo, že sa vám zdôverí s tým, čo ho postrello, vašou úlohou je počúvať ho a umožniť mu z vlastného pohľadu skúmať traumatizujúce zážitky, ktoré ho napokon dovedli k CSEC.

Ako teda začneme? Do vášho centra príde dieťa. Na úvod sa zamerajme na tri klúčové oblasti, na ktoré musíte sústrediť svoju pozornosť.

Začiatok

1. ZAMERAJTE SA NA BUDOVANEI DÔVERY A REŠPEKTU

- *Čo najskôr dajte dieťaťu najavo, že ho nepovažujete za zlú, skazenú bytosť.
- *Nekladajte dieťaťu otázky ohľadne surového zaobchádzania alebo sexuálneho správania skôr, než medzi vami dôjde k vybudovaniu dôvery.
- *Čo najskôr si zapamätajte meno dieťaťa (v prípade, že ide o meno, ktoré používalo na ulici, dajte mu nové meno resp. prezývku).

2. POČÚVAJTE & VYUŽITE VO SVOJEJ PRÁCI

- *Počúvajte, čo vám dieťa hovorí, a konajte podľa toho. Pri tejto práci je potrebná spolupráca s dieťaťom, nemôžete ju robiť sami.
- *Na krátkodobých plánoch pracujte spoločne.
- *Dôsledne trvajte na vami stanovených obmedzeniach (dieťa nerešpektuje falošné sľuby).

3. VSTÚPTE DO PROSTREDIA DIETĀŤA

- *Čím skôr kontaktujte rodinu a priateľov dieťaťa, aby ste zistili, aké je dieťa v skutočnosti.
- *Ak dieťa nadalej pokračuje v živote na ulici, kontaktujte ho priamo tam (vaše centrum predstavuje pre dieťa zatiaľ len rozšírenie jeho života, nie jeho alternatívu).

Prečítajte si nasledujúci rozhovor medzi deväťročným chlapcom z ulice a poradcom z drop-inu.

Poradca: Naozaj by si mal skončiť s prostitúciou, Nin.

Chlapec: Prečo?

Poradca: Prečo? Pretože je to nebezpečné.

Chlapec: Toho sa neobávam. Viem sa o seba postarať.

Poradca: O tom nepochybujem, ale čo ak dostaneš nejakú pohlavnú chorobu alebo AIDS? Môže sa ti stať, že t'ažko ochorieš alebo zomrieš.

Chlapec: Žiadne obavy. Poznám svojich zákazníkov. S nakazenými a fetálkmi nechodom.

Poradca: Veľmi správne!

Chlapec: A mám našetrené peniaze: kopu peňazí. Môžem si dovoliť tých najlepších lekárov.

Poradca: Ale nie si šťastný.

Chlapec: Jasné že som. Sex je perfektný a môžem ho mať, kedy sa mi zachce. Prečo by som nemal byť šťastný?

12B

Toto je rozhovor, ktorý sme si vypočuli medzi obeťou CSEC a vychovávateľom. Na samostatný papier napíšte svoje pozorovania týkajúce sa rozhovoru. 1. Čo vás zaujalo na komentároch vychovávateľa? 2. Čo vás zaujalo na odpovediach chlapca? 3. Čo je podľa vás potrebné urobiť, aby sme mohli s týmto chlapcom začať efektívne pracovať?
(Odpovede, str. 49)

Časť 13

Za akých okolností sa poradenstvo stáva vhodnou súčasťou psychosociálneho programu?

Ozdravovací program možno chápať ako proces, ktorý prebieha v troch fázach:

1. Vytvorenie bezpečia

- ❖ Vytvorenie bezpečného prostredia
- ❖ Zabezpečenie potrieb dôležitých z hľadiska základnej ochrany zdravia, akými sú dostatok spánku, jedla, zdravého pohybu a kontrola nad sebapoškodzujúcim správaním.

2. Skúmanie traumatickej skúsenosti

- ❖ Len v prípade, že bolo vytvorené bezpečné prostredie
- ❖ Často najlepšie v podporných skupinách
- ❖ Len v prípade, že klient je pripravený a nemá námitky - nemali by ste ho nútiať
- ❖ Prispôsobenie sa tempu klienta
- ❖ Empatické načúvanie
- ❖ Neodsudzujúci postoj pracovníka

3. Aktívne vyhľadávanie prerušených sociálnych väzieb

- ❖ Podporné rovesnícke skupiny
- ❖ Skúmanie možností vytvárania neabusívnych vzťahov (vzťahov, v ktorých nehrozí žiadna forma zneužívania)
- ❖ Zapájanie do spoločenských štruktúr - cirkev, škola, športové kluby, skupina na podporu sebaúcty/sebadôvery

Takto by mal vyžerať prístup vychovávateľov k práci s obeťami CSEC. Nezabúdajte však, že našou úlohou je stavať na tom, čo je v dieťaťi pozitívne, t.j. na jeho pozitívnych vnútorných predpokladoch, a spolu s ním sa podieľať na programe. V programoch zameraných na dietá by sme sa mali zamerátať na nasledujúce tri oblasti emocionálneho a psychického stavu dieťaťa:

■Vnútorné predpoklady

■Rozvíjanie sociálnych a interpersonálnych zručností

■Pomoc zvonka

Prečítajte si nasledujúci zoznam možností pomoci zvonka, vnútorných predpokladov a zručnosti, ktoré sú uvedené v ľavom stĺpci. Rozhodnite, do ktorej kategórie patria a zapísť ich do správneho stĺpca. (Odpovede, str. 49)

Ozdravovací proces

Vonkajší a pomoc	Vnútorné pozit. predpoklady	Rozvoj sociálnych/interpersonál. zručností	
☒ ① riešenie problémov ☒ ② vedenie k morálke ☒ ③ l'udia poskytujúci ničím nepodmienenú lásku ☒ ④ ovládanie impulzívnych reakcií ☒ ⑤ dôvera ☒ ⑥ altruizmus (nesebeckosť) ☒ ⑦ schopnosť byť milovaný ☒ ⑧ vzťahy založené na dôvere ☒ ⑨ dostupnosť služieb (právnych, zdravotníckych, vzdelávacích, sociálnych) ☒ ⑩ tvorivosť ☒ ⑪ nezávislosť ☒ ⑫ prítažlivý temperament ☒ ⑬ emocionálna podpora mimo rodinu ☒ ⑭ Komunikácia ☒ ⑮ štruktúry/pravidlá ☒ ⑯ vytrvalosť ☒ ⑰ orientácia na dosiahnutie cieľov ☒ ⑱ podpora dospelých v snáhe o dosiahnutie nezávislosti ☒ ⑲ stabilné prostredie ☒ ⑳ sebaúcta/sebaocenenie ☒ ㉑ zmysel pre humor ☒ ㉒ vzory správania ☒ ㉓ dospelí schopní vytýčiť rozumné medze ☒ ㉔ sústredenie sa na ovládanie emócií ☒ ㉕ dospelí schopní prevziať vodcovskú rolu ☒ ㉖ dospelí, na ktorých sa možna s dôverou obrátiť, ak je potrebna pomoc	☒ dospelí, na ktorých sa možno s dôverou obrátiť, ak je potrebna pomoc	☒ duševná rovnováha	☒ sociálne zručnosti

(Zaznačte si všetky pojmy, ktorým nerozumiete, a zapísť ich do slovníkovej časti na konci knihy. Požiadajte svojho supervízora, aby vám dané pojmy vysvetlil.)

Z troch detí, s ktorými sme sa zoznámili v 6. časti, bude z hľadiska ich zapojenia do dlhodobých programov najťažšia práca so Sam a Jo. Klúčovými faktormi pri prekonávaní bariér sú stabilita (pravidelné stretnutia) a vybudovanie vzťahu medzi dieťaťom a vychovávateľom.

Deti, ktoré hlboko uviazli v CSEC a v drogovej závislosti, ktorá je jeho častým sprievodným javom, musia obyčajne klesnúť až na dno, aby im bolo možné pomôcť. K zvratu dochádza najčastejšie vtedy, keď negatívne zážitky prevážia nad pozitívnymi. Práve v tejto fáze býva dieťa pripravené prijať pomoc a opustiť CSEC. Dieťa musí na vlastnej koži zakúsiť hrôzy násilia, drogovej závislosti alebo t'ažkých ochorení, kym ho vážne pochybnosti dovedú k ochote a túžbe po zmene. To môže trvať veľmi dlhú dobu. Jediné, čo môže centrum počas tejto doby robíť, je tlmit' tvrdé rany dotedy, kym nie sú vybudované základy fungujúceho vzťahu. Nedá sa vylúčiť, že pri tom niektoré deti stratíte. Správa z istého projektu hovorí: "Dosahujeme výsledky, ale za posledných päť rokov sme prišli o 200 dievčat."

Časť 14

Ktorí ďalší l'udia sa podielajú na psychosociálnom programe?

Personál

Ludia podielajúci sa na záchrane a rehabilitácii obeti CSEC musia byť zaangažovaní na celom procese. Nesmú sa vzdávať. Ak už raz začali, musia vytrvať. Tim musí dieťaťu hovoriť, "Dovoľ nám získať si twoju dôveru", a nie očakávať, že dôveru dieťaťa získa automaticky. Už sme spomenuli, aká dôležitá je stabilita. Časté výmeny dospelých podielajúcich sa na prípade budú mať na rehabilitáciu dieťaťa veľmi negatívny vplyv. Preto členmi vašho tímu musia byť:

- † Ludia, ktorým môžete dôverovať.
- † Ludia, ktorí spolu добре vychádzajú.
- † Ludia, ktorí majú dobré charakterové vlastnosti a môžu byť pozitívnymi vzormi.
- † Ludia, ktorí chápnu svoju úlohu v tíme.
- † Ludia, ktorí sú spoľahliví a zotravajú pri riešení prípadu.

TÍM

14A.

Uvádzame zoznam ľudí, ktorí sa môžu stať členmi vášho tímu. Je samozrejme možné, že v podmienkach vašej krajiny nebude možné zapojiť každého z nich. Skúsmo si však predstaviť, že to možné bude. Pozrite sa na každého z uvedených členov tímu a napište, akú úlohu by mal podľa vás plniť pri záchrane a rehabilitácii obeť CSEC. V čo možno najväčšej miere rozvíňte svoju tvorivosť. (Odpoveď, str.49)

Poľícia (skúsenosti/výcvik zameraný na prácu s prostitútkami)

Exitný poradca (bývalá obeť CSEC)

Sociálny pracovník/vychovávateľ

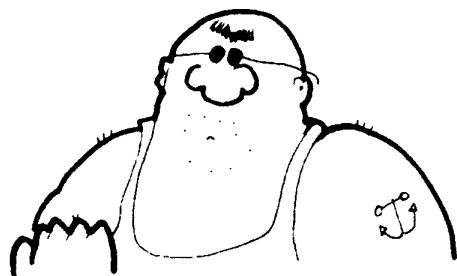
Terapeut (absolvent výcviku v oblasti práce s prostitútkami, sexuálneho otroctva a pod.)

Zdravotnícky personál

Rodičia/Opatrovatelia

Pedagógovia

♂ MUŽI

Kedže väčšinu trestných činov namierených proti dievčatám a chlapcom majú na svedomí páchatelia mužského pohlavia, často vzniká otázka, či je vhodné, aby v centre alebo v tíme pracovali muži. Jednoduchou odpoveďou na túto otázku je, že žiadен problém, ktorý u detí vznikne v súvislosti s mužmi, nevyriešime odstránením mužov z ich života. Centrum potrebuje tak mužské, ako aj ženské rolové vzory. Možnosť vidieť zdravé vzťahy medzi mužmi a ženami bude pre deti veľmi cennou skúsenosťou, preto vaša úloha v týchto vzťahoch bude mať klúčový význam.

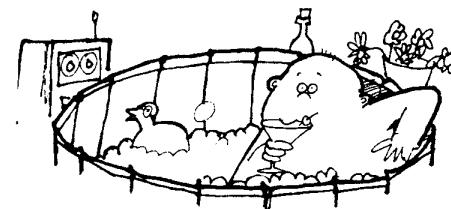
Dievčatá v centre môžu reagovať buď tým, že sa zamilujú do akéhokoľvek muža, ktorý sa k nim správa láskavo (*under-compensation), alebo budú nenávidieť všetkých mužov, ktorí vstúpia do ich života (*over-compensation). Je dôležité, aby muži v tíme boli s týmito reakciami oboznámení a rozumeli im.

Kapitola 4

Programy Centra

Časť 15

Čo ďalšie by mal zahŕňať váš program?

Vaše centrum bude najlepšie poznatť potreby detí v oblasti vášho pôsobenia, ako aj možnosti poskytovania služieb. Uvádzané rady a odporúčania vychádzajú z našich vlastných podmienok. Väčšina z nich by však mala do určitej miery platiť pre každý program.

Vzdelávanie

Obete CSEC zvyčajne mávajú vo svojom vzdelaní značné medzery, prípadne nikdy nemali možnosť vzdelávať sa. To najmenšie, čo môžeme týmto detom poskytnúť, je naučiť ich základy čítania, písania a počítania. Zistujeme, že mnohé z detí v centrach by sa učili, keby mali príležitosť. Rigidný systém im však možnosť vzdelávania v maximálnej miere stáže.

Odborný výcvik/Príprava na povolanie

Konkurovať CSEC je veľmi ťažké. Deti si veľmi rýchlo zvyknú na to, že zarábajú podstatne viac ako ich rovesníci s úplným vzdelaním. Akonáhle dospejú do štátia, že sa rozhodnú opustiť CSEC, budú potrebovať určité zručnosti, aby si dokázali zarobiť na živobytie.

Kreatívna/Tvorivá terapia

Život, ktorý deti v CSEC spoznali, je vzrušujúci a často nebezpečný. Aktivity, ktoré im ponúkame v centre, musia byť schopné konkurovať týmto ich skúsenostiam. Obete CSEC sú neraz veľmi tvorivé. Môžeme im ponúknut' rôzne výtvarné, hudobné alebo divadelné aktivity, v ktorých budú mať príležitosť na sebavyjadrenie alebo vyjadrenie svojich problémov. Skupinová práca ponúka bezpečné, neohrozujúce prostredie, pričom tieto aktivity majú samy o sebe terapeutické účinky.

Ochranné správanie

V dôsledku procesu traumatizácie a viktimizácie dochádza často k tomu, že u detí sa nevyvinie schopnosť chrániť sa pred násilím alebo sexuálnym zneužívaním. Keďže deti nechápu význam sexuálneho správania, často nedokážu rozpoznať situácie, ktoré ich ohrozujú, či už priamo, alebo nepriamo. Preto neraz vidíme, že obete sexuálneho útoku vstupujú do situácií, ktoré sú zjavne nebezpečné.

15A

Predstavte si situáciu, že vaše centrum navštevuje 16-ročné negramotné dievča, ktoré tu denne strávi 3 hodiny (dopoludnia). Skúste pre toto dievča vymyslieť príťažlivý program, využívajúc pri tom reálne možnosti vášho centra, prípadne iného centra, ktoré poznáte.

(Odpovede prekonzultujte so svojím supervízorom)

Časť 16

Aké vzdelanie môžeme reálne ponúknut'?

Vzdelávanie obetí CSEC

Miera zlyhania obetí CSEC spadajúcich do skupín A a B (pozri Časť 5) v prípade ich zaradenia do formálneho vzdelávacieho systému dosahuje vyše 90%, a to aj v prípadoch, keď sú zaradené do výuky na úrovni, ktorá zodpovedá ich schopnostiam.

Nemožno očakávať, že sa deti začnú učiť, kým im na to nevytvoríte vhodné podmienky, t.j. kým sa nepostaráte o ich zdravie a bezpečnosť. Môže trvať pomerne dlho, kým dieťa, ktoré prišlo do vášho centra, bude fyzicky aj psychicky pripravené učiť sa. Veľmi dôležité je pamätať na to, že deti, osobitne deti z ulice, nebudú schopné prijať formálne študijné prostredie, ani dlhú študijnú dobu.

Deti sa k poradenstvu môžu stavať nepriateľsky. Môžu si ho spájať so zneužívateľmi a zločincami. Obyčajne však bývajú rady, keď im niekto ponúkne možnosť vzdelávať sa. V procese učenia by mal poradca úzko spolupracovať s pedagógom. Dôležitými prvkami tejto spolupráce je spätná väzba pedagóga ohľadne toho, o čom dieťa piše alebo rozpráva, ako aj prínos poradcu do terapeutických aktivít.

Čas a možnosť pracovať s dieťaťom môžu byť obmedzené. Snažte sa ich využiť v plne j miere. Nikdy si nemôžeme byť istí, či deti neprestanú navštěvovať naše hodiny, preto im musíme venovať maximálnu pozornosť a úsilie.

Zamerajte sa na následujúce vzdelávacie témy:

SCHOPNOSŤ ČÍTAŤ A PÍSAŤ / GRAMOTNOSŤ

SCHOPNOSŤ POČÍTAŤ

OSOBNÁ HYGIENA

SEXUÁLNA VÝCHOVA

POLITIKA/PRÁVA DETÍ

16A

Prečítajte si uvedené body a uvedťte, čo by mal ten-ktorý predmet obsahovať. (Odpovede, str. 49)

PORUCHY UČENIA

Pedagóg vo vašom centre bude pri práci s obetami CSEC potrebovať značnú dávku trpezlivosti. Musí byť flexibilný a podľa potreby prispôsobiť tak dĺžku vyučovania (vhodnejšie sú kratšie vyučovacie úseky), ako aj rozvrh hodín. (Deti pravdepodobne nebudú dobre reagovať na fixné vyučovacie hodiny).

U obetí CSEC sa dajú očakávať niektoré alebo všetky z nasledujúcich porúch učenia:

Poruchy pozornosti

(Nedostatočná koncentrácia)

Poruchy pamäti

(Ovplynvená požívaním drog alebo nedostatočnou výživou)

Nedostatočné kognitívne štrukturovanie

(Neschopnosť rozhodovať sa)

Obmädzená schopnosť vyjadrovania sa

(Nevyvinuté / obmedzené jazykové schopnosti)

Problémy správania

(Neposlušnosť/predvádzanie sa)

16B

Vyberte si jeden z predmetov uvedených v bode 16A a napláňajte si krátku hodinu pre dieťa, ktoré vykazuje uvedené poruchy učenia. Navrhované aktivity prekonzultujte so svojím supervízorom.

Časť 17

Zabráni odborný výcvik návratu detí na ulicu?

ODBORNÝ VÝCVIK / PRÍPRAVA NA POVOLANIE

Nijaký odborný výcvik neodláká dieťa od komerčného sexu, kým dieťa samo nezatáži zanechať túto profesiu. Môže sa však stať alternatívou pre mladých ľudí, ktorí momentálne žiadnu inú nemajú. Ako už bolo spomenuté, odborný výcvik bez ďalších psychosociálnych prvkov má len veľmi malú šancu na úspech. Pozrime sa, aké typy odborného výcviku by mohli byť vhodné pre naše deti.

17A

Uvádzame komentáre odborníkov zaobrajúcich sa odborným výcvikom obetí CSEC. Za každým komentárom je uvedená otázka. Kým si prečítate odpovede na konci knihy (str. 49), pokúste sa na každú otázku odpovedať sami.

▲ Nemôžete konkurovať peniazom, na ktoré si deti zvykli v CSEC.

Deti spoznali samostatnosť a my ju u nich musíme podľa možností podporovať. Zamerajte sa na povolania, v ktorých sa vo veľkej mieri uplatňuje individuálny prístup a samostatnosť. Aké typy odborného výcviku podľa vás spadajú do tejto kategórie?

▲ Zamestnanie v továrni býva len zriedka úspešné. Práca "na povel" predstavuje všetko to, proti čomu sa dieťa odjakživa búri. Len jeden typ práce v továrni môže byť pre obete CSEC zaujímavý. O akú prácu ide?

▲ Deti potrebujú ako motiváciu vzor - najlepšie osobu rovnakého pohlavia, ktorá sa uplatnila v určitom povolani (pokiaľ možno bývalá obete CSEC). Táto osoba by mala byť skromná, ale šťastná, finančne však nie príliš úspešná. Prečo nie?

▲ Ak sa rozhodneme pomôcť našim deťom tým, že ich zapojíme do drobného podnikania, skôr, než sa pokúsia viesť svoj podnik, musíme pre ne zabezpečiť tri základné veci. Ktoré to sú?

▲ Jednou z ďalších pracovných oblastí, ktorá by mohla naše deti zaujať, je práca obsahujúca prvak zodpovednosti. O akú prácu by podľa vás mohlo ísť?

Časť 18

Aké tvorivé psychoterapeutické činnosti budú efektívne v našom centre?

Začnime predpokladom, že ak je nejaká činnosť zábavná a kreatívna, už sama o sebe sa stane pre dieťa terapiou. Ak sa dieťa nachádza v skupine podobne zmýšľajúcich detí a zúčastňuje sa nejakej pozitívnejladnej činnosti, bude to preň užitočná skúsenosť.

V prípade, že dieťa tlačíme do činností, ktoré mu nevyhovujú a cíti sa pri nich neprijemne, alebo ho zaradíme do skupiny, ktorá je disharmonická, môžeme narobiť viac škody ako osohu. Preto treba u každého nového dieťaťa postupovať uváživo, od jednoduchého k složitejšiemu. V niektorých prípadoch budeme dieťa musieť naučiť zúčastňovať sa /participovať/ (prípadne ho naučiť, čo znamená „participácia“). Niekoľko bude dieťa šťastnejšie, ak bude môcť experimentovať s určitou zručnosťou alebo formou umenia samostatne, prípadne dá prednosť sledovaniu toho, čo robi skupina, pretože sa nechce pred ostatnými strápiť.

Nie všetci členovia skupiny musia hned od počiatku zapadnúť, najmä ak prišli priamo z ulice a z pseudo-dospelého sveta. Ich prvé reakcie na naše hry alebo výtvarné aktivity budú často negatívne, pričom našu činnosť označia za hlúpu a detinskú. Preto je dôležité, aby sa na týchto aktivítach podielali aj vychovávatelia a svojím správaním dali najavo, že majú radosť a dobre sa bavia. Byť dieťaťom je jedna z vecí, ktoré sa u našich detí snažime dosiahnuť.

Nebudeme sa zaoberať individuálnou kreatívnu terapiou, pretože na jej zvládnutie je potrebný dlhodobý odborný výcvik. Môžeme však využiť skupinovú prácu, drámu, výtvarné umenie a remeslá plus *behaviorálne aktivity.

Tvorivé aktivity

Umenie a remeslá

Poézia

Práca s hlinou

Hra

Dráma/Rolové hry

Hudba/Tanec

18A

Prečítajte si uvedený zoznam a vytvorte si vlastný plán činnosti vychádzajúci z aktivít, ktoré sú priamo späté s vašou kultúrou (ľudové tance a pod..) Porozmyšľajte o činnostiach, ktoré by deti mohli vykonávať v skupinách.

V konkrétnych skupinách sa tieto aktivity budú dať zameráť presnejšie. Pre našu aktivitu bude možno potrebný priamy cieľ, ako napríklad „spolupráca“ alebo „riešenie problémov“.

Spracovanie vzťahov

Skupinové sedenia pre dospevajúcich, zamerané na formovanie neabuzívnych vzťahov

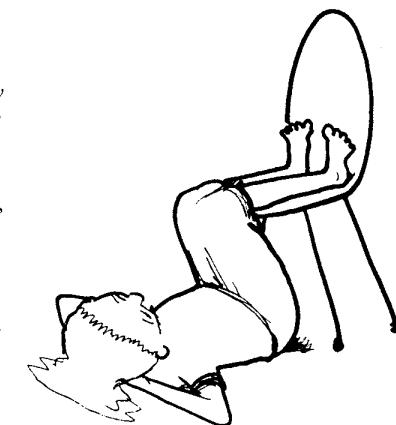
- Komunikačné zručnosti
- Sexualita
- Nácvik sociálnych zručností

18B

Vráťte sa k aktivitám uvedeným v časti 18 A a porozmyšľajte o spôsoboch, akými možno tieto aktivity prispôsobiť horeuvedeným zámerom.

Ako alternatívu zvážte možnosť využitia hry alebo činnosti, ktorú poznáte a ktorú možno aplikovať priamo na danú problematiku.

Budete sa musieť oboznačiť tiež s aktivitami, ktoré deťom pomáhajú ovládať ich emócie.

Stratégie zamerané na zvládanie silných emócií

- Relaxácia
- Mediácia
- Vnútorná reč / Samomluva
- Sebaupokojovacie techniky

18C

Požiadajte iných skúsených vychovávateľov, aby vám uviedli príklady takýchto techník, alebo si ich vyhľadajte v referenčnej literatúre. Výsledok si prekonzultujte so svojim supervízorom.

Časť 19

Nie je príliš neskoro začať s ochranným správaním?

Nikdy nie je neskoro. V skutočnosti deti, s ktorými pracujeme, potrebujú poznáť svoje fyzické práva rovnako ako ktorékolvek iné deti, a to aj v prípade, že po mnoho rokov žili aktívnym sexuálnym životom. Do sexuálnych aktivít boli pravdepodobne uvedené bez toho, aby mali predstavu o tom, čo je správne, a čo nesprávne.

□ Listina sexuálnych práv

- ◆ Mám právo na svoje telo
- ◆ Mám právo na svoje pocity, presvedčenie, názory a predstavy
- ◆ Mám právo dôverovať vlastným hodnotám v sexuálnom styku
- ◆ Mám právo stanoviť si svoje vlastné sexuálne limity
- ◆ Mám právo povedať nie
- ◆ Mám právo zakúsiť sexuálnu rozkoš
- ◆ Mám právo byť sexuálne asertívny/-a
- ◆ Mám právo mať kontrolu nad svojim sexuálnym zážitkom
- ◆ Mám právo na milujúceho partnera
- ◆ Mám právo na partnera, ktorý ma rešpektuje, chápe ma a je ochotný so mnou komunikovať.

19A

Súhlasíte s tým, že uvedené práva sú vhodné pre deti? Došlo by u vás k vnútornému konfliktu, ak by ste mali dieťa povzbudzovať k tomu, aby trvalo na týchto právach? Máte pocit, že niektoré z týchto práv protirečia našim snahám o vyviedenie dieťaťa z CSEC? V krátkosti napište, aké sú vaše pocity ohľadne týchto otázok a prekonzultujte ich so svojim supervízorom.

Pri práci s deťmi, ktoré už majú za sebou sexuálnu skúsenosť (či už ide o staršie alebo mladšie deti) je metodika práce na formovaní ochranného správania úplne iná, akú používame na školách s deťmi, u ktorých takúto skúsenosť nepredpokladáme. Tieto deti nabádame, aby v prípadoch, keď pocitujú strach alebo im je niečo nepríjemné, počúvali svoj inštinkt.

Obetiam CSEC pravdepodobne tento inštinktívny pocit strachu chyba, pretože ich citlivosť na nepríjemné zážitky a skúsenosti bola otupená. V niektorých prípadoch však bude potrebné naučiť ich základné pojmy ako osobné hranice, dobré a zlé dotyky, alebo ich zoznámiť s ľuďmi, ktorým môžu dôverovať, aby mali možnosť spoznať bežné spoločenské normy.

U adolescentov už možno očakávať, že budú reagovať na politickej úrovni. Budú pravdepodobne schopní vidieť sa skôr ako obete porušovania ľudských práv, než ako zneužívané deti.

19B

Na ulici uvidíte klientku z centra (Maja, 14 rokov), ako sa baví so skupinou motorkárov. Mladíci jej počas rozhovoru neustále oblápajú prsia alebo dvihajú sukňu. Maja sa chichoce a vraví im, aby prestali, ale nemá sa na odchod.

Akým spôsobom k nej budete pristupovať pri jej ďalšej návštive centra? (Str. 49)

Kapitola 5 Reintegrácia

Časť 20

Máme tieto deti naozaj poslat' naspäť do prostredia, ktoré ich uvrhlo do CSEC?

20A

Porozmyšľajte nad uvedenou otázkou. Aká je vaša prvá reakcia na túto otázku? Ak by išlo o obete CSA, poslali by sme ich naspäť, aby žili s ľudskom, ktorý ich sexuálne zneužíval?

Toto je otázka, ktorú si budete klásiť veľmi často. Ste pripravení prijať zodpovednosť za to, že dieťa pošlete naspäť do rizikového prostredia? Na túto otázku neexistuje jednoznačná odpoveď, pretože každý prípad je iný a prináša iné problémy a iné možnosti riešenia.

V zásade by malo platiť, že:

vychovávateľia by mali urobiť všetko čo je v ich silách, aby zodpovednosť za výchovu dieťaťa prenesli späť na rodičov alebo zákonných opatrovníkov.

K tomuto konštatovaniu sa však viaže množstvo „**ALE**“. Kým pošleme dieťa späť do rodiny, musíme zvážiť štyri dôležité hľadiská:

1. Posúdili sme všetky možné riziká?
2. Posilnili sme pozitívne danosti dieťaťa a vyzbrojili ho natol'ko, aby bolo schopné odolať pokušeniam a hrozobám?
3. Pracovali sme s rodinou a posilnili ju natol'ko, aby dokázala dieťa prijať a postarať sa oň?
4. Máme možnosti a zdroje na ďalšiu prácu s touto rodinou?

20B

Aké nebezpečenstvá hrozia po navrátení dieťaťa do pôvodnej rodiny? (odpovede str. 49)

20C

Aké danosti bude dieťa potrebovať, aby prežilo?

20D

Aké poznatky a zdroje potrebuje rodina na to, aby dieťa akceptovala?

20E

Prečo je potrebné pokračovať v práci s rodinou?

Rebrík k úspechu

***Krátko v CSEC – Podpora zo strany rodiny
Dlh v CSEC - Žiadna podpora zo strany rodiny

Rebrík na obrázku ilustruje skúsenosti mnohých centier, z ktorých vyplýva, že deti s najväčšou úspešnosťou reintegrácie pobudli v CSEC relatívne krátku dobu a mali podporu svojej rodiny. Čím viac narastá doba pôsobenia v CSEC a klesá podpora rodiny, tým viac sa znižuje pravdepodobnosť úspešnej reintegrácie. To nás však stavia pred kardinálnu otázkou:

Časť 21

Čo je ÚSPECH?

Ak vychádzame z predpokladu, že program je úspešný len vtedy, ak bolo dieťa „zachránené“ z prostitúcie, žije opäť v šťastnej rodine a vrátilo sa do „normálneho“ života, čoskoro sa dočkáme trpkého rozcárovania. Ak by mala byť „záchrana“ a „spás“ považovaná za normu, podľa ktorej má byť centrum hodnotené a financované, potom by sa nám mohlo stať, že na chod nášho programu nezískame ani halier.

Programy zamierané na rehabilitáciu CSA majú väčšiu šancu poskytnúť štatistický dôkaz, že rehabilitácia detí bola natol'ko úspešná, že ich napokon bolo možné vrátiť do života, ktorý možno označiť za úplne „normálny“. V prípade obetí CSEC však nie je také jednoduché zaradiť ich do kategórie úspešne rehabilitovaní.

21A

Čo je podľa vás „ÚSPECH“, ak pracujete s obetami CSEC? (Odpovede, str. 49).

Kapitola 6

Prevencia

Časť 22

Aká je úloha vychovávateľa v prevencii?

Základným cieľom predkladaných materiálov je poskytnúť vychovávateľom základné znalosti z oblasti práce s deťmi, ktoré boli alebo sú sexuálne vykoristované. Keďže sme sa zamerají najmä na rehabilitáciu, venovali sme len okrajovú pozornosť prvku ochrany. V tejto súvislosti však treba povedať niekoľko vecí.

1. Prevencia je lepšia ako liečba.

22A

Na každý reaktívny (rehabilitačný) program vedený vašim centrom by mal pripadať aspoň jeden proaktívny (preventívny/ochranný) program. Môžete uviesť nejaké príklady? (Odpovede, str. 49)

2. Majte oči otvorené a sledujte, kde by bolo vhodné uplatniť prevenciu.

22B

Vaša práca vás zavedie na miesta, ktoré sa môžu stať potenciálnou hrozobou pre ďalšie deti. Aké formy preventívnej práce môžete využívať v rámci reintegrácie detí? (Odpovede, str. 49)

Tým končí tento kurz, nie však vaša práca s touto knihou. Keď budete mať čas, vráťte sa k svojím odpovediam na otázky z prvých kapitol a otverte si, či sa vaše názory nezmenili. Z času na čas sa môžete otestovať aj v kvízoch. Táto knižka je adresovaná vám, preto ju majte stále poruke a v prípade potreby sa k nej znova vráťte.

Práca, ktorú robite, je veľmi dôležitá. Nikdy nezabúdajte, že ste pre ňu tá pravá osoba a že môžete vo veľkej miere zmeniť životy väčšiny detí, s ktorými prichádzate do styku. Často budete deprimovaní, neraz to budeť chcieť vzdať a možno neprejde týždeň, aby ste sa necitili "vyhorení". To všetko sa dá očakávať, pretože ste ako špongia, nasávajúca nekonečné more smútku. Pamäťte však, že je len veľmi málo ľudí, ktorí dokážu robiť túto prácu dobre, a sotva k nim pozná metódu, ktorá by fungovala vždy a za každých okolností. Zamerajte sa na svoje úspechy a poučte sa zo svojich chýb. Týmto deťom dávate šancu, ktorú by inak nemali.

Vitajte vo veľkej rodine vychovávateľov a veľa šťastia.

ODPOVEDE

Táto časť sa nazýva "Odpovede", avšak mnohé z toho, čo si tu prečítate, sú len názory a odporúčania ľudí pôsobiacich v oblasti.

IA

1.N Klúčovým problémom tu nie je starý a mladý. Je to moc. Moc silného nad slabým, muža nad ženou, bohatého nad chudobným. V čoraz väčšej miere sa stretávame tiež s prípadmi, keď sú deti zneužívané inými deťmi alebo adolescentmi.

2. P Prípady CSA, ktorých súčasťou je hrubé násilie či análna alebo vaginálna penetrácia, sú menej početné. Na tele obetí vo väčšine prípadov neostávajú žiadne stopy po fyzickom násilí, avšak emocionálne jazvy sú hluboké.

3. N Deti len zriedka klamú, keď hovoria, že boli sexuálne zneužívané. Ku klamstvám tohto typu dochádza iba v prípadoch, ak ich k nim donúti iná osoba. Pre deti je veľmi neprijemné hovoriť o CSA, preto nemajú dôvod hovoriť o ňom, iba ak je to pravda. Ak sa deti dopúšťajú klamstiev, tak skôr v opačnom zmysle: tvrdia, že k zneužití nedošlo, hoci v skutočnosti boli zneužití.

4. N Väčšina detí je sexuálne zneužívaná niekým, koho dobre poznajú. V mnohých prípadoch sú to osoby, ktorým deti dôverujú, napr. otec, nevlastný otec, knáaz alebo učiteľ.

5. N Ak je dieťa v detstve zneužívané, neznamená to automaticky, že sa v dospelosti samo stane zneužívateľom. Je však pravda, že veľké percento dospelých zneužívateľov bolo v detstve obeľami zneužívania.

6.P Deti majú prirodzenú sexualitu. Toto ich nevinné sexualizované správanie si zneužívateľia často mylne vysvetľujú ako flirtovanie. Žiadne dieťa si neželá byť sexuálne zneužívané. (Pozri časť venovanú CSEC).

7.P Každé dieťa je iné a iné budú tiež následky traumatizujúcich zážitkov pre jednotlivé deti. Niekedy sa trauma prejaví až po mnohých rokoch. Traumatizujúce následky CSA sa však v tej či onej miere prejavia u každého dieťaťa.

8. N Hoci je to pre nás len ľahko pochopiteľné, dieťa môže zneužívateľa naďalej milovať a rešpektovať. To, že išlo o zneužívanie, a nie o prirodzený prejav lásky, si dieťa často uvedomí až neskôr. V niektorých prípadoch je zneužívateľ jediným človekom, na ktorého sa dieťa v boji o prežitie môže spoľahnúť. Zneužívanie býva tiež nezriedka sprevádzané láskovým a starostlivým zaobchádzaním.

9. N Objektom zneužívania bývajú skôr deti, u ktorých je menšia pravdepodobnosť, že to niekomu prezradia. Môže ísť o deti plaché, ktoré majú málo priateľov, alebo ktoré majú zlé vzťahy s rodičmi.

10. P S výnimkou situácií, v ktorých dochádza k znásilneniu, je súčasťou väčšiny prípadov CSA starostlivé plánovanie a pestovanie vztahu, ktoré má ďalšie zneužívanie uľahčiť. Recidivujúci páchateelia sexuálneho zneužívania radi veria, že vztah medzi nimi a obetou je konsenzuálny.

11. N Hoci toto je veľmi častá odpoveď, nemusí byť pravidlom. Existuje množstvo situácií, keď vyňatie dieťaťa môže viest k ďalšej traume. Správnejšie je povedať, že by malo dojsť k odstráneniu situácie, v ktorej dochádza k zneužívaniu dieťaťa. Takéto riešenie môže zahŕňať "odstránenie" zneužívateľa z dosahu dieťaťa, prípadne vytvorenie bezpečnejšieho prostredia, v ktorom budú blízke osoby schopné monitorovať kontakt medzi zneužívateľom a obetou.

12. P Aj keď dieťa oznamí zneužívanie až po dlhom čase, bude potrebné okamžite vykonať lekársku prehliadku, aby sa vylúčila možnosť zranení alebo pohlavných chorôb. Ak je prípad posudzovaný ako trestný čin, lekárskia prehliadka poskytne dôležité forenzné dôkazy a mala by byť preto vykonaná čo najskôr.

13. N Ak je dieťa ochotné rozprávať o tom, čo sa stalo, nemali by sme ho od toho odrádzať, aj keď nemáme v úmysle ho do rozprávania nútiť. V prípade trestných činov bude polícia potrebovať čo najskôr svedectvo dieťaťa, avšak toto by malo byť poskytnuté v prítomnosti kvalifikovaného sociálneho pracovníka alebo psychológov.

14. N Zákon v našej krajine hovorí, že je trestné mať sexuálny styk s dieťaťom mladším ako 15 rokov, bez ohľadu na to, či so stykom súhlasí alebo nie.

15. P Asi 95% páchatelov sexuálneho zneužívania detí tvoria muži.

16. P Z niektorých štúdií vyplýva, že v dobe, keď dochádza k CSA, býva odhalených menej než 12 percent prípadov. V policajnej praxi preto narastá trend smerujúci k akceptácii "historických" prípadov, keď dospelí, ktorí boli ako deti sexuálne zneužívaní, môžu aj po rokoch vzniesť obvinenie proti páchateľovi zneužívania.

17. N Hoci väčšina zistených prípadov sexuálneho zneužívania sa týka zneužívania dievčat, k zneužívaniu chlapcov dochádza pravdepodobne rovnako často. Chlapci však zneužívanie oznamujú omnoho zriedkavejšie. V niektorých kultúrach sú chlapci zneužívaní dokonca viac ako dievčatá.

18. N Medzi homosexualitou a pedofiliou existuje len veľmi nízka korelácia. Deti v predpubertálnom veku sú atraktívne pre skupinu mužov, ktorých dospelí muži nepríťahujú. Mnohí z týchto mužov sú schopní prenášať svoju pozornosť z chlapcov na dievčatá a naopak. Obyčajne sú fixovaní na špecifickú vekovú skupinu.

19. N Z dostupných prameňov vyplýva, že páchatelia CSA vyhľadávajú najčastejšie deti vo veku 2 a 8 rokov.

20. N Väčšinu obetí CSEC tvoria deti, ktoré boli predtým obetami CSA. Problémy spojené s týmto prvým zneužitím však nikdy nevyšli napovrch a nik sa nimi nezaoberal. Dieťa si ich prináša do CSEC, kde sa k nim pridávajú ďalšie, špecifické problémy CSEC.

Ak niektoré z uvedených odpovedí vyvolali váš silný nesúhlas, prišiel čas, aby ste ich prekonzultovali so svojím supervízorom.

4A.

Ako si páchatelia vyberajú svoje obete?

- Páchatelia si obyčajne vyberajú obete, ktoré sa javia ako BEZBRANNÉ ciele.
- Deti mávajú voči páchateľom často ambivalentné pocity.
- Páchatelia so svojimi obetami nadviažu často blízký vzťah tým, že v det'och, ktoré boli dovtedy zväčša ZANEDBÁVANE, vzbudia dôveru, poskytnú im "starostlivosť" a sú k nim milí.
- Páchatelia často v det'och vyvolávajú pocit, že niečo znamenajú, že si ich konečne niekto všimol. V mnohých prípadoch sexuálne zneužívania vyplňa PRÁZDNOTU.
- Bežnou metódou nátlaku je ZNEUŽÍVANIE prirodzenej potreby dieťaťa, aby bolo milované, oceňované a aby mu bola poskytnutá potrebná starostlivosť. Deti, u ktorých tieto potreby nie sú uspokojené, môžu ľahšie podľahnúť záujmu, ktorý o ne prejavujú páchatelia sexuálnych činov.
- Odhalenie zneužívania vystavuje dieťa OHROZENIU.
- Deti často vyslovujú, že SPOČIATKU nevedeli, že sú sexuálne zneužívané. K sexualizovanému správaniu dochádza často postupne. Na jeho počiatku môžu byť normálne nežné dotyky, alebo zapád do kontextu bežných fyzických aktivít.
- Je dôležité pochopiť, akú rolu zohráva vo viktimačnom cykle MOC.
- Tento proces má enormný dopad na hodnotový systém obete.
- Zneužívanie do istej miery ovplyvňuje spôsob nazerania obete na svet dospelých. Obete môžu význam zneužívania bagatelizovať, prípadne niektoré formy správania nemusia chápať ako zneužívanie. V rámci vytvárania obranných mechanizmov môže dôjsť k ZNÍŽENIU CITLIVOSTI voči zneužívaniu, ale tiež k tomu, že deti, ktoré zažili prevažne vzťahy poznačené zneužívaním, začnú svoje skúsenosti vnímať ako normálne.

4B

Znásilnenie vyvoláva u obete nasledujúce pocity. Akými slovami môže dieťa vyjadriť, čo si myslí a čo cíti?

HNEV	"CHCEM SA POMSTIŤ." "NENÁVIDÍM HO."
VINA	"TERAZ Z TOHO BUDEM MAŤ PROBLÉMY".
SEBAOBVIŇOVANIE	"JE TO MOJA VINA". "URČITE SOM UROBILA NIEČO, ĽOHO K TOMU NAVIEDLO".
VZŤAHY	"TERAZ MA NIK NEBUDE CHCIET"
NEOCHOTA UVERIŤ	"AKO SA MI TO MOHLO STAŤ?"

5B

Prečítajte si nasledujúce prípadové štúdie.

V nasledujúcich prípadových štúdiach nájdete stručný náčrt problémov, s ktorými sa môžeme stretnúť v prípadoch obetí CSEC. Navrhované riešenia treba chápať iba ako odporúčania a je samozrejme možné doplniť ich o ďalšie. Niektoré vlastnosti, zručnosti a charakteristiky už boli spomenuté a sú uvedené *kurzívou*.

1. Heather

Hoci to nevieme celkom isto, môžeme predpokladať, že Heather konaním svojich rodičov trpí dvojnásobne. Po prve následkom straty, ktorú utrpela, a po druhé následkom toho, že ju opustili, čo môže veľmi negatívne vplyvať na jej pocity a sebaobraz. Je samozrejme, že Heather nemôžeme nútť k tomu, aby nám povedala čo cíti. Namesto toho jej budeme k dispozícii, kym nebude pripravená podeliť sa s nami o svoje pocity. Keď k tomu dojde, mali by sme byť vnimaví a aktívne počúvať.

Je veľmi dôležité, aby sme Heather pomohli pochopiť, že je pre nás dôležitá a v centre ju vždy radi uvítame, bez ohľadu na to, ako sa správa (vytrvalosť, neodsudzujúci a pozitívny prístup). Zároveň sa musíme postarať o jej bezpečnosť. Aj keď nemáme vplyv na to, ako sa Heather dostáva k tolenu, môžeme ovplyvniť aspoň to, ako ho používa, napríklad tým, že určíme pravidlo zakazujúce fotovanie v centre. Aby sa deti cítili bezpečne, potrebujú stabilitu a istotu. Heather sa však môže cítiť zastrašená tým, že jej život, doteraz "slobodný", má odrazu podliehať toľkým obmedzeniam.

Nevieme, či je fotovanie pre Heather niečim novým, čo začalo až potom, ako stránila rodičov, alebo je to niečo, čo robi už dlho. Čo môžeme predpokladať je, že jej správanie sa vystupňovalo a dostało sa mimo kontrolu po tom, ako ju rodičia odvrhli. Bolo by užitočné zapojiť niekoho s odbornými znalostami v danej problematike, hoci je pravdepodobné, že Heather ešte nebude v štádiu, kedy bude ochotná takúto pomoc prijať (schopnosť odhadnúť, kedy je vhodné obrátiť sa na odborníkov).

Ak vieme, že rodičia zneužívali drogy, existuje tu vysoká miera rizika, že Heather bola do určitej miery vystavená fyzickému a emocionálnemu zanedbávaniu a s najväčšou pravdepodobnosťou bola tiež emocionálne týraná (znalosť problematiky týrania a zneužívania). Musíme sa zaujímať o to, do akej miery sa Heather musí starať sama o seba a ako na ňu vplýva absencia dospelých, o ktorých by sa mohla oprieti. Musíme jej ukázať, že je dospeslych z centra sa môže spoľahnúť (stabilita a spoľahlivosť).

Kedže z vyjadrení Heather vieme, že aktivity v centre považuje za detinské, je tu priestor na rozvíjanie jej pocitu "spolupatričnosti". Môžeme ju viesť k tomu, aby sa zúčastňovala na rozhodnutiach o tom, ako by malo centrum fungovať / aké by malo ponúkať aktivity. Popri posilňovaní pocitu, že ju centrum prijalo, je v ľom vitaná a je preň dôležité, jej to pomôže k zvýšeniu sebaďoverie a sebaúcty. Môžeme oceniť pokrok, ktorý dosiahla, a zámerať sa na jej pozitívne správanie. Získame tak tiež možnosť zisťiť, či jej nedostatočná pozornosť vyplýva z nudy, súvisí s jej zneužívaniem alebo je poruchou učenia, ktorá si bude vyžadovať špecifickú pomoc zameranú na rozvinutie jej vzdelenacieho potenciálu (akceptácia, trpeživosť, ocenenie prednosti dieťaťa).

Čo sa týka Heather k jej staršiemu "priateľovi", tu musíme postupovať veľmi opatrné. Je celkom možné, že tento muž je jediný priateľ, ktorý sa Heather snaží v tomto ľažkom obdobi pomôcť. Musíme sa o tomto mužovi dozviedieť viac. Musíme zisťiť, nakonko oprávnené je podozrivanie ohľadne jeho správania (bezpečnosť, znalosť podstaty a dynamiku sexuálneho zneužívania). Jednou z možností, ako otestovať jeho "motívy", je pozvať ho do centra (zapojte Heather) na stretnutie zamerané na hľadanie možnosti, ako čo najlepšie naplniť Heatherine potreby. Aj keď naša nedôvera voči tomuto mužovi naďalej pretrávava, musíme starostlivo zvážiť, či máme násilu brániť tomu, aby sa s ním stýkala, a to z dvoch dôvodov: aj v prípade, že by ju zneužíval, v ich vzťahu môžu byť aspekty, ktoré Heather pomáhajú. Ak by ho stránila, mohlo by to – spolu so stratu rodičov – byť pre ňu naďaleko ľažke, že by to nedokázala zvládnuť. Druhým dôvodom na opatrnosť je riziko, že Heather vypudíme z nášho centra a doslova ju vženieme do "priateľovo" náručia. Musíme porozmyšľať, či neexistuje

spôsob, ktorý by Heather umožňoval nadálej sa s týmto mužom stýkať a zároveň ju udržať v bezpečí (riešenie problémov, hodnotenie situácie).

Táto prípadová štúdia neprináša žiadne informácie o Heatherinej rodine alebo jej spoločenskom okruhu. Bolo by dobre, keby sa nám podarilo nájsť niekoho, kto by jej bol blízky – mohol by to byť napríklad niekto z príbuzenstva, rodinný známy, prípadne bývalý učiteľ. Aj v prípade, že tieto ľudia sa nebudú môcť o Heather postarať v plnej mieri, budú jej v tomto ľažkom životnom období aspoň oporou.

2. Andy & Marko

Prvou vecou, ktorú treba urobiť, je ukončiť bitku a overiť si, či niektorý z chlapcov nepotrebuje zdravotné ošetroenie. Každý z chlapcov by mal dostať príležitosť, aby zo svojho pohľadu popísal celú udalosť, porozmyšľať, čo sa stalo a čo by mohol nabudúce urobiť inak. Ak nie sú schopní "pomeriť sa", potom sa budú musieť rozhodnúť, čo s tým budú robiť ďalej – mienia obaja nadálej pokračovať v návštievách centra? Dospeli by im mali byť pri tomto rozhodovaní nápmocní (bezpečnosť, riešenie konfliktov, komunikácia).

Mali by sme sa zamyslieť nad Andyho neadekvátnou reakciou na Markovo podvádzanie a nad tým, čo táto reakcia môže znamenať. Vieme, že obaja chlapci boli v detskej sexuálnej zneužívani. Možno, že Andyho terajšie správanie je následkom tohto zneužívania, alebo môže ísť o "normálnu" súčasť jeho vyrównávania sa s dospevaním. Vieme tiež, že Andy vyrazil na ulici, a z toho môžeme usudzovať, že po dlhy čas sa musel spoliehať sám na seba. Deti, ktoré majú znižené sebaevadenie a sebahodnotenie, často demonštrujú svoj pocit ukrivenia. Našou úlohou je pomôcť Andymu, aby sa cítil spokojný sám so sebou a ukázať mu, že v našom centre nemusi bojať, aby dosiahol spravodlivosť. Na to sú tam dospeli, ktorí na to dohliadnu (*chápanie podstaty a dopadov sexuálneho zneužívania, prostredie podporujúce vytváranie dôvery*). Pre budúcnosť bude prospešné pomôcť Andymu osvojiť si techniky asertivity a zvládania hnevú, avšak v danej chvíli bude rozumné zaistiť prehľad zo strany dospelých pre prípad, že k podobným situáciám dojde opäť, aby bolo možné vyriešiť ich skôr, kým sa vymknú z rúk (*bezpečnosť*).

Čo sa týka Marka, v prípade jeho spôsobov vyrównávania sa so životom môže ísť o veľmi podobné východiská. Pracovníci centra by si toho mali byť vedomí a mali by mu byť nápmocní. Musíte sa zamyslieť nad jeho správaním – nepokuša sa nám aj on svojím podvádzaním ukázať, že je zvyknutý bojať o to, čo dostáva? Môže sa tiež stať, že Marko bude Andyho správaním otresaný a bude si o tom chcieť s niekym pohovoriť, prípadne bude potrebné pomôcť mu pochopiť dôvody takéhoto správania sa Andyho (*hodnotenie situácie, schopnosť počúvať*).

3. Milly

Musíme sa zamyslieť nad tým, ako na Milly vplýva smrť jej matky a pouvažovať nad spôsobmi, akými by sme jej mohli v súčasnej dobe pomôcť. Možno to zatiaľ nebude možné, pretože ešte nebude ochotná rozprávať sa o svojej strate. Môžeme jej však dať nájavo, že sme tu pre ňu a ochotne si ju vypočújeme, keď sa bude chcieť porozprávať (*hodnotenie situácie, schopnosť počúvať*). Bolo by tiež prospešné, keby sme sa pokúsili vyhľadať niekoho z jej rodiny alebo sociálnej siete, s kým by sa mohla kontaktovať a kto by jej mohol poskytnúť pomoc.

Je šťastie, že Milly je obľúbená, pretože to pracovníkom centra poskytuje niečo pozitívne, na čom môžu stavať (ocenenie prednosti dieťaťa). Vo všeobecnosti by sme sa mali zamerať skôr na veci, ktoré Milly robí dobre – a chváliť ju za to, než prejavovať svoj záujem o ňu tým, že ju "zjazdime" za jej sexualizované správanie. Ak však uvidíme, že jej správanie môže mať negatívny vplyv na ostatné deti, musíme jej dať jasna a jednoznačne nájavo, že takéto správanie je v centre neakceptovateľné (jasné očakávania, stabilita a bezpečnosť). Treba to urobiť spôsobom, z ktorého bude jasné, že ide o jej správanie, ktoré je v centre nežiaduce, pričom ona sama je v centre veľmi vitaná (akceptácia).

Millyino sexualizované správanie a rozprávanie o sexe by malo našu pozornosť upriamiť na skutočnosť, že v minulosti mohlo dochádzať k jej zneužívaniu (pripadne k nemu dochádza aj v súčasnosti). Je zvláštne, že toľko zdôrazňuje, že nemá priateľa, a bolo by dobré zistíť, prečo to hovorí: pokúša sa nám zatajiť, že v skutočnosti nejakého priateľa má, alebo tým chce povedať, že by nejakého chcela mať? V prvom prípade by sme museli uvažovať o tom, či tento "priateľ" nie je niekto, kto Milly zneužíva (znalosť podstaty a následkov sexuálneho zneužívania, hodnotenie situácie, bezpečnosť).

Musíme byť pripraveni pomôcť Milly vyznať sa v niektorých pocitoch, ktoré môžu vyplývať z jej predpokladaného zneužívania, avšak až vtedy, keď na to bude pripravená ona sama. Dovtedy môžu pracovníci centra Milly naučiť, ako sa má postarať o svoju bezpečnosť a dôverovať dospelým spôsobom, ktorý ju nevystaví riziku zneužívania. Zároveň môžeme pomôcť aj ostatným deťom v centre tým, že ich naučíme, ako majú voči Milly reagovať pri prejavoch jej sexualizovaného správania.

6A.

Na základe popisov jednotlivých detí sa pokúste zistiť, do ktorej kategórie patria.

Xa = C Toto je veľmi bežný prípad, keď jazyk sa stáva väzením rovnako ako väznica samotná.

Xb = A Hoci sa zdá, že X má veci pod kontrolou, možno je pod tlakom rovesníčok, a určite má nejaké sociálne alebo rodinné problémy, ktoré si vyžadujú pomoc.

Xc = A

Xd = B To, že priateľ X je jej chlapcom, neznamená, že nemôže byť jej pasákom, ani to neznižuje mieru jej sexuálneho vykorisťovania. V skutočnosti je ešte nečestnejší ako pasák, ktorý sa ku svojej profesií hlásí otvorené, pretože zneužíva jej dôveru.

Xe = A (hoci niekto by mohol namietať, že chudoba ho radí skôr do kategórie B alebo C. Často vidíme, že ľudia sú donútení konáť aj proti svojim záujmom, pretože inak by hľadovali).

Xf = B V tomto prípade odmenou nie sú peniaze, avšak dieťa koná pod tlakom tretej strany, t.j. gangu.

Xg = C Domáce zotročenie patrí všade na svete k najčastejším formám sexuálneho otroctva.

Xh = B

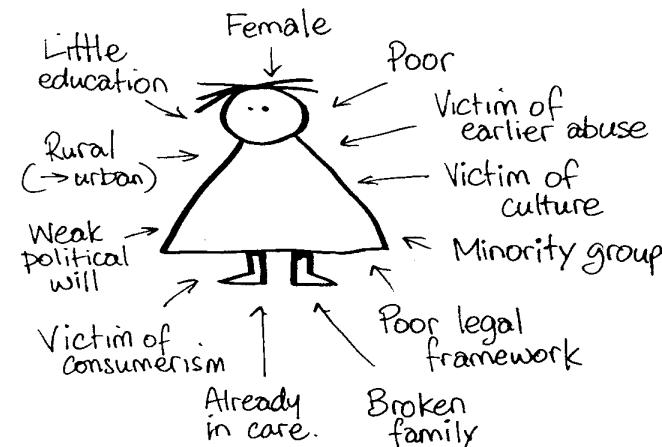
Xi = C Bez ohľadu na pôvodnú formu sexuálneho vykorisťovania (ktorá by mohla spadáť pod A alebo B) možno pornografiu definovať aj ako formu uväznenia alebo otroctva, a to v tom zmysle, že ak už došlo k distribúcii obrázkov, obete nemá možnosť uniknúť.

Xj = C Tento prípad spadá do rovnakej kategórie ako domáce zotročenie.

6B

V čom to je, že v toľkých krajinách sveta sa deti stávajú obetami CSEC?

Profile of CSEC VICTIM.

*** Profil obete CSEC: žena - nízke vzdelanie - prechod z vidieka do mesta - slabá politická vôľa - obete konzumného spôsobu života - dieťa v sociálnej/ústavnej starostlivosti - narušená rodina - slabý legislatívny rámec - minoritná skupina - obete kultúry - obete predchádzajúceho zneužívania - chudoba

Slabá politická vôľa sa vztahuje na situáciu, keď príjmy z komerčného sexu majú vplyv na ekonomiku krajiny, a preto nie je vŕa vysporiadat sa s ním. Nedostatočný legislatívny rámec sa vztahuje na právny systém, ktorý dieťa viktimizuje alebo ho vôbec neberie do úvahy. Môže sa vztahovať tiež na nedostatočnú prácu polície a laxné uplatňovanie zákonov. Pojem **Obete konzumného spôsobu života** sa vztahuje na deti, ktoré sa stali obetami CSEC preto, aby získali pre seba alebo svoje rodiny materiálne bohatstvo. **Deti v sociálnej/ústavnej starostlivosti** sú deti, ktoré sú už v starostlivosti príslušných centier alebo domovov. **Obete kultúry** je dieťa, ktoré trpí v dôsledku kultúrnych alebo náboženských noriem, akými sú napríklad manželstvá z donútenia alebo panenský sex. Pamätajte si, že všetky obete CSEC nemožno zaradiť do uvedených kategórií, ale väčšina z nich však bude spadáť minimálne do jednej z nich.

7A. Toto sú príklady, ktoré uviedli sociálni pracovníci z jednej tréningovej skupiny.

CSA	CSEC
• bezmocné	disponuje určitou mocou
• zvedené	zvodka
• zatajuje emócie	vyjadruje emócie (hoci tieto môžu byť falošné) mimo systému
• v systéme (napr. vzdelenie, zdravotníctvo)	žiadne tajomstvá pred priateľmi
• utajovanie pred najbližšími priateľmi	Ľudia z prostredia obete hovoria, že je to zlé (s výnimkou páchateľa)
• Ľudia z prostredia obete hovoria, že je to zlé (s výnimkou páchateľa)	Ľudia z prostredia obete (rovesníci) hovoria, že je to dobré
• podpora zo strany komunity	negatívny postoj zo strany komunity
• nedostáva peniaze (môže dostávať úplatky)	dostáva odmenu
• neplánované (dierčatom)	plánované (dierčatom)
• zle oblečené	veľmi dobre oblečené
• v rozpakoch / hanbí sa	nie je v rozpakoch / nehanbí sa

9A Obranné mechanizmy

1. Zneužívanie omamných látok
2. Materialistický/konzumný postoj.
Nestriedmy v uspokojovaní svojich potrieb (šaty, reštaurácie)
3. Racionalizácia ("Sme profesionálky, hostesky")
4. Hrdosť na vlastnú sebestačnosť
5. Dočasné poruchy pamäti
6. Disociácia - odlúčenie ega od tela
7. Utajenosť/anonymita
8. Stoicizmus (predstieranie výrovnosti)

10A

A. SAM	B. JO	C. CHRIS
<p>Sam si už zvykol/-la na určitú mieru nezávislosti, ktorej by sa len ďaleko vzdával/-la. Bude preto jednoduchšie nadviazať s ním/ňou kontakt na ulici a pokúsiť sa presvedčiť ho/ju, aby navštívila centrum,</p>	<p>V prípade Jo treba postupovať opatrne. Môže byť ďaleké pracovať s ním/ňou na ulici, pretože to by mohlo vyvoláť problémy s pasákom a mohlo by to ohrozíť tak Jo, ako aj sociálneho pracovníka. Môžete s Jo pracovať mimo jeho/jej bežného pôsobiska, alebo ho/ju pozvať do centra, kde je to bezpečné.</p>	<p>Chris bude treba zachrániť, aby sa s ním/ňou mohlo ďalej pracovať. Najvhodnejším a najbezpečnejším miestom je pobytové centrum.</p>

- IIA
- ⑧ Tlak zo strany bývalého zamestnávateľa/pasáka
 - ⑧ Pomsta, ak ďalej dochádza k odmietaniu dieraťa zo strany rodiny
 - ⑧ Žiadne iné možnosti zamestnať sa
 - ⑧ Nedostatočné zabezpečenie rodiny (napr. žiadnenie ďalšieho príjemu)
 - ⑧ Prerušenie starostlivosti zo strany vychovávateľov/sociálnych pracovníkov

12B.

1. Pri rozhvore s dieraťom vychovávateľ absolútne nebral ohľad na jeho pocity. V chlapcovej situácii sotva bude mať' nejaký význam hovoriť mu, aby sa vzdal prostitúcie. Veľmi necitlivé bolo tiež pripomínať mu, aké choroby mu hrozia, keďže je pravdepodobné, že o týchto chorobách vie a už aj bez toho má z nich strach. Vychovávateľ sa s chlapcom nerozpráva tak, ako sa očakáva od poradcu. Namiesto zameriavania sa na negatívá by sa mal sústredit' na pozitívá dieraťa a stavať' na nich.
2. Toto nie sú odpovede deväťročného dieraťa. Sú to odpovede človeka, ktorý si vybudoval novú identitu, ktorá mu umožňuje prežiť na ulici. Takéto odpovede by sa dali očakávať skôr od staršieho chlapca. (Pozri Časť 9). Z odborných štúdií vyplýva, že takéto deti žijú svojou novou identitou, pretože táto im umožňuje ľahšie sa vysporiadať s traumami nového života.
3. Kým sa pustíme do riešenia problémov takýchto detí, musíme preniknúť cez fasádu, ktorú si vytvorili, a dostať sa až k samotnému dieraťu, k jeho skutočnému "ja". Aby sa nám to podarilo, musíme hľadať "trhliny v brnení". Musíme citlivovo vnímať to, čo hovorí alebo robi dieraťa, nie prostíriti alebo prostitútku.

13A

Vonkajšia pomoc	Vnútorné predpoklady	Rozvoj sociálnych / interpersonálnych zručností
<ul style="list-style-type: none"> ☐ vztahy založené na dôvere ☐ dostupnosť služieb (právnych, zdravotníckych, vzdelávacích, sociálnych) ☐ emocionálna podpora mimo rodiny ☐ štruktúry/pravidlá ☐ podpora dospelých v snahe o dosiahnutie nezávislosti ☐ stabilné prostredie ☐ vzory správania ☐ vedenie k morálke ☐ ľudia poskytujúci ničím nepodmienenú lásku ☐ dospelí schopní vymedziť rozumné medze ☐ dospelí schopní prevziať vodcovskú rolu ☐ dospelí, na ktorých sa možno s dôverou obrátiť, ak je potrebná pomoc 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ schopnosť byť milovaný ☐ nezávislosť ☐ prítážlivý temperament ☐ orientácia na dosiahnutie cieľov ☐ sebaúcta/sebaocenenie ☐ duševná rovnováha ☐ altruizmus (nesebeckosť) ☐ sústredenie sa na ovládanie emócií ☐ ovládanie impulzívnych reakcií 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ tvorivosť ☐ výtrvalosť ☐ zmysel pre humor ☐ komunikácia ☐ riešenie problémov ☐ dôvera ☐ sociálne zručnosti

Tento zoznam môžete postupne dopĺňať o ďalšie položky.

14A

Poľícia: Účasť na prvotnom vyšetrovaní, zameranom na vyhľadávanie neplnoletých obetí CSEC. Chápacé reakcie/vypočúvanie/postúpenie prípadu ďalším inštitúciám. Vyšetrovanie/potreštanie pasákov/majiteľov. Zapájanie sa do rehabilitačných programov. Návštevy v centre/besedy o právnych aspektoch CSEC/zlepšovanie vzťahov s políciou/policajné kluby mládeže pre ohrozené skupiny detí.

Exitný poradca: Prvotný kontakt. Pracuje s CSEC priamo na ulici alebo v blízkosti oblastí CSEC. Sprostredkovateľ medzi centrom a obeťou CSEC. Pracovník nádzovej telefonickej linky. Veľký brat/veľká sestra obeť CSEC v centre. Rozpráva z vlastných skúseností. Dobrý vzor pre deti.

Sociálni pracovníci/vychovávateľia: Zodpovední za plánovanie a riadenie prípadov CSEC. Vedenie aktuálnych záznamov o obetiaciach CSEC. Poradenstvo pre deti. Organizujú aktivity/programy pre obeť CSEC v centre. Spolupracujú s ostatnými členmi tímu. Spolupracujú s pedagógom na zdokonalovaní zručností a terapii (napr. rozvíjanie jazykových zručností a navrhovanie tém, o ktorých majú deti hovoriť alebo písat). Navštievujú rodiny. Posudzujú ich fungovanie a pomáhajú pri reintegrácii dieťaťa. Posudzujú možnosti a schopnosti rodin. Ďalšia práca s rodinou dieťaťa.

Terapeut: Odborné posúdenie rizík (samovražda/sebapoškodzovanie/násilné činy). V rozvinutých prípadoch poradenstvo obetiam, ktoré utrpeli ľažkú traumu. Poradca pre sociálnych pracovníkov/vychovávateľov. Supervízia sociálnych pracovníkov/vychovávateľov s cieľom zabrániť ich "vyhoreniu". Psychologické hodnotenie detí a ich opatrovníkov.

Zdravotnícky personál: dostupný obetiam CSEC, ktoré nadálej ostávajú na ulici. Medicínske posúdenie zdravotného stavu detí zachránených z ulice a navrhnutie ďalšieho postupu ich eventuálnej liečby. Pravidelné prehliadky detí v centre. Odosielanie detí na vyšetrenie HIV/AIDS resp. ďalších špecifických ochorenií. Poradca sociálnych pracovníkov a vychovávateľov v centre. Rozhovory s deťmi v centre ohľadne otázok týkajúcich sa zdravia. Tehotenské a ochranné programy.

Rodičia/opatrovníci: V ideálnom prípade sa v čo možno najkratšej dobe zapoja do procesu rehabilitácie/reintegrácie svojich detí. Zúčastňujú sa výcvikov a osvetových programov organizovaných centrom. Podieľajú sa na rozhodovaní. Postupujú podľa odporúčaní profesionálov zainteresovaných na prípade. Prijímajú zodpovednosť za zdravie a blaho svojich detí. Sú oboznámení s problémami, ktoré sa u ich detí môžu vyskytnúť v prvých fázach reintegrácie.

Pedagóg: Zostavuje a vedie výchovno-vzdelávacie programy pre deti – tak v centre, ako aj na ulici. Tieto programy prispôsobuje potrebám a schopnostiam detí. Organizuje odborný výcvik detí. Vedia záznamy o vzdelanostnej úrovni detí v centre a o kurzoch, ktoré navštievujú. Snaží sa viest' deti k tomu, aby prebrali zodpovednosť za vlastné vzdelávanie sa (namiesto toho, aby dieťa bolo učené, preberá bremeno učenia sa na seba).

SCHOPNOSŤ ČÍTAŤ A PÍSAŤ / GRAMOTNOSŤ

Najvyššia priorita (zásadné zvýšenie možností)

Deti sa musia naučiť čítať štátne jazyky.

Ved'te deti k precvičovaniu písania a čítania mimo centra

Určité úspechy možno dosiahnuť, ak staršie deti učia mladšie deti (vysvetlite im, ako treba učiť)

SCHOPNOSŤ POČÍTAŤ

Peniaze: Dietička pracuje s peniazmi. Ak neovláda základy počítania, môžu ho ľahko podviesť.

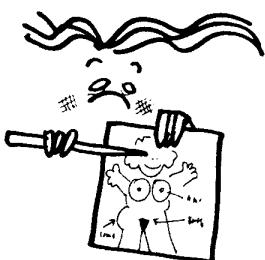
Čas: Tieto deti mávajú často problémy s vnímaním času. Keď žijete v noci, hodiny strácejú význam.

OSOBNÁ HYGIENA

Výživa, čistota

Učinky drog*

Lieky, ktoré sa používajú pri liečbe špecifických zdravotných problémov

SEXUÁLNA VÝCHOVA

Poznanie vlastného tela*

Ochrana, používanie prezervatívov

Tehotenstvo a starostlivosť o deti

Čo je to láska a náklonnosť*

POLITIKA/PRÁVA DETÍ

Deti potrebujú vedieť, prečo niekto skončí na ulici*

Prečo sú ľudia chudobní*

Poznať rodové aspekty*

Poznať štátom poskytované služby*

Poznať príslušné zákony*

*(tieto znalosti si deti môžu osvojiť prostredníctvom materiálov používaných v rámci výuky jazyka)

- ▲ Aké typy odborného výcviku podľa vás spadajú do tejto kategórie?

Tkanie, vyšívanie, práca s počítačmi, písanie na stroji, varenie, batikovanie, šitie odevov/krajčírstvo, murárstvo, iné remeslá, kaderníctvo, práca v obchode, práca turistického sprievodcu; podporujte umelecké schopnosti (nevylúčte však falošné nádeje).

- ▲ Len jeden typ práce v továrnach môže byť pre obete CSEC zaujímavý. O akú prácu ide?

(Určite to nebude práca, ktorá bude smerovať k ďalšiemu obohateniu zamestnávateľa. Jediná práca, ktorá môže naše deti zaujať, je práca s podielom na zisku)

- ▲ Táto osoba by mala byť skromná, ale šťastná, finančne však nie príliš úspešná. Prečo nie?

Ak deťom ako vzor ukážeme bohatého človeka, opäť tým kladieme znamienko rovnosti medzi úspechom a zarábaním peňazí. Deťom musíme ukázať, že človek môže byť šťastný aj vtedy, ak nie je bohatý.

- ▲ Ak sa rozhodneme pomôcť našim deťom tým, že ich zapojíme do drobného podnikania, skôr, než sa pokúsia viest svoj podnik, musíme pre ne zabezpečiť tri základné veci. Ktoré to sú?

§ Dlhodobý výcvik zameraný na podnikateľské zručnosti.

§ Predbežné hodnotenie zmyslu pre podnikanie

§ Realistické vstupné investície (ak ich nie ste schopní zabezpečiť, radšej sa touto myšlienkovou ani nezaoberajte)

- ▲ Jednou z ďalších pracovných oblastí, ktorá by mohla naše deti zaujať, je práca obsahujúca prvok zodpovednosti. O akú prácu by podľa vás mohlo ísť?

Starostlivosť o deti (tu však treba zvážiť viaceré bezpečnostné aspekty), práca s peniazmi (detto), vedenie iných, poskytovanie informácií (recepcia), čašník/čašnička atď.

MAYA

Zo správania Maye je zrejmé, že má problémy s vymedzením hraníc a zachovaním vlastnej bezpečnosti. Toto sú oblasti, ktoré jej musíme pomôcť rozvinúť. S tým úzko súvisí tiež potreba zvýšenia jej sebadôvery a sebaúcty.

Pri vypracovaní vhodných stratégii a prístupov k Maye sa budeme musieť zaoberať otázkou, ako postupovať, aby sme si ju neznepriateliili a neodradili ju od ďalších návštev centra. Takmer s určitosťou môžeme predpokladať, že bude veľmi citlivou reagovať na akékoľvek kritické pripomienky, preto musíme postupovať veľmi opatrnne.

Možno najlepším spôsobom práce s Mayou, aspoň na začiatku, by bolo vypracovať špeciálny skupinový program, ktorý by sa zameriaval na dobré a zlé dotyky, rozvoj asertivity a zvyšovanie sebadôvery a sebaúcty. Účasť na takomto programe by Maye umožnila v bezpečí sa zaoberať niektorými z problémov, s ktorými sa stretáva, pričom by sme sa vyhli konfrontácii.

Ked' sa pracovníkom centra podarí získať si Mayinu dôveru, bude možné pozrieť sa na niektoré prejavy jej správania na vyššej individuálnej úrovni, ale to už pojde o dlhodobejší cieľ, nie bezprostrednú prácu.

20B

Ako sme videli v 11A, existuje celý rad rizík reintegrácie a celý rad dôvodov, prečo reintegrácia nemusí byť úspešná. Vždy je tu nebezpečenstvo, že pošleme dieťa do rúk pôvodného zneužívateľa. Ak v rodine neexistuje záruka, že tu dieťa bude bezpečné (príbuzní alebo priatelia, ktorí budú monitorovať správanie zneužívateľa), potom je veľmi pravdepodobné, že k zneužívaniu dôjde znova.

Ďalším nebezpečenstvom je, že o návrate dieťaťa sa dozvie pôvodný pasák. Obet CSEC sa vracia ako tovar vyšej hodnoty. Bola "očistená" a "opravená" a pravdepodobne si osvojila nové zručnosti (napr. ďalší jazyk). V 20D si priblížime riziká ohrozujúce vzťahy v rodine. Vychovávateľ, ktorý bude sprevádzat dieťa pri jeho návrate domov, sa v rámci tejto prvej návštavy rodiny musí zameriať na akékoľvek signály svedčiace o napäti alebo nedostatočných citových väzbach v rodine.

20C

Akonáhle dieťa opustí centrum, bude odkázané samoo na seba. Ak ho posielame do toho istého prostredia, ktoré spôsobilo jeho pôvodné problémy, musí byť na zvládnutie tejto situácie lepšie pripravené. Neocenitel'né budú pre dieťa zručnosti, ktorími sme sa ho pokúsili vyzbrojiť: flexibilita, sebadôvera, samostatnosť, tvorivosť, sociálne zručnosti, uvedomovanie si hraníc a poznanie svojich práv. Tým, že dieťa chápe, ako funguje vzťah moci a ako ono samo do tohto vzťahu zapadá, bude mať väčšiu šancu, že sa nestane jeho obetou. Stále tu však musí byť záchranné lano. (Pozri 20E)

Život, ktorý dieťa opúšťa, mu prináša vzrušenie a nebezpečenstvá. V mnohých prípadoch si dieťa navykne na nápor adrenalínu, ktorý prichádzala spolu s nebezpečenstvom. Tento adrenalínový nápor bude možno treba niečim nahradíť. Nie je to jednoduché, ale určite úspechy boli zaznamenané v prípadoch, keď bol deťom ponúknutý nejaký vzrušujúci koniček alebo intenzívny šport.

20D

Nemôžeme dúfať v úspešnému reintegráciu dieťaťa, kým nař rodina a jeho domáce prostredie nie sú pripravené. Toto je pravdepodobne najzložitejší aspekt celého procesu (záchrana – rehabilitácia - reintegrácia). Napriek tomu je to však aspekt, ktorému sa venuje najmenšia pozornosť. Väčšina centier zvykne urobiť niekol'ko návštev v rodinách, ale nezapája ich do procesu rehabilitácie. V niektorých prípadoch žijú rodiny tak ďaleko od centra, že ich navštievovanie sa stáva pre organizáciu značným finančným bremenom. Existuje však celý rad vecí, ktoré by rodiny mali vedieť - tak o dieťati, ako aj o procese, ktorým prechádza. Rodiny si musia dôverovať a veriť, že si dokážu s danou situáciou poradiť. Počas prvých dvoch mesiacov po návrate dieťaťa do rodiny môže uňho dôjsť k nasledujúcim prejavom správania:

- Skúša, kam až môže zájsť
- Vzdoruje rodičovskej moci
- Odmieta disciplínu
- Prejavuje hnev (výbuchy zlosti)
- Je frustrované (na ulici bolo ľahšie)
- Je vzdorovité
- Myslí si, že bežný život/nízke platy sú nemožné a hlúpe
- Fajčí/nadáva/má bizarné názory
- Robí si zásoby potravín/skrýva si veci/zamyká si izbu/spí pri rozsvietenej lampe/má zbalené veci na odchod

Takéto dieťa môže mať problémy s bežným životom normálneho dieťaťa/dospievajúceho. Bude schopné chodiť na rande, socializovať, žiť normálnym, nevzrušujúcim životom na vidičku?

Pravdepodobne najčastejším dôvodom, prečo deti odchádzajú z domu, je nedostatok finančného zabezpečenia v rodine. Deti sú nútene odísť bud preto, aby neboli rodine na ťachu, alebo preto, aby získali peniaze, ktoré by rodine pomohli. Súčasťou programu vášho centra by malo byť zvyšovanie možností rodiny a poskytovanie zdrojov na podporu týchto detí. Niektoré programy zahŕňajú založenie domáckeho priemyselného podniku pre jednotlivé komunity, podnik/dielňu pre osamelé matky alebo možnosti zamestnania pre nezamestnaných otcov.

20E

Vzhľadom na možné problémy má v procese reintegrácie kľúčový význam ďalšie sledovanie prípadu dieťaťa. Ak si dieťa bude mysiť, že "priatelia" z centra oň zrazu stratili záujem, spochybni to jeho vieri v dospelých. V niektorých prípadoch stačia na udržiavanie kontaktu občasné telefónické rozhovory, ktoré môžu poslúžiť ako záchranné lano, keď sa vyskytnú problémy. To isté platí pre núdzovú telefonickú linku v centre. Ak telefónický styk nie je možný, stačí kontaktná osoba v obci alebo v regióne, ktorá sa môže s dieťaťom porozprávať o jeho problémoch.

V niektorých prípadoch sa do procesu reintegrácie úspešne zapojili miestne skupiny žien. V takýchto prípadoch je potrebné, aby tieto ženy boli v krátkosti informované o problémoch dieťaťa a o ľažkostach, ktoré sa dajú očakávať.

21A

Vzhľadom na veľký počet obetí CSEC, ktoré nadálej pracujú v CSEC alebo sa k CSEC po čase vrátia, by sme pri posudzovaní úspešnosti nášho programu mali zvážiť aj iné hodnotiace kritériá.

1. Že dieťa už nie je finančne zneužívané pasákmi alebo zá kazníkmi.
2. Že dieťa má väčšiu kontrolu nad mocenskými vzťahmi.
3. Že dieťa má o sebe vyššiu mienku.
4. Že dieťa je menej náchynné podľahnúť fyzickým ochoreniam resp. má prístup k lekárskej starostlivosti.
5. Že dieťa je informované o spôsoboch zabránenia počatia a trvá na nich.
6. Že dieťa je menej závislé na omamných látkach a podniká kroky, aby sa závislosti zbavilo natrvalo.

7. Že dieťa má plán a jasný cieľ - zanechať CSEC a zároveň má zdroje a vnútornú silu, aby tento plán uskutočnilo.

22A

Prevenciu vo všeobecnosti môžeme rozdeliť do troch kategórií: primárna, sekundárna a terciárna.

Primárna prevencia

Primárna prevencia spočíva predovšetkým v informačných kampaniach a osvetových školeniach, zameraných na zmenu návykov páchateľov a na spôsob, akým spoločnosť vnima obete CSEC. Malé centrum ako vaše si možno takéto nákladné kampane nebude môcť dovoliť. Mohli by ste však využiť svoje skúsenosti a informovať ľudí inými spôsobmi. Verejnoprávne médiá poskytujú na takéto relácie vysielací čas zadarmo a noviny sú často ochotné zaradiť články od jednotlivých organizácií. Na informovanosť verejnosti či na výstrahu ľuďom, ktorí zneužívajú deti na sexuálne účely, môžu slúžiť tiež jednoduché brožúry, plagáty či informačné letáky.

V niektorých prípadoch môžu byť účinné aj návštevy škôl a rozhovory s deťmi o ich právach a o spôsoboch, ako sa chrániť. Môžu ovplyvniť najmä deti, ktoré neskôr prestanú chodiť do školy, alebo ešte do školy chodia, ale uvažujú o CSEC.

Sekundárna prevencia

V mnohých prípadoch pochádzajú obete CSEC z ľahko rozpoznateľného socio-ekonomickej alebo etnického prostredia a z dobre známych mestských lokalít. S týmito deťmi treba pracovať priamo v ich komunitách a treba pre ne vypracovať špecifické programy.

Po prvé, mladšie deti z chudobnej štvrti musia dostať možnosť navštievovať školu rovnako ako ich rovesníci. Po druhé, staršie deti môžu dostať odborný výcvik, alebo pre ne treba pripraviť sociálne aktivity, ktoré im umožnia stretávať sa s ostatnými a spoznávať ľudí, ktorí pre ne budú dobrými vzormi. Ignorovaním týchto detí sa problém nevyrieší.

Zameranie sa na deti, ktoré ešte nevstúpili do CSEC, môže významným spôsobom prispieť k redukcii počtu detí, ktoré napokon v CSEC skončia. Ulica bude na tieto deti vyvíjať tlak, aby sa pripojili k CSEC, a vaše centrum sa môže stať jediným miestom, ktoré bude na ne vplývať a odrádzať ich o takéhoto života.

Terciárna prevencia

Práca, o ktorej sme hovorili v tejto knihe, predstavuje rôzne typy terciárnej prevencie, ktorá sa zamiera na zmenu životných návykov obetí CSEC. Od chvíle, keď sa nám podarí zachrániť dieťa z CSEC, alebo im poskytneme možnosť navštievovať útulok, kde nájdú útočisko, kým ešte pracujú na ulici, mali by sme im poskytnúť program zameraný na posilňovanie ich osobnosti a zvyšovanie ich informovanosti o zdravotných, sociálnych a právnych otázkach. Tam, kde je to možné, treba nadviazať kontakt s rodinou, začať pracovať na procese reintegrácie a hľadať možnosti, ako pomôcť rodine pri podpore dieťaťa. Našou snahou je zabrániť ďalšiemu zneužívaniu dieťaťa.

22B

Prostredie, z ktorého k nám prišla obet CSEC, je živnou pôdou aj pre ďalšie potenciálne obete. Keďže mnohé z týchto detí pochádzajú z veľkých rodín, ktoré majú len veľmi vágnu predstavu o kontrole počatia, do svojho programu môžete zahrnúť osvetu zameranú na tieto otázky, prípadne poskytovanie antikoncepcných prostriedkov.

Je veľmi pravdepodobné, že súrodenci obete sú tiež zneužívané, prípadne sú potenciálnymi obeťami zneužívania. Pri návštevách rodín a posudzovaní rizika ohrozenia mladších bratov a sestier to musíte vziať do úvahy.

Vzdelávacie programy zamerané na hodnoty a ľudské práva môžu byť prínosom pre rodiny aj celú komunitu. Spomedzi členov komunity možno vytypovať tých, ktorí budú vo vašom programe pokračovať. Môžete tiež vystúpiť proti tradíciam a zvyklosťam, ktoré legitimizujú účasť deťí na sexuálnych praktikách. O takýchto zisteniach by ste mali informovať príslušné orgány, ktoré majú kompetenciu oficiálne zakročiť.

SLOVNÁ ZÁSOBA A ODBORNÁ TERMINOLÓGIA

STRANA	SLOVO/TERMÍN	VÝZNAM

Práca s deťmi, ktoré sú vystavené komerčnému sexuálnemu vykoristovaniu - Niekoľko základných princípov

1. Zapojenie deťí do komerčného sexu má samo o sebe charakter vykoristovania a zneužívania
2. Deti nie sú pasívne "obete", ale "tí, čo prežili"
3. Súčasťou každého konania v prospech detí a všetkých služieb poskytovaných deťom musí byť rešpekt voči deťom
4. Diet'a je spoločenská bytosť, preto mu musíme pomáhať v spoločenskom kontexte
5. Komunitné programy podporujúce miestne podporné siete prispievajú k maximálnemu rozvoju udržateľných systémov
6. Prevencia a rehabilitácia pôsobia súčasne - sú navzájom prepojené a navzájom závislé
7. Efektívne programy chápú diet'a z holistickej hľadiska, preto musia pracovať na multidisciplinárnej úrovni
8. Najefektívnejšie fungujú participačné stratégie. Počúvajte a reagujte na diet'a / rodinu / komunitu a podporujte ich priamy vklad do procesu ozdravenia a reintegrácie
9. Zmena nie je všeobecná ani trvalá . Je to bolestivý proces a treba počítať s jeho nepredvídateľnosťou.
10. Následky komerčného sexuálneho vykoristovania sú traumatizujúce a zanechávajú dlhotrvajúce jazvy. Pomoc pri odstraňovaní poškodení trvá dlhú dobu.
11. Pracovníci centier musia poznáť vývinovú úroveň obete v čase prvého zneužívania / dobu trvania zneužívania / súčasný vek obete
12. Terapeutické zásahy môžu prebiehať v rôznych prostrediach. Volba správneho prostredia významne zvyšuje možnosť reintegrácie.
13. Neexistuje univerzálny návod na úspešný program intervencie. U obete CSEC dochádza ku kombinácii individuálnej skúsenosti a vplyvu spoločenského a kultúrneho prostredia, čo si vyžaduje súbor opatrení, ktoré budú citlivou reagovať na špecifické okolnosti.

II. TVORIVÉ AKTIVITY PRE DETI V DOČASNÝCH ALEBO POBYTOVÝCH CENTRÁCH

Tvorivé aktivity pre deti v dočasných alebo pobytových centrách

Pôvodný názov tohto materiálu bol „Tvorivé aktivity pre obete CSEC“ (CSEC – Komerčné sexuálne vykorisťovanie detí). To bol totiž prvotný dôvod, prečo sme tieto aktivity začali zhromažďovať. Usúdili sme však, že takýto názov by bol zavádzajúci. Existuje totiž len veľmi málo centier zaoberejúcich sa výhradne obeťami CSEC. Tieto môžu byť umiestnené v zariadeniach pre týrané a zneužívané deti, prípadne ide o deti žijúce na ulici, preto aktivity, ktoré sme vybrali, môžu poslúžiť všetkým bez rozdielu.

V týchto tréningových materiáloch ECPAT zostavil prehľad vlastností a charakteristik, ktoré je potrebné rozvíjať a podporovať u detí prechádzajúcich starostlivosťou vášho centra. Ide o nasledujúce vlastnosti a charakteristiky:

- Schopnosť participovať (A)
- Ohľaduplnosť a empatia (B)
- Schopnosť riešiť problémy (C)
- Schopnosť ovládať emócie a impulzívne reakcie (D)
- Schopnosť dôverovať a byť hodný dôvery (E)
- Nesebeckosť (F)
- Príjemná povaha (G)
- Tvorivosť a samostatnosť (H)
- Schopnosť komunikovať na rôznych úrovniach (I)
- Výtrvalosť/Trpežnosť (J)
- Orientácia na dosahovanie výkonu (K)
- Vysoké sebahodnotenie (L)
- Zmysel pre humor (M)
- Flexibilita (N)

Budovanie pozitívnych vlastností

O tom, ako rozvíjať uvedené pozitíva, sa zmieňujeme len v krátkosti. Nevyhnutným predpokladom pre zlepšenie sebaobrazu dieťaťa bude vytvorenie atmosféry dôvery a vzájomného rešpektu. Na to, aby dieťa mohlo lepšie čeliť vonkajšiemu svetu, ho treba vyzbrojiť tým, že mu poskytneme vzdelenie, životné zručnosti a zdravotnú starostlivosť. Avšak skôr, než k tomu pristúpime, musíme si získať záujem dieťaťa. Napriek tomu, že deti sa tvária naoko dospelé, sú to stále len deti. Hra a tvorivé aktivity sú pre ne ešte stále veľmi príťažlivé, keďže o tieto potešenia boli v detstve s najväčšou pravdepodobnosťou ochutobnené.

Za krátky čas, ktorý máme obyčajne na prácu s deťmi k dispozícii, nie je prirodzené možné dosiahnuť všetky spomenuté vlastnosti či vybudovať pre ne dostatočne hlboké základy. V centrach však deťom môžeme umožniť, aby aspoň okúsili, akým prínosom môžu byť pre ne uvedené vlastnosti. Môžeme im ukázať, že ľudia vybavení takýmito pozitívnymi vlastnosťami si dokážu lepšie poradiť s problémami a v styku s inými ľuďmi sa im darí uspieť lepšie už pri zvládnutí najzákladnejších zručností.

Jednou z najdôležitejších vecí, na ktoré musíme pamätať, je skutočnosť, že navštievovanie väčšiny centier na svete nie je pre deti povinné. Deti sem prichádzajú, lebo im ponúkame určitú hmatateľnú pomoc (jedlo, prístrešie, sprchu, čistý odev, bezpečie a pod.). Nenútíme ich, aby sa zúčastňovali aktivít. Centrá, ktoré to robia, často mávajú pri práci s deťmi pôsobiacimi v CSEC len veľmi slabé výsledky.

Ak však pracujete v bezpečnom centre, ktorého klienti nemôžu prichádzat a odchádzať podľa toho, ako sa im to hodí, môžu aktivity, ktoré tu navrhujeme, prispieť k zlepšeniu atmosféry a stat' sa prirodzenou súčasťou rozvoja. V tomto prípade bude našim cieľom dosiahnuť, aby si deti jednotlivé aktivity osvojili, čo u nich povedie k celému radu zlepšení v oblasti komunikácie, sociálneho správania a pod.

Ako to vyplynulo už z našich predchádzajúcich tréningových materiálov, pri práci s obeťami CSEC je lepšie počkať, kým sa dieťa samo rozhodne opustiť prostíniu a vyhľadať pomoc, než ho k tomu akýmkoľvek spôsobom nútť. Vašou snahou by malo byť podnietiť ich, aby vyhľadali vaše centrum a dosiahnuť, aby sa im tam zapáčilo natol'ko, aby vám umožnili pracovať na uspokojovaní ich ďalších potrieb formou vzdelenia a poradenstva. Tak ako sloboda je jednou z najdôležitejších súčasti života detí, zábava je spôsob, akým ich možno prilákať. Veríme, že je prostriedkom, ako deti z ulice zaujať, dosiahnuť, aby sa s vami cítili dobre a zároveň pôsobiť na formovanie ich charakteru.

Zistíte, že mnoge z detí, ktoré majú za sebou dlhé pôsobenie na ulici, už disponujú viacerými z uvedených vlastností. Týka sa to najmä ich samostatnosti, prispôsobivosti či zmyslu pre humor. Tieto charakteristiky sa však u nich často prejavujú v prehnanej mieri, ako kompenzácia vlastností, ktoré im chýbajú. Často práve najveselšie a najobľúbenejšie deti potrebujú v zvýšenej mieri podporiť vlastnosti ako trpežnosť, sebavedomie a tvorivosť.

Tvorivá terapia versus terapeutické aktivity

V týchto materiáloch sa osobitne zameriavame na využívanie tvorivých aktivít. Je však dôležité zdôrazniť, že našim úmyslom v tomto prípade nie je výcvik odborníkov na poradenstvo. Obmedzujeme sa na odporúčanie aktivít a hier, ktoré môžu zneužívaným (alebo aj nezneužívaným) deťom poskytovať vychovávatelia s minimálnym psychologickým vzdelením, prípadne bez neho.

Odborne vzdelení a skúsení terapeuti a poradcovia využívajú tvorivé terapie (dráma, hudba, umenie a remeslá, pohybové aktivity a pod.) ako metódu, pomocou ktorej sa pokúšajú dosiať na povrch zraňujúce zážitky zneužívaných detí. Tieto aktivity sú len prostredkom k dosiahnutiu konečného cieľa. Poradca môže napríklad využiť kresby dieťaťa na to, aby toto dieťa naviedol na cestu späť k pôvodnej príčine jeho traumy.

Tvorivé aktivity, ktoré tu navrhujeme, sú terapiou samy o sebe. Sme presvedčení, že už samotná účasť na týchto aktivitách bude pozitívnu skúsenosťou tak pre deti, ako aj pre vychovávateľov. Snažili sme sa vyhýbať činnostiam, ktoré by boli emocionálne náročné. Zameriali sme sa predovšetkým na aktivity, ktoré dieťaťu umožnia uvedomiť si vlastný potenciál. Chceli by sme, aby sa vychovávatelia pokúsili sami určiť, aké špecifické vlastnosti rozvíjajú jednotlivé aktivity. Na konci knihy uvádzame našu predstavu, ale chceme, aby si pracovníci centier každú aktivity najprv prečitali a potom zaznamenali svoje interpretácie do

koloniek na to určených. V niektorých prípadoch navrhujeme, aby vychovávatelia naučili deti také hry, ktorým sa môžu venovať aj mimo centra, keď sú samy.

Aktivity

Ked'že si uvedomujeme, že mnohé z vašich programov pracujú s veľmi obmedzeným rozpočtom, snažili sme sa zaradiť aktivity, ktoré si vyžadujú len minimálne, prípadne žiadne materiálne vstupy a možno ich vykonávať prakticky pri nulových finančných nárokoach. Mnohí z vás sa už s niektorými z týchto aktivít pravdepodobne stretli. Čerpali sme ich z viacerých zdrojov včítane skúseností zariadení, ktoré sme navštívili. Aktivity sme rozdelili do nasledujúcich kategórií:

Hrové aktivity
Šport
Hry
Výtvarné/Remeselné aktivity
Fyzické aktivity
hudba/tanec
Dráma
Čítanie/Počúvanie
Kreatívne vyjadrenie

Toto poradie nie je náhodné. Zistili sme, že niektoré aktivity sú pre nové deti v programe príťaživejšie a pôsobia na ne menej stresujúco. V prípade nového dieťaťa je napríklad menej pravdepodobné, že sa zapoji do aktivít spadajúcich do kategórie „dráma“ alebo „kreatívne vyjadrenie“. Skôr sa dá očakávať, že uprednostní účasť na hrových či športových aktivitách. Aktivity uvedené v spodnej časti zoznamu budú pravdepodobne úspešnejšie u detí, ktoré sú v programe dlhšie.

V materiáli uvádzame individuálne aktivity, aktivity vo dvojiciach, aktivity v malých skupinách aj aktivity pre celú skupinu. V prípade aktivít, ktoré sa zameriavajú na čítanie a písanie, navrhujeme tiež alternatívy pre deti, ktoré čítajú a písajú nevedia. Ak poznáte ďalšie podobné aktivity s nízkymi alebo žiadnymi nárokom na rozpočet a chceš by ste ich do tohto textu doplniť, budeme radi, ak ich popíšete a poslete nám ich do ECPAT International.

Hrové aktivity

Hra zohráva vo vývine dieťaťa klúčovú úlohu. Deti prechádzajú rôznymi štádiami hry, ktoré im pomáhajú pochopiť, čo sa deje okolo nich, a prípraviť ich do života. Normálne napredovanie vo vývine sa u dojčiat začína tým, že sa dotýkajú predmetov, ktoré ich obklopujú, a skúmajú svoje okolie. Batolatá si často „osvoja“ určitý objekt (napr. prikryvku, hráčku a pod.) a vnimajú ho ako súčasť svojej osobnosti. Takýto objekt sa stáva ich spoločníkom.

Neskôr dieťa prechádza postupne do rôznych symbolov. Predmety môžu reprezentovať niečo alebo niekoho. Napríklad tanier sa môže stať lietadlom, rúčka metly mečom. Napokon si

dieťa začne prehľadávať rôzne situácie. Predstiera, že je niekým iným alebo niekde inde. V tomto štádiu sa začína zapájať do rolových hier. Deti vo svojich hrách často napodobňujú to, čo robia dospelí, prípadne čo videli v televízii. Do týchto hier sa už začínajú zapájať aj ďalší účastníci, čo je klúčovým krokom k socializácii.

Uvedené štádiá hry sú typické pre všetky deti, bez ohľadu na prostredie alebo krajiny, z ktorých pochádzajú. Ide o inštinktívne pochody smerom k dozrievaniu. Niektoré deti však majú priestor na hranie prípadne prístup k hračkám obmedzený, neraz dokonca úplne odoprený. Deti vyrastajúce v chudobe a nedostatku trpia často nedostatočnou výživou a nemajú dosť energie, aby sa tešili zo svojho detstva. Neraz sa stáva, že nemajú žiadne hračky. Nezriedka sa sťahujú z jedného miesta na druhé tak často, že nemajú možnosť nájsť si priateľov a hrať sa s inými deťmi.

Preto by sme mali, hoci oneskorene, dať našim deťom možnosť hrať sa – bez ohľadu na to, koľko majú rokov. Pri hre s deťmi, pociťujeme rovnakú radosť ako ony. Môžeme sa pri tejto striasť svojich dospelých návykov a oddať sa bezstarostnosti. Ide tu v prvom rade o terapeutickú hodnotu interakcie s vecami a s inými ľuďmi v činnostiach, ktorých jediným zmyslom je zábava.

Hračky

Prebieha množstvo diskusíi o tom, či je vhodné mať v centrach pre deti ulice hračky. Drsnejší tinedžeri môžu hračky vnímať ako niečo hlúpe alebo znevažujúce. Ak však staršie deti požiadame, aby dohliadli na malé deti hrajúce sa v kútku s hračkami, znova a znova sa nám potvrzuje, že sú pri hre aktívnejšie a vedia sa do nej pohŕňať ešte hlbšie ako ich mladší kamaráti. Ak sú súčasťou centra aj detské jasle, toto môže byť výborná príležitosť, ako dospievajúcim zveriť zodpovednosť (za starostlivosť o batolatá) a zároveň im dať možnosť naplniť ich kreatívne potreby (prostredníctvom hry so starostlivo zvolenými hračkami). V takýchto prípadoch je však potrebný dôsledný dohľad zo strany vychovávateľov.

Hračky zamerané na rozvíjanie hmatových vnemov

Ak sa budeme pridržiavať prírodených hrových postupov uvedených v úvode, môžeme deťom z nášho centra poskytnúť podobné skúsenosti prostredníctvom hračiek. Malé dieťa sa pri poznávaní sveta spolieha na hmatové stimuly. Tým, že deťom poskytneme hračky, ktoré podporujú používanie hmatu, zraku a sluchu, môžeme prispieť k uvedomieniu si zmyslových vnemov, ktoré u nich nie sú plne rozvinuté. (Navrhovaný zoznam hračiek je len orientačný)

Tehly

Nite/čílna

Hladké drevené hračky

Konštrukčné hračky (Lego a pod.)

Skladačky / Puzzle

Detské hudobné nástroje (umožňujúce bubnovanie, cenganie a pod.)

Gulôčky

Korálky

Omaľovánky

Plastelína

Hry zamerané na ručné počítanie

Voda (umývadlo, akákoľvek nádoba)

Piesok, hlinia (vedierka, lopatky)

Hračky rozvíjajúce nové skúsenosti (symbolizmus)

Prostredníctvom širokého výberu rôznych typov hračiek poskytneme deťom skúsenosti, ktoré im boli v ich ochudobnenom, nepeknom svete odoprené. (Staré, darované hračky poslúžia lepšie ako nové, drahé, ktoré môžu deti zvádzat' k tomu, aby si ich „požičali“.).

Bábiky

Domček pre bábiky

Doprava (vláčiky, lietadlá, lode atď.)

Garáž / autá

Miniatúrna cestná siet', domy

Zvieratá / ZOO

Príšery

Historické postavy

Vesmírne bytosti / vesmírne lode

Postavičky z kreslených seriálov

Masky / Kostýmy

Detské súpravy (kadernicke náčinie / náčinie pre domácih majstrov / krajčírske pomôcky...)

Hračky rozvíjajúce kooperáciu (socializácia)

Hračky, o ktoror sa treba deliť s ďalšími deťmi, ako aj hračky podporujúce kooperáciu prispievajú k neformálnej socializácii detí (pozri tiež časť „Hry“)

Stolové hry ako mlyn, Go atď.

Stolový futbal

Stolový basketbal či iné miniatúrne športové aktivity

Dáma / Šach

Bábiky

Obchod (s rôznymi nádobami a napodobeninami bankoviek)

Detská stolová súprava na piknik (taniere, príbory...)

Majte na pamäti, že účelom hracieho kútika je dieťa pritiahnut', nie ho obmedzovať'. Spočiatku záleží na dieťati, či sa bude chcieť pridať k ostatným, alebo sa bude hrať samo. Výber hračiek zo strany dieťaťa by mal byť' neobmedzený a neštruktúrovaný, hoci treba stanoviť pravidlá určujúce, ako sa deti budú streďať a deliť'. Treba zvážiť tiež bezpečnosť hľadiská: Neohrozuje dieťa pri hre s lietadlom hlavu iného dieťaťa? Ak je počet vychovávateľov obmedzený, monitorovanie hracieho kútika možno dať na starost' dobrovoľníkovi alebo staršiemu dieťaťu, ktorému možno dať na starosť dobrovoľníkovi alebo staršiemu dieťaťu, ktorému možno dôverovať'.

Touto kapitolou nechceme naznačiť, že hračky sú to jediné, s čím sa deti môžu hrať'. Naše deti však budú potrebovať stimuláciu, ktorá prebudí ich tvorivosť a predstavivosť'. Tvorivosť vychádza zo skúseností a práve nedostatok skúseností je to, čo deťom ulice v dôsledku ich nežižlivého osudu veľmi často chýba. Na dieťaťa, ktoré je v centre nové, môžu hračky pôsobiť pritiaživo bez toho, aby v ňom vyvolávali pocit ohrozenia. Deti, ktoré centrum navštievujú pravidelne (alebo sú v pobytovom centre umiestnené dlhší čas), sa postupne naučia ďalšie hry, ktoré budú rovnako zaujímavé aj pre nové deti. Je dôležité, aby si nové deti uvedomili, že sa môžu kedykoľvek zapojiť do hry ostatných detí, ale aj ostať sedieť a pozerať sa.

Sport

Kedže vo vašom zariadení pravdepodobne nedisponujete príliš veľkými priestormi, mnohé športy sa tu nebudú dať realizovať, iba ak si vytvoríte ich zmenšenú verziu. Ako vám onedlho ukážeme, toto je možné urobiť takmer pri všetkých športoch.

Chceli by sme zdôrazniť, že v tejto fáze by malo ísť predovšetkým o hru ako zábavu, pričom víťazstvo by malo zohrávať len nepatrny význam. Vít'azíť je v poriadku. Povzbudí vás to. Vaše deti chcú tiež vyhralať. Je to prirodzené. Problém je, že každý víťaz má aj svojho porazeného. A tieto deti si poražok užili viac než dosť.

Ako teda dosiahneme víťazstvá bez porazených? Existuje viaceré spôsoby, napríklad: nechať rotovať hráčov medzi dvoma tímmi, pravidelne obmieňať hráčov v hrách jedného proti druhému, nezapisovať skóre, dávať slabším náškok či spájať slabších hráčov so silnejšími. Dbajte na to, aby ste slabším hrácom čo najčastejšie umožnili hrať v silných tímcach. Superšportovcom zas nezaškodi, ak ich necháte z času na čas prehrať'.

Iným spôsobom, ktorý sa nám páči najviac, je nechať dieťa alebo tím prekonávať vlastné rekordy. Týmto spôsobom súťažia sami proti sebe. Pri niektorých činnostach, napríklad pri nadhadzovaní loptíkov na nohe tak, aby sa udržala vo vzduchu čo najdlhšie, sa dieťa bude snažiť' prekonáť počet nadhadení, ktoré dosiahlo predtým. Deti, ktorým to ide lepšie, môžete poveriť', aby trénovali či koučovali iné úspešné deti. Týmto spôsobom sa na celom procese podiel'a aj kouč. Na koučovanie vyberajte vždy deti, ktoré majú určité zručnosti zvládnuté lepšie ako iní.

Nemôžeme tu vymenoovať všetky spôsoby, ktoré poznáme, ale na podnietenie vašich vlastných tvorivých nápadov vám ponúkame aspoň niekoľko z nich. Hoci sme sa pokúšali popisať jednotlivé aktivity čo najlepšie, pre lepšiu názornosť uvádzame tiež ilustrácie, aby ste si ich dokázali lepšie predstaviť'. (Napr., **Id35** = ilustrácia d na strane 78)

Športy vyžadujúce minimum prostriedkov a priestoru

Stolný tenis hraný o stenu (ako vo filme Forrest Gump)

Ku stene prisunieme obyčajný stôl. Hráči odrážajú pingpongovú loptičku raketou, knihou alebo rukou tak, aby loptička trafila najprv stenu, od nej sa odrazila na stôl a odtiaľ naspať' k hráčom. Loptičku môže odrážať ktorékoľvek z detí stojacich pri stole. Čím ďalej je stôl od steny, tým ľahšie je odrážať loptičku. (I.a, str. 78)

Odrážanie tenisovej loptičky od steny.

Hrá sa rovnako ako v predchádzajúcom prípade, avšak namiesto pingpongovej loptičky použijeme tenisovú.

Volejbal v kruhu

Deti stoja v kruhu. Použite loptu (hoci hrať s vankúšom je zábavnnejšie) a sledujte, ako dlho ju deti dokážu udržať vo vzduchu. Snažte sa dosahovať nové rekordy. Môžete stanoviť tresty pre tých, ktorí urobia chybu, napríklad môžu hrať iba s jednou rukou, na kolenach či so zaviazaným jedným okom, atď. (I.f, str. 78). Rovnako možno hrať aj futbal.

Lavičkový tenis

Hráči prehradia hrací priestor lavičkou alebo stoličkami, cez ktoré hrajú tenis – dvojhru alebo štvorhu. Používajú pri tom ruky (pripadne nohy) a pingpongovú loptičku. Kým hráči udrú alebo kopnú do loptičky, tátó sa musí odrazit od zeme.(I.c, str. 78)

Golf s lietajúcimi taniermi / Pingpongový golf

Po miestnosti rozostavte vedierka, koše alebo iné nádoby označené číslami (méty). Ak použijete lietajúce taniere Frisbee (stačia aj obyčajné taniere z umelej hmoty), vedierka postavte vzpriamene. Hráč hodi disk smerom k vedierku číslo 1. Ak disk spadne vedľa, hráč ho zodvihne a hádže ním opäť smerom k vedierku. Pokračuje tak dlho, kým disk nepadne do vedierka. Tako postupne vhodi disk do každého vedierka, postupujúc podľa očislovania. Každý hráč si sám zaznamenáva svoje skóre (koľko hodov potreboval, kym trafil diskom do všetkých vedierok).

Ak použijete pingpongové alebo tenisové loptičky, vedierka položte na bok, pričom loptičku treba trafiť tak, aby ostala vo vedierku..(Loptičky možno hádzať rukou alebo triafat nohou.) (I.d, str. 78)

Fúriková prekážková dráha

Po miestnosti rozostavíme rôzne prekážky (matrace, stoly, popod ktoré budú hráči podliezať, lavičky...). Jeden hráč chytí druhého za nohy ako fúrik a spoločne prekonávajú prekážky rozostavené po miestnosti. Čas, za ktorý prekonajú prekážkovú dráhu, sa im meria a úlohou ostatných je nameraný čas prekonáť. (I.e., str. 78)

Izbový bowling / Kolky

Rozostavíme desať umelohmotných fliaš (kotúčikov z toaletného papiera, prázdnych papierových krabíc od mlieka...) tak, ako to znázorňuje ilustrácia (I.b, str. 78). Hráči zo stanovenej vzdialenosťi triafajú do „kolkov“ loptou, pričom sa snažia zhodiť ich čo najviac.

Papučový bowling

Na zem položime ľahký predmet (umelohmotná flaša, škatuľa). Hráči zo stanovenej vzdialenosťi hádžu smerom ku škatuli svojimi papučami tak, aby tieto pristali pri nej čo najbližšie. Po tom, ako všetci hodia svoju papučou, odmerajú vzdialenosť svojich papúč od škatule. Traja najlepší dostanú podľa poradia po 3, 2 a 1 bode. (Ak prehrávate, môžete sa pokúsiť papučou trafiť škatuľu tak, aby ste ju vyrazili spomedzi sandálov ostatných hráčov.) (I.g., str. 78)

Hurling

Hrá sa podobne ako papučový bowling. Na zem sa kriedou nakreslia tri sústredené kruhy. Hráči sa postavia na druhý koniec miestnosti. Každý má portviš a tri umelohmotné misky. Úlohou hráčov je pomocou metly dostať svoje tri misky cez celú miestnosť do vnútorného kruhu. (I. i., str. 78)

Posúvanie lopty tunelom

Hráči sa postavia jeden za druhého a vytvoria rad. Každý tím dostane loptu (prípadne vankúš alebo nejaký smiešny predmet), ktorú si hráči posúvajú zozadu dopredu popod nohy resp. ponad hlavy). Keď je lopta dopravená k prvému hráčovi v rade, ten ju vezme a postaví sa s ňou na koniec radu, odkiaľ ju zase posielá dopredu. Hra pokračuje, kým sa nevystriedajú všetci hráči v tíme. Tímy súťažia navzájom proti sebe. (I.h, str. 78)

Brankári

Vytvoríme dva tímy. Hráči sa zoradia vedľa seba na opačných stranách miestnosti, pričom každý tím je vzdialený asi meter od steny. Každému tímu dáme po 5 lópt. Hráči si klaknú a snažia sa kotúčaním (hádzaním) dostať lopty (vankúše) za chrby súperov tak, aby sa dotkli steny. Vždy, keď sa lopta dotkne steny, zaznamená sa bod pre celý tím (budete teda potrebovať dvoch rozhodcov, ktorí budú zaznamenávať skóre). (I.j, str. 78)

Pästný futbal

Na každú stranu miestnosti postavíme stoličku, ktorá bude slúžiť ako brána. Vytvoríme dva tímy pozostávajúce z troch hráčov. Hráči sa môžu pohybovať iba štornožkami po kolenach (dobré je kolená si obviazať alebo chrániť nejakými chráničmi). Pri hre platia rovnaké pravidlá ako pri futbale, ibaže hráči môžu do lôpt udierať iba pästami a lopata sa nesmie dostať vyššie ako do úrovne pása. Hráči sa nesmú postaviť. Akonáhle dá niektoč tím gól, prehrávajúci tím opustí hraciú plochu a bez prerušenia hry je nahradený iným tímom. (I.n., str. 78)

Stoličková huisenica

Vytvoríme rad zo štyroch stoličiek postavených vedľa seba. Na stoličky sa postavia 3 deti. Tim sa pohybujec tak, že hráči stojaci na troch stoličkach si poslednú - prázdnú stoličku podávajú dopredu. Po presunutí ju opäť položia na zem, posunú sa o jedno miesto dopredu a opakujú dovtedy, kym sa nevystriedajú všetci 3 hráči. Deti môžu súťažiť proti inému tímu, alebo sa môžu pokúsiť o prekonanie vlastného časového rekordu. (I.n, str. 78)

(Nasledujú športy, ktoré možno hrať na stole)

Fúkaný futbal

Vyrobie dve malé bránky z lepenky alebo drôtu a postavte ich na opačné strany stola. Pri stole sa streďajú 2 tímy (tím a, tím b, tím a. atd.). Každý hráč dostane slamku. Na stôl položíme pingpongovú loptičku (alebo pierko). Hráči musia spolupracovať a bez toho, aby sa pohli z miesta, fúkať spoločne do loptičky tak, aby ju dopravili do súperovej bránky. (Ešte zábavnejšie je použiť namiesto slamiek vejáre).

Hádzanie mincí

Na stôl nakreslime kriedou čiary slúžiace ako méty. Každá metá bude mať určitú bodovú hodnotu. Hráči sa streďajú v hádzaní mince, pričom sa snažia trafiť ju čo najbližšie k meté s najvyššou bodovou hodnotou. (I.l., str. 78)

Pravítkový basketbal

Na každú stranu stola postavte stojan s umelohmotným pohárom (kôš). Hrajú 2 hráči. Každý sa postaví na svoju stranu stola, kde má pripravenú tehlu a rovné umelohmotné pravítko. Hráči sa streďavo pokúšajú trafiť do súperovho koša pingpongovú loptičku pravítkom, využívajúc ho ako pružinu. (I.m., str. 78)

Plávanie / Záchrana života

Na tomto mieste by sme chceli zdôrazniť, aké je dôležité, aby sa vaše deti naučili plávať. Ak máte v okoli plaváreň a sponzora ochotného pokryť náklady, je to jedna z najužitočnejších zručností, ktoré môžete vašim deťom poskytnúť. Zároveň to môže byť ohromná zábava. Mohli by ste sa pokúsiť osloviť majiteľa nejakého bazéna, ktorý si cení vašu prácu a ktorý bude ochotný raz – dva razy do týždňa umožniť piatim až šiestim deťom z vášho centra prístup do bazéna (deťom treba opakovane pripomínať, aby sa pred vstupom do bazéna osprchovali).

Mnohé plavecké kluby ponúkajú tiež kurzy záchrany života. Tieto kurzy sú určené pre pokročilejších plavcov a ponúkajú celý rad zručností, ktoré by mohli byť pre vaše deti po mnohých stránkach užitočné (zodpovednosť, nesebeckosť, trpezlivosť, fyzická sila a otužlosť).

Hry

Hry sú oblasťou, v ktorej môžeme začať s jemným usmerňovaním niektorých vlastností / charakteristík našich detí. Umelá disciplína dosiahnutá pomocou pravidiel zavádzá prvok kontroly do životov detí, ktoré inštinktívne vzdorujú autorite dospelých. Preto je dôležité, aby sa deti na vytváraní a presadzovaní týchto pravidiel spolupodieľali, čo im umožní pochopiť, že disciplína je potrebná. Zároveň pri tom vstupuje do hry potreba sebkontroly.

Ani jedna z hier, ktoré tu uvádzame, nevyžaduje, aby deti vedeli čítať a písat'. Niektoré z nich sa neskôr budú dať použiť aj ako pomôcka pri výučbe čítania a písania, ale to už bude úloha pre vášho pedagóga, ako takýto program zostaviť'. Uvádzame rôzne typy hier, ktoré sú zamerané predovšetkým na:

- Fyzický rozvoj a rozvíjanie motoriky
- Rozvíjanie mentálnych zručností
- Hry založené na náhode

Fyzický rozvoj / Rozvíjanie jemnej motoriky

Quadro (veža z kociek)

Pri tejto aktivite môžete zapojiť deti v rámci programu práce s drevom (ak je takýto program zaradený do činnosti vášho centra). Deti vyrobia 44 malých drevených kvádrov (2cm x 2cm x 8cm) a postavia z nich vežu tak, ako to znárodiuje nákres Im na str. 84. Hrať môžu najviac 4 hráči. Úlohou každého hráča bude vytiahnuť z ktorejkoľvek časti veže kocku tak, aby veža ostala stát. Ak sa mu to podarí, položí kocku na vrch veže, a to lubovoľným spôsobom. Potom sa o to isté pokúsia ďalší hráči. Hra pokračuje dovtedy, kým veža nespadne. (I.m, str. 84)

Domček z kariet

Každý hráč dostane desať hracích kariet. Na povel „Start!“ začne každý stavať z kariet čo najvyšší domček. Ked' niektorý z hráčov minie všetky karty, hra sa končí a domčeky sa vyhodnotia. (I.o, str. 84)

Zonglovanie

Zábavná aktívita pre tých, ktorí sa ju snažia naučiť ostatných, ako aj pre tých, ktorí sa ju učia. Začnite zonglovaním jednou rukou s dvomi loptičkami (zvinutými ponožkami...) a pokračujete s dvomi rukami a troma až štyrmi loptičkami. V tejto hre súťažte sami so sebou, príčom sa snažte prekonáť svoj predchádzajúci rekord.

Mínové pole

Hráči hrajú vo dvojiciach. Jeden z hráčov má zaviazané oči. Druhý stojí na opačnej strane miestnosti. Vychovávateľ rozmiestni po podlahe papierové taniere (miny). Úlohou hráča č. 1 bude previesť hráča číslo 2 cez miestnosť tak, aby nestúpil na minu. Môže pri tom používať príkazy ako stoj, otoč sa doprava, otoč sa doľava, chod' dopred, odstúp kúsok dozadu a pod.

V hre môžu proti sebe súťažiť dvojice priamo, alebo sa im môže merat čas. (I.p, str. 84)

Mikádo

Na hru potrebujete špajdle na jaternice (resp. zubné špáradlá). Hrajú 2 – 4 hráči. Hráč č. 1 rozhodí špajdle na kópku. Hráč č. 2 sa pokúsi vybrať z kópky niektorú špajdlu bez toho, aby sa niektorá zo zvyšných špajdl pohľa. Ak sa mu to podarí, špajdlu si ponechá a t'ahá ďalej. Ked' urobí chybu, pokračuje ďalší hráč. Hráči sa striedajú dovtedy, kým nerozoberú celú kópku. Na konci si špajdle môžu spočítať a zistiť, kto ich nazbiera najviac. (I.q, str. 84)

Šípky

So šípkami sa dajú hrať najrôznejšie hry. Treba však pri nich v zvýšenej miere dbať o bezpečnosť detí a počas hry zabezpečiť neustály dozor.

Okrem bežnej hry 301 môžete skúsiť tiež nasledujúce hry:

Mickey Mouse:

Hráči sa v priebehu hry snažia trafiť 3 šípky do toho istého čísla. Ak sa im to podarí, toto číslo im patrí. Od chvíle, ked' ho získajú, sa im hodnota tohto čísla pripočítava k ich skóre vždy, keď ho trafia. Napríklad, ak sa mi podarilo 3-x trafiť dvadsiatku a pri ďalšom hode trafiť ďalšie 2 dvadsiatky, skóre sa mi zvýši o 40. Ak však hodí iný hráč 3 dvadsiatky, toto číslo sa zruší a od tej chvíle si ho už nikto nemôže pripočítať k svojmu skóre.

Vlastníť možno aj „duply“ alebo „trojice“. Ku skóre ich možno pripočíta podľa hodnoty čísla, do ktorého sa nám podarilo trafiť 2-krát (20 + 20), alebo zaznamenávať osobitne (napr. 2 duply, 3 trojice). (I.r, str. 84)

Zápis skóre potom môže vyzeráť nasledovne:

Marek														D	T	B(25)							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20				
							✓		✓	✓										✓	✓	✓	3M

Číslo 20 bolo zrušené iným hráčom, ale Marek môže ešte stále skórovať na čísle 8 atď.

alebo

Medzi 3 hráčmi (H). Cieľom je dosiahnuť také skóre, ktorého hodnota bude v strede medzi hodnotami ostatných dvoch spoluhráčov. Ak toto „stredové“ skóre dosiahne hráč v priebehu hry, získá 2 body, ak na konci hry, získá 20 bodov. Hra končí kolom, v ktorom niektorý z hráčov dosiahne 200. Skórovanie môže vyzeráť nasledovne:

H1 17

H2 41

H3 30 (vyhráva prvé kolo =2 body)

H1 12

H2 18 (vyhráva druhé kolo = 2 body)

H3 24...

Kamienky

Na stôl položime 10 kamienkov. Hráč si jeden z nich zoberie, vyhodí ho do vzduchu, tleskne, vezme druhý kamienok a tou istou rukou chytí prvý kamienok. Potom vyhodí do vzduchu 2 kamienky, tleskne, zoberie ďalší kamienok a tou istou rukou chytí predchádzajúce dva. Tako pokračuje, až kým sa mu nepodarí vyhodiť a chytiť všetkých 10 kamienkov. Ak mu to už ide jednou rukou dobre, skúsi robiť to istú druhou rukou. (I.s, str. 84)

Tancujeme s taniermi

Na dlážku poukladáme papierové taniere tak, aby vytvorili rad. Deti tancujú podľa hudby okolo tanierov. Vo chvíli, keď hudba prestane hrať, si musia hráči nájsť najbližší tanier a rýchlo sa naň postaviť obidvoma nohami. Po každom zastavení hudby odoberte 1 tanier. Hráč, pre ktorého neostane žiadny tanier, vypadáva. (I.t, str. 84).

Zajace

Deti sedia v kruhu. Jeden hráč je zajac. Priloží si ruky k ušiam ako zajac. Dieťa po jeho ľavej strane si k uchu priloží pravú ruku, dieťa po jeho pravej strane si k uchu priloží ľavú ruku. Prvý hráč - zajac potom obidvoma rukami ukáže na niekoho ďalšieho v kruhu. Dotýčený si priloží ruky k ušiam ako zajac a hráč po jeho ľavej a pravej strane opakujú to isté, čo pred chvíľou ich predchodec. Zajace ukazujú na ďalšie deti v kruhu dovtedy, kým sa niekto nepomýli. Stanovte si limit – napr. „Urobíme si 10 kompletných zajacov a potom skončíme“. Je len mälo pravdepodobné, že sa vám niekedy podarí urobiť 10 kompletných zajacov. (I.u., str. 84).

Pošli ďalej stisk ruky

Hráči sedia v kruhu a držia sa za ruky. Vychovávateľ si sadne medzi nich a názorne im predvedie, ako má hra prebiehať. Stisne ruku hráčovi sediacemu vedľa seba. Ten pošle stisk ruky ďalej a hra pokračuje, kým sa stisk nevráti naspäť k vychovávateľovi. Vysvetlite hráčom, že keď im niekto stisne ruku, môžu stisk poslať bud' ďalšiemu spolusediacemu, alebo ho vrátiť späť opačným smerom. Nesmú však stisk zdržať dlhšie ako 5 sekúnd.

Jeden hráč ide do stredu kruhu a vychovávateľ pošle stisk ďalej. Hráč v kruhu musí pozorne sledovať okolosediacich a snaži sa odhadnúť, kde sa stisk práve nachádza. Ak to tuší, nahlas povie: „Má ho Eva!“ Ak uhádne, sadne si a v kruhu ho nahradí Eva. (I.v., str.84)

Rozvíjanie mentálnych zručností

Kimovka.

Na podnos položíme niekoľko obyčajných predmetov (napr. hrebeň, pero, gombík a pod.). Hráči prídu k podnosu a dobre si poobzerajú jeho obsah. Odvrátiu sa a vy niektoré veci z podnosu odoberiete, pripadne ich nahradite inými predmetmi. Hráči sa potom individuálne alebo v skupine pokúsia spomenúť si, čo chýba alebo čo sa zmenilo. (I.w., str. 84)

Pozorovanie

Vo veľkej skupine si otestujte pozorovacie schopnosti detí. Pýtajte sa ich na veci, ktoré si mohli všimnúť, napríklad: Sú vo vstupnej hale hodiny? Akú farbu majú vchodové dvere? Koľko stromov je na dvore? Ako zníe zvučka, ktorá uvádzá večerné správy v televízii?

Správne / Nesprávne

V strede miestnosti urobte čiaru. Na jednu polovicu umiestnite označenie „správne“, na druhú „nesprávne“. Pripravte si zoznam otázok / výrokov (malo by íst o všeobecné vedomosti alebo o veci, ktoré sa deti učia alebo by mali vedieť, napríklad o hygiene). Prečítajte výrok. Hráči sa postavia na tú stranu, ktorú považujú za správnu. Kto odpovie nesprávne, vypadáva. Pokračujte dovtedy, kým ostatnú poslednú traja hráči. (Nemusíte mať vždy len jedného víťaza). (I.x., str. 84)

Tri kamienky

Hráči sedia v kruhu. Všetci dostanú po 3 kamienky. Každé dieťa si tak, aby ostatní nevideli, vloží do zavretej dlane jeden, dva, tri alebo žiadnen kamienok. Potom natiahne ruku so zovretou päťšou pred seba a ostatní hádajú, koľko kamienkov drží v ruke. Keď niekto vysloví svoj odhad, ostatní ho už nesmú zopakovať. Hráči potom otvoria dlaň a kamienky sa spočítajú. Viťaz dostane jeden kamienok od hráča (pripadne hráčov), ktorého odhad bol najvzdialenejší správnemu výsledku. V ruke však môže držať vždy najviac 3 kamienky. (I.y., str. 84).

Piškvorky

Na papier nakreslite tabuľku s 56 štvorčekmi (8 po šírke, 7 po výške). Jeden hráč bude mať O, druhý X. Hráči si predstavia, že dolný okraj tabuľky je dno, takže najprv treba vyplniť spodné okienko, až potom okienko nad ním. Hráči začnú vpisovať do okienok svoje znaky s cieľom vytvoriť reťazec štyroch rovnakých znakov v horizontálnom, vertikálnom alebo diagonálnom smere. Viťazi hráč, ktorému sa takýto reťazec podarí vytvoriť ako prvému. Súper sa mu v tom snaží zabrániť tým, že mu jeho reťazec preruší vlastnými znakmi. (I.z., str.84)

Známe mená

Vychovávateľ vystrihne fotografie osobností, ktoré deti poznajú. Môžu to byť športovci, známi politici, osobnosti, o ktorých sa deti v poslednom čase učili, vychovávateľia alebo deti z centra... Každému dieťaťu pripievní na chrbát jeden z obrázkov. Deti sa potom porozchádzajú po miestnosti a snažia sa zistíť, kto je na obrázku. Každému zo spoluhráčov môžu položiť jednu otázkou. Musia to byť otázky typu áno / nie, na ktoré možno odpovedať len jedným slovom. (1.2a., str. 84)

Miestnosti ako šachovnica

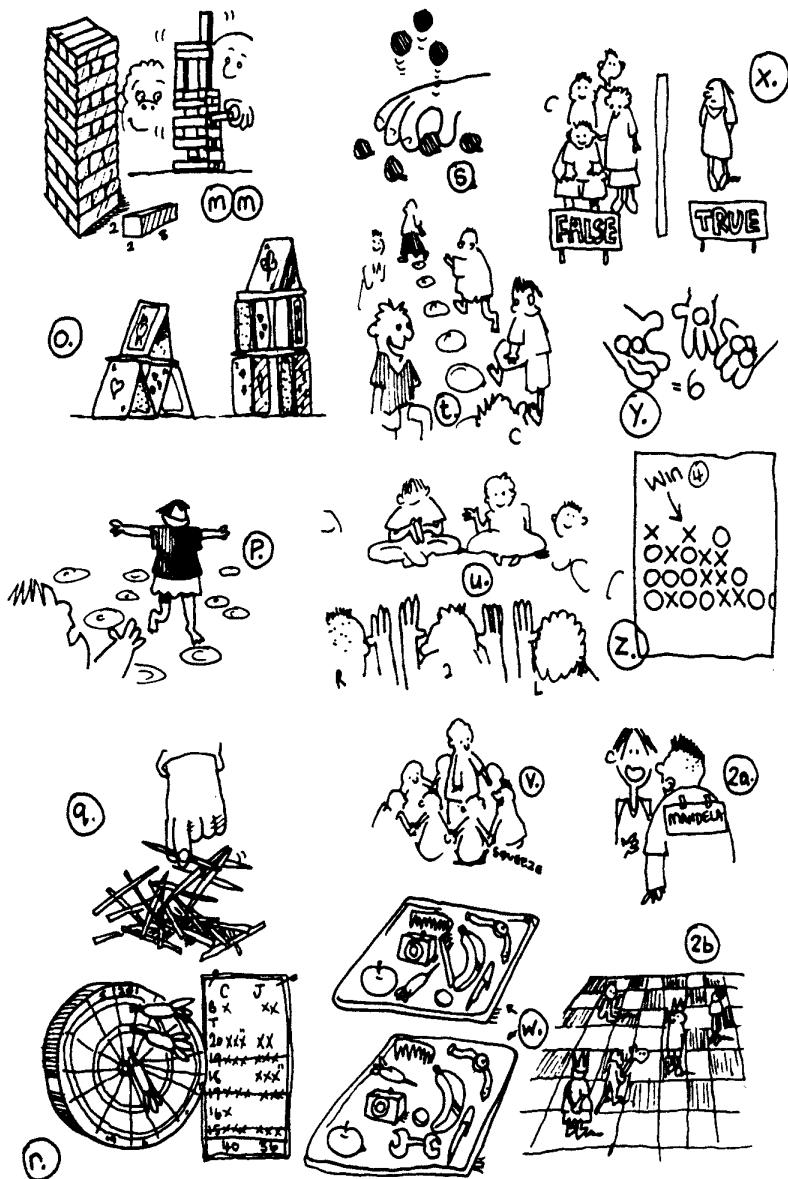
Keď deti zoznámite s pravidlami bežných stolových hier ako dáma, šach, mlyn a pod., môžete sa s nimi tieto hry zahráť tak, že sa pokúsite zmeniť na hraciu dosku celú miestnosť. Taktôto poňatá hra bude zaujímavejšia a prístupnejšia najmä pre mladšie deti. Na dlážke vytvorte šachovnicu (pomocou kriedy, motúza či toaletného papiera) a nechajte deti, aby hrali namiesto figúrok. Figúrky môžu povzbudzovať svoj tím alebo dávať rady svojim spoluhráčom. Nesmú sa však hýbať z miesta, kym ich hráč neposunie na nové poličko. (1.2b. str. 84)

20 otázok

Jeden hráč dostane obrázok bežného predmetu. Postavi sa pred ostatné deti a tieto sa pokúsajú pomocou otázok zistiť, o aký predmet ide. Musia klásiť iba otázky typu áno / nie. Musia pri tom poznáť pojmy, umožňujúce im triediť predmety do kategórií ako zvierá / vec / minerál, prípadne stroj / nábytok / vybavenie a pod.

Aukcia vedomostí

Hráčov rozdelime do 4-členných alebo 5-členných tímov. Každý tím má k dispozícii milión dolárov (predstavaných bankovkami nahrávanými z novinového papiera). Vychovávateľ vysloví určité konštatovanie (malo by íst vždy o všeobecné vedomosti) a zároveň ho zapiše na tabuľu. Hráči tímu sa dohodnú, či je toto konštatovanie pravdivé alebo nepravdivé, a podľa toho, nakol'ko sú si odpoveďou istí, ponúknu zaň určitú sumu a ponúknutú sumu položia na stôl. Ak je ich odpoveď správna, suma sa im zdvojnásobí. Ak nie, celú sumu strácajú.

Laterálne/Tvorivé myšlenie

Vychovávateľ alebo niekto, kto pozná riešenie hádanky, sa postaví pred ostatných a popíše záhadnú situáciu. Úlohou skupiny je záhadu rozlúštiť, pričom opäť môže používať len otázky typu áno/nie. Ak má vychovávateľ pocit, že skupina sa nevie pohnúť ďalej, môže použiť drobné nápovedy.

Príklady hádaniek

1. António a Kleopatra ležia bez života na dlážke. Všade okolo nich je rozbité sklo. Miestnosť je zamknutá zvonku a nachádza sa v nej len pes.

Otázka: Čo spôsobilo ich smrť?

Odpoveď: António a Kleopatra sú zlaté rybičky. Pes behal po miestnosti. Narazil do stolíka a prevrhol akvárium. Akvárium sa rozbilo a rybičky zomreli.

2. Pán Kováč býva na deviatom poschodí. Každé ráno vyjde z bytu, príde k výťahu, nastúpi, zvezie sa na prízemie a ide do práce. Každý večer sa vráti, nastúpi do výťahu na prízemí, vyvezie sa na piaté poschodie, vyjde z výťahu a do svojho bytu šliape štyri poschodia peši.

Otázka: Prečo?

Odpoveď: Pán Kováč je veľmi malý. Ráno, keď nastúpi do výťahu, dočiahne na spodný gombík, označujúci prízemie, avšak večer dočiahne len na gombík s číslom 5.

3. Malý Billy stojí pri zadnej bránke domu a pláče. V záhrade našiel na tráve tri kamienky a mrkvu.

Otázka: Prečo pláče?

Odpoveď: Predchádzajúci deň Billy postavil snehuliaka. Cez noc sa však oteplilo a snehuliak sa roztopil. Ostala z neho len mrkva (nos) dve oči a ústa (kamienky).

Kartové hry

V niektorých centrach vychovávateľia kartové hry zakazujú, pretože sa domnievajú, že môžu viesť k podnecovaniu hazardu. Iní oponujú tým, že ak sa dieťa chce venovať hazardu, nepotrebuje na to karty. Staviť možno na farbu auta, ktoré sa v najbližšej chvíli objaví za rohom alebo na počet mužov v klobúku, ktorých stretнемe v priebehu nasledujúcich desiatich minút. V skutočnosti kartové hry rozvíjajú celý rad zručností. Uvádzame niekoľko príkladov.

Rýchlosť / „Prvý“

Rozdeľte karty rovnomerne medzi hráčov. Hráci ich držia lícом nadol. Hrá sa kolečko, pričom každý hráč zhodi postupne vždy po jednej karte na kopu v strede stola. Keď je karta, ktorú niektorý z hráčov vyhodí, rovnaká ako vrchná karta na kope, ten, kto najskôr vykrikne „prvý“, vyhráva celú kopu a môže si ju pridať k ostatným svojim kartám.

Koncentrácia / Pexeso

Rozložte všetky karty na stôl lícom nadol. Prvý hráč obráti akokoľvek 2 karty. Ak sú rovnaké, nechá si ich. Ak nie, položí ich naspäť obrázkom nadol. Ďalší hráč obráti inú kartu. Ak je rovnaká ako niektorá z predchádzajúcich kariet, musí si zapamätať, kde táto karta ležala a obrátiť ju. Ak nie je rovnaká, môže obrátiť akokoľvek ďalšiu kartu s cieľom nájsť páru. Hra pokračuje, kým sa neminiu všetky karty. (1.2c, str. 90)

Klamár

Na tabuľu napište čísla a symboly všetkých 13 kariet (od esa po kráľa). Ku každej z nich nakreslite nejaký druh jedla. Jednotlivé druhy uvádzajte podľa toho, v akej forme sa predávajú (napr. *kilo*, *balíček*, *plechovka a pod.*). Karty pomiešajte a rozdajte všetkým hráčom. Prvý hráč si vyberie niekoľko kariet (prípadne jednu kartu) a položí ich lícom nadol na stôl, pričom povie napríklad: „*Tri balíky keksov*“ (t.j. napr. *tri štvorky*).

AK VŠAK HRÁČ CHCE, MÔŽE PODVÁDZAŤ a na stôl položiť iné karty ako 3 štvorky (napr. *dámu*, *dvojku* a *štvrťku*).

Ak mu ostatní hráčovi veria, v hre sa pokračuje. Ďalší hráč v poradí musí položiť na stôl akýkoľvek počet kariet s rovnakou hodnotou (štvrť) alebo s d'álším číslom v poradí (päť). Ak také karty nemá, môže tiež podvádzať. Ak mu však niektorý z hráčov neverí, môže zvolať „*KLAMÁR*“. V takom prípade musí hráč karty otočiť. Ak podvádzal, musí si zobrať všetky karty, ktoré sú na stole a pridať ich ku svojim vlastným. Ak nepodvádzal, karty zo stola si musí vziať hráč, ktorý ho obvinil z podvádzania. Hra pokračuje dovtedy, kým sa niekterý z hráčov nezbaví všetkých kariet.

Pasians

Existuje celý rad pasiansových verzií. Klasický pasians, hodinový pasians či „*Voľné miesto*“ (Pozri I.2d, str. 90)

Mená / Druhy

Je to hra, ktorá sa hrá do kruhu a do rytmu. Hráči sedia v kruhu a vytlieskávajú rytmus tak, že najprv tlesknú 1-x dlaňami a potom si t'lapnú 1-x dlaňami o stehná. Keď dosiahnu pravidelný rytmus, vychovávateľ do rytmu povie:

Ďalšia osoba v kruhu si vymyslí tému, napr.

Nech je dĺžka slova akákoľvek, musí sa výslovnosť natiahnuť alebo skratiť tak, aby sa slovo zmestilo do dvoch tlesknutí. Po každých dvoch tlesknutiach musia ďalšie osoby v kruhu opäť vymyslieť slová zodpovedajúce zadanej téme, až kým nickomu nezlyhá inšpirácia.

Televízor

Táto hra sa zameriava na počítanie. Dbajte na to, aby sa jej zúčastnili len hráči, ktorí už vedia počítať. Posad'te sa do kruhu a hráči povedia v prirodenom poradí postupne všetky čísla od 1 do 35. Potom zopakujte to isté, ale namiesto čísel obsahujúcich sedmičku alebo jej násobky (7,14,17,21,27,28,35) musia hráči povedať „*televízor*“. Keď sa dostanete k číslu 35, skončite.

Ak už to ide deťom dobre, môžete namiesto čísla 5 (+jeho násobkov atď.) použiť slovo *magnetofón*, a potom namiesto čísla 3 slovo *video*. Tak dospejú v počítaní napríklad k tomu, že namiesto čísla 35 povedia *televízor*, *magnetofón*, *video*. Deťi si takéto počítanie môžu precvičovať aj samostatne a potom ho predviesť celej skupine.

Hry založené na náhode

Pri hrách založených na náhode, ktoré vyžadujú len minimálne schopnosti alebo zručnosť, sa deti veľa nenaučia. Na druhej strane však tieto hry poskytujú každému rovnakú možnosť výhry. Pre deti, ktoré v hrách vyžadujúcich rôzne zručnosti spravidla prehávajú, je možnosť vyhrať osobitne dôležitá, pretože je to jeden zo spôsobov, ako zvýšiť ich sebavedomie. Aj keď viťazstvo je len výsledkom šťastnej náhody, deťom so sklonom k sebapodceňovaniu prináša pocit uspokojenia.

Bingo

Táto hra je veľmi jednoduchá, vyžaduje však schopnosť počúvať. Možno ju prispôsobiť pre rôzne vzdelávacie ciele. Vychovávateľia pripravia pre každé dieťa samostatnú kartu s desiatimi číslami od 1 do 100 (alebo s 10 obrázkami zvierat / budov / atď.). Každé dieťa dostane 10 vrchnáčikov z nealkoholických nápojov (Fanta, Mirinda...). Vychovávateľ má vo vedierku všetky čísla (zvieratá, budovy...), a po jednom ich vytiahne z vedierka, vždy zahľásiac číslo, ktoré práve vytiahol. Deti postupne prikrývajú na svojich hracích kartách tie čísla, ktoré sa zhodujú s vylosovaným číslom. Hráč, ktorému sa ako prvému podarí zakryť všetky čísla na svojej karte, zakričí BINGO a stáva sa viťazom. (I.2e, str. 90)

Viac ako / Menej ako

Vychovávateľka má v ruke deväť veľkých kariet s číslami od 1 do 9. Karty pomieša a jednu z nich príepívne ma tabuľu. Deti, ktoré si myslia, že ďalšia karta bude vyššia ako tá, ktorú vychovávateľka práve vytiahla, sa postavia do radu naľavo. Tie, ktoré si myslia, že ďalšia karta bude nižšia, sa postavia napravo. Tí, ktorí sa pomýlia, vypadávajú. Keď vychovávateľke ostane v rukách už len jedna karta, primeša k nej predchádzajúcich 8 kariet a pokračuje v ťahaní kariet dovtedy, kým v hre neostanú posledné tri deti. Tieto sa stávajú viťazmi. (I.2f, str. 90)

Rebríky a hady / podobné spoločenské stolové hry

Táto stolová spoločenská hra vyžaduje len jednoduché počtárské schopnosti. Deťom môžete ukázať, ako vyzera hraci plán a nechať ich, aby si podobný hraci plán nakreslili a vyfarbili samy. Ak nemáte kocku, rovnako dobre posluží aj „*vľčik*“ s číslami, ktorého si deti môžu vyrobiť aj samy. (I.2g, str. 90)

Sny

Toto je ďalšia jednoduchá stolová hra, ktorú si deti môžu vyrobiť samy. Dáva im možnosť použiť svoje predstavy a hru personifikovať. Deti nakreslia cestu, pričom jeden jej koniec označia ŠTART, druhý CIEL. Na ceste nakreslia 5 svojich najkrajších snov (napr. *velký dom*, *výdat' sa / oženíť sa, atď.*) a 5 vecí, z ktorých majú strach (napr. *pasák/agresor na rohu ulice, trvalá bolest brucha a pod.*). Na hre pracujú spoločne dve deti. Svoje sny a obavy môžu vyjadriť obrázkami. Ak hráč zastane na políčku so svojim snom, sen sa môže splniť a hráč získala 1 bod. Ak sa dostane na políčko s obrázkom veci, ktoréj sa boji, môže sa rozhodnúť tejto svnej obavy zbaviť a získala 2 body. Ak hráč zastane na políčkach súpera, body získava súper. Keď sa jeden z hráčov dostane do cieľa, hra končí a hráči spočítajú svoje body, aby zistili, kto vyhral. (I.2h, str. 90)

Umenie a remeslá

Pre výtvarné a remeselné aktivity je nevyhnutný nákup pracovného materiálu. Existujú však spôsoby, ako sa vyhnúť vysokým finančným nákladom. Podľa toho, kde bývate, si môžete urobiť obchôdzku okolo miestnych obchodov, tovární a firem. Budete prekvapení, koľko užitočných vecí nájdete. Pre umelcov sú mnohé z nich hotový poklad.

Prinajmenšom nájdete lepenku, papier, staré obaly alebo krabice či polystyrénové výplne obalov. Továre často vyhadzujú zvyšky dreva, kovov alebo plastov, ktoré sa dajú využiť v rámci rôznych remesiel. Pred obchodmi a firmami môžete nájsť staré časopisy, noviny, použitý uhlíkový papier (kopírák), rôzne obaly od potravín, vypísané perá, slamky/brécká, vrchnáčiky fliaš, vešiaky, zvyšky elektrických inštalácií, staré pohľadnice a pod. V skutočnosti sa tam dá nájsť toľko vecí, že záleží len na vašej fantázii, koľko z vecí, ktoré iní ľudia považujú za nepotrebný odpad, budete vedieť využiť.

Začneme niekol'kimi výtvarnými a remeselnými aktivitami, ktoré vyžadujú len veľmi nízke náklady.

Pletenie/Viazanie

Existuje celý rad vecí, z ktorých môžeme upliest' koberčeky, jednoduché nádoby, nákupeňtašky alebo ozdobné predmety, ktoré možno zavesiť na stenu. Na našich cestách sme sa stretli s množstvom použiteľných materiálov, napr.:

Slamky/brécká na pitie

Suché steblá trávy/Slama

Špagát z umejely hmoty

Palíčky z nanukov

Bambus

Drôt/Elektrické šnúry/Káble

Guma zo starých pneumatík

Látky zo starých odevov (vhodné tiež na nástenné makramé)

Plastiky z novín / časopisov

Z papiera sa dá vyrobiť množstvo skulptúr, ktoré môžu poslúžiť ako dekorácie na večierkoch a pod. (I.2i, str. 90)

Plastiky spojené špáradlami

Mnoho zaujímavých tvarov môže vzniknúť z časti polystyrénových obalov. Deti dokážu vyrobiť najrôznejšie artefakty tak, že menšie kúsky pospájajú pomocou špáradiel alebo drevených triesok, väčšie časti pomocou paličiek z nanukov alebo použitých jednorazových umelohmotných príborov. (I.2j, str. 90)

Konštrukcie z krabíc od potravín

Ďalšie umelecké výtvory sa dajú vyrobiť z rôznych krabíc. Takéto konštrukcie vytvoríme tak, že krabice naukladáme na seba, pričom môžu vzniknúť rôzne stavby, vozidlá, roboty a pod. Ak chceme, aby boli tieto konštrukcie stabilnejšie, môžeme použiť sponky na spisy, štipce na bielizeň, vlasové štipce a pod. (I.2k, str. 90)

Hrady z blata

Ak nemáme materiál na hrady z piesku, môžeme namiesto piesku použiť lacnú, hoci značne špinavú náhradu - blato. Ako formičky sa dajú použiť rôzne krabice a obaly (kelímky z jogurtov, nádoby z Granka...), ktoré naplníme zmesou hliny a vody primeranej

konzistencie. Keď táto zmes stvrdne, dostaneme stavebné bloky rôznych tvarov, ktoré môžeme spájať pomocou čerstvého blata a stavať z nich hrady. (I.2l, str. 90)

Umenie z útržkov

Zo starých odevov možno získať materiál na výrobu rôznych koláží, prikrývok, bábok či dokonca nových odevov. (I.2m, str. 90)

Čmáraniny

Umenie nemusi byť vždy veľké. Pomocou pera a kúsku papiera môžeme vyrobiť pôvabné čmáraniny. Stačí napríklad zmeniť vzhľad novinovej stránky tým, že prekreslime tváre na fotografiách, zmeníme alebo doplníme titulky a začmárame prázdne miesta. Výsledok môžeme vystaviť.

Papierové skladačky (Origami)

Skúste pristaviť okolojdúcu japonskú turistku a zistite, že s veľkou pravdepodobnosťou bude schopná naučiť vaše deti, ako z farebného papiera poskladať rôzne jednoduché tvary. (I.2n, str. 90) V skutočnosti existuje okolo vás pravdepodobne neobmedzené množstvo šikovných ľudí, ktorí v sebe ukrývajú netušené kreatívne schopnosti. Stačí dať si tú námahu a požiadat' ich, aby sa s vami o ne podeliili.

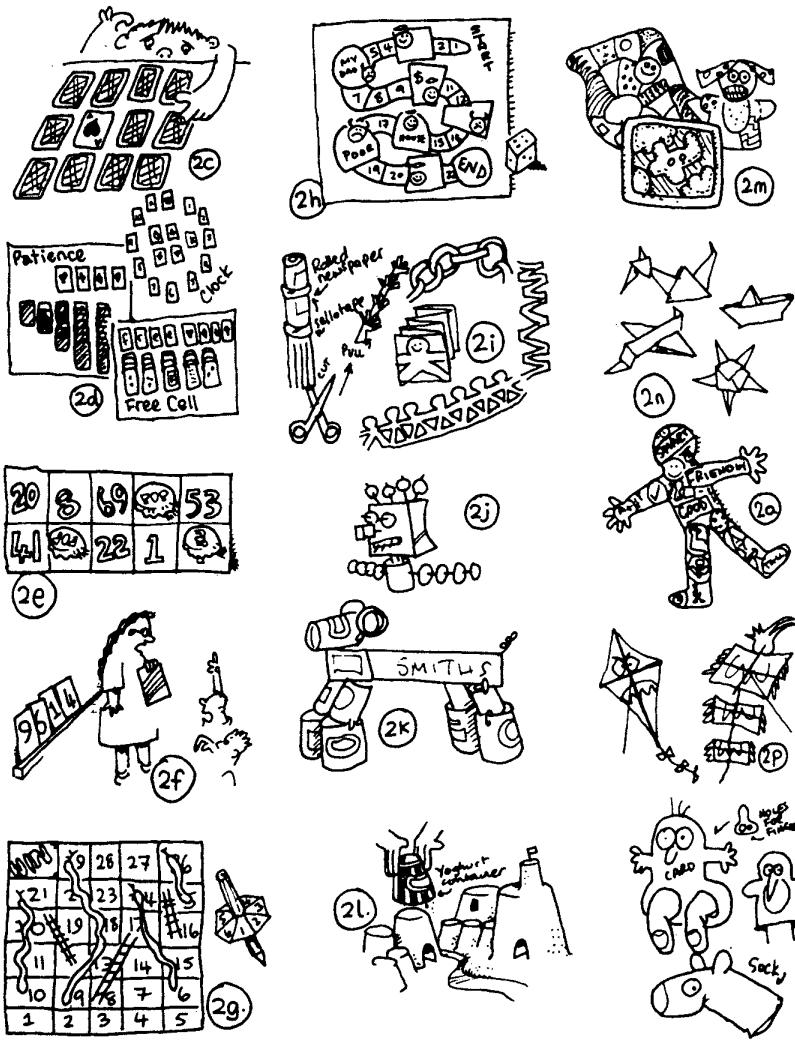
Vyrezávanie z dreva

Je prirodené, že pri tejto aktivite bude potrebný starostlivý dozor vychovávateľov a po jej skončení sa vždy pozbieranú všetky vreckové nožiky. Treba počítať s tým, že vyrezanie aj toho najjednoduchšieho tvaru si vyžaduje značnú trpezlivosť a úsilie. Jedným z prínosov je, že deti si zvyknú vyhľadávať materiál aj mimo centra a obyčajne objavia drevo, ktoré má už samo o sebe zaujímavý tvar.

Sušené/Lisované kvety

Ludia majú sklon zahadzovať kvety práve vtedy, keď sú najzaujímavejšie. Ak ich na pol hodinu vložíme do slabo vyhriatej rúry alebo zavesíme nad otvorený plameň, mali by sa vysušiť dostatočne na to, aby bolo možné použiť ich na aranžovanie (spolu s doplnkami ako suchá tráva, prútky alebo pierka). Ak hotovú kreáciu ponoríme do bielej farby, vznikne veľmi zaujímavý artefakt.

Inou možnosťou je živé kvety vylisovať tak, že ich vložíme medzi stránky starej knihy a zaťažíme ďalšími knihami.

Ako ušetriť peniaze za materiál

Hoci sme nemali možnosť overiť si, nakol'ko efektívne sú nasledujúce odporúčania, stojí za to vyskúšať si, či vám prinesú úspory.

Podomácky vyrobené lepidlo

Múku zmiešame s **vodou**. (dobrý spôsob, ako prísť lacno k múke, je požiadat' majiteľa supermarketu o múku po záručnej dobe). Takéto lepidlo sa dá využiť napr. na nalepovanie obrázkov. Nevhodné na lepenie predmetov, ktoré prichádzajú do styku s vodou (napr. veci používané v kúpeľni).

Papierová hmota

Noviny natrhané na kúsky a premiešané s doma vyrobeným lepidlom. Túto zmes možno vyformovať do akéhokoľvek tvaru a potom nechať zatvrdnúť. Materiál vhodný na výrobu masiek.

Podomácky vyrobená plastelína

Môže sa stať, že suroviny potrebné na výrobu plastelíny sa napokon ukážu byť drahšie ako hotová plastelína z obchodu. Ak však nemáte možnosť plastelínu získať inak, skúste nasledujúci recept:

- 1 hrnček múky
- ½ hrnčeka soli
- 1 hrnček vody
- 1 lyžica rastlinného oleja
- 2 čajové lyžičky vinného kameňa (kyslý vínan draselny) (?)
- 1 balíček instantného nápoja v prášku (rôzne farby)

Všetko nasypťte do hrnca, dobre premiešajte a zohrievajte, kým nezhustne. Vymieste dohladka, ochladťte. (Nejedzte).

Drevené uhlie

Tvrdé drevo nechajte horieť pomalým ohňom a ochladťte.

Farby

Najlepšie, čo možno odporúčať, je používať tradičné metódy výroby rastlinných farieb. Okrem toho, že získate viacero výrazných farieb, det'om zároveň ukážete, aké farby produkujú jednotlivé rastliny. Avšak pre tých z vás, ktorí žijete ďaleko od prírody, navrhujeme nasledujúce riešenia (máme svoje pochybnosti):

Farby: rozstrihajte nepotrebné výtlačky z farebnej tlačiarne počítača podľa jednotlivých farieb a nechajte ich cez noc namočené v troche vody. Farba by sa mala vylúhovať.

Modrá/cierna. To isté, ale s použitím kopírákom.

Cierna. Znova to isté, tentoraz so spáleným papierom.

Zelená. Povarte trávu.

Červená: Šťava z cvikle.

* V školách a škôlkach sa často vyhadzujú zvyšky starých mastných pastelow, keď sú už príliš krátke, aby s nimi deti mohli kresliť. Tieto zvyšky môžete roztopiť a vytvarovať z nich nové pastely.

Aktivity

Ak máte pomôcky a materiál, ponúkame vám niekoľko obľúbených aktivít.

Anjeli

Dieťa si ľahne na veľký hárak papiera/lepenky (rozprestretá škatuľa z banánov, rozstrihnuté vrece od cementu, tapetový papier, staré plagáty zlepene dohomad...) a niekoľko obkreslí jeho telo ceruzkou (pastelom...). Dieťa potom zaplní obrys svojej postavy všetkými peknými vecami, ktoré sú v ňom (pozitívne pocity, dobré vlastnosti, veci, v ktorých vyniká, príťažlivé rysy a pod.). Môžu to byť obrázky, slová (vychovávateľ mu môže pomôcť), skutočné predmety alebo koláže fotografií. Všetko však musí mať svoj zmysel, aby dieťa bolo schopné neskôr vysvetliť, čo ktorý obrázok (predmet...) znamená. Na záver dieťa tvar svojho tela vystrihne a vystaví na stene. Neskôr sa tito „anjeli“ môžu stať základom pre aktivitu „garderóba“. (I. 2o, str. 90)

(Pre účely zlepšovania sebaobrazu dieťaťa možno túto aktivitu pozmeniť tak, aby pozitívne veci o dieťaťu do anjela vpisovali / kreslili... iné deti alebo dospelí z centra.)

Galéria portrétov

Podobným spôsobom ako v predchádzajúcej aktivite deti nakreslia svoj vlastný portrét alebo portréty iných detí. Vychovávateľ veľkými písmenami pripíše k portrétom mená detí a portréty vyvesí na stenu. Táto aktivita prináša dvojaký úžitok: a) deti sa naučia písat svoje mená, b) vychovávateľom obrázky môžu pomôcť, keď si rýchlo nevedia spomenúť na meno dieťaťa (najmä ak je v centre len krátko alebo sa vrátilo po dlhšom čase).

Šarkany

Šarkany sú umeleckými dielami, ktoré navyše môžu lietať. Deťom môžete ako inšpiráciu poskytnúť obrázky krásnych ázijských drakov, aby si podľa nich mohli vrobiť a vyzdobiť svojich vlastných (bambus a jemný papier). Kým deti začnú svojich drakov vyzdobovať, bude dobré, ak si najprv overia, či sú schopné letu. (I.2p, str. 90)

Maľovanie prstami

Na maľovanie nie sú vždy potrebné štetce, stačia prsty. Ak zmicáte plagátové farby s už spomínaným podomácky vyrobenným lepidlom, dostanete hmotu príjemnú na dotyk a schopnú vytvárať zaujímavé vizuálne efekty. Pomocou tvarov vyrezaných do zemiakov môžete túto zmes použiť tiež na tlačenie.

Sochy

Budete prekvapení, čo dokážu vytvoriť traja zdatní tinedžeri vyzbrojení troma kladivami, troma tupými dlátkami a kusom kameňa alebo betónu. Je to okrem iného tiež dobrý spôsob uvoľnenie nadbytočnej energie. Dobrým úvodom do tejto aktivity je návšteva oddelenia sôch v miestnej galérii.

Štrikovanie

Štrikovanie (chlapcov aj dievčat) prináša celý rad výhod. Zlepšuje jemnú motoriku. Podporuje trpezlivosť a disciplínu. Povzbudzuje deti k tomu, aby sa vracali k práci dovtedy, kým ju nedokončia. Na záver im navyše ostane niečo, čo vyrobili vlastnými rukami a čo ich za chladivých zimných večerov zahreje. Navyše je tu možnosť, že sa štrikovanie stane základom pre založenie drobného podnikania.

Bábky

Výroba bábok súvisí s dramatizačnými aktivitami. Existujú mnohé typy bábok, ktoré si deti môžu vrobiť samy a použiť ich v rámci bábkového predstavenia. Alebo ich môžu venovať centru, aby ich mohli používať aj ostatní. (I.q, str. 90)

Batikovanie

Ak máte možnosť zohnať materiál na batikovanie, farbu a vosk, táto aktivita je pre deti veľmi vhodná. Rovnako ako v prípade štrikovania, aj batikovanie sa môže stať základom pre drobné podnikanie, najmä v turistických oblastiach. Malé batikované vreckovky alebo dečky s mestanskými motívmi či emblémami sú medzi turistami veľmi obľúbené, pretože sú vhodným darčekom pre najbližších a zároveň nezaberú v batožine veľa miesta.

Aktivity pre malé skupiny

Čarbaniny/Klikyháky

Dieťa A nakreslí na papier akýkoľvek nezmyselný tvar. Dieťa B má 30 sekúnd na to, aby tento tvar použilo v rámci zmyslupnej kresby. Pri kreslení môže papier ľubovoľne otáčať. (I.2r, str. 99)

Kreslenie naslepo

Dieťa má pred sebou obrázok alebo fotografiu. Okrem neho nemôže obrázok vidieť nikto iný. Úlohou dieťaťa B (C, D...) je zreprodukovať tento obrázok na čistý papier len za pomocí slovných inštrukcií dieťaťa A. (I.2s, str. 99)

Spoločné obrázky

Malá skupina detí sedí v kruhu. Každé dieťa dostane papier a potreby na kreslenie / maľovanie. Úlohou detí je nakresliť / namaľovať obrázok. Po piatich minútach vychovávateľ povie „výmena“ a každé dieťa posunie svoj obrázok osobě sediacej po jeho pravej ruke. Deti potom pokračujú v práci na novom obrázku bez toho, aby si navzájom prekonzultovali, aký bol zámer pôvodného autora. Taktôto si deti posúvajú obrázky dovtedy, kým sa nedostanú k pôvodným majiteľom. Každý napokon dokončí obrázok, ktorý začal.

Bankový lúpič

Vychovávateľ na krátku chvíľu ukáže deťom fotografie osoby alebo osôb, ktoré pravdepodobne vykradli banku vo vašom meste. Deti sú „svedkami“ lúpeže. Ich úlohou je vo dvojiciach vypracovať pravdepodobnú podobu podozrivých. Na záver aktivity deti vystavia svoje obrázky a tieto porovnajú s fotografiami.

Figuríny

Niekoľko detí vytvorí spoločne figurínu, akéhosi umelého člena svojho tímu. Môžu na to využiť staré šatstvo, noviny a masku. Existuje celý rad možností ohľadne roly, akú môže zohrávať tento nový člen tímu. Pre účely aktivít využívajúcich drámu sú tieto možnosti priam neobmedzené (súťaž o královnu krásy, bruchomluvec, postava z paródie, chirurgický pacient, obeť dopravnej nehody, bábka v životnej veľkosti atď.). Vašim deťom budú mať však tieto bábky čo povedať aj v záležitostiach sociálnych vzťahov (prevzatie zodpovednosti za niekoho, kto sa o seba nevie postarať sám) či postavenia v skupine (kto hrá v skupine dôležitejšiu rolu). (I.2t, str. 99)

Výstavy

Jednou z dôležitých vecí v umení je, že jeho tvorcovia si želajú, aby ich prácu videli aj iní ľudia. To najmenšie, čo môžete v tomto smere urobiť, je vyzdobiť prácamu detí vaše centrum. Ak máte dostatok miesta, môžete vytvoriť akúsi galériu, v ktorej budete z času na čas vystavené práce obmieňať. Ani to však nemusí stačiť. Deti môžu mať pocit, že to, čo vytvoria, je dosť dobré pre centrum, ale nie dosť dobré pre ozajstný svet vonku. Preto, ak je to len trochu možné, mali by ste sa pokúsiť vystaviť práce vašich detí aj mimo centra.

Mnohé obchody, spoločnosti, verejné knižnice, školy či univerzity iste radi poskytnú svoje priestory dočasnému výstavám práci detí z vášho centra. Takéto výstavy môžete okrem iného využiť tiež na propagáciu práce, ktorú robite, prípadne na pritiahanie sponzorov alebo dobrovoľníkov.

Ďaleko najväčší význam však budú mať takéto výstavy pre umelcov samotných. Ak vo vašom centre pracujete s deťmi ulice, zaručene sa o výstave dozvedia a budú pyšné na to, že sa ich práce ocitli medzi vystavenými dielami. Určite to prispeje k zvýšeniu ich sebavedomia. Pobyтовé centrá zas môžu zorganizovať exkurziu na výstavu a zabezpečiť, aby tam v čase návštevy detí bol aj fotograf z miestnych novín.

Ešte lepšie je, ak je vystavované dielo kolektívnej prácou - napríklad koláž, na ktorej sa podieľali všetky deti z centra, alebo nejaká veľká skulptúra (Titanik, dinosaurus, známa budova...). Deti si uvedomia, že spoločne dokázali vytvoriť niečo, čo prináša potešenie aj ostatným ľuďom.

Telesné cvičenia

Kým začneme viesť deti k cvičeniu, treba zohľadniť všetky možné zdravotné hľadiská. Nemožno napríklad očakávať, že dieťa so žalúdočnými krčmi sa zúčastní cvičenia aerobiku. Cvičenie by sa však malo stať neoddeliteľnou súčasťou zdravotného programu centra a neexistuje dôvod, prečo by si ho deti nemali obľúbiť.

Zahrievacie cvičenia

Podpisy

Ak deti vedia písat', nechajte ich napísat' svoje mená obrovskými písmenami do vzduchu rukami, nohami alebo hlavou. Ak písat' nevedia, môžu kresliť napríklad tvár vychovávateľky.

Boxovanie na dial'ku

Deti stojia dva metre od seba a predvádzajú „tieňový box“, pričom namiesto boxerských úderov napodobňujú fackanie. Ak majú partneri pocit, že im ten druhý „zasadil úder“, musia podľa toho reagovať.

Ručné magnety

Deti cvičia vo dvojiciach. Na ruky im „pripevníme“ špeciálne čarovné magnety. Tieto magnety vytvárajú silové pole, ktoré udržiava ruky partnerov presne 30 centimetrov od seba. Taktôľ môžu ovplyvňovať pohyby svojho partnera jednoducho tým, že hýbu rukami. Nechajte deti vyskúšať, do akých ľažkých polôh dokážu vmanévrovať svojho partnera. (I.2u, str. 99)

Chrbty

Partneri sa postavia chrbtami k sebe. Navzájom sa zakvačia rukami a:

1. Desaťkrát prejdú zo sedu do stoa a späť
 2. Pozdĺž miestnosti sa pohybujú v polohe „kraba“ – jeden z dvojice prenesie celú svoju váhu na partnera, takže sa nohami nedotýka zeme
 3. V polohe „kraba“ sa postavia ku stene a dieťa s nohami vo vzduchu sa po nej snaží chodiť
 4. Striedavo sa predkláňajú
- (I.2v, str. 99)

Hojdačka

Deti sedia tvárami k sebe, dotýkajú sa chodidlami a držia sa za ruky. Striedavo tiahajú jeden druhého, pričom sa pohybujú spredu dozadu a späť. (I. 2w, str. 99)

Pumpy

Deti cvičia v trojiciach. Pozri obrázok I. 2x (strana 99). Dieťa „3“ funguje ako zábrana, aby sa dieťa „2“ nepošmyklo. Dieťa „1“ sa nohami opiera o stenu. Deti „1“ a „2“ sa zaprú rukami o seba a striedavo tlačia/tiahajú raz pravou a raz ľavou rukou. Dieťa „3“ sa s nimi priebežne strieda.

Masáž do kruhu

Deti sa postavia do kruhu tak, že nastavia chrbát susedovi po ľavej ruke. Každé dieťa masíruje chrbát a plecia dieťaťu pred sebou. (I.2y, str. 99)

Volejbal s balónkmi

Dieťa sa za pomoci ľubovoľných častí tela snaží udržať balónik čo najdlhšie vo vzduchu.

Cvičenia zamerané na rozvíjanie sily

Skákanie cez švihadlo

Dve deti držia konce švihadla a krútia ním. Ďalšie dieťa preskakuje švihadlo dovtedy, kým sa neunaví či neurobí chybu, prípadne kým neskončí krátká pesnička alebo riekančka. Potom príde na rad ďalšie dieťa. Náročnejší stupeň hry je skákanie cez dve švihadlá, krútiace sa v opačnom smere. (I.2yy, str. 99)

Skákanie cez palice

Iným variantom je skákanie cez násady metiel alebo dlhé konáre, ktoré deti držia oboma rukami medzi sebou. Deti sa dohodnú na rytmie, podľa ktorého budú násadami udierať raz o seba, druhý raz o zem (napr. zem – zem – o seba – zem – zem – o seba atď.). Úlohou detí, ktoré preskakujú, je odkákať určený počet skokov tak, že skáču budú pomedzi násady, alebo obkročmo, a to bez toho, aby im násady pootlkali členky. (I.2z, str. 99)

Posilňovací okruh

Vyhradťte v miestnosti niekoľko kútkov, v ktorých môžu deti robiť rôzne posilňovacie cvičenia (najlepšie také, ktoré nevyžadujú náročné vybavenie). Deti môžu cvičiť napr.: kliky, zdvihy (budete potrebovať rebriny alebo žinenky), ľah - sed, zdvihanie (fliaš naplnených vodou, stohu knif...) (I.3a, str. 99)

Každé dieťa, ktoré sa rozhodne cvičiť týmto spôsobom, si môže viesť záznam o dosiahnutých výkonoch vo forme tabuľky, do ktorej si môže zapisovať čísla/počty vykonaných cvikov a podľa nich zistiť, či prekročilo svoj vlastný rekord. Je to súťaž samého

proti sebe, s cieľom zlepšiť svoj vlastný výkon. Ak sa dieťa rozhodne ostatným nepovedať, ako na tom je, má na to právo.

Tabuľka výkonov je vhodná aj pri nácviku základov plávania. Môže mať podobu kontrolného hárku s obrázkami jednotlivých plaveckých úkonov, do ktorej sa po každej hodine zaznačí ich počet, napr.: 1 šírka s najukovacím kolesom, 2 šírky s plávacou doskou...

Amatérské Tai Chi

Milióny ľudí na celom svete denne využívajú rôzne formy Tai Chi na precvičenie kĺbov a svalov pri bojových umeniach, ako aj pri každodennom cvičení. Ak nemáte možnosť cvičiť pod vedením učiteľa, zostavte si sériu bežných cvikov alebo činností, ktoré začinajú rozličné skupiny svalstva vásšho tela. Môžete sem zaradiť napr.: preťahovanie lana, hádzanie a triafanie tenisovou loptičkou, vytáhovanie buriny, odkopávanie lopty z voleja atď. Všetky tieto aktivity pospajajte v cvičení v pomalom tempе a nechajte cvičiť všetky deti súčasne. (Ako inšpirácia môžete poslužiť nejaký film o kung-fu, v ktorom sú ukážky takéhoto cvičenia).

Limbo

Limbo je indický tanec, pri ktorom tanecník v záklone prechádza popod vodorovnú tyč, ktorá sa postupne znižuje. Násadu z metly nastavujte postupne do rôznych výšok a nechajte deti, aby v rytmie hudby popod ju v záklone podliezali. Ti, ktorí stratia rovnováhu, si môžu túto činnosť precvičovať v trojiciach. (I.3b, str. 99)

Hudba a pohyb

Jednou z mala lások spoločných pre tento svet je hudba. Prekračuje hranice a kultúry a príhovára sa rovnačo všetkým ľuďom, hoci nehovoria spoločným jazykom. Avšak podstata našej túžby vyjadriť sa prostredníctvom hudby spočíva v stabilizujúcim pôsobení rytmu. Zo samého stredu našej bytosťi nás ovláda tlkot srdca, nás vlastný rytmus, ktorý nás sprevádza od narodenia po smrť. Vedia nás pokojným tepom, keď odpočívame, a zrýchľuje sa, keď vyvijame námahu.

Hudba má teda obrovský zjednocujúci účinok. Naše deti môžu tiež zdieľať potešenie z hudby – bud' tým, že ju budú počúvať, alebo vytváraním vlastnej hudby. Na to, aby mohli vytvárať rytmus a harmoniu, už majú potrebné vybavenie: svoj hlas a svoje ruky. Začneme však najprv aktivitami, pri ktorých sa bližšie zoznámia so svojim osobným rytmom.

Rytmus

Tlkot srdca I

Ukážte detom, ako si majú nahmatať tep (najvhodnejším miestom na nahmatanie tepu sú spánky). Svoj tep môžu vyklepávať prstami alebo pášťami. Akonáhle dosiahnu rytmus zhodný s tlkotom srdca, zamiešajú sa medzi ostatné deti a snažia sa nájsť niekoho, komu srdce bije rovnačo. Pravdepodobne sa im to nepodarí, čo poslúži ako dobrá ukážka toho, že tlkot ich srdca je jedinečný.

Tlkot srdca 2

Deti ležia v kruhu, na chrbte (hlavami smerom do stredu). Nahmatajú si pulz a vytukávajú ho prstami či búchajú dlaňou o zem. Potom odtiahnu od svojich spánkov aj druhú ruku a počúvajú údery, ktoré počujú okolo seba. Snažia sa bez náhlych zmien začleniť svoj rytmus srdca medzi rytmus svojich susedov. Nakoniec celá skupina dospeje k spoločnému rytmu.

Toto je tlkot srdca skupiny. Deti si do rytmu začnú pohmkávať a vychovávateľ pomaly, nenásilne pripojí melódii nejakej pesničky alebo hudobného nástroja. Deti sa môžu pridať, nesmú však stratíť rytmus.

Misa s koláčikmi

Deti sedia v kruhu. Očíslujte ich zlava doprava. Udajte rytmus. Deti budú striedavo tlieskať rukami o tlapkať sa po stehnách: ruky, stehná, ruky, stehná...Naučte deti nasledujúcu riekaniku:

Kto vzal všetky koláčiky z misy?

Číslo jedna zjedlo koláčiky z misy.

Číslo jedna sa na to ozve:

Kto, ja?

Skupina odpovedá:

Áno, ty.

Číslo jedna povie:

Ja teda nie.

Skupina sa spýta:

Tak potom kto?

Číslo jedna povie:

Číslo XY zjedlo koláčiky z misy.

Kto, ja?

Áno, ty.

Ja teda nie.

Tak potom kto?

atď.

Keď si deti na rytmus zvyknú, tempo sa môže postupne zvyšovať. Ak niekto urobí chybu, môžete hru zastaviť a začať odznova, alebo si dotyčné dieťa odsadne (deti si musia pamätať, ktoré čísla už nehrájú).

Misa s koláčikmi (mená)

Hrá sa rovnačo ako v predchádzajúcim prípade, avšak namiesto čísel hovoria deti najprv svoje meno, potom meno iného dieťaťa. Oslovené dieťa zopakuje svoje meno a potom povie meno ďalšieho dieťaťa, atď. Táto aktivita je vhodná najmä vtedy, keď máte v skupine nové deti, alebo sa s nimi zoznamuje nový vychovávateľ.

Orchester bicích nástrojov

Táto aktivita je vhodná na výrobu vlastných hudobných nástrojov (I.3c, str. 99)

 Šejkra – Semienka, ryžu alebo šošovicu nasypeme do starej flášky od saponátu alebo do prederavenej lopty z umelej hmoty.

 Chrastítko – Klincami prevŕtajte vrchnáky kovových flášiek/plechoviek a navlečte ich na špagát alebo kovové vešiaky.

 Bubny – Pomaľujte veľké plechovky od farieb, popolnice, staré hrnce alebo kotliky.

 Zvončeky – Napláňte fláše alebo poháre rôznym množstvom vody a zoradte ich tak, aby ich zvuky tvorili stupnicu.

Odriekavanie (Rýmovačky)

Mechanické, rytmické opakovanie patrí medzi oblúbené činnosti detí, najmä ak majú rady hudbu, ale nedisponujú najlepším hlasom. Pri odriekavaní dodržiavajú deti určitý rytmus, pričom niekto povie nejaké tvrdenie a ostatní naň reagujú. Vyzerá to nasledovne:

Moje meno je Princ Charles	Nie, nie je
Áno, je	Nie, nie je
Áno, je	Nie, nie je
Moja mama je kráľovná	Nie, nie je
Áno, je	Nie, nie je
Áno, je	Nie, nemáš
Mám milión libier	Nie, nemáš
Áno, mám	Nie, nemáš
Áno, mám	Nie, nie je
Môj domov je v paláci	Nie, nie je
Áno, je	Nie, nie je
Áno, je.	Ty nie si Princ Charles Ty sa voláš Tom A pracuješ v pizzerii Dolu za mestom

Jednotlivé repliky možno rozdeliť medzi dve skupiny detí alebo ich odriekavajú jednotlivci. Na začiatku vychovávateľ určí rytmus, ktorý treba dodržiavať.

Pohyb

Akonáhle máte nejaký rytmus, môžete naň tancovať (hoci existuje spústa ľudí, ktorí pri tanci nedodržiavajú vôbec žiadny rytmus)

Stepovanie s vrchnákom

Pri tejto aktivite vzniká poriadny rámus. Ak majú vaši susedia ľahký spánok, nájdite si radšej odľahlé miesto za mestom, najlepšie s hladkým betónovým povrchom. Aby bol hluk čo najväčší, deti si pripievajú o nohy plechové vrchnáky z popolnic (cez držiak pretiahnu pruh látky a priviažu si vrchnáky pevne okolo nôh). Ak vrchnáky držiaky nemajú, pripadne si musíte vystačiť napr. s vrchnákmami z plechoviek od farby a pod., urobte do nich diery a pruhy látky prevlečte cez ne (vid' I.3d, str. 110).

Od tejto chvíle je to už jednoduché. Deti nohami vyklepávajú rytmus, o ktorom sme hovorili pred chvíľou. Choreografiu takéhoto „stepovacieho čísla“ je možné nacvičiť aj bez hudby.

Schôdzky naslepo

Aby ste obmedzili zábrany, ktoré deti môžu pocíťovať pri tanci s partnerom, zaviažte im oči. Pustite hudbu a najprv ich nechajte pomaly sa pohybovať do rytmu. Potom ich dovedzte k nejakej partnerke / partnerovi a požiadajte ich, aby sa chytili za ruky. Povedzte im, aby sa sústredili na pohyb, nie na partnerku / partnera.

Kolo

Deti utvoria kruh tak, že každý položí ruky na plecia svojich najbližších susedov z obidvoch strán. Z magnetofónu púšťajte rôzne druhy hudby. Najlepšie by bolo, keby ste si nahrávku pripravili vopred, aby po sebe plynulo nasledovali ukážky jazzu, blues, folklóru, klasickej hudby, latínsko-americkej hudby, populárnej hudby a pod.

Kruh tanecníkov sa musí pohybovať podľa hudby ako jeden celok. Pokúste sa to dosiahnuť prirodzeným spôsobom, bez toho, aby rytmus udávala nejaká osoba. Môžete pokračovať tým, že sa s deťmi porozprávate o tom, aké rôzne typy pohybov absolvovali a či by sa niektoré z nich pohybovali iným spôsobom, ak by netancovali v skupine. (I.3e, str. 110)

Tanec v kruhu 1

Vyberte hudbu vhodnú na tanec. Deti sa postavia do kruhu. Jedno dieťa je v strede. Ked' začne hrať hudba, dieťa ju interpretuje vlastným spôsobom. Ostatné deti ho napodobňujú. Po chvíli toto dieťa pritancuje k inému dieťaťu, dotkne sa ho rukou a toto dieťa zaujme miesto v strede, zatiaľ čo prvé dieťa sa zaradí do kruhu. Potom každý napodobňuje tanec nového dieťaťa v strede, atď., až kým sa v kruhu nevystriedajú všetky deti.

Tanec v kruhu 2

Začnite opäť tým, že deti utvoria kruh. Vyberte spoločne vhodnú hudbu. Každé dieťa si vymyslí na túto hudbu vhodný tanecník krok, ktorý však musí byť určitým spôsobom jedinečný (za jedinečné napr. nebudem považovať, ak sa niekto bude pohybovať spôsobom „krok vpred, krok vzad“). Postupne každé dieťa, na ktoré príde rad, predvedie svoje tanecné kroky. Ked' všetky tieto kroky spojíme, vytvorí sa nová tanecná kreácia a vznikne tak osobitný tanec skupiny.

AK to bude potrebné, môžete s každým dieťaťom jeho tanecný krok naciobiť vopred a naučiť ho aj ostatných, aby ho vedeli napodobňovať. Spájanie jednotlivých krokov do výsledného tanca môže byť pomerne náročné, jeho výsledkom však bude kompletný tanec, ktorý budú ovládať všetky deti.

Tanec v rade za sebou

Jedno dieťa vymyslí jednoduché tanecné kroky na známu pesničku alebo melódiu. Toto dieťa sa postaví do čela radu a začne tieto kroky predvádzat'. Ostatní sa ich postupne naučia a pripojia sa. (I.3f, str. 110)

Tanec v štvorci

Tancuje sa ako tanec v rade, ibaže predtanečník sa postaví čelom k ostatným a nahlas dáva pokyny, čo majú robiť ďalej. Odporúča sa začať najprv s pomalšími tancami.

Jednoduchý spoločenský tanec

Spoločenské tance môžu byť ohromná zábava, najmä ak do ich predvedenia vložíte dostatočnú teatrálnosť. Menšie deti môžete naučiť príslušné kroky (za predpokladu, že ich ovládate) tak, že sa vám postavia na nohy (bolí to menej, ak máte obuté topánky) a vy s nimi tancujete po miestnosti. Pre väčšie a ľažšie deti môžete na dlážku nakresliť značky, podľa ktorých sa pohybujú. Majte na pamäti, že cielom tejto aktivity má byť zábava, nie snaha urobiť z detí šampiónov spoločenských tancov. (I.3g, str. 110).

Piesne

Zhudobňovanie veršov sa riadi určitými zákonitosťami a tieto zákonitosťi sa od krajinu ku krajinu líšia. Možno bude užitočné použiť príklady rôznych piesni, aby sa táto aktivita stala zároveň akýmsi poloformálnym vzdelenávaním. Táto téma deti určite zaujme. Zároveň pri nej budú mať možnosť zistíť, že aj učenie v triede môže mať zmysel. Medzi iným sa môžu zoznámiť s procesom tvorby rýmov (ak je to vo vašej kultúre dôležité). Možno sa vám podarí pozvať aj profesionálneho hudobníka alebo kapelu, ktorí by deti naučili základy harmónie. To je ďalšia z vecí, ktorú si potom deti môžu skúsať vo dvojiciach aj mimo centra.

Vypožičané pesničky

Sotva sa dá očakávať, že deti dokážu len tak vymyslieť vlastné pesničky alebo vlastnú hudbu. Pre začiatok je lepšie porozmýšľať, ktoré pesničky už poznajú, a privykať ich prostredníctvom nich na verše. Akonáhle pochopia, o čo ide, môžu si vybrať vlastnú pesničku, zmeniť jej slová a takto upravenú pesničku zaspievať ostatným.

Karaoke so „šepkárom“

Ked'že sa zameriavame najmä na deti, ktoré nevedia čítať a písť, bežné Karaoke, pri ktorom ľudia čítajú text a spievajú spolu s hudbou, by asi veľmi nefungovalo. Existuje však spôsob, ako aj týmto detom Karaoke umožniť. Použijeme „šepkára“. Vychovávateľ alebo dieťa, ktoré vie čítať, sa postaví za negramotné dieťa a dostačne hlasno mu šepká postupne vždy nové verše tak, aby ich dieťa mohlo zaspievať.

Elvis

Deti si vyberú nejakého známeho speváča alebo speváčku a snažia sa okopírovať ich prejav a spôsob spevu. Skupina sa dohodne na pesničke, ktorú všetci poznajú. Dieťa, ktoré je na rade, sa postaví pred ostatných a zaspieva túto pesničku v štýle dotyčného speváka / speváčky. Ostatní hádajú, koho dieťa napodobňuje.

Rap

Deti si vyberú pesničku, ktorej slová poznajú, a vytvorí sa jej rapovú verziu (včítane rapových pohybov, gest atď.), napr. „Pec nám spadla“ a pod.

Kánon

Vyberte pesničku, ktorú všetky deti dobre poznajú. Rozdelte deti na skupiny. Jedna skupina začne spievať. Na konci prvého verša začne druhá skupina spievať tú istú pesničku od začiatku. Rovnakým spôsobom sa prídá tretia skupina. Pri tejto aktivite sa o.i. testuje koncentrácia, schopnosť zotrvať vo svojej stupnici a nevšimáť si, čo spievajú ostatní.

Pesničky k táboráku

Existuje množstvo pesničiek, ktoré majú verše také krátke, že deti si ešte počas spievania dokážu vymyslieť vlastné, napr.

Pásol Jano tri voly u hája

Pásol Jano tri voly u hája

Pásol Jano tri voly

Na zelenej d'atelí

Pásol Jano tri voly u hája

Deti môžu text ľubovoľne meniť, napr.

Piekla babka pagáče na peci

Piekla babka pagáče na peci

Piekla babka pagáče

Spálila si papuče

Piekla babka pagáče na peci

atp.

Prehliadka talentov

Ak budete pravidelne organizovať prehliadky talentov, budete prekvapení, aké odvážne a nadané sú niektoré vaše deti. Snažte sa vyhýbať akýmkoľvek obmedzeniam ohľadne obsahu jednotlivých príspevkov. Mohli by ste tým nádejnych umelcov zastrašiť.

Dráma

V tejto príručke kladieme veľký dôraz na drámu a sebavyjadrenie. Drámu v jej mnohorakých podobách často využívajú terapeuti na to, aby deťom umožnili nájsť spôsob, ako sa vyrovnať so svojim zneužívaním a začať proces ozdravovania.

Terapia využívajúca tvorivú drámu sa vyuvinula do dvoch smerov: psychodrámy a dramatoterapiu. Obidve sa úspešne využívajú v skupinovej práci s klientmi. Obidve umožňujú účastníkom zahrať situácie, ktoré pomôžu objasniť, akým životom žili a ako s nimi zaobhádzalo ich okolie.

Psychodráma sa zameriava na cestu a realizáciu jedného člena skupiny, zatiaľ čo v dramatoterapii ide o skupinu ako takú. Obidve ilustrujú hodnoty skupinových dramatických aktivít. Našim cieľom nie je uvádzať účastníkov do rozpakov tým, že ich budeme nútiť, aby pred inými ľuďmi odhalovali svoje traumy. Našim cieľom bude skôr:

1. Vytvoriť im také podmienky, aby sa cítili uvoľnene a nerobilo im problém hrať pred ostatnými

2. Umožniť im, aby nepriamo vyjadrili svoje pocity (napr. v role inej postavy)

Nezabúdajme, že nie sме terapeuti. Nie sме v pozícii človeka, ktorý má dieťa viest' terapeutickým procesom alebo analyzovať jeho reakcie / odpovede. Prostredníctvom drámy dieťaťu poskytujeme v prvom rade skúsenosť, ktorá mu má prinášať radosť a posilňovať ho. Nemožno ignorovať fakt, že niektoré z týchto aktivít môžu v deťoch vyvoláť spomienky na nepríjemné zážitky. Musíme si toho byť vedomí a byť pripravení poradiť si s následkami.

Budete pripravení aktivitu ukončiť, akonáhle vycítíte napäť. Po skončení aktivity budete nablízku, aby deti mali možnosť porozprávať sa s vami a porozmýšľať o pocitoch, ktoré v nich tátu aktivity vyvolala. Nehrajte sa na amatérskych psychiatrov a netlačte dieťa vedomé do traumatických situácií. Aktivity, ktoré tu uvádzame, budú pre deti prospešné iba v prípade, že ich zaujmú a že sa pri nich budú baviť, nie ak v nich budú vyvolávať obavy a napätie.

Ak chceme, aby sa deti do drámy zapojili a cítili sa pri nej príjemne a uvoľnene, najčastejšie pomôže, ak ich necháme, aby pozorovali ostatných, ako sa bavia. Možno sa vám podarí pozvať do centra dramatický krúžok alebo členov bábkového divadla, ktorí prídu deti zabaviť priamo v centre. Môžete tiež utvoriť dramatický krúžok z personálu vášho centra

a pravidelne usporadúvať predstavenia. Alebo môžete mať staršie deti, ktoré budú predvádzať vlastné show novým deťom.

Uvádzame niekoľko bezpečných, neohrozujúcich aktivít zameraných na sebavyjadrenie detí, ktoré sa s dráhou ešte len oznamujú.

Mímovia.

Deti sa rečou mímov pokúšajú vyjadriť zadanú tému. Vychovávateľ chodí pomedzi ne a povzbudzuje každé dieťa pochvalou. Najlepšie výkony môžu deti predviesť celej skupine.

Situácie:

Nedar sa mi vybrať horúcu klobásu z rajnice.

Na vrchole vlajkového stožiara, kymácejúceho sa v silnom vetre.

Tlačenie parného valca do kopca.

Cvičenie divokého býka.

Chôdza po zamrznutom jazere.

Chôdza naboso po horúcom piesku.

Pomalé zabáranie sa do trasoviska.

Nafukovanie teplovzdušného balóna ústami.

Porodenie veľryby.

atď.

Napodobňovanie spomäti

Vychovávateľ vykoná desať pohybov (napr. postaví sa na jednu nohu, otvorí dvere, otočí sa a pod.). Nejaký dobrovoľník sa postaví pred ostatných a pokúsi sa zopakovať uvedené pohyby presne v tom istom poradí a prevedení.

Túto aktivitu možno robiť aj tak, že sa niektoré z predvedených úkonov zmenia alebo vynechajú, príčom úlohou detí bude ukázať rozdiely.

Zrkadlá

Deti utvoria páry. Jeden z páru robí rôzne pohyby alebo grimasy. Druhé dieťa funguje ako zrkadlový obraz a snaží sa tieto pohyby/grimasy presne napodobniť.

Spomalené kung-fu

Na inšpiráciu možno deťom pustiť film / sekvenčiu z filmu o kung-fu. Potom deti napodobňujú kung-fu ako v spomalenom filme, včítane zveličených výrazov tváre, ako napr. bolesť, prekvapenie a pod.

Neznámy priateľ

Deti utvoria dvojice. Dieťa „A“ odpočíva v parku. Dieťa „B“ je osoba, ktorá je presvedčená, že sa s dieťaťom „A“ už stretla. Je presvedčená, že sa spoznali v centre pre deti ulice niekedy pred desiatimi rokmi. V skutočnosti „A“ nikdy nežila na ulici a „B“ vôbec nepozná. „B“ však trvá na svojom. Dvojice zahrávajú túto situáciu a sledujú, ako sa vyvinie.

Špióni

Deti utvoria dvojice. Situácia je podobná ako v predchádzajúcej aktivite. Jedno dieťa je špión, ktorý prichádza do parku, aby sa tam stretol s iným špiónom. Namiesto toho tam stretne druhé dieťa, ktoré je len obyčajný človek oddychujúci v parku. Špión je však presvedčený, že je to druhý špión a vytrvalo sa snaži odovzdať mu tajné informácie.

Manžel a manželka

Deti vytvoria zmiešané páry. Chlapec bude predstavovať manželku, dievča manžela. Manžela videli v bare s nejakou ženou. V skutočnosti to bola pracovníčka lotérie, ktorá mu odovzdávala stodolárovú výhru. Manželka je však presvedčená, že muž tie peniaze niekde ukradol, pretože jej vždy klame.

Horúca linka

Deti utvoria dvojice. Dieťa „A“ predstavuje nového pracovníka na telefonickej linke pre deti. Dieťa „B“ telefونuje z ulice, pretože má nejaký problém, ale nový pracovník mu dáva totálne nemožné rady. Dieťa „B“ napokon učí nového pracovníka, ako má postupovať správne.

Rozhovory bábok

Ak je deťom nepríjemné rozprávať / prejavíť sa pred ostatnými, skúste horeuvedené dialógy realizovať najprv pomocou bábok.

Šárady (v tínoch)

Jednoduché: Deťom znázorníme nejaký predmet a spôsob jeho použitia. Tímy hádajú, o aký predmet ide.

Zložité: nejaké príslovie
nejaký problém (napr. falošné zuby vám spadli do toalety)

Napodenie scény (domáca úloha)

Deti dostanú za domácu úlohu pozorovať, ako sa správajú ľudia na ulici. Mali by si všímať počinanie, ktoré je smiešne alebo zvláštne (napr. spôsob, akým sa poobzera policiajt, kym príjme úplatok od motoristu). Deti situáciu najprv vysvetlia, potom zahrajú.

Sólo konverzácia

Postupuje sa rovnako ako v predchádzajúcim prípade, ibaže dieťa na seba preberie obidve roly, t.j. hovorí za obidve osoby zúčastnené na konverzáции. Najzábavnejšie je, ak dieťa počas rozhovoru prechádza z jednej pozície do druhej, aby znázornilo, kto práve rozpráva.

Niektoré deti môžu dať prednosť predvedeniu historky, ktorá sa stala v dávnejšej minulosti a ktorá im z nejakého dôvodu utkvela v pamäti

Priatelia za babku

Deti hrajú vo dvojiciach. Dieťa ide do supermarketu a kúpi si priateľa, pretože priatelia sa práve predávajú lacno v akcii. Žiaľ, ked' sa vráti domov, zistí, že nový priateľ nedokáže robiť ani tie najjednoduchšie úkony, ako napr. rozprávať, chodiť, čistiť si zuby a pod. Dieťa musí priateľa všetko naučiť.

Ak sa dvojice dobre zohrajú, môže táto aktivita vyúsiť až do komického čísla, pri ktorom deti predvádzajú triky, ktoré naučili svojich nových priateľov. (Je dobré, ak sa „priatelia“ správajú čo najhlúpejšie.)

Pocity

Vyberte detskú rýmovačku alebo básničku, ktorú všetci dobre poznajú. Jednému z detí pošepkajte nejaký pocit (napr. hnev, smútok, radosť, nadšenie, náhlivosť a pod.) Dieťa má básničku prezentovať tak, aby vyjadrovala daný pocit. Úlohou ostatných je uhádnuť, o aký pocit ide.

Medved' z Poitier

Zúčastňujú sa všetky deti. Jedno dieťa je Medved' z Poitier (postava zo starej rozprávky). Deti tancujú okolo neho najčudnejším spôsobom, aký si len dokážu vymyslieť. Ked' hudba prestane hrať (alebo vychovávateľ zakričí „Stop!“), deti ostatnú stáť ako sochy v polohe, v akej sa práve nachádzajú. Medved' chodí okolo nich a má minútu na to, aby niekoho rozosmial. Kto sa zasmieje ako prvý, vypadáva a stáva sa pomocníkom medved'a.

Ked' hudba začne znova hrať (alebo vychovávateľ zvolá „Ožite!“), deti môžu pokračovať v tanci. Pri ďalšom prerušení sa Medved' a jeho pomocník opäť pokúsia ostatných rozosmiať. Hra trvá dovedy, kým v kruhu neostane posledné dieťa.

Pozývanie

Vychovávateľ nahlas pomenuje nejaký pocit, náladu alebo rozpoloženie (napr. strach, pýcha, nuda a pod.) a deti musia „zapózovať“ ako u fotografa a vyjadriť daný pocit, náladu... Ak pri tejto aktivite máte možnosť použiť skutočný fotoaparát, získané fotografie môžete použiť pri ďalšej aktivite, v ktorej budú mať deti za úlohu uhádnuť, aký pocit vyjadruje.

Rekvizity

Vychovávateľ má škatuľu, v ktorej je plno neobyčajných predmetov (napr. kabát, ktorému chýba rukáv, dlhá trubica, nádoba bez vrchnáka či bez dna a pod; čím sú predmety čudnejšie, tým lepšie). Zdvihnite prvý predmet nad hlavu. Deti majú minútu na to, aby si vymysleli, na čo všetko by sa dal daný predmet použiť. (Deti pracujú vo dvojiciach.) Opäť by malo ísť o čo najzvláštejšie použitie, na ktoré nepride nik iný (napr. kabát môže predstavovať slona, plášť žobráka a pod.). Potom dvojice vystúpia pred ostatnými a znázornia, čo predmet predstavuje. Ked' sa všetci vystriedajú, skupina odhlasuje, ktorý nápad bol najlepší.

Štýria na večeri

Deti vytvoria skupiny po štyroch. Vychovávateľ obídye všetky skupiny a každej potichu povíce, čo majú predstavovať (napr. štyri mŕsiky, štyroch zločincov, štyroch športovcov, štyri šváby, štyroch duchov a pod.). Skupiny si pripravia scény, v ktorých budú predstavovať štyroch hostí na večeri. Môžu sa rozprávať o všeobecných veciach, ale nesmú povedať, kto sú. Úlohou ostatných je uhádnuť to na základe ich konania a spôsobu, akým sa rozprávajú.

Projekty pre prácu v malých skupinách

Deti pracujú obyčajne v skupinách po 5 alebo 6. Vychovávateľ im vysvetlí aktivitu / tému drámy. Skupina ju prediskutuje, pripraví a realizuje. Každá skupina dostane určitý čas na to, aby svoju drámu prezentovala v rámci celej skupiny.

Scenáre skupinových problémov

- Stratení na mori v záchrannom člne (stôl prevrátený hore nohami). Posádka nemá dosť pitnej vody pre všetkých.
- Výstup horolezcov na vysokú horu. (Povrch hory bude znázorňovať podlahu.) Polovica tímu chce pokračovať vo výstupe, polovica sa chce vrátiť. Tím má len jedno lano.
- Lúpož. Banku prídu vylúpiť súčasne dve skupiny zlodiejov.
- Únos lietadla teroristami.
- Rodina sa vracia domov a vo svojom byte nájde žiť inú rodinu..
- Jednej noci na seba narazia dve zbabelé vojenské jednotky. Obidvom prikázali, aby priviedli zajatcov.

- Hostia v reštaurácii práve dojedli bohatú večeru, keď zrazu zistili, že nikto nemá peniaze na zaplatenie.
- Zem bola zničená nukleárnom vojnou a zachránilo sa len šest ľudí.

Zahrajte príbeh

Deti si vypočujú nejaký príbeh (môže byť aj z magnetofónu) a potom ho zahrajú. Aby to bolo zaujímavejšie, každej skupine môžete dať nejaké sťažujúce podmienky, napr. všetci sú nadmerne tuční, všetci majú len jednu nohu, všetci sú slepí a pod.

Tri veci

Do stredu miestnosti položte tri predmety, ktoré navzájom nijako nesúvisia (napr. dáždnik, plynové zviera a elektrický radiátor). Úlohou skupiny je vymyslieť scenár, v ktorom budú zastúpené všetky tri predmety, ich miesto v príbehu však musí mať nejaký zmysel.

Miesto / Človek / Veta

Aktivita prebieha podobne ako v predchádzajúcim prípade. Každá skupina si určí nejaké zaujímavé miesto, pozoruhodného človeka a nejakú smiešnu vetu. Ak deti vedia písat, všetky tri veci si zapíšu. Ak nie, nadiktujú ich vychovávateľovi a ten ich zapíše na zvláštne papiere, ktoré potom rozdá ostatným skupinám, takže všetci budú mať iné tri veci, než pôvodne vymyseli.

Úlohou jednotlivých skupín bude vymyslieť drámu, ktorá:

Je situovaná v mieste, ktoré je uvedené na papieriku.

Vystupuje v nej uvedený človek.

Všetky deti v nej majú nejakú rolu.

Trvá presne dve minúty.

a

Končí uvedenou vetou.

Včera

Deti vystupujú v rolach svojich vychovávateľov či iných pracovníkov centra, snažia sa zahrať to, čo sa udialo v centre v predchádzajúci deň alebo čo si dobre pamätajú.

Improvizované drámy

Výmena klobúkov

Vychovávateľ zadá tému a deti si z kúтика kostýmov vyberú klobúky (čapice, čepce...), ktoré zodpovedajú ich rolám. Akonáhle sa určí, kto je kto, vychovávateľ vymeni deťom klobúky a deti musia v hre pokračovať v novej role.

Stroj šťastia

Vychovávateľ deťom vysvetlí, ako si spolu vyrobia stroj šťastia. Deti budú tvoriť jednotlivé súčasti tohto stroja. Vychovávateľ vyberie vždy jedno dieťa, ktoré sa rozhodne, aká bude jeho funkcia a aký zvuk bude vydávať. Taktôto postupne zostavia celý stroj. Keď ostatnú už len posledné dve deti (jedno dieťa), vydajú do stroja. Na jeho začiatku budú smutné, kým však pridú na koniec, rozveselia sa. Deti postupne striedajte, aby možnosť prejsť strojom dostalo každé z nich. (I.3h, str. 110)

Tento stroj je prenosný. Poradte deťom, že kedykoľvek ich prepadne smútok, stačí, ak prejdú strojom šťastia.

Vypočúvanie

Pred začiatom tejto aktivity vyberte tri deti, ktoré majú dobrú predstavivosť. Ich úlohou bude vymyslieť si v priebehu dvadsaťtich minút alibi, t.j. dohodnúť sa na udalostach, ktoré sa mali stať v predchádzajúci večer. Môžu si vymyslieť ľubovoľné miesto a ľubovoľnú činnosť. Všetky udalosti však do seba musia zapadáť. Deti musia byť pripravené zodpovedať otázky o tom, kde boli, čo robili či kolko peňazí pri tom minuli. Musia starostlivo zvážiť každý detail.

Keď sa vrátia, ostatné deti sa rozdelia do troch vyšetrovacích timov. Každý si zoberie jedného „podozrivého“ na tiché miesto a tam ho bude „vypočúvať“ (žiadne násilie). Vyšetrovateľom nemusíme povedať, čoho sa podozriví dopustili. Musia však klásiť čo najkonkrétnejšie otázky a pamätať si odpovede. Podozriví sú povinní zodpovedať každú otázku.

Keď vyšetrovanie pokročí, môžete podozrivých vymeniť tak, aby všetky tri skupiny vyšetrovateľov vypočuli každého z nich. Napokon sa všetci vrátia a vyšetrovateľia hľadajú rozdiely vo výpovediach.

Kokteilové večierky

Pôjde samozrejme o nealkoholické večierky. Pri tejto aktivite sa deti prechádzajú po miestnosti a striedavo sa zhovárajú s ostatnými, ako je to bežné na večierkoch. Môžete však určiť nejaké obmedzenia a pravidlá, podľa ktorých sa deti zapájajú do rozhovorov.

Variant 1. Na večierku sa zúčastníte ako niekto, koho máte veľmi radi (i), alebo niekto, koho neznášate (ii). Ako by sa tieto osoby správali k ostatným? Čo by hovorili? Po skončení aktivity sa vyjadrite k tomu, aká bola na večierku atmosféra a ako sa zmenila, keď sa zmenili roly detí.

Variant 2. Pred večierkom pripravte kartičky s rôznymi postavami / rolami (môžu byť zadané aj obrázkovou formou) a rozdajte ich deťom. Ich úlohou bude správať sa ako dotyčné postavy, pričom nesmú prezradiť, kým presne sú a čo robia. Po skončení večierka zistite, kto bol schopný na základe správania sa deti zistíť, akú postavu predstavovali.

Brána do neba

Pri tejto aktivite treba postupovať opatrnne. Scéna znázorňuje čakaciu halu pri nebeskej bráne. Žiaľ, čakateľov je viac ako voľných miest v nebi. Vychovávateľ vystupuje v role Boha a jeho úlohou je rozhodnúť, kto sa do neba dostane a kto nie. Deti však nebudú hrať samy seba. Chlapci budú hrať dievčatá, katolíci evanjelikov, staršie deti mladšie deti a pod.

Pohovor s uchádzacom o zamestnanie

Vychovávateľia vystupujú v úlohe žiadateľa o prácu v centre. Deti vedú pohovor. Pred pohovorom sa musia rozhodnúť, aké predpoklady by mal spliť vychovávateľ. Uchádzcaovi môžu klásiť akékoľvek otázky, ten však môže vystupovať v role iného človeka.

Táto aktivita sa už neraz osvedčila, pretože pracovníci centra pri nej mali možnosť zistiť, ako deti v skutočnosti vnímajú ich prácu a služby centra.

Súdny proces

Veľmi zábavné môže byť súdne prejednávanie nejakej bezvýznamnej udalosti, ktorá sa pre účely procesu poriadne naďufkne. Môže ísť o drobné porušenia pravidiel centra, ako napríklad nadávanie, alebo prehrešky typu „nezjedol kožku z mlieka“. Tieto „zločiny“ sa riešia na najvyššom súde pred veľkou porotou, sudcami a svedkami. Je zábavné sledovať argumenty účastníkov pojednávania.

Simulované súdne procesy môžu byť tiež vhodným spôsobom, ako dieťa zbaviť nepríjemných spomienok, ktoré ho môžu prenasledovať. V takýchto prípadoch však treba postupovať veľmi opatrne. Dieťa musí samo chcieť vystupovať v procese s niekym, o kom si myslí, že mu ubližil. Môže to byť otec alebo iný človek, ktorý ho týral alebo zneužíval, pasák alebo vymyslená postava, ktorá stesňuje všetko зло, ktoré bolo na dieťaťa spáchané. Dieťa samo musí požiadať o vypočutie a musí byť pripravené podoprieť svoje obvinenia dôkazmi. Ide o uzavreté pojednávanie, na ktorom sa zúčastnia iba pracovníci centra a hostia, ktorých si vyberie dieťa. Vychovávateľ bude vystupovať v úlohe páchateľa. Pri tejto aktivite treba zabezpečiť prítomnosť kvalifikovaného poradcu / terapeuta, ktorý bude dieťaťa k dispozícii, ak bude mať potrebu s niekym si o veci pohovoriť.

Divadelné predstavenia

Pre deti, ktoré sú schopné dodržať záväzky, môže byť divadelné predstavenie skúsenosťou, ktorá im prinesie značné uspokojenie a duchovné obohatenie. Budú mať možnosť pocítiť vzrušenie sprevádzajúce spoločnú prácu na projekte, ktorý začína z ničoho, aby sa napokon dočkal ocenenia živým publikom. Tento proces je však podmienený mnohými faktormi. Musíme vedieť, že na deti sa dá spoľahlásiť. Musia dodržiavať termíny skúšok. Ak to nedokážu, sklamú svojich rovesníkov. Musia byť preto schopné samoregulácie.

Pobytové centrá majú v tomto smere omnoho ľahšiu úlohu, hoci proces, na ktorom sa deti zúčastňujú z povinnosti, sa podstatne liší od dobrovoľného, motivovaného výkonu. Avšak aj ten najväčšejúci účastník napokon musí podľahnuť vzrušujúcej atmosfére tvorby.

Predstavenia, v ktorých vystupujú deti z ulice, musia byť pochopiteľne pružné. Deti môžu mať množstvo dôvodov, prečo sa nebudú pravidelne zúčastňovať skúšok alebo prečo z predstavenia vypadnú úplne. Pre deti žijúce z ruky do úst to nie je priorita. Ak by sa však podarilo zapojiť každé dieťa aspoň do malej roly, bolo by to preči veľkým emocionálnym prínosom. Ak pripravujete predstavenie s detmi, ktoré nežijú v pobytovom centre, pokúste sa: a) čo možno najviac skrátiť dobu medzi prvou skúškou a premiérou; b) na každú rolu zabezpečiť aspoň dve alternatíve (včítane zamestnancov centra); c) ponúknut' účinkujúcim nejaký stimul, napr. možnosť ponechať si po skončení predstavenia kostým alebo rekvízity, zúčastniť sa na záverečnej párty, cestovať s predstavením na zaujímavé miesta a pod.

Začnite s krátkymi, jednoduchými predstaveniami a ak je to možné, zaznamenávajte ich na video, aby sa deti mohli vidieť v rôznych rolach a v rôznych situáciach. Je toôležitá súčasť procesu, pretože deťom ukazuje, že existujú aj iné možnosti, ako je život na ulici.

Veľké predstavenie je možné len vtedy, keď máte hlavné roly zabezpečené spoločnosťou zostavou detí schopných hrať vo dvojiciach aj v skupinách a ovládajúcich základné techniky. Ak by sa vám podarilo zabezpečiť spoluprácu profesionálneho herca z miestnej TV, bolo by to značným prínosom. V prvom rade však treba v deťoch odstrániť zábrany a upevniť ich sebadôveru, aby boli schopné vystúpiť pred publikom a veriť, že budú prijaté a ocenené.

Obrázkové scenáre

Aby sme z tejto aktivity nevylúčili deti, ktoré nevedia čítať, môžeme použiť scenáre s obrázkami (symbolmi), ktoré deti upozornia, kedy majú nastúpiť so svojou replikou. Takéto scenáre im budú slúžiť ako pomôcka dovtedy, kým sa svoj text nenaučia späť. (I.3i, str. 110)

Domáce predstavenia

Namiesto použitia predpísaného scenára sa deti môžu rozhodnúť pre hru, ktorú vymyslia samy. Takýto proces by mohol prebiehať nasledovne:

1. Deti sa rozhodnú, akú postavu by chceli hrať. Môže to byť známa osobnosť alebo vymyslená postava, akou by chceli byť.
2. Spoločne sa posadte a formou brainstormingu vymyslite jednotlivé repliky a situácie. Vychovávateľ ich bude zapisovať na tabuľu (aby si ich deti mohli neskôr odpísať). Môže tiež prispieť vlastnými nápadmi, napr. „Myslím, že na tomto mieste by malo niečo povedať XY.“
3. Proces bude pokračovať tým, že sa vymyslí zápletka a zmenia texty, ktoré nesedia.
4. Vychovávateľ oslovia hercov, ktorí nevedia čítať, a spoločne vytvoria obrázkový scenár, alebo im pomôžu naučiť sa späť na príslušné repliky.
5. Deti, ktoré v predstavení nebudú hrať, sa na ňom môžu podieľať ako rekvizitári, garderobieri, scenáristi a pod.

Netrépte sa, ak na prvé predstavenie príde len niekoľko detí. Ide o kumulatívny proces. Ďalší zareagujú, keď budú vidieť reakcie publiku. Z tohto dôvodu by ste mali na prvé predstavenie zohnať čo najviac návštěvníkov, aj keby ste ich mali pritiahať z ulice.

Videonahrávky

Výhodou videonahrávok predstavení je, že scény môžete ľubovoľne pospájať alebo zostríhať, deti si nemusia pamätať dlhé monólogy, skúšky aj nahrávanie sa môžu konáť v ten istý deň a ostane vám trvalý záznam predstavenia aj detí, ktoré v ňom účinkovali.

Na druhej strane vám bude chýbať atmosféra premiéry a deti nebudú mať rovnaký pocit naplnenia ako pri hrani naživo. Možným riešením je, že si požičiať potrebné vybavenie a video premietnete na veľkom plátnu pre pozvané publikum ako na premiére. (Deti sa slávnostne oblečú, pri dverach budú poskytovať interview a hercom budú udelené ceny). Pri natáčaní videa môžete použiť nasledujúce témy:

Paródia na známy televízny program alebo film

Parodie na reklamy

Situáčna komédia vychádzajúca zo života v centre

Dokumentárny film z okolia centra

Pohľad na život detí z ulice

Akčný film

Parodia na telenovelu

Video zaznamenávajúce prehliadku talentov alebo živé predstavenie

Hudobné video

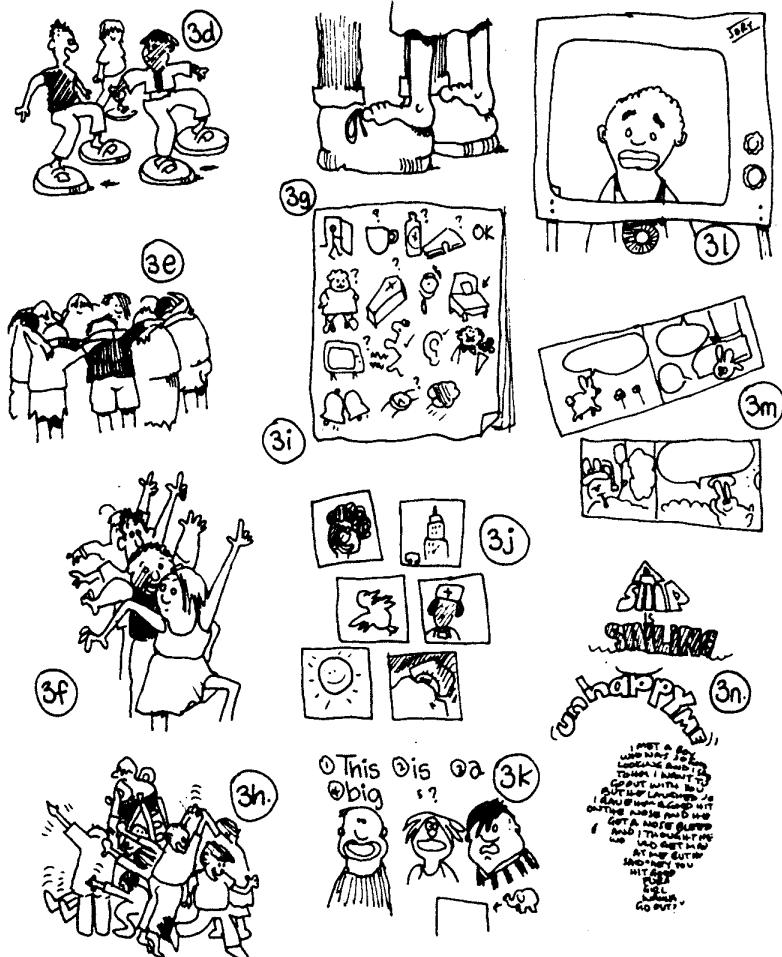
Záznam zo športovej súťaže s komentárom a rozhovormi s „odborníkmi“

Videozáznam kvízu

Putovné predstavenie

Namiesto predstavenia na domácej pôde môžete predstavenie zinscenovať mimo vášho centra. Oblubenej sú inscenácie vlastných bábkových hier v miestnych školách alebo škôlkach. Deti sa pri nich publiku nevystavujú priamo (diváci sa zameriavajú viac na bábky ako na bábkarov) a zároveň majú možnosť pochváliť sa svojou umeleckou tvorbou (vlastnoručne vyrobené bábky). Deti žijúce na ulici tu majú možnosť vidieť život v školách a posilniť si sebavedomie, keď zistia, že dokážu urobiť niečo, čo ocenia aj iné deti.

Ďalším krokom môže byť divadlo na ulici. Vaše deti žijú na ulici, tak prečo by sa na ulici nemohlo konáť aj ich predstavenie? Dostanú tak možnosť ukázať svoje rozhorčenie a tiež to, aký ľahký a nebezpečný je ich život. Môže to byť jeden zo spôsobov, ako zmeniť postoj obchodníkov, policajtov či úradníkov, ak počas obedňajšej prestávky uvidia predstavenie, ktoré paroduje ich neféróvé správanie voči týmto deťom.

Čítanie a počúvanie

Existujú teórie, ktoré tvrdia, že ak človeku v detstve nikto nečíta rozprávky, mnohé jeho pocity sa nikdy nedostanú napovrch a mnohé z toho, čo sa deje vo svete, ostáva preň trvalo nepochopené. V ranom detstve sa deti potrebujú oslobodiť prostredníctvom metafor, aby sa zbavili zmätku, ktorý ich taží. Metafora im prostredníctvom fantázie pomáha presunúť problémy na plecia iných postáv a nechať ich, aby si s nimi poradili nezvyčajnými, atypickými spôsobmi.

Ak sú tieto teórie pravdivé, znamená to, že mnohé deti, ktoré sa dostanú do nášho centra, musia odmalička čeliť zmätku a frustráciám. Väčšina detí, ktoré tu stretávame, pochádza z rozvrátených alebo dysfunkčných rodin a v detstve pravdepodobne veľa rozprávok nepočuli. Je teda príliš neskoro začať s prebúdzaním fantázie, keď sa k nám dostanú vo veku dospevania?

Odpovedou nám môže byť ďalšia otázka. Unaví nás dospelých niekedy čítanie beletrie? Odmietať pohrúžiť sa do sveta fantázie prostredníctvom filmu, divadla či literatúry? Nerobíme znova a znova to isté, keď hľadáme spôsob, ako sa oslobodiť, ako nájsť zmysel nášho zmäteného sveta tým, že prežívame životy najrôznejších literárnych postáv?

Naše deti potrebujú tento únik do fantázie bez ohľadu na to, kol'ko majú rokov. V týchto materiáloch vychádzame z toho, že väčšina našich klientov nevie čítať, preto začíname s aktivitami zameranými na počúvanie.

Hodinka príbehov

Pravidelnou súčasťou vašho programu by sa mala stať hodinka príbehov, počas ktorej bude niekto z pracovníkov centra alebo dobrovoľníkov denne vyprávať deťom príbehy. Táto aktivity nebude pre staršie deti povinná a u mladších detí sa môže prekrývať s časom popoludňajšieho oddychu. Príbehy by sa mali rozprávať v miestnosti, do ktorej majú deti voľný prístup a odkiaľ ich budú počuť aj deti zaobrajúce sa inými činnosťami. Ak máte v centre rozhlas, môžete zabezpečiť, aby sa príbeh prenášal do celej budovy.

Začnite s krátkymi, zábavnými, oblúbenými príbehmi a postupne budujte u detí návyk na počúvanie. V konečnej fáze môžete túto aktivitu využiť na to, aby ste formou príbehov poskytli deťom informácie týkajúce sa napríklad zdravia alebo vzdelávania.

Knižnica nahrávok

Ak máte kazetový magnetofón a pásky, môžete si založiť malú knižnicu, ktorú namiesto kníh budú tvoriť magnetofonové nahrávky. Deti si ich môžu požičať a počúvať buď samy, alebo s priateľmi. Využite každú príležitosť na nahranie príbehu, či už v podaní pracovníkov centra, dobrovoľníkov alebo profesionálov z rozhlasového vysielania.

Obrázkové knížky

Aj dospejvajúce deti, najmä tie, ktoré boli v detstve ochudobnené o čítanie rozprávok, si rady vypočújú rozprávkový príbeh. Majte však na pamäti, že rozsah ich pozornosti môže byť značne obmedzený. Knižka s ilustráciami, prípadne text doplnený voľnými obrázkami im pomôže vydržať pri príbehu dlhšie. Veľmi stimulujúco môžu pôsobiť tiež knižky, ktoré si deti vyrobia samy.

Oživenie príbehov

Pre deti, ktoré trpia zníženou koncentráciou, môžeme príbehy ozvláštniť mimikou, gestami alebo bábkami. Pozornosť detí udržíme tiež tým, že im budeme v príbehu čítania klášť otázky a pokúsime sa dosiahnuť, aby sa stotožníli s postavami alebo dejovou líniou.

Aktívne počúvanie

Dva spôsoby, ako upevniť návyk na počúvanie, sú:

- i) Skôr, než niekoľka začne rozprávať príbeh, zadáte deťom nejaké klúčové slovo. Vždy, keď deti začnú toto slovo, zdvihnu ruku a dostanú nejakú odmenu (orech alebo ovocie)
- ii) Postupujete podobne, ale namiesto klúčového slova dávate deťom otázky na porozumenie textu, napr. „Kto si pamätá názov mesta, odkiaľ deti pochádzajú?“, atď.

Príbehy rovesníkov

Vaše deti počuli množstvo príbehov / historiek, ktoré môžu prerozprávať svojim priateľom. Vždy si však tieto príbehy najprv vypočujte, aby ste si overili, či je ich dej vhodný pre cieľových poslucháčov.

Ked' sa deti rozhodnú, že sa budú na takýchto aktivitách podieľať a učiť sa pri nich, mali by začať s procesom osvojovania si schopnosti čítať tvorivé texty. Nemusia to byť hneď zložité príbehy. Môžete im to uľahčiť nejakým ľahším čítaním, akým sú napr.:

- ♥ Kreslené príbehy s jednoduchým príbehom a obmedzeným slovným komentárom.
- ♥ Známe / tradičné rozprávky v obrázkovej podobe.
- ♥ Príbehy, ktoré napísali ich priatelia alebo iné deti z centra o sebe.
- ♥ Príbehy, ktoré napísali pracovníci centra o nich.
- ♥ Príbehy z magnetofónovej nahrávky, ku ktorým bol napísaný slovný text.
- ♥ Testy z časopisov, ktorých otázky môžu čítať ostatným deťom.
- ♥ Texty piesni, ktoré poznanú a ktoré sa môžu naučiť.
- ♥ Videofilmy s titulkami.
- ♥ Scenáre s replikami, v ktorých sa používa hovorový jazyk.

Kreatívne sebavyjadrenie

Pre naše deti schopnosť sebavyjadrenia, schopnosť vysvetliť, čo sa im stalo, vyrozprávať svoje príbehy či podať fakty jasne a bez zmätočných informácií nie sú len zábavní zručnosti, ktoré by si mali osvojiť. V niektorých prípadoch môžu predstavovať rozdiel medzi prežitím a fatálou pohromou. V každej situácii však deti posilnia a prispejú k tomu, aby bol ich život o niečo ľahší.

Schopnosť usporiadať si myšlienky a rozprávať súvislo nie je vrodená a nie je ľahkou obdarený každý. Sú to zručnosti, ktoré sa vyvíjajú časom. Avšak v prípade detí, ktoré boli len zriedka povzbudzované k tomu, aby sa nejakým spôsobom prejavili, tieto zručnosti často nemali šancu vystúpiť do popredia. Čím viac príležitosti na sebavyjadrenie našim deťom dámme, tým väčšmi sa budú tieto ich schopnosti zlepšovať.

Slovné prejavy

Príbeh v kruhu

Deti sedia v kruhu. Jedno z detí povie prvé slovo príbehu. Dieťa sediace po jeho pravej ruke povie ďalšie slovo. Príbeh pokračuje tak, že k nemu každé dieťa pridá nové slovo. Ak niekoľko urobí gramatickú chybu, vychovávateľ ho na to na konci vety upozorní, nemusí sa však nutne vyjadrovať ku každej chybe.

Ukazovanie prstom

Deti sedia v kruhu. Jedno dieťa začne rozprávať príbeh na ľubovoľnú tému. Potom ukáže prstom na ďalšie dieťa sediace v kruhu, ktoré musí v príbehu pokračovať od miesta, kde

predchádzajúce dieťa skončilo. Musí to urobiť bez toho, aby zmenilo akékoľvek podrobnosť. Kým dieťa ukáže na niekoho iného, môže rozprávať najviac 20 sekúnd. Ak však chce, môže povedať len jedno slovo.

Skladačky príbehov

Centrum má sady fotografií, obrázkov a pod. Dieťa si ich rozloží po stole a usporiada ich podľa určitého poradia tak, aby podľa nich mohlo povedať svoj príbeh. (I.3j, str. 110)

Sny

Požiadajte deti, aby si zapisovali, aké sny sa im snívali, a potom o nich porozprávali. (Nepokúsajte sa ich sny analyzovať. Ak sa deťom niektoré sny neustále vracajú, zaznamenajte ich a prediskutujte s psychológom.)

Pravda / Lož

Deti porozmýšľajú nad skutočným príbehom, ktorý sa stal im alebo niekomu, koho poznajú. Potom si vymyslia historku, ktorá udalosti z príbehu úplne zmení. Ostatným deťom porozprávajú obidva príbehy. Ich úlohou bude uhádnuť, ktorý príbeh je pravdivý a ktorý nie.

Falošná identita

Dieťa sa stotožní s identitou niekoho iného. Potom mu iné dieťa alebo vychovávateľ kladie otázky a dieťa musí na dané otázky odpovedať ako dotyčná iná osoba.

Za mojich mladých čias

Dieťa si predstaví, že má 80 rokov. Predstaví si, aký bol jeho život. Svoj životný príbeh porozpráva ostatným, pričom začne od čias, kedy bol vo vašom centre.

Len minútu

Deti sedia v kruhu. Vychovávateľ určí nejakú tému a vyberie jedno z detí, aby rozprávalo 1 minútu o tejto téme. Dieťa nesmie: i) váhať; ii) opakovať slová alebo vety. Ak si ostatní všimnú váhanie alebo opakovanie, zdvihnu ruky. Dieťa, ktoré rečnika obvinilo z váhania alebo opakovania, pokračuje v rozprávaní na danú tému. Komu sa bez prerušenia podarí rečiť celú minútu, získava bod.

Blufovanie

Vychovávateľ nájde v slovníku slovo, ktoré deti s najväčšou pravdepodobnosťou nepoznajú. Tri deti sa postavia pred skupinu. Jednému z nich vychovávateľ pošepká význam slova. Ďalší dvaja si musia vymyslieť nejakú definíciu sami. Ostatné deti si vypočujú definície všetkých troch a pokúšajú sa zistíť, ktorá z nich je pravdivá.

Definície

Tri deti predstúpia pred ostatných. Vychovávateľ im ukáže obrázok alebo slovo. Musia ho vysvetliť bez toho, aby tento obrázok / slovo pomenovali. Rovnako ako v prípade príbehov v kruhu, aj tu môže každý z nich povedať vždy len jedno slovo a nemôžu sa radíť. Na obrázku je napríklad slon.

Zvierá, ktoré je veľké, sivé a má chobot.

V skutočnosti to však nie je také jednoduché, ako to vyzerá, pretože dieťa nevie, čo má na mysli predchádzajúca osoba. Na konci každého kola sa vychovávateľ spýta skupiny, čo je podľa nej na obrázku. (I.3k, str. 110)

Dokončí pribeh

Vychovávateľ porozpráva polovicu príbehu. Deti dostanú niekoľko minút na to, aby si vymysleli, ako by sa mal príbeh skončiť. Potom utvoria dvojice a porozprávajú svoj záver príbehu partnerovi.

Moderné rozprávky

Vychovávateľ porozpráva nejaký klasický príbeh alebo ľudovú rozprávku. Deti potom príbeh aktualizujú tak, aby zapadal do súčasnej doby. Napr. v rozprávke o Jackovi a fazuli sa Jack stretne s obrom prostredníctvom internetu. Popoluška je dievča z ulice, ktoré odchádza žiť s fotografkou a jej dvoma modelmi...

Imitácia televízneho vysielaania

Do rohu miestnosti postavte napodobeninu televízneho prijímača. Deti v ňom budú znázorňovať moderátorov alebo hercov. (I.3l, str. 110)

Písomné prejavy

Aj napriek opakovaniu precvičovaniu budú stále existovať ľudia, ktorí nie sú schopni plynulo rozprávať, dokážu sa však veľmi dobre vyjadrovať na papieri, či už obrazovou alebo písomnou formou. V prípade detí, ktoré sa učia písat' platí, že čím skôr im dáme možnosť tvoriť sa prejaviť prostredníctvom tohto média, tým lepšie.

Výstrižky z obrázkových seriálov

Prípravte si sadu výstrižkov z kreslených seriálov, z ktorých vymažete pôvodný text. Dieťa si môže obrázky prezrieť a napišť text, ktorý sa podľa neho hodí k obrázkom. (I.3m, str. 110)

Slová ako obrázky

Pri tejto aktivite môžete texty (najmä verše alebo jednoduché básne) využiť ako súčasť výtvarnej tvorby. Aj negramotné deti môžu mať radosť zo zostavovania a vyfarbovania slov. Pre deti, ktoré sa začínajú učiť písat', môže takáto grafická forma predstavovať obsah textu. (I.3n, str. 110)

Noviny nášho centra

Vytváranie novín dáva priestor na vyjadrenie tak gramotným, ako aj negramotným det'om. Deti, ktoré nevedia písat', môžu kresliť obrázkové seriály, ilustrovať príbehy alebo vymýšľať falosné inzeráty. Deti, ktoré písat' vedia, povzbudzujeme, aby v časopise uverejnili všetko, čo len chcú. (Stačí, ak ich príspevky jednoducho prilepíte na ozajstný novinový papier. Nepotrebuje žiadne profesionálne techniky ani technológie.)

Poznámky

Deti si môžu robiť jednoduché poznámky a potom ich prepísat' tak, aby z nich neskôr vznikol zmysluplný text. Napr., jedno dieťa môže predstavovať slávnu hviezdu populárnej hudby, druhé novinára, ktorý s ňou robi interview. Rozhovor potom uverejnia v novinách. (*Kedže v centrách pracujeme často s negramotnými det'mi, v tejto časti uvádzame aktivity, ktoré sú pomerne jednoduché. Existujú však stovky aktivít zameraných na rozvoj písania, ktoré môžete použiť so svojimi det'mi, včítane terapeutického sebavyjadrenia, denníkov a esejí. My sa tu s nimi nebudem zaoberať. Ospravedlňujeme sa!*)

Záver

Ako sme už uviedli, tvorivé aktivity nie sú v centrách pracujúcich s týranými, sexuálne zneužívanými a vykoristovanými deťmi prioritou. Existuje celý rad omnoho dôležitejších vecí, ktorými sa treba prednostne zaoberať, napr. zdravie, hygiena, bezpečnosť, nácvik životných zručností či rehabilitácia. Osobitne to platí v prípadoch, keď je doba styku s deťmi limitovaná, napr. v drop-inoch.

Dá sa však protirečiť, že len sotva môžete začať s deťmi pracovať na tom, čo je dôležité, ak k vám neprídu a nebudú ochotné spolupracovať. Existujú situácie, keď sa musíme viedieť „predať“, ponúknut' niečo lákavé. Tieto deti, napriek predčasnému zatiahnutiu do sveta dospelých, sú stále len deťmi. Prirodzené ich priťahujú hry, športy a činnosti, pri ktorých sa zabavia. „Pod'me do Colinovho centra, dá sa tam užiť kopa zábavy“ bude znieť omnoho lákavejšie ako „Pod'me do centra k Stephanie, poskytnú nám tam očkovanie a vzdelanie.“ V Colinovom centre im tiež poskytneme očkovanie a vzdelanie, ale nebudeme to stavať do popredia. Mladí ľudia bez vedenia mávajú zriedka priority, ktoré ich pripravia na ďalší život.

Jedno príslovie hovorí: „Samá práca a žiadna hra urobia z Jacka somára“. Vzdelávacie systémy na celom svete upúšťajú od skoistených metód memorovania vedomostí a zavádzajú zábavnnejšie, experimentálne metódy učenia. Uvedomujú si, že konkurencia zo strany televízie, reklamy a moderných technológií je čoraz silnejšia a deti reagujú skôr na zábavné metódy učenia. Ich tolerancia na „nudu“ sa v poslednom čase radikálne znižuje.

Aj pobytové či uzavreté ústavy by mali deťom uľahčiť ich inštitucionálné bremeno. Nechceme, aby naše deti znenávideli svoj pobyt v inštitucionálnej starostlivosti. Keď vyрастú, pravdepodobne ocenia pomoc, ktorú im poskytol „systém“. Ale prečo by sa z nej nemali tešiť už v čase, keď im ju systém poskytuje? Máme klientov s obmedzeným rozsahom pozornosti a negatívnymi postojmi voči učeniu. Ak sa nám podari dosiahnuť, aby sa im život v našom centre páčil, možno im pomôžeme niektoré z týchto postojov zmeniť.

Na začiatku tohto textu sme vás požiadali, aby ste ku každej aktivite napísali, aké vlastnosti alebo zručnosti u detí podporuje. Na závere uvádzame prehľad aktivít s uvedením vlastností a zručností, na ktoré sa prednostne zameriavajú. Nemusíte s nimi nutne súhlasiť, pripadne môžete pridať ďalšie. Postupujte podľa uvedeného kľúča:

Schopnosť participovať (A), Ohľaduplnosť a empatia (B), Schopnosť riešiť problémy (C), Schopnosť ovládať emócie a impulzívne reakcie (D), Schopnosť dôverovať a byť hodné dôvery (E), Nesebeckosť (F), Príjemná povaha (G), Tvorivosť a samostatnosť (H), Schopnosť komunikovať na rôznych úrovniach (I), Vytrvalosť/Trpežnosť (J), Orientácia na dosahovanie výkonu (K), Vysoké sebahodnotenie (L), Zmysel pre humor (M), Flexibilita (N)

str.	AKTIVITA	VLASTNOSTI
75	ŠPORT	
75	<i>Stolný tenis hraný o stenu (I.a)</i>	ADJN
75	<i>Odrážanie tenisovej loptičky od steny</i>	ADJN
75	<i>Volejbal v kruhu (I.b)</i>	ADFJN
76	<i>Lavičkový tenis (I.c)</i>	ABDJN
76	<i>Frisbee (alebo pingpongový) Golf (I.d)</i>	DHJN
76	<i>Fúriková prekážková dráha (I.e)</i>	ABCDEIJN
76	<i>Izbové kolky (I.f)</i>	ADJN
76	<i>Papučové kolky (I.i)</i>	ABDJN
76	<i>Hurling (I.g)</i>	ADJN
77	<i>Posúvanie lopty tunelom (I.h)</i>	ABDJN
77	<i>Brankári (I.j)</i>	ABCDEJN
77	<i>Päsný futbal (I.n)</i>	ABDEFIJN
77	<i>Stoličková húsenica (I.n)</i>	ABCDEFIJN
79	<i>Fúkaný futbal (I.k)</i>	ADFJN
79	<i>Hádzanie mincí (I.l)</i>	ADHJN
79	<i>Pravítkový basketbal (I.m)</i>	ADHJN
79	<i>Plávanie / Záchrana života</i>	ABEFIGJKLM
79	HRY	
80	<i>Quadro (Veža z kociek) (I.n.)</i>	ACDJKN
80	<i>Domček z kariet (I.o)</i>	CDJKN
80	<i>Žonglovanie</i>	DHKLNU
80	<i>Mínové pole (I.p)</i>	ABCEFIJ
80	<i>Mikádo (I.q)</i>	ACDJKN
80	<i>Šípky (I.r)</i>	ADFJN
81	<i>Kamienky (I.s)</i>	DHJKN
81	<i>Tancujeme s taniermi (I.t)</i>	ABDFN
81	<i>Zajace (I.u)</i>	AGIM
82	<i>Pošli ďalej stisk ruky (I.v)</i>	ABGIM
82	<i>Kimovka (I.w)</i>	AC
82	<i>Pozorovanie</i>	ACILM
82	<i>Správne / nesprávne (I.x)</i>	AHKLN
82	<i>Tri kamienky (I.y.)</i>	A
83	<i>Piškvorky (Iz..)</i>	ACFJKN
83	<i>Známe mená (I.2a)</i>	ABCILKN
83	<i>Miestnosť ako šachovnica (I.2b)</i>	ACDFJKN
83	<i>20 otázok</i>	ACIKN
83	<i>Aukcia vedomostí</i>	ABCKN
85	<i>Laterálne myslenie</i>	ACFHFIKN
85	<i>Kartové hry</i>	ACEJN
86	<i>Mená / Druhy</i>	ABKN
86	<i>Televízor</i>	AJKN
87	<i>Bingo (I.2e)</i>	AJKN
87	<i>Viac ako / Menej ako (I.2f)</i>	ACKN
87	<i>Rebríčky a hady (I.2g)</i>	ABJKN
87	<i>Sny (I.2h)</i>	ABCFIGJKLM

88	UMENIE A REMESLÁ	
88	<i>Pletenie / Viazanie</i>	ADFGHJK
88	<i>Plastiky z novín / časopisov (I.2i)</i>	DFGHJKM
88	<i>Plastiky spojené špáradlami (I.2j)</i>	CDFGHJKM
88	<i>Konštrukcie z krabíc od potravín (I.2k)</i>	DFGHJKM
88	<i>Hrady z blata (I.2l)</i>	DFGHJK
89	<i>Umenie z útržkov (I.2m)</i>	CDFGHJKM
89	<i>Čmáraniny</i>	DFGHJKM
89	<i>Skladanie papiera (Origami) (I.2n)</i>	DFGHJK
89	<i>Vyrezávanie z dreva</i>	DFGHJK
89	<i>Sušené / Lisované kvety</i>	DFGHJK
92	<i>Pouliční anjeli (I.2o)</i>	AFGHKLM
92	<i>Galéria portrérov</i>	FGHJKM
92	<i>Šarkany (I.2p)</i>	DFGHJK
92	<i>Maľovanie prstami</i>	DFGHJK
92	<i>Sochy</i>	DFGHJK
92	<i>Štrikovanie</i>	DFGHJK
93	<i>Bábky (I.2q)</i>	ABDFGHJKM
93	<i>Batikovanie</i>	DFGHJK
93	<i>Čarbaniny / Klikyháky (I.2r)</i>	ABCDGHIKM
93	<i>Kreslenie naslepo (I.2s)</i>	ABEFGHIK
93	<i>Spoločné obrázky</i>	ABFGHILM
93	<i>Bankový lupič</i>	ACHIK
93	<i>Figuríny (I.2t)</i>	ABDEFGJKLM
94	<i>Výstavy</i>	ABEFGHIKLM
94	TELESNÉ CVIČENIA	
94	<i>Podpisy</i>	HN
94	<i>Boxovanie na dial'ku</i>	ABN
94	<i>Ručné magnety (I.2u)</i>	ABEFIJ
95	<i>Chrby (I.2v)</i>	ABEFN
95	<i>Hojdačky (I.2w)</i>	ABEFN
95	<i>Pumpy(I.2x)</i>	ABEFN
95	<i>Masáž do kruhu (I.2y)</i>	ABDEFN
95	<i>Volejbal s balónikmi</i>	ADGJK
95	<i>Skákanie cez švihadlo (I.2yy)</i>	ABEFJKN
95	<i>Skákanie cez palice (I.2z)</i>	ABEFJKN
95	<i>Posilňovací okruh. (I.3a)</i>	DJKN
96	<i>Amatérské Tai Chi</i>	DGJN
96	<i>Limbo (I.3b)</i>	AJKN
96	HUDBA A POHYB	
96	<i>Tlkot srdca 1.</i>	ABDEFGI
96	<i>Tlkot srdca 2</i>	ABDEFGI
97	<i>Misa s koláčikmi</i>	ABDKN
97	<i>Misa s koláčikmi (mená)</i>	ABFGIKN
97	<i>Orchester bicích nástrojov</i>	ADGK
98	<i>Odriekavanie (Rýmovačky)</i>	AFGI
98	<i>Stepovanie s vrchnátkmi</i>	ABDKLN
98	<i>Schôdzky naslepo</i>	ABDEFGIL

100	<i>Kolo</i>	ABDEFGIL
100	<i>Tanec v kruhu 1</i>	ABDFGHIL
100	<i>Tanec v kruhu 2</i>	ABDFGHIL
100	<i>Tanec v rade za sebou</i>	ABDFGI
100	<i>Tanec v štvorci</i>	ABDFGI
100	<i>Jednoduchý spoločenský tanec (I.3g)</i>	ABDFGI
101	<i>Vypožičané pesničky</i>	GHIKLM
101	<i>Karaooke so šepkárom</i>	ABCDEFIL
101	<i>Elvis</i>	ABGHJKLM
101	<i>Rap</i>	AGHIKLM
101	<i>Kánon</i>	ABDFGK
101	<i>Pesničky k táboráku</i>	ABFGIKLM
102	<i>Prehliadka talentov</i>	ABDGHKILMN
102	DRAÁMA	
103	<i>Mimovia</i>	DGHJKLM
103	<i>Napodobovanie spomäti</i>	GKLN
103	<i>Zrkadlá</i>	ABFGI
103	<i>Spomalené Kung-fu.</i>	ADFG
103	<i>Neznámy priateľ</i>	ABGILM
103	<i>Špióni</i>	ABGILM
104	<i>Manžel a manželka</i>	ABGILMN
104	<i>Horúca linka</i>	ABCEGILMN
104	<i>Rozhovory bábok</i>	ABGHILMN
104	<i>Šardíky v tínoch</i>	ABCFGHIKM
104	<i>Napodobenie scénky (domáca úloha)</i>	BGHILM
104	<i>Sólo konverzácia</i>	BCDGHILM
104	<i>Priatelia za babku</i>	ABCEFGIKLM
104	<i>Pocitý</i>	ABGHILM
105	<i>Medved' z Poitier</i>	ABGJKMN
105	<i>Pózovanie</i>	ABGILM
105	<i>Rekvizity</i>	ABCGHIM
105	<i>Štýria na večeri</i>	ABGHIM
105	<i>Scenáre skupinových problémov</i>	ABCEFHL
106	<i>Zahrajte príbeh</i>	ABFGHI
106	<i>Tri veci</i>	ABCFGHIM
106	<i>Miesto / Človek / Veta</i>	ABCFGHIM
106	<i>Včera</i>	CDGHIM
106	<i>Výmena klobúkov</i>	ABDEFGIM
106	<i>Stroj šťastia</i>	ABCEFG
107	<i>Vypočúvanie</i>	ABCEIJN
107	<i>Kokteilové večierky</i>	ABEGILM
107	<i>Brána do neba</i>	ABCFGIN
107	<i>Pohovor s uchádzcačom o zamestnanie</i>	ABCILMN
107	<i>Súdny proces</i>	ABCDIKN
108	<i>Obrázkové scenáre (I.3i)</i>	CDGHIM
108	<i>Domáce predstavenia</i>	ABCEFGHIKLM
109	<i>Videonahrávky</i>	ABEFGHIKLM
109	<i>Putovné predstavenie</i>	ABDEFGHIKLM

111	ČÍTANIE A POČÚVANIE	
111	<i>Hodinka príbehov</i>	DGILM
111	<i>Knižnica nahrávok</i>	ADGLM
111	<i>Obrázkové knížky</i>	DGLM
111	<i>Oživenie príbehov</i>	DGILM
112	<i>Aktívne počúvanie</i>	ADGILM
112	<i>Príbehy rovesníkov</i>	ABDEFGIL
112	KREATÍVNE SEBAVYJADRENIE	
112	<i>Príbeh v kruhu</i>	ABFGILM
112	<i>Ukazovanie prstom</i>	ABFGILM
113	<i>Skladačky príbehov</i>	CGHIJKLM
113	<i>Sny</i>	DGHIL
113	<i>Pravda / Lož</i>	BGHJKLMN
113	<i>Falošná identita</i>	ABCGLN
113	<i>Za mojich mladých čias</i>	ABDGHILMN
113	<i>Len minútu</i>	AGHIJKMN
113	<i>Blufovanie</i>	ABCEGHJKLMN
113	<i>Definícia</i>	ABCEFGIKN
114	<i>Dokončí príbeh</i>	ABCGHIKL
114	<i>Moderné rozprávky</i>	GHILM
114	<i>Imitácie televízneho vysielania</i>	ADGHILM
114	<i>Výstrižky z obrázkových seriálov</i>	DGHILM
114	<i>Slová ako obrázky (I.3.k)</i>	DGHILM
114	<i>Noviny nášho centra</i>	ABCDEFGHIKLM
114	<i>Poznámky</i>	ABEFGI

Dúfame, že vy a vaše deti sa pri týchto aktivitách добре zabavíte, pripadne sa o svoje nápady s nami podeliť. Túto banku nápadov môžete ďalej rozširovať. Verte, že iné skupiny sa nechajú rady inšpirovať vašimi skúsenosťami.

Dobre sa bavte a veľa šťastia!

Miesto pre vaše nápady

↓

HRÓVÉ AKTIVITY

ŠPORT

HRY

UMENIE A REMESLÁ

TELESNÉ CVIČENIA

HUDBA A POHYB

DRÁMA

ČÍTANIE A POČÚVANIE

KREATÍVNE SEBAVYJADRENIE

III. TRÉNINGOVÁ PRÍRUČKA

ÚVOD A POŠKOVANIE

Napísaním tejto príručky pre trénerov sme reagovali na početné žiadosti zariadení pre obete komerčného sexuálneho využívania detí, ktoré sa obracajú na ECPAT International s prosbou o radu a pomoc pri odbornom vzdelávaní svojich pracovníkov. Pracovníci týchto zariadení sa neraz ocitajú v situácii, keď musia uspokojiť mnohé potreby detí a prevziať na seba mnohé roly, často pri minimálnych zdrojoch a chýbajúcim formálnom odbornom výcviku.

Dúfame teda, že tento materiál pomôže pri zostavovaní tréningových programov pre sociálnych pracovníkov a vychovávateľov. Nechápeme ho ako text, ktorého sa treba otroicky pridržiavať, ale ako základ pre zostavenie tréningu, ktorý pokryje potreby jednotlivých organizácií a zohľadní špecifické podmienky ich práce. Netvrídime, že po absolvovaní tohto kurzu sa z vychovávateľov automaticky stanú "experti" na všetky témy obsiahnuté v kurze. Dúfame však, že pomocou neho získajú všeobecný prehľad, hlbšie pochopenie problematiky a lepšiu orientáciu z hľadiska identifikácie budúcich tréningových potrieb.

Celý materiál je koncipovaný tak, aby trénerom umožnil odovzdať potrebné informácie a účastníkom pomohol nájsť spôsoby, ako môžu tieto poznatky preniesť do svojej každodennej práce. Našim cieľom je dosiahnuť, aby tento tréning priniesol vychovávateľom reálny "úžitok". Myslime si tiež, že jednotlivé časti tohto textu môžu poslúžiť ako podkladový materiál, na ktorý sa bude možné odvolať pri odborných prezentáciach alebo v rámci predkladania návrhov sponzorským alebo legislatívnym inštitúciám.

Poznámka na margo jazyka: v materiáli označujeme deti vystavené komerčnému sexuálnemu využívaniu ako "obete" CSEC. Uvedomujeme si, že z hľadiska terapeutického pôsobenia by bolo vhodnejšie používať termín **"survivors" (tí, ktorí prežili), pretože lepšie vystihuje podstatu týchto detí. ECPAT je však presvedčený, že emotívne slovo "obet" bude vychovávateľom neustále pripomínať, že tieto deti sa do situácie, v ktorej sa ocitli, dostali v dôsledku zločinov spáchaných dospelými páchatelia.

Pri práci na tejto príručke nám vyšlo v ústrety množstvo jednotlivcov a organizácií, ktoré nám poskytli mnoho cenných poznatkov a informácií. Za to im patrí naša srdečná vdaka. V ECPAT International budeme veľmi radi, keď nám poskytnete svoje spätné väzby týkajúce sa efektívnosti predkladanej príručky. Uvitame tiež podnety ohľadne ďalších možností a foriem práce s obetami CSEC, ktoré by sa dali využiť aj v ďalších organizáciách.

Veľa šťastia!

STAROSTLIVOSŤ O DETI, KTORÉ SA STALI OBETAMI KOMERČNEHO SEXUÁLNEHO VYKORISTOVANIA A/ALEBO SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA -

POZNÁMKY PRE TRÉNEROV: Účel, využitie a štruktúra predkladanej sady materiálov

• Účel

Táto príručka je určené pre trénerov, ktorí ju môžu použiť na prípravu a organizáciu tréningov pre pracovníkov centier poskytujúcich pomoc obetiam komerčného sexuálneho využívania.

Každá téma/oblasť je tu spracovaná ako samostatná časť, takže uvedenú sadu materiálov možno prispôsobiť a použiť aj pre ďalšie tréningy/prezentácie zamerané na CSA a CSEC.

• Využitie

Táto príručka má slúžiť ako návod a ako základ pre vypracovanie tréningových materiálov, ktoré budú zohľadňovať tak potreby účastníkov, ako aj špecifické podmienky tej-ktorej krajinu. Jej poslaním nie je slúžiť ako definitívny či záväzný text, ale skôr ako akási "banka nápadov".

Pri spracovávaní tréningových materiálov môžu vystať viaceré otázky, napr.:

Aké sú skúsenosti a schopnosti potenciálnych účastníkov tréningu?

Akými odbornými či inak obohacujúcimi znalosťami prispejú účastníci k danej problematike?

Ako môžu danú problematiku ovplyvniť resp. zmeniť rôzne kultúrne aspekty/vplyvy? Do akej miery sa môže lísiť nazeranie iných kultúr/náboženstiev/spoločností na tieto veci? Aké môžu byť ich predstavy?

Ked'že viaceré časti kurzu sú zamerané na rozvoj schopností a zručností účastníkov, bolo by užitočné nájsť človeka s vhodnými znalosťami a skúsenosťami, ktorý je s danou problematikou dôkladne oboznámený a môže viesť resp. pomáhať pri vedení tréningu.

Uvedené doby trvania jednotlivých blokov sú len približné. Ich dĺžka bude závisieť od tempa, aké si určí tréner, a od času, ktorý chce vyhradiť na diskusiu a cvičenia.

• Štruktúra

Táto príručka pozostáva z navrhovaných klúčových oblastí, ktoré sú doplnené o tematické bloky zamerané na prehľbovanie vedomostí účastníkov a rozvoj ich zručností.

Každý z týchto tematických blokov zahŕňa informačnú časť a časť zameranú na individuálne / skupinové cvičenia. Tieto tematické bloky sú stavané tak, aby podporovali participáciu a dialóg medzi lektormi a účastníkmi.

• Rozvrhnutie

Súčasťou každého tematického bloku je plán výuky, ktorý obsahuje účel, predpokladanú dobu trvania, rozpis pomocok a inštrukcie pre vedenie tréningu doplnené o poznámky pre trénera. Okrem toho tu nájdeme očíslované pracovné listy. Tieto pracovné listy môžeme bud' rozmnogiť a rozdať, alebo - v prípade, že ich potrebujeme pri prezentácii - prenesiť na fólie, prípadne informácie z nich napísat na tabuľu/flipchart.

1. UČÍME SA SPOLU: Ako bude skupina spolupracovať počas kurzu	
<i>Účel:</i> Účelom tohto tematického bloku je načrtnúť predstavu o priebehu tréningu, ktorý by mal svojou bezpečnou atmosférou podnecovať účastníkov k zapájaniu sa do jednotlivých aktivít, a zistíť, aké sú ciele a očakávania účastníkov.	
Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá na napísanie zoznamu pravidiel, ktorý sa pripievní na stenu	Predpokladaná doba trvania: 30-60 minút
Poznámky pre trénerov:	Plán workshopu:
Ak to bude potrebné, navodte v skupine diskusiu o veciach ako dodržiavanie času, dôvernosť informácií, vzájomné počúvanie sa a rešpektovanie, žiadne osobné poznámky, právo na spochybnenie konštatovania, s ktorým účastník nesúhlasí, "hovorenie za seba" (používanie "ja" namesto "oni"), učenie sa a objavovanie (je v poriadku myliť sa a experimentovať - bez rizika, aby bol človek vystavený posmechu).	V rámci velkej skupiny si prediskutujte a odsúhlaste "pravidlá" , ktoré chce skupina používať ako základ pre spoločnú prácu počas trvania tréningového programu.
	Zoznam pravidiel napíšte na veľký hárk papiera a vyveste ho niekde, kde si ho počas kurzu bude môcť každý kedykol'vek prečítať. S postupom času môžu účastníci zoznam podľa potreby dopĺňať.
Bezprostredne po zostavení zoznamu očakávaní skupiny je dôležité vymenovať oblasti, ktorými sa počas kurzu z tých či oných dôvodov nebudete zaoberať, aby ste tak predišli eventuálnemu sklamaniu účastníkov.	Vo dvojiciach prediskutujte, ako a prečo sa účastníci rozhodli pre účasť na tomto kurze a čo od neho očakávajú / čo si z neho chcú odniesť.
	Každá dvojica sa o výsledky tejto diskusie podeli s celou skupinou; tréner bude odpovede zaznamenávať na veľký hárk papiera, čím získa zoznam očakávaní.
	Prejdite si v krátkosti program kurzu a poukážte na to, v ktorých smeroch môže alebo nemusí naplniť očakávania účastníkov.

2. VPLYVY A KONTEXTY: Ako sa formujú naše názory na deti a na týranie a zneužívanie detí	
<i>Účel:</i> Účelom tohto tematického bloku je dovest účastníkov k poznaniu, že pojem zneužívanie detí nemá "ustálený" význam. Mal by tiež účastníkom umožniť porozmýšľať o tom, ako ich vlastné skúsenosti vplývajú na spôsob, akým vnímajú deti.	
Pomôcky a materiály: Poznámkový blok, veľké hárky papiera a perá, pracovné listy w2.1 a w2.2	Predpokladaná doba trvania: 30 – 60 minút
Poznámky pre trénerov:	Plán workshopu:
Cieľom týchto otázok je vysvetliť diskusiu a poukázať na rôznosť názorov medzi účastníkmi. Účastníci by tento formulár mali vyplniť čo najrýchlejšie, aby ich reakcie boli bezprostredné. Ak v niektorom bode všetci súhlasia, spýtajte sa účastníkov, prečo podľa nich k tejto zhode došlo.	Pracovný list č. w2.1 – Vyplňte samostatne.
	Ked' sú účastníci hotoví, precítajte nahlas každé konštatovanie a požiadajte účastníkov, aby hlasovali, či s daným konštatovaním súhlasia alebo nie.
	Požiadajte účastníkov, aby každý z nich individuálne napísal 10 slov, ktoré ho charakterizujú . Potom v rámci veľkej skupiny prediskutujte jednotlivé charakteristiky a zamyslite sa nad tým, prečo sa rozhodli charakterizovať práve takto – t.j. prečo niekoľko ako prvý uviedol svoj fyzický popis, iný vzťahy k ostatným ľuďom, svoju profesiu, pohlavie, rasu, triedu, náboženstvo a pod.
	Pracovný list č. w2.2 nám umožní vysvetliť, že "optika", ktorou pozeraeme na svet , pozostáva z množstva rôznych šošoviek, ktoré sú pre každého človeka jedinečné.
	V malých skupinách (4-6 osôb) uvedte pri každom kontexte 3 príklady aplikácie tohto kontextu v podmienkach vašej krajiny. Vo veľkej skupine poskytnite účastníkom spätnú väzbu .

Konštatovania o deťoch - Súhlasíte alebo nesúhlasíte?

Ak súhlasíte, napište ✓, ak nesúhlasíte, napište X.....

1. Dnešné deti sú rozmaznané a ešte nikdy sa nemali lepšie
2. Deti by mali byť vidieť, nie počuť.
3. Vek, kedy môže osoba súhlašiť so sexuálnym stykom/sobášom, by sa mal znížiť.
4. Facka ešte žiadnemu dieťaťu neublížila a ako trest je veľmi účinná.
5. Názor dieťaťa je rovnako dôležitý ako názor dospelého.
6. Chlapci by mali dostať lepšie vzdelanie ako dievčatá, pretože ako dospelí budú pracovať dlhšie a budú musieť zarobiť viac peňazí, aby užívili rodinu.
7. Deti by mali vyrastať vo svojej rodine a tátu by sa o ne mala postarať.
8. Keď deti hovoria o zneužívani, nikdy neklamú.
9. Deti by mali robiť vždy to, čo im kážu dospelí.
10. Deti by sa mali samy rozhodnúť, či chcú ísi do školy, alebo nie.
11. Deti by svoju rodinu nemali zaťažovať a čím skôr by sa mali postaviť na vlastné nohy.
12. Keď majú rodičia veľa práce, deti by sa mali staráť o mladších súrodencov.
13. Pre dieťa je dôležitejšie naučiť sa niečo, čo mu umožní nájsť si prácu, než chodiť do školy.
14. Na deti kladieme príliš zavčasu príliš veľkú zodpovednosť.
15. Na deti kladieme príliš málo zodpovednosti.
16. Život v núdzi deti naučí vážiť si veci.

Čo nás ovplyvňuje a ako vnímame svet

Deti použité ako príklad:

Naše predstavy o tom, čo je pre dieťa normálne, sú ovplyvnené celým radom faktorov, ktoré sa prekrývajú a vytvárajú určitý názor:

- ❖ **Právny kontext** - čo hovorí zákon (napr. o veku, v ktorom človek môže súhlašiť so sexuálnym stykom)
- ❖ **Sociálny kontext** - aký je všeobecne uznávaný názor sociálneho prostredia, v ktorom sa pohybujeme
- ❖ **Kultúrny kontext** - ako sa na veci pozerá naša kultúra (napr. je spoločenské postavenie žien rovnaké ako spoločenské postavenie mužov?)
- ❖ **Náboženský kontext** - čo hovorí naše náboženstvo
- ❖ **Osobnostný kontext** - ako naše minulé skúsenosti ovplyvňujú naše názorne na svet a formujú naše názory
- ❖ **Etický / Profesionálny kontext** - čo nám prikazuje naša "profesia" (napr. v prípade podozrenia na týranie a zneužívanie dieťaťa platí v niektorých krajinách pre určité profesie oznamovacia povinnosť)
- ❖ **Environmentálny a ekonomický kontext** - čo musia ľudia urobiť, aby prezili? (napr. ako užiť rodinu v prípade zničenej úrody)
- ❖ **Inštitucionálny kontext** - aké sú priority našej inštitúcie (napr. koho považuje za primárneho klienta - dieťa, alebo matku? V takomto prípade môže dochádzať k značným rozdielom ohľadne toho, či nejaké správanie možno alebo nemožno chápať ako zneužívanie)

3a. SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE DIELA - CHILD SEXUAL ABUSE - (CSA): Čo to je CSA a koho postihuje	
Účel: Tento tematický blok má účastníkom pomôcť ozrejmiť si, čo znamená pojem sexuálne zneužívanie dieťaťa, a objasniť nezrovnalosti vznikajúce v súvislosti s týmto pojmom.	
Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtláčky pracovných listov w3a.1 a w3a.2	Predpokladaná doba trvania:
Poznámky pre trénerov: <p>Kedže v rámci tejto aktivity sa dotknete veľmi citlivých tém, počítajte s tým, že u niektorých účastníkov dôjde k emotívnym reakciám a citovému rozrušeniu. Možno bude tiež potrebné vysvetliť niektoré termíny.</p>	Plán workshopu: <p>Vo veľkej skupine prediskutujte, čo znamená pojem sexuálne zneužívanie dieťaťa a aké konanie zahŕňa.</p> <p>Prečítajte Definíciu CSA a preberte si jednotlivé druhy konania, ktoré je definované ako sexuálne zneužívanie (pracovný list w3a.1).</p> <p>Vo dvojiciach prediskutujte, aké pocity a myšlienky v účastníkoch vyvoláva problematika CSA. Poskytnite spätnú väzbu.</p> <p>Rozdajte pracovný list č. w3a.2. V malých skupinách (4-6 osôb) prediskutujte uvedené prípadové štúdie. Na záver vo veľkej skupine účastníkom poskytnite spätnú väzbu, najmä ohľadom rozdielnych názorov v skupinách.</p> <p>Vo veľkej skupine urobte krátke brainstorming zameraný na účinky/následky sexuálneho zneužívania detí.</p>
Ak účastníci nie sú schopní akceptovať, že všetky uvedené situácie sú pre deti nevhodné, potom sa treba zamyslieť nad tým, či si vybrali správne povolanie.	
<p>Medzi najčastejšie následky sexuálneho zneužívania detí patria: strach, depresia, nízke sebavedomie a sebaúcta, obmedzené sociálne zručnosti, hnev a hostilita, neschopnosť dôverovať iným a budovať si fungujúce vzťahy v neskoršom živote, nejasné hranice rolí a zámena rolí, dieťa zdanivo staršie (<i>pseudorelosť</i>), sexualizované správanie, pocity viny a hanby, pocit "odlišnosti" od ostatných, izolácia, zneužívanie omamných látok, sebapoškodzovanie (včítane pokusov o samovraždu), posttraumatická stresová porucha (plus mnohé ďalšie!).</p>	

SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE DIELA - CHILD SEXUAL ABUSE (CSA)

Pracovný list č. w3a.1

Sexuálne zneužívanie dieťaťa - Čo to je:

Sexuálne zneužívanie dieťaťa zahŕňa:

- a) zneužitie nerovného vzťahu medzi dieťaťom resp. mladým človekom a staršou alebo silnejšou osobou resp. osobou disponujúcou väčšou mocou, pričom v tomto vzťahu zvyčajne dochádza k zneužitie dôvery dieťaťa,
- b) sexuálny akt medzi dieťaťom resp. mladým človekom a staršou alebo silnejšou osobou, resp. osobou disponujúcou väčšou mocou, pričom môže ísť o reálny sexuálny akt, pokus o sexuálny akt alebo vyhrázanie sa sexuálnym aktom.

CSA zahŕňa celý rad konaní, ako napríklad:

- ❖ sexuálne návrhy/obt'ažovanie
- ❖ sexuálne maznanie/dotýkanie sa erotogénnych zón dieťaťa
- ❖ odhal'ovanie genitálií
- ❖ vystavovanie dieťaťa masturbácií dospelých
- ❖ orálny sexuálny styk (fellatio)
- ❖ vaginálne alebo análne vniknutie cudzími predmetmi včítane prstov alebo penisu
- ❖ vystavovanie dieťaťa pornografii alebo umožnenie, aby dieťa bolo zneužité na pornografické účely
- ❖ sexuálny styk dieťaťa so zvierat'om
- ❖ voyeurizmus
- ❖ sexuálne využitie dieťaťa na komerčné účely - za finančnú odmenu alebo odmenu v naturáliách

SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE DIEŤAŤA (CSA)

Pracovný list č. w3a.2

Sú deti v uvedených prípadových štúdiách sexuálne zneužívané, resp. ohrozené sexuálnym zneužívaním?

Prípad 1: Emma

Emma má 10 rokov a žije so svojou sestrou (8 rokov), matkou a nevlastným otcom, za ktorého sa jej matka vydala asi pred rokom. Jedného dňa, keď bola Emmina matka v práci, jej nevlastný otec vzal ju a jej sestru do garáže a masturboval pred nimi. Nedotkol sa ani Emmy, ani jej sestry. Dievčatá neboli vyťakané - skôr zvedavé.

Prípad 2: Tom

Tom má 14 rokov a žije so svojou matkou. Má brata, ktorý má 21 rokov a žije spolu s priateľmi v prenajatom byte. Tom je veľmi vyspelý, so svojim bratom vychádza veľmi dobre a rád s ním trávi voľný čas. Často už ho zostáva na noc. Keď k tomu dôjde, obyčajne hrávajú karty, jedia, popíjajú a pozerajú nejaký film. Niekoľkokrát sa stalo, že si Tomov brat s priateľmi požičali "film pre dospelých", na ktorý sa potom spoločne pozerali. Tomov brat ani jeho priatelia nerobili pri tom Tomovi žiadne sexuálne návrhy ani nevykonávali žiadne sexuálne aktivity. Podľa všetkého považujú Toma za jedného z nich.

Prípad 3: Apurna

Apurna má 11 rokov a žije so svojou širokou rodinou. Pred časom jej zomrela teta. Jej strýko bol z toho veľmi smutný. V poslednom čase vyzerá byť omnoho šťastnejší a neustále hovorí Apurne, že je to kvôli nej. Kupuje jej darčeky, cukríky a podobne. Hovorí jej, že to je ich tajomstvo. Tvrdí, že ak to niekomu povie, prestane jej tieto veci kupovať. Apurne sa páči pozornosť strýka, ktorého mala vždy rada.

Prípad 4: Tariq

Tariq má 12 rokov a žije so svojou rodinou. V poslednom čase ho jeho otec núti k análnemu sexu. Tariqovi sa to nepáči - cíti sa nepríjemne a hanbí sa, ale otec mu hovorí, že je to normálne a že ho učí, ako byť mužom.

Prípad 5: Aki

Aki má 10 rokov a od siedmich rokov, keď zomrela jeho stará mama, ktorá sa oňho starala, žije sám na ulici. Zarába si na živobytie tým, že leští topánky a zbiera staré železo, papier a iné suroviny, ktoré potom predáva do zberu. Asi pred rokom sa na Akimu obrátil istý muž a ponúkol mu peniaze výmenou za orálny sex. Akimu to nevadilo a odvtedy si z času na čas privyrába tým, že orálny sex poskytuje aj ďalším mužom.

3b. Komerčné sexuálne využívanie detí - Commercial Sexual Exploitation of Children - (CSEC): Čo to je CSEC a koho postihuje

Účel: Účelom tohto tematického bloku je zoznať účastníkov s pojmom CSEC, čo CSEC znamená, koho postihuje a ktoré aspekty CSEC sa budú preberať v priebehu tréningu.

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtlacky pracovných listov w3b.1, w3b.2 a w3b.3 | **Predpokladaná doba trvania:** min. 30 minút

Poznámky pre trénerov:

Plán workshopu:

V malých skupinách (4-6 osôb)
napíšte na veľký hárk papiera **definíciu** komerčného sexuálneho využívania detí. Každá skupina potom svoju definíciu prečíta vo veľkej skupine.

Dohovor o právach dieťaťa môže vyvoláť diskusiu, osobitne klauzula, ktorá ako deti definuje všetky osoby mladšie ako 18 rokov.

Pracovný list č. w3b.1: Vo **veľkej skupine** prečítajte definíciu CSEC a Článok Dohovoru o právach dieťaťa. Vo **dvojiciach** vypracujte dané cvičenie (v prípade nedostatku času ho možno vypracovať aj po skončení tréningového dňa)

Vyhradte si široký priestor na diskusiu vo veľkej skupine a počítajte s tým, že názory sa budú rôzniť!

Je potrebné zamerať sa na kultúrne, náboženské a spoločenské aspeky – ako môžu na veci nazeráť iní ľudia?

Súhlasia všetci s uvedeným zoznamom, alebo majú účastníci zo svojej praxe iné skúsenosti? Ak áno, prediskutujte ich vo veľkej skupine.

Rozdajte **pracovný list č. w3b.2** Vo **veľkej skupine** prediskutujte uvedené **prípadové štúdie**.

Vo **veľkej skupine** si preberte zoznam detí ohrozených CSEC a oboznámite sa s rozdielmi medzi CSEC a CSA (**pracovný list č. w3b.3**).

KOMERČNÉ SEXUÁLNE VYKORIŠŤOVANIE DETÍ

Pracovný list č. w3b.1

❖ Komerčné sexuálne vykorisťovanie detí - Definícia:

"sexuálne vykorisťovanie dieťaťa za odmenu v hotovosti alebo v naturáliach, obyčajne, nie však vždy, organizované sprostredkovateľom (rodič, iný rodinný príslušník, kupliar, učiteľ a pod.)"

❖ Dohovor OSN o právach dieťaťa - Článok 34:

"Zmluvné strany budú chrániť dieťa pred všetkými formami sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania. Za týmto účelom štátu príjmu predovšetkým potrebné vnútrostátne, bilaterálne a multilaterálne opatrenia, aby zabránili:

- podnecovaniu alebo núteniu dieťaťa k účasti na akýchkoľvek nezákoných sexuálnych aktivitách;
- vykorisťovaniu detí v oblasti prostitúcie alebo ich využívaniu na iné nezákonné sexuálne praktiky;
- využívaniu detí na pornografické predstavenia a na výrobu pornografických materiálov"

Poznámka: OSN považujú za dieťa každú osobu mladšiu ako 18 rokov

❖ AKTIVITA: Vo dvojiciach napíšte definíciu každého z uvedených výrazov a pokúste sa ich preložiť do terminológie používanej vo vašom centre:

1. Podnecovanie/navádzanie

2. Nútenie

3. Pornografia

4. Prostitúcia

KOMERČNÉ SEXUÁLNE VYKORIŠŤOVANIE DETÍ

Pracovný list č. w3b.2

Komerčné sexuálne zneužívanie detí: Sú deti v uvedených prípadových štúdiach kommerčne sexuálne vykorisťované, resp. sú ohrozené kommerčným sexuálnym vykorisťovaním?

Prípad 1: Ambia

Ambia má 15 rokov. Jej rodina je veľmi chudobná a na živobytie si zarába predajom skromnej úrody, ktorú dopustuje na prenajatom pozemku. Ambia má dve staršie sestry a dvoch mladších bratov. Jej rodičia sa zadlžili u miestneho úžerníka, ktorý im požičal peniaze na sobáš staršej sestry a na nákup potravín po tom, ako prišli o úrodu. Úžerník ponúkol rodine, že dlh vymaže, ak sa Ambia začne vydá.

Prípad 2: Martin

Martin má 13 rokov. Veľmi ho sklamalo, keď sa jeho matka rozvedla s jeho otcom a vydala sa za iného muža. Nevlastného otca neznáša a doma kvôli tomu často vznikali hádky. Po jednej z takýchto hádok Martin ušiel z domu a nasadol na vlak do mesta. Prišiel tam a nevedel, čo robiť a kam ísť. Na stanici stretol priateľského muža, ktorý mu povedal, že hľadá niekoho, "kto by sa oňho postara". Na oplátku poskytne Martinovi miesto na spanie, stravu a šaty.

Prípad 3: Marlene

Marlene má 17 rokov a žije so svojou matkou. Jej otec ich opustil, keď bola ešte malá. Marlene sníva o tom, že sa stane filmovou hviezdom. Láka ju ponuka istého muža, ktorého stretla na večierku u priateľky. Tento muž sa zaobrá výrobou filmov, ktoré nazýva "filmy pre dospelých" a hovorí, že Marlene je pre tieto filmy ako stvorená a mohla by si zarobiť veľa peňazí.

Prípad 4: Kamal

Kamal má 15 rokov. Jego otec nedávno priviedol domov istého podnikateľa a navádzal Kamala, aby bol k nemu nežný a maznal sa s ním. Kamalov otec dúfa, že od tohto muža získa lukratívnu objednávku pre svoju továreň.

Prípad 5: Vera

Vera má 13 rokov. Jej rodičia boli celí šťastní, keď sa im pre ňu v susedstve podarilo zohnať miesto slúžky, pretože to znamená, že Vera bude môcť prispievať svojim príjomom do rodinného rozpočtu. Vere sa jej práca spočiatku veľmi páčila, rovnako ako rodina, u ktorej žije. Nedávno jej otec tejto rodiny navrhoval, aby mala sex s jeho synom, ktorý ju považuje za veľmi prítážlivú. Hoci sa Vere nevyhŕdával, že ju vyhodí, ak synovi nevyhovie, Vera je presvedčená, že ak nebude súhlasíť, pošlú ju domov.

KOMERČNÉ SEXUÁLNE VYKORIŠŤOVANIE DETÍ

Pracovný list č. w3b.3

❖ Kto sa môže stať obeťou komerčného sexuálneho vykorisťovania?

Obeťou komerčného sexuálneho vykorisťovania sa môže stať potenciálne každé dieťa, avšak najväčšie riziko hrozí deťom, ktoré žijú v tiažkých podmienkach, ako napríklad:

- ❖ Deti žijúce v tradičných štvrtiach organizovanej prostitúcie - napr. štvrti nevestincov a prostitútok
- ❖ Deti žijúce s jedným alebo obidvoma rodičmi alebo staršími súrodencami v chudobných mestských štvrtiach
- ❖ Deti žijúce v prostredí, v ktorom sa bežne zneužívajú drogy, alkohol a iné omamné látky
- ❖ Deti žijúce v blízkosti oblastí s vysokou koncentráciou mužov bez záväzkov - napr. pri vojenských kasárňach, stanovištiach kamiónov a pod.
- ❖ Deti žijúce na ulici, na stanici alebo v neobývaných domoch
- ❖ Deti pracujúce na ulici v neformálnom sektore - napríklad leštiči topánok, žobráci a pod.
- ❖ Deti pracujúce v továrnach (kde sa od nich môže požadovať, aby sa ponúkali klientom a pod.)
- ❖ Deti v oblastiach ozbrojených konfliktov
- ❖ Deti vystavené prostitúcii, ktorá je odobrená spoločenským a náboženským súhlasom (napr. deti zasvätené bohu atď., u ktorých sa z tohto dôvodu povoľuje sexuálny styk so svätým mužom, veriacim a pod.)

❖ Niektoré rozdiely medzi CSA and CESC -

CSA	CSEC
Dietia sa obyčajne cíti bezmocné	Dietia obyčajne pocítuje určitú moc
Dietia sa obyčajne nespráva ako zvodca	Dietia sa môže správať ako zvodca
Dietia často vyzerá utiahnuté a tiché, hoci môže byť tiež hlučné, agresívne a mať 'sebadeštruktívne správanie' (berie drogy..)	Často vyjadruje svoje emócie (obyčajne však nie city)
'Je súčasťou systému' - často ešte navštějuje školu, kluby...	'Je mimo systému' - napr. nechodí do školy
Pred priateľmi a rovesníkmi o svojich tajomstvách obyčajne mlčí	Pred priateľmi a rovesníkmi obyčajne nemáva žiadne tajomstvá
S výnimkou páchateľa všetci z okolia hovoria, že ide o zlú a nesprávnu vec	Ludia zo spoločenského okruhu dieťaťa hovoria, že ide o dobrú a správnu vec
Širšia komunita dieťa ltuje a snaží sa mu pomôcť	Širšia komunita správanie dieťaťa posudzuje negatívne

4. 'ŠPECIÁLNE POTREBY' DETÍ, KTORÉ SA STALI OBETAMI SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA: Ako sa líši starostlivosť o tieto deti

Účel: Vychovávatelia, ktorí sa zúčastňujú tohto tréningu, by už mali mať skúsenosti s výchovou detí a jasnú predstavu o práci vychovávateľa, preto by mali vedieť, čo znamená byť dobrým vychovávateľom. Účelom tohto tematického bloku je pripomenúť im, čo už vedia, a ich doterajšie znalosti a skúsenosti využiť ako základ pre oboznámenie sa so špeciálnymi potrebami obeťí sexuálneho zneužívania.

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtláčky pracovných listov w4.1 a w4.2 **Predpokladaná doba trvania:** 60 minút

Poznámky pre trénerov:

Počas aktivity vychádzajte z pozitívnych vlastností a znalostí účastníkov

Uvedené potreby by mali zahŕňať: pravidelnosť, stabilitu, vymedzenie hraníc, lásku, strechu nad hlavou, jedlo, teplo, telesný pohyb, spánok, vzdelanie / stimuláciu atď.

Na túto aktivitu si vyhradte dostatok času. Nabádajte účastníkov, aby využívali vlastné znalosti a skúsenosti. Účastníci už disponujú zručnosťami, na ktorých sa dá stavať.

Plán workshopu:

Vo **veľkej skupine** formou brainstormingu zistite a zapísťte odpovede na otázku

'čo potrebuje každé dieťa'

V malých skupinách (4-6 osôb) **porozmýšľajte** nad nasledujúcimi troma otázkami (napište ich na tabuľu)

1. Aké špeciálne potreby majú deti, ktoré sa stali obeťami sexuálneho zneužívania?)
2. Aké špecifické problémy môžu vzniknúť v rámci starostlivosti o tieto deti?
3. Aké vlastnosti musia mať vychovávatelia, ktorí pracujú s obeťami sexuálneho zneužívania? (Účastníci svoje odpovede napišú na veľké hárky papiera.)

Vo veľkej skupine účastníkom **poskytnite spätnú väzbu**

Rozdajte **pracovný list č. w4.1** a požiadajte účastníkov, aby porozmýšľali, s akými problémami sa už ako vychovávatelia stretli vo svojej práci.

Vo veľkej skupine si spoločne prejdite **pracovný list č. w4.2**

ŠPECIÁLNE POTREBY DETÍ, KTORÉ SA STALI OBEŤAMI SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

Pracovný list č. w4.1

Medzi najčastejšie "stážnosti" vychovávateľov pacujúcich s deťmi - i keď nie vždy musí ísť o obete CSA alebo CSEC - patria:

Časté ochorenia dýchacích ciest/TBC
Bolesti hlavy
Vyčerpanosť - poruchy spánku
Časté zranenia / následky minulých zranení
Podvýživa / oslabenie organizmu
HIV/AIDS a iné pohlavné choroby
tehotenstvo / interrupcia
Zneužívanie drog, alkoholu a iných omamných látok
Nízke sebaocenenie a sebaúcta
Nedostatočné sebavedomie (ktoré vrámcí kompenzácie niekedy viedie k prejavom nadmerného sebavedomia)
Nenávist k sebe samému / zhnušenie / pocit bezcennosti
Pocit odlišnosti / vylúčenia
Pocit poníženia
Pocity beznádeje z budúcnosti / depresie
Strata dôvery v dospelých
Lahko nadobudnú pocit, že sú terčom útoku - môžu byť násilnícke k iným
Nízka schopnosť sústredit' sa
Obmedzená schopnosť organizovať a štrukturovať
Poruchy vnímania času
Pocity viny / sebaobviňovanie
Agresivita
Vrtošivosť / ľahkomyselnosť
Zámerné sabapoškodzovanie a/alebo riskantné správanie
Samovražedné pokusy
Spomalenie vývinu / kognitívne poruchy
Zamieračajú si lásku a sex
Majú problémy udržať si vzťahy
Vzdurovitosť
Nadväzujú zlé vzťahy (uzavárajú vzťahy s "nesprávnymi" ľuďmi)
Flirtujú a sexuálne provokujú
Vnímajú sa ako "tovar na predaj"
Vysoká sexuálna vzrušenosť
Kradnú / robia si zásoby potravín
Týrajú a zneužívajú iných (alebo sa o to pokúšajú)
Utekajú
Cítia sa bezmocné - potrebujú "mať veci pod kontrolou", preto si ich presadzujú (záchvaty zúrivosti)

Skúste si vybaviť niektoré z detí, s ktorými pracujete alebo ste pracovali - najlepšie (nie však nevyhnutne) obeť CSEC. Zaškrtnite, ktoré charakteristiky sú pre toto dieťa typické.

ŠPECIÁLNE POTREBY DETÍ, KTORÉ SA STALI OBEŤAMI SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

Pracovný list č. w4.2 (1. str.)

Problémy starostlivosti o deti, ktoré sa stali obeťami sexuálneho zneužívania

◆ Zdravie:

Deti, ktoré sa stali obeťami sexuálneho zneužívania alebo vykorisťovania, mávajú časté zdravotné problémy. Ohrozujú ich napr. pohlavné choroby, zranenia spôsobené sexuálnym zneužívaním a ďalšie zdravotné problémy súvisiace so spôsobom ich života, napríklad problémy s dýchaním z fajčenia a pod.

◆ Sociálno-psychologické :

"Dynamika sexuálneho zneužívania"

• Sexualizované správanie:

Následkom sexuálneho zneužívania dochádza k vývinovo neprimeraným spôsobom formovania sexuality dieťaťa, čo spôsobuje, že deti sú zmätené a nadobúdajú mylné predstavy o sexuálnom správaní a sexuálnej morálke. Okrem iného dochádza k tomu, že sexuálna aktivity sa v myni dieťaťa začne spájať s jeho nepríjemnými spomienkami. V dôsledku odmeňovania za sexuálne správanie sa deti naučia využívať sexuálne správanie ako stratégiu na manipulovanie iných s cieľom dosiahnuť uspokojenie vlastných potrieb.

Ked'že deti nechápu význam sexuálneho správania, často nedokážu rozpoznať situácie, ktoré ich ohrozujú, a vystavujú sa nebezpečenstvu.

• Stigmatizácia:

Deti od svojho okolia prijímajú - či už priamo alebo nepriamo - množstvo negatívnych správ týkajúcich sa situácie, v ktorej sa práve nachádzajú. To má obyčajne škodlivý vplyv na to, ako vnímajú samy seba, čo neraz viedie k pocitom menej cennosti a k sebaobviňovaniu. Z toho sa u nich neskôr môžu vyvinúť riskantné a nebezpečné formy správania, ako napr. zneužívanie drog a alkoholu, ku ktorým sa deti uchylujú čiastočne preto, lebo chcú "uniknúť", ale tiež preto, že sa cítia bezvýznamné a bezcenne.

• Problémy s citovými väzbami

Súčasťou sexuálneho zneužívania býva takmer vždy sklamanie dôvery dieťaťa v dospelého. Ľudia si svoje vzťahy budujú na základe vzťahov, ktoré zažili, preto je pre deti, ktoré sa stali obeťou sexuálneho zneužívania, zvyčajne veľmi ďažké dôverovať iným dospelým.

Časť našich predstáv o sebe samých vychádza z povahy našich vzťahov s inými ľuďmi. Preto ak napr. dieťa nezažije milujúci vzťah s dospelou osobou, ktorej dôveruje, svoju skúsenosť si môže postupne zvrnúť v podobe pocitu "nikto ma nemá rád", čo môže mať následky nielen na jeho správanie v detstve, ale aj v dospelosti.

ŠPECIÁLNE POTREBY DETÍ, KTORÉ SA STALI OBETAMI SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

Pracovný list č. w4.2 (2. str.)

Kontrola:

Iným dôsledkom sexuálneho zneužívania môže byť potlačenie vôle, slobodného rozhodovania a želania dieťaťa v prospech "dominantnej" vôle silnejšieho dospelého. Pocity bezmocnosti vedú k pocitom zraniatelnosti, čo v konečnom dôsledku môže spôsobiť, že dieťa vyhľadáva situácie, v ktorých samo pocituje moc a kontrolu, prípadne sa pokúša získať kontrolu a moc v akejkoľvek danej situácii.

Čo by mali vedieť robiť vychovávatelia obetí CSA a CSEC?

Okrem "bežných" kvalít potrebných pre každého vychovávateľa (t.j. poskytovanie rutinnej starostlivosti, uspokojovanie základných fyzických potrieb atď.) by vychovávatelia obetí sexuálneho zneužívania a komerčného sexuálneho vykorisťovania mali byť schopní:

- poskytnúť **fyzické bezpečie**, napr. chrániť deti pred tým, aby sa vystavovali nebezpečným situáciám, byť schopní zvládnúť problémové správanie a vedieť pracovať s detmi, ktoré zneužívajú omamné látky

a zároveň

- poskytnúť **emocionálne bezpečie** - tak, aby sa deti mohli začať zbavovať niektorých škodlivých predstáv, ktoré si vytvorili o sebe a o svete dospelých, a mali možnosť zaistiť ozdravujúce a primerané vzťahy s dospelými, ktoré im umožnia naplniť ich potenciál. Vychovávatelia musia byť spoločníci, dôslední a hodní dôvery a musí sa na nich dať spoločník. Navyše musia mať dostatok trpezností, aby dokázali všetko toto dosiahnuť.

Okrem toho vychovávatelia musia:

- byť schopní spolupracovať s ostatnými odborníkmi a s ľuďmi, ktorí sú pre dieťa dôležité, napr. s učiteľmi a rodinnými príslušníkmi
- kde je to vhodné, vystupovať ako vzor
- rozpoznať a rozvíjať pozitívne vlastnosti / silné stránky dieťaťa
- pomáhať dieťaťu pri vytváraní vhodných podporných a sociálnych sietí
- pomôcť dieťaťu osvojiť si "životné zručnosti", ktoré mu v dospelosti umožnia žiť nezávislým životom

5. CSEC - ŠPECIÁLNE POTREBY DETÍ, KTORÉ SA STALI OBETAMI KOMERČNÉHO SEXUÁLNEHO VYKORISŤOVANIA

Účel: Cieľom tohto tematického bloku je prehliubiť poznatky účastníkov, oboznámiť ich s potrebami detí, ktoré sa stali obetami komerčného sexuálneho zneužívania, a pozrieť sa bližšie na spôsoby, akými je možné poskytovať služby v rámci psychosociálnej rehabilitácie.

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtlačky pracovných listov w5.1 a w5.2 | **Predpokladaná doba trvania:** 60 minút

Poznámky pre trénerov:

Toto zahrievacie cvičenie pomôže účastníkom zamyslieť sa nad klamstvom a popieraním. Zamerajte ich pozornosť na to, ako sa cítili, keď klamali. Čím si pomáhali, aby sa im klamalo ľahšie? (obyčajne pomáha, ak človek presvedčí sám seba, že to je pravdu)

Plán workshopu:

V **malých skupinách** povie každý člen skupiny **dve veci o sebe** – jednu pravdivú a jednu nepravdivú. Iný člen skupiny mu bude klásiť otázky, pomocou ktorých sa pokúsi zistíť, ktoré tvrdenie je nepravdivé. Vo veľkej skupine poskytnite **spätnú väzbu**.

Vo **veľkej skupine** sa formou brainstormingu pokúste nájsť odpoveď na otázkou **'Akými spôsobmi sa bránia obete CSEC?'**

Rozdajte **pracovný list č. w5.1** a porovnajte ho so zoznamom obranných mechanizmov, ktorý vytvorili účastníci v rámci brainstormingu.

V **malých skupinách** načrtnite profil **typickej obete CSEC**. Vo veľkej skupine poskytnite **spätnú väzbu**.

Vo **veľkej skupine** si prejdite **pracovné listy č. w5.2 a w5.3**

Vysvetlite významy uvedených faktorov. Zdôraznite, že v tomto prípade ide o "typické" dieťa – je dôležité, aby z jednotlivých faktorov človek hned neusudzoval, že dieťa je (resp. nie je) sexuálne vykorisťované – uvedené faktory slúžia len ako *indikátory*

Vo **veľkej skupine** si prejdite **pracovný list č. w5.4** a oboznámite sa s tlakmi, ktorým sú vystavené obete CSEC

Vo **veľkej skupine** prediskutujte otázkou **'Kde môžeme pracovať s detmi vystavenými CSEC?'** Na tabuľu napište **'Ulica/Drop-in/Pobytové centrum'** a prediskutujte, ako môže vyzeráť práca s detmi v uvedených prostrediah a podmienkach.

**5. CSEC - ŠPECIÁLNE POTREBY DETÍ, KTORÉ SA STALI OBETAMI
KOMERČNEHO SEXUÁLNEHO VYKORIŠŤOVANIA - pokračovanie, strana 2**

Poznámky pre trénerov:

Budťte pripravení na rozdiely v názoroch!

Plán workshopu:

Zvážte, nakoľko efektívne môžu byť jednotlivé služby a či je "správne" pokúsiť sa obmedziť pôsobenie dieťaťa v CSEC bez náhradných stratégii – t.j., aké realistické alternatívy môžeme dieťaťu ponúknut?

Rozdajte **pracovný list č.5.5** a vo **veľkej skupine** prediskutujte, ktorá z uvedených situácií je najvhodnejšia pre prácu s jednotlivými skupinami detí podľa toho, ako sú charakterizované v **pracovnom liste č. w5.3**

V **malých skupinách** (4-6 osôb) vytvorte zoznam **služieb, ktoré je potrebné poskytnúť obetiam CSEC** v rámci ich psychosociálnej rehabilitácie.

Vo veľkej skupine poskytnite **spätnú väzbu..**

Rozdajte **pracovný list č. w5.6** a prediskutujte jednotlivé druhy služieb

**CSEC - ŠPECIÁLNE POTREBY DETÍ, KTORÉ SA STALI OBETAMI
SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA**

Pracovný list č. w5.1

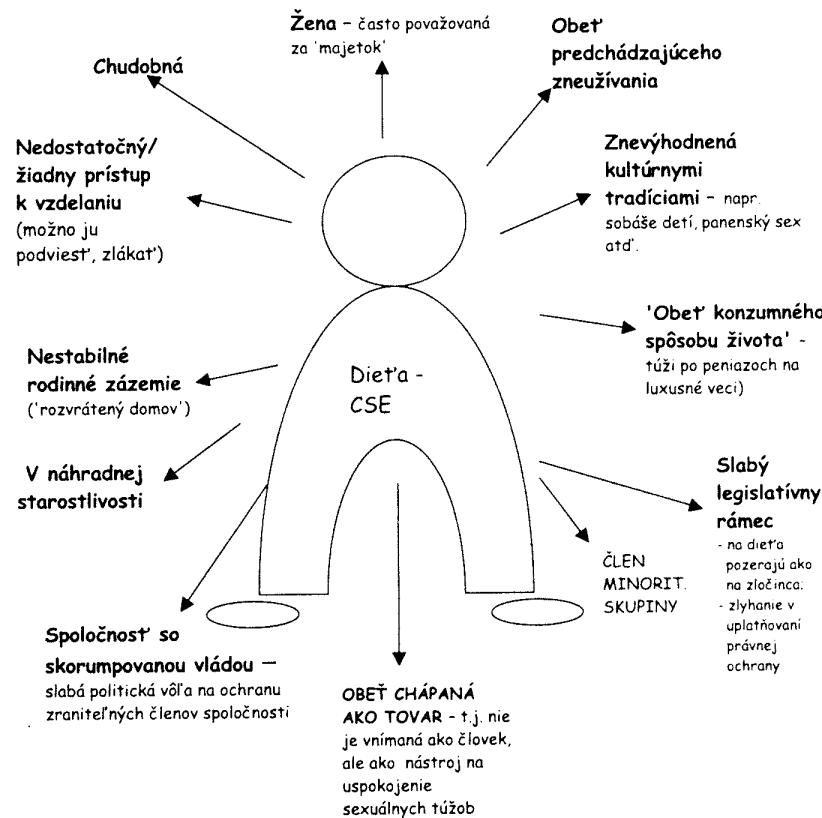
- Postoje dievčat a chlapcov k ich sexuálnemu vykorisťovaniu

DIEVČATÁ		CHLAPCI	
Obavy	Otehotnenie	Obavy	Že sú alebo sa z nich stanú homosexuáli
Pocity	Cítia sa 'nesvoje' Iní ich vnímajú ako nechutné Obviňujú sa Strata cti / dôstojnosti	Pocity	Ísť s pedofilom je lepšie ako ísť s homosexuálom CSEC je priateľné, ak je človek chudobný Rola staršieho brata (chcú sa staráť o slabších)
SÚČASNOSŤ	Vnímanie CSEC – "je to len práca" Potrebujú / chcú peniaze Páči sa im, že nie sú samy	SÚČASNOSŤ	Vnímanie CSEC – "je to len práca" Potrebujú / chcú peniaze Páči sa im, že nie sú sami Táto práca sa im páči / baví ich
BUDÚCNOSŤ	Snívajú o "skutočnej láske" a trvalom vzťahu (o tom, že ich niekto "zachráni")	BUDÚCNOSŤ	Chcú uniknúť

• Typické obranné mechanizmy

1. Zneužívanie omamných látok
2. Materialistický/konzumný postoj alebo nestriednosť v uspokojovaní svojich potrieb (šaty, reštaurácie)
3. Racionalizácia ("Sme profesionálky, hostesky")
4. Hrdosť na vlastnú sebestačnosť
5. Dočasné poruchy pamäti
6. Disociácia - (t.j. odpútanie sa od situácie)
7. Utajenosť/anonymita
8. Stoicizmus (predstieranie vyrovnania)

Profil 'typickej' obete komerčného sexuálneho vykorisťovania

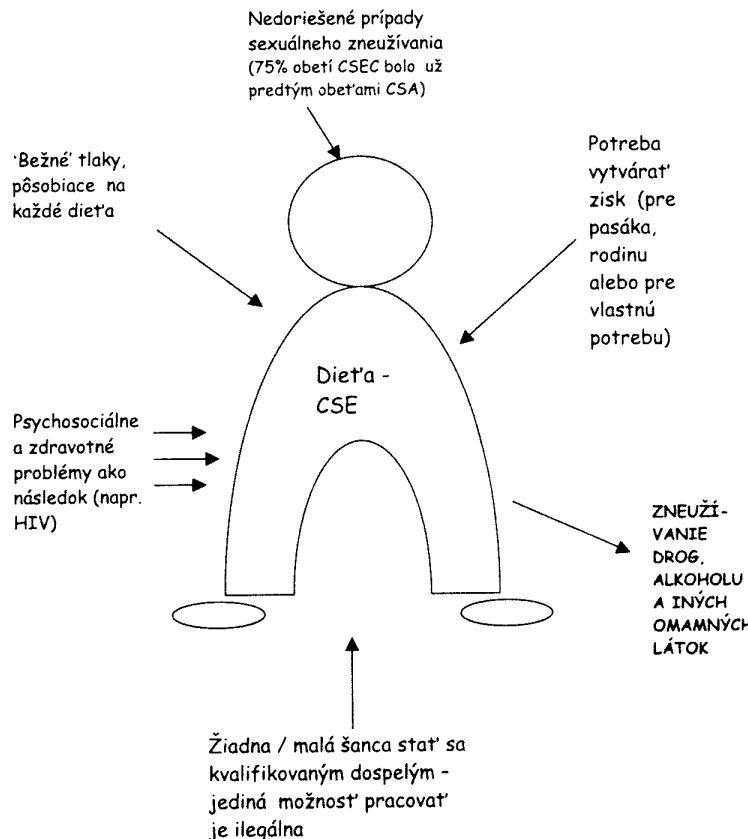
Kategórie detí, ktoré sa stali obeťami komerčného sexuálneho vykorisťovania

- Tri hlavné skupiny obeťí CSEC :

PRÍLEŽITOSTNÉ	POD DOHLÁDOM	PRIPÚTANÉ
<p>Fyzicky sa môžu slobodne rozhodnúť, že odídu, môžu však byť viazané finančne - majú nad svojim konaním určitú kontrobu / majú na výber, či začnú s aktivitami CSEC</p> <p>Môžu u nich dojstť k "návyku"</p> <p>Môžu pochádzať zo stabilnej/bohatšej rodiny, kde peniaze dávajú dieťaťu pocit nezávislosti</p>	<p>Obmedzená kontrola nad vykonávanými aktivitami</p> <p>Zapojenie "pasáka"</p> <p>Do CSEC sa dostávajú prostredníctvom podnecovania/navádzania, donucovania alebo únosu</p> <p>Často u nich dochádza k "návyku"</p>	<p>Žiadna kontrola</p> <p>'Sú zotročení'</p> <p>Trauma ekvivalentná prežitému utrpeniu</p>

Porozmýšľajte o deťoch, s ktorými ste pracovali – ktorá „kategória“ ich podľa vás najlepšie charakterizuje?

Tlaky, ktorým sú vystavené obete komerčného sexuálneho vykorisťovania

Tri obvyklé prostredia pre prácu s obeťami CSEC

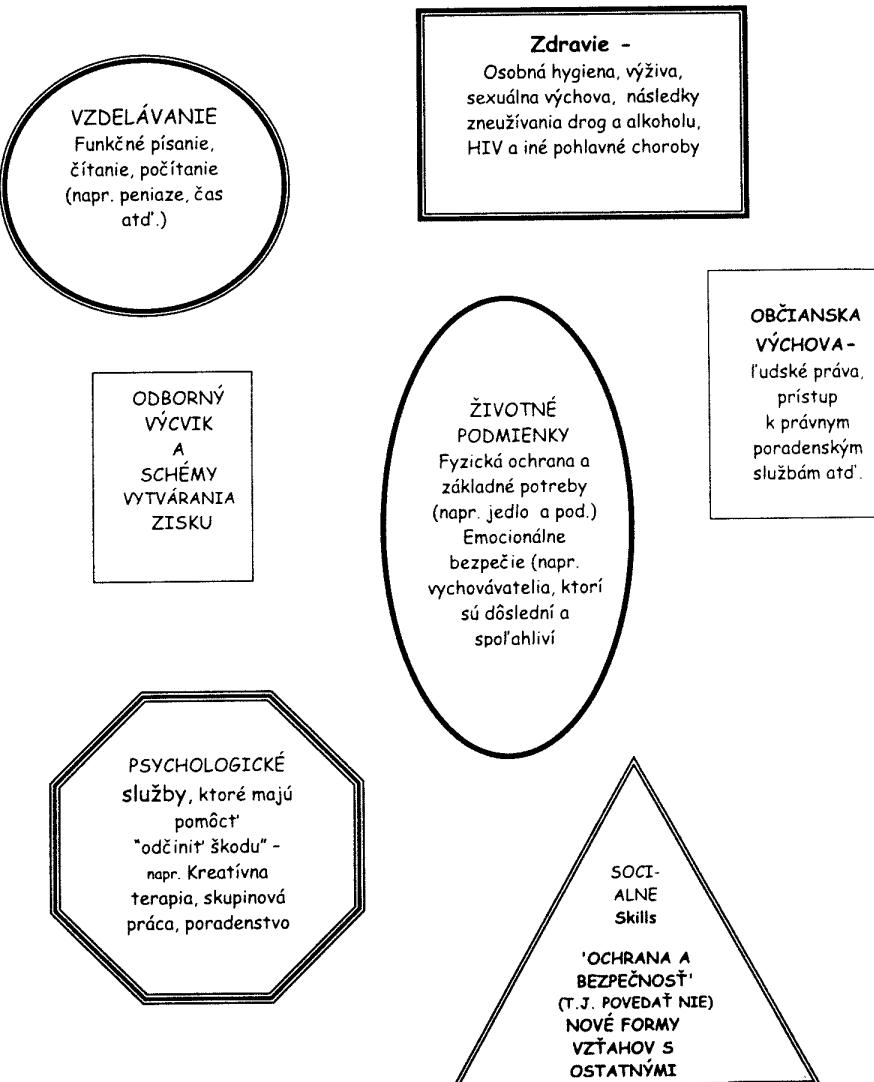
Ulica	Drop-in	Pobytové centrum
Práca zameraná skôr na podporovanie menej ohrozujúceho správania; nakontaktovanie dieťaťa na rôzne služby; postupné zlepšovanie situácie dieťaťa prostredníctvom malých zmien (napr. poskytovanie kondómov, striekačiek) a ponúknutím lekárskych prehliadok.	Poskytuje pomoc bez toho, aby mladého človeka vystavil príliš veľkým nárokom a obmedzeniam – môže byť mostom k zanechaniu života v CSEC. Pomoc týchto centier môže byť pre dieťa / mladého človeka veľmi užitočná a môže mu uľahčiť jeho prípadný odchod z CSEC. Žiaľ, neformálny charakter tejto pomoci môže viesť tiež k tomu, že obeť CSEC poskytované služby nevyužívajú v plnej miere a radšej sa presúvajú z jedného centra do druhého (k odstráneniu tohto negatívneho javu by mohlo napomôcť uzavieranie dohôd a vytvorenie centrálnego registra).	Poskytuje bezpečné miesto, kde je deťom / mladým ľuďom poskytovaná nepretržitá pomoc štruktúrovanejším, formálnejším spôsobom. V prípadoch, kde je to vhodné, môže fungovať ako most k reintegrácii a návratu detí do rodín. Pre deti môže byť spočiatku veľmi ľahké prispôsobiť sa životu v tomto zariadení, čo u nich môže viesť k prejavom problémového správania (násilné správanie, výbuchy zlosti atď.).

Je dôležité nedopustiť, aby si deti / mladí ľudia mysleli, že svojich vychovávateľov sklamali. Mohlo by to u nich vyvoláť pocit / strach z odmietnutia, ktorý by ich mohol odraziť od opäťovného návratu do centra a využívania jeho služieb.

CSEC - ŠPECIÁLNE POTREBY DETÍ, KTORÉ SA STALI OBEŤAMI SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

Pracovný list č. w5.6

Služby potrebné pre rehabilitáciu obetí CSEC

6a. RIADENIE SPRÁVANIA: Výklad pojmu a vypracovanie stratégii zameraných na zvládanie problémového správania a podporovanie pozitívneho správania (základné poznatky)

Účel: Vychovávatelia tvoria dôležitú súčasť procesu liečby dieťaťa. Deti, ktoré sa stali obeťou sexuálneho zneužívania alebo využívania, sa často správajú spôsobom, ktorý je pre ich vychovávateľov ľahko zvládnuteľný, čo môže mať za následok ich ďalšie odmietanie a izoláciu. Účelom tohto tematického bloku je pomôcť vychovávateľom identifikovať a pochopiť niektoré druhy správania a na základe ich doterajších skúseností z práce s deťmi rozšíriť ich vedomosti o všeobecnych stratégiah riadenia správania. (Poznámka: *Zručnosťami* sa zaoberá kapitola 6b)

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtlačky pracovných listov č. w6a.1, w6a.2, w6a.3 a w6a.4

PRIPRAVTE SI sadu kartičiek s pocitmi (stĺpec 1), pričom na každej kartičke bude napísaný vždy 1 pocit. Pre každú skupinu pripravte 1 sadu kartičiek.

**Predpokladaná doba
trvania:**
90 – 120 minút

Poznámky pre trénerov:

Na kartičkach môžu byť napísané nasledujúce pocity: hnev, agresivita, podozrivavosť, vina, nedôvera, bezmocnosť, bezcennosť, introverzia, byť nemilovaný, rezervovanosť, strach, znepokojenie a pod.

Plán workshopu:

Účastníci pracujú v **malých skupinách** (4-6 osôb). Všetkým členom skupiny rozdajte po 1 kartičke. Úlohou každého člena skupiny je **zahrat' uvedený pocit tak, ako by ho prejavovalo dieťa**. Zvyšok skupiny háda, o aký pocit ide.

Požiadajte skupinu, aby porozmyšľala, čo **ľudia robili, aby vyjadrili daný pocit**
– napr. usmievali sa, aby vyjadrili pocit šťastia

Prediskutujte

Rozdajte **pracovný list č. w6a.1** a vo **veľkej skupine** si preberete, čo možno očakávať pri práci s obeťami CSA/CSEC (a s deťmi všeobecne)

Vysvetlite skupine:

"je veľmi dôležité rozpoznať "význam" toho-ktorého "konania" (t.j. určitého správania) – musíme byť schopní pochopiť, čo sa nám dieťa svojím správaním snaží povedať, aby sme boli schopní vypracovať stratégie, ktoré budú účinné."

6a. RIADENIE SPRÁVANIA: Pokračovanie - str. 2	Poznámky pre trénerov: <i>Plán workshopu:</i>
<p>Riadenie správania "správnym smerom" je nevyhnutné, pretože podporuje rozvoj emocionálneho vztahu medzi vychovávateľom a dieťaťom, ktorý má rozhodujúci význam pri naprávaní početných psychických a sociálnych poškodení spôsobených CSA a CSEC.</p> <p>Tento pracovný list uvádza voľné interpretácie toho, aký význam môžu mať jednotlivé prejavy správania. Treba si uvedomiť, že existuje celý rad ďalších interpretácií, ktoré môžu byť tiež správne.</p> <p>Vzhľadom na to, že správanie je vo veľkej miere poznačené a podmienené kultúrnymi vplyvmi, môže sa stať, že niektoré odporúčania z kultúrneho hľadiska nebudú celkom "sedieť"; môže sa tiež stať, že účastníci majú v tomto smere nedostatočné znalosti a veci berú tak, ako sa javia v prvom pláne.</p> <p>Vychovávatelia by si mali byť vedomí, že pravdepodobne už disponujú mnohými potrebnými poznatkami a zručnosťami – možno by ich však mohli využívať s väčšou mierou "uvedomenia si" toho, čo robia.</p>	<p>Rozdajte Pracovný list č. w6a.2. V malých skupinách (2-3 osoby) porozmýšľajte, ako by sa dali vysvetliť význam jednotlivých prejavov správania. Poskytnite spätnú väzbu v rámci veľkej skupiny.</p> <p>Rozdajte pracovný list č. w6a.3. Požiadajte účastníkov, aby si ho prečítali a porozmýšľali, či sa medzi uvedenými interpretáciami nájdú také, ktoré sa rozchádzajú s ich názormi. Ak áno, prečo je to tak?</p> <p>Vo veľkej skupine požiadajte účastníkov, aby sa formou brainstormingu pokúsili zodpovedať otázku 'Ako usmerňovať problémové správanie'. Odpovede účastníkov zapisujte na veľký hárak papiera.</p> <p>Rozdajte pracovný list č. w6a.4 a vo veľkej skupine si spoločne prejdite strategie pre riadenie správania.</p>

RIADENIE SPRÁVANIA

Pracovný list č. w6a.1

SPRÁVANIE, KTORÉ MOŽNO OČAKÁVAŤ PRI PRÁCI S OBETAMI SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA/VYKORIŠTOVANIA

- **Prvá fáza ("medové týždne")** (môže trvať 24 hodín až 3 týždne)
Diet'a býva veľmi poddajné, získava pôdu pod nohami a pocituje vďačnosť. V tomto období už ho nedochádza takmer k žiadnym problémom správania.
- **Adaptačná fáza** (obyčajne medzi 3. - 9. týždňom; prichádza po fáze "medových týždňov")

Po tom, ako diet'a opustilo "bezpečie" života, ktorým žilo predtým, pokúša sa prispôsobiť novým podmienkam. Tento proces prispôsobovania sa so sebou prináša protichodné emócie a spomienky, s ktorými sa diet'a potrebuje vysporiadat'.

U dieťaťa sa môžeme stretnúť s nasledujúcimi prejavmi správania:

- Skúša, kam až môže zájsť
- Vzpiera sa autorite dospelých
- Odmieta disciplínu
- Hnevá sa
- Je frustrované
- Je vz dorovité
- Myslí si, že bežný život a nízke platy sú hlúpe
- Má bizarné názory a robí bizarné veci, napr. robí si zásoby potravín, skrýva svoje veci, zamýka si izbu, spí pri rozsvietenej lampe, má zbalené veci a vyhráza sa, že odíde

V tejto fáze má kľúčový význam postoj a prístup vychovávateľa.

• Stabilizačná fáza

Diet'a sa začína cítiť bezpečnejšie a problémy správania by mali pomaly ustupovať – hoci to môže trvať týždne až roky. Z času na čas môže tiež dochádzať k regresom v správaní, najmä v obdobiah, keď deti "testujú" bezpečie svojho nového prostredia.

• Fáza 'presunu'

Po skončení "liečby" alebo po rozhodnutí, že diet'a by malo byť presunuté niekam inam, bude musieť diet'a zvládnúť svoje pocity straty spojené s tým, že odchádza z miesta, na ktoré si už zvyklo. To v ňom môže vyvoláť napätie a viest' k tomu, že v snahe zvládnúť svoje pocity a získať nad vecami kontrolu sa môže opäť vrátiť k niektorým zo svojich negatívnych prejavov správania.

RIADENIE SPRÁVANIA

Pracovný list č. w6a.2

Čo sa snažím vyjadriť: Čo robím a čo vám tým chcem povedať.....?

Uvádzame niekoľko "typických" prejavov správania - čo môžu znamenáť? Ak sa napríklad diet'a "usmieva", môže to znamenáť, že je šťastné. (Uvedomte si, že každé správanie môže mať nielen jeden, ale aj niekoľko významov)

Správanie	Možné významy
Plač	
Krik	
Útek	
Šikanovanie iných	
Neplnenie príkazov	
Násilné a agresívne správanie	
Záхватy hnevú s cieľom dosiahnuť svoje	
Flirtovanie	
Fajčenie	
Zamykanie izby	
Kradnutie	
Sútaženie s ostatnými	
Odmietanie účasti na spoločných aktivitách / izolovanie sa	
Sebapoškodzovanie (napr. porezanie sa, samovražedné pokusy)	

RIADENIE SPRÁVANIA

Pracovný list č. w6a.3

Čo sa snažím vyjadriť: Čo robím a čo vám tým chcem povedať.....?

Správanie	Možné významy
Plač	Chcem, aby ste videli, ako hrozne sa cítim / Potrebujem získať pocit, že som menej zraniteľná a môžem veci ovplyvniť. Možno mi vyjdete v ústrety, keď ma budete lutovať.
Krik	Nikto ma nepočúva / Nechápate, ako sa cítim / Nechcem, aby ste videli, ako sa v skutočnosti cítim, pretože potom budem ešte zraniteľnejší
Útek	„Príde te a nájdite ma“ - Potrebujem vidieť, že vám na mne záleží / Potrebujem sa dostať preč, pretože ostat' v blízkosti niekoho je pre mňa nebezpečné / Neviem sa vysporiadáť so svojimi pocitmi a potrebujem uniknúť
Šikanovanie iných	Chcem sa cítiť silný / Nechcem, aby som sa cítil tak zle iba ja sám - chcem, aby sa aj niekto iný cítil rovnako hrozne ako ja
Neplnenie príkazov	Cítim sa bezmocná a potrebujem znova získať kontrolu / Chcem vyskúšať, či vám na mne naozaj záleží
Násilné a agresívne správanie	Môžem vás odsotiť - alebo to myslíte vážne, keď hovoríte, že ste na mojej strane? / Neviem, ako inak mám prejavíť svoj hnev / Cítim ale prejavovanie mojich pocitov týmto spôsobom ma chráni
Záхватy hnevú s cieľom dosiahnuť svoje	Nemôžem nič povedať, nič urobiť a chcem mať veci pod kontrolou
Flirtovanie	Chcem sa zapáčiť, aby som sa cítila menej zraniteľná a neviem, ako inak to dosiahnuť
Fajčenie	Som dospelá a nepotrebujem, aby sa o mňa niekto staral / Nezáleží mi na sebe
Zamykanie izby	Potrebujem sa chrániť - nik iný ma neochrání / Chcem si udržať od ľudí odstup, aby ma nezranili / Chcem získať naspať svoje súkromie
Kradnutie	Dospelí sa o mňa nestarajú, takže sa o seba musím postarať sám / Naozaj ma budete akceptovať, nech urobím čokolvek?
Sútaženie s ostatnými	Ak sa o svoje záujmy nepostarám sám, nik iný to miesto mňa neurobí / Chcem mať dobrý pocit a byť so sebou spokojný - byť lepší než ostatní je najlepší spôsob, ako to dosiahnuť / Som zvyknutý bojať o prežitie
Odmietanie účasti na spoločných aktivitách/ izolovanie sa	Prílišné zblížovanie sa s ostatnými ľuďmi je pre mňa nebezpečné a potrebujem si udržať odstup / Nie som dosť dobra, aby ma medzi seba prijali
Sebapoškodzovanie (napr. porezanie sa, samovražedné pokusy)	Cítim sa zle, ale neviem, ako vám to mám povedať / Musím sa sústrediť na fyzickú bolest, aby som zvládol svoj citový zmätk

Uvedomte si, že každé správanie môže mať viaceru možných významov - tu uvádzame len návrhy možných interpretácií. Cieľom je porozmýšľať nad tým, čo diet'a viedie k tomu, aby sa správalo týmto spôsobom, a čo môžeme urobiť, aby sme preň vytvorili podmienky, v ktorých to nebude musieť robiť.

Všeobecné stratégie podporovania dobrého správania a usmerňovania problémového správania

- **Kedykoľvek je to možné, ignorujte zlé správanie a zamerajte sa na dobré správanie**
 Deti túžia po pozornosti. Ked' si budeme všímať to dobré, čo robia, povzbudí ich to, aby to robili častejšie
- **Upevňujte pozitívne správanie odmeňovaním -**
 Ako stimul pozitívneho správania stačí, ak ako odmenu použijete pochvalu a pozornosť
- **Kritizujte správanie, nie osobu -** t.j. "bitie ostatných je zlé, pretože....", nie "si zlý, pretože biješ ostatných" -
 Zneužívané deti majú už aj tak narušený sebaobraz a nedostatočné sebavedomie. Externalizácia správania im umožní, aby sa videli oddelené, preto sú schopné robiť veci v budúcnosti inak, pričom nedochádza k ďalšiemu prehľbovaniu ich negatívnych pocitov.
- **Dajte deťom príležitosť, aby sa poučili** - napr. 'Rozbila si hrnček? Nabudúce si ich neber toľko naraz, potom ti nepopadajú.'
 Dajte deťom možnosť zistíť, že človek má právo robiť chyby a že to neohrozuje vaše vzájomné vzťahy, ktoré budú pokračovať bez ohľadu na daný incident
- **Budťe dôslední -**
 Deti sa potrebujú cítiť bezpečne - súčasťou tohto pocitu je poznať "pravidlá"
- **Použite techniku "odvrátenia pozornosti" skôr, než dôjde k eskalácii problému -**
 Je lepšie problému sa vyhnúť, ako ho potom riešiť
- **Jasne stanovte, čo od detí očakávate, ako aj čo sa stane, ak vaše očakávania nesplnia -**
 Nepredpokladajte, že deti budú automaticky vedieť, čo od nich žiadate. Explicitne im vysvetlite, "čo" chcete, aby urobili. Nestačí napríklad povedať "prestaň sa tu flákať". Namiesto toho vysvetlite, čo z toho, čo práve robia znamená, že sa flákajú.
- **Používajte pozitívne formulácie** - napr. namiesto "Nenechávaj tam ten pohár" použite "Ten pohár polož na stôl" -
 To dietáta umožní zažiť interakcie, v ktorých všetko nie je len negatívne, čo prispeje k zvýšeniu jeho sebavedomia.
- **Ukážte deťom, že konáte férovo, a dajte im možnosť vysvetliť veci z ich pohľadu**
 Deti sa často cítia viktimizované a bezmocné. Potrebujú vidieť, že je možné nadviazať s l'ud'mi vzťahy, v ktorých ich nikto nebude využívať.

Všeobecné stratégie (pokračovanie)

- **Vysielajte "dobré" a pozitívne správy -**
 Budovaniu sebavedomia detí pomôžete tým, že si budete všímať a komentovať veci, v ktorých sú deti dobré a v ktorých sa prejavuje ich šikovnosť.
- **Dajte dietátu možnosť, aby bolo za niečo/niekoho zodpovedné**
 To dietátu pomôže mať pocit splnenia úlohy a dôležitosti, čím sa zvýši jeho sebavedomie-
- **Zvýšte u detí pocit, že môžu veci ovplyvniť** - tým, že im dáte na výber alebo ich zapojíte do rozhodovania, a to aj v prípade, keď nebudú môcť mať posledné slovo
 Tým sa u detí zvyšuje pocit zodpovednosti za vlastný život a znižuje pocit bezmocnosti a bezbrannosti. Deti sa takto naučia, že môžu dosiahnuť svoje aj bez toho, aby sa "predvádzali" (napr. účelovými záchvatmi zlostí)
- **Počúvajte, čo deti hovoria a vžite sa do pocitov, ktoré prejavujú** (alebo ktoré u nich predpokladáte), a to aj v prípade, že sa s nimi nestotožňujete -
 Detom to pomôže uvedomiť si, že o ne máte skutočný záujem a správate sa k nim férovo; navyše získajú pocit, že sa nemusia "predvádzat", aby ich niekto počúval či aby sa presadili
- **V problémovej situácii odvedťe divákov, alebo dietá -**
 Hoci "oddychový čas" na "vychladnutie" môže byť užitočný, jedným z problémov používania tejto techniky je, že v dietáti môže upevniť pocit izolácie a odmietnutia. Vždy je lepšie dietáta pritiahnúť k sebe, než ho od seba odstráciť. Zároveň je však potrebné dostať ho mimo problémovej situácie. Ak napríklad dôjde k bitke, mohli by ste dietáta poslat' do inej miestnosti, ale lepšie bude navrhnuť mu, aby ste niekom odišli spoločne.
- **Nepoužívajte zbytočne tvrdé tresty -**
 Spýtajte sa sami seba (a budťe úprimní!), "Ak by som bol na mieste dietáta, mysel by som si, že je to fér?"
- **Na odľahčenie situácie používajte humor -** nikdy by to však nemal byť humor na účet dietáta (znevažovanie, robenie si posmechu...)
- **Ospravedlňte sa, ak ste urobili chybu.** V prípade potreby vysvetlite dôvody svojho konania. Z toho dietáta uvidí, že robiť chyby je normálne, ale treba sa z nich poučiť. Okrem toho to tiež prispieva k budovaniu dôvery a vzájomného rešpektu.

ZAPAMÄTAJTE SI: VY ste DOSPELÍ! Ovládajte sa!

6b. RIADENIE SPRÁVANIA: Zvládanie problémového správania (rozvíjanie zručnosti)	
<p>Účel: Vychovávatelia tvoria dôležitú súčasť procesu liečby dieťaťa. Deti, ktoré sa stali obeťou sexuálneho zneužívania alebo vykorisťovania, sa často správajú spôsobom, ktorý je pre ich vychovávateľov ľahko zvládnuteľný, čo môže mať za následok ich ďalšie odmietanie a izoláciu. Účelom tohto tematického bloku je pomôcť vychovávateľom rozvinúť a zdokonaliť ich zručnosti v oblasti starostlivosti o deti, ako aj schopnosti v oblasti riadenia problémového správania (Poznámka: Všeobecnými poznatkami o stratégiah riadenia správania sa zaobera kapitola 6a)</p>	
Vielké hárky papiera a perá, výtlačky pracovných listov č. w6a.4 a w6b.1	<p>Predpokladaná doba trvania: 60 – 90 minút</p>
Poznámky pre trénerov:	Plán workshopu
<p>Príklady účastníkov by mali uvádzať: čo by urobili a čo presne by povedali (napr. namiesto "Povedala by som mu, aby ju nebil" by som povedala "Prestaň ju prosím bit"). Zmyslom tejto aktivity je nielen danú techniku poznáť, ale sa ju aj naučiť používať.</p> <p>V rámci spätnej väzby umožnite účastníkom pristaviť sa pri technikách, ktoré sa skupine zdali ľahké, a požiadajte ich, aby porozmýšľali, čo iné by sa ešte dalo urobiť.</p> <p>Na toto cvičenie si vyhradte dostatok času. Ak je čas obmedzený, stačí, ak skupiny odohrajú jednu alebo dve rolové hry (z hľadiska lepšieho precvičenia je však výhodnejšie odohrať všetky rolové hry.) Sledujte čas! Dohliadnite na to, aby sa skupiny držali zadanej úlohy.</p> <p>Zdalo sa zvládnutie určitej situácie niekomu zo skupiny ľahšie ako očakával? Myslia si účastníci, že uvedené stratégie fungujú? Chceli by vyskúšať niečo iné?</p>	<p>Vo velkej skupine si zrekapitulujte strategie na podporu pozitívneho správania – pracovný list č. w6a.4</p> <p>V malých skupinách (4-6 osôb) vymyslite na každú z uvedených techník príklad, ako ju uviesť do praxe.</p> <p>Vo velkej skupine poskytnite spätnú väzbu ohľadne priebehu uvedenej aktivity.</p> <p>Rozdajte pracovný list č. w6b.1 a v malých skupinách zrealizujte úlohy zadané v cvičení 'Tažké situácie'.</p> <p>Vo velkej skupine poskytnite spätnú väzbu; skúste zistiť, či účastníkov niečo prekvapilo, a k čo, čo to bolo.</p>

RIADENIE SPRÁVANIA

Pracovný list č. w6b.1

"**Tažké situácie**" - Precvičovanie zvládania tažkých situácií.

- **Inštrukcie:**

V malých skupinách (najmenej 4 osoby) formou rolovej hry zahrajte nasledujúce scenáre.

Vyberte osobu, ktorá bude hrať výchovného pracovníka, a osobu, ktorá bude hrať dieťa/mladého človeka. Zvyšní členovia skupiny budú situáciu sledovať ako pozorovatelia - v prípade potreby poskytnú výchovnému pracovníkovi pomoc a spätnú väzbu. (V každej z navrhovaných rolových hier by úlohu výchovného pracovníka mal hrať vždy iný člen skupiny.)

V prípade potreby môže výchovný pracovník požiadať o "prestávku" - t.j. na chvíľu hru prerušíť a požiadať pozorovateľov o pomoc alebo radu ohľadne toho, ako pokračovať ďalej.

Na každý scenár si vyhradte 15 minút - 10 minút na samotnú rolovú hru, 5 minút na komentár a spätnú väzbu.

Rola dieťaťa: Na základe scenára zahrajte zadanú situáciu. Z toho, čo robí alebo hovorí výchovný pracovník, si všimajte najmä veci, ktoré sú pre vás ako dieťa osobitne užitočné.

Rola výchovného pracovníka: Zahrajte, ako by ste postupovali v uvedenej situácii. Počas komentára / spätnej väzby sa zamerajte na nasledujúce body: *Na základe čoho ste sa rozhodli robiť to, čo ste robili? Čo ovplyvnilo vaše správanie? Čo by ste nabudúce chceli urobiť inak?*

Rola pozorovateľov: Počas rolovej hry môžete výchovnému pracovníkovi poskytnúť radu alebo pomoc, ak o ňu požiada. V rámci komentára a spätnej väzby sa zamerajte na veci, ktoré podľa vás urobil výchovný pracovník dobre, a tiež na veci, ktoré by nabudúce mohol urobiť inak.

- **Situácie**

Scenár 1: Konflikt medzi dvoma mladými ľuďmi

Scenár 2: Dospievajúce dievča flirtuje s vychovávateľom / prejavys sexualizovaného správania

Scenár 3: Mladý človek uvažujúci o samovražde

Scenár 4: Mladý človek, ktorý sa vyhŕáza útekom s odôvodnením, že na ulici je lepšie.

7a. PODPORA ZDRAVIA: Podporovanie zdravého života a životného štýlu (základné poznatky)	
Účel: Zdravotná starostlivosť je mimoriadne dôležitá – tak z preventívneho, ako aj z liečebného hľadiska. Tento tematický blok poskytuje všeobecný prehľad o zdravotných problémoch, ktoré sa vyskytujú u obetí CSEC a ktorým musia výchovní pracovníci venovať zvýšenú pozornosť. Nasledujúce časti sa jednotlivými témami zaoberejú podrobnejšie – táto poskytuje poznatky na všeobecnej úrovni.	
Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtláčky pracovních listov č. w7a.1, w7a.2, w7a.3 a w7a.4	Predpokladaná doba trvania: 60 minút
Poznámky pre trénerov:	Plán workshopu:
Tento tematický blok je pomerne rozsiahly a poskytuje množstvo informácií. Odpovede môžu byť nasledovné: únava, vyčerpanosť, podvýživa / oslabenie organizmu, TBC a ochorenia dýchacích ciest, HIV, AIDS a pohlavné choroby, tehotenstvo, zneužívanie alkoholu, drog a iných omamných látok, zranenia / následky dávnejších zranení plus bežné potreby detí – ako napríklad očkovanie – a bežné detské choroby	<p>Vo vel'kej skupine sa formou brainstormingu pokúste zodpovedať otázku "Aké zdravotné problémy môžu mať obete CSEC?"</p> <p>V malých skupinách prediskutujte a zodpovedajte otázku "Aké zdravotné služby sú potrebné pre obete CSEC / CSA a ako ich pre ne možno zabezpečiť?"</p> <p>Rozdajte pracovný list č.7a.1 a vo vel'kej skupine si preberte zdravotné potreby obetí CSEC / CSA</p> <p>Vo Vel'kej skupine prediskutujte "Čo ma ako výchovného pracovníka trápi v súvislosti so zdravotnými problémami obeti CSEC"</p> <p>Vo vel'kej skupine si spoločne preberte pracovné listy č. w7a.2, w7a.3 and w7a.4</p>

PODPORA ZDRAVIA

Pracovný list č. w7a.1

ZDRAVOTNÉ POTREBY OBETÍ CSEC /CSA

Patria medzi ne:

- **Osobná hygiena**
rady, pomoc a možnosti / priestor na vykonávanie osobnej hygieny
- **Výživa**
čo je to správna výživa + dostupnosť vhodnej stravy
- **Špecifická zdravotná starostlivosť**
zameraná na liečbu zistených chorôb- napr. TBC
- **Odborné služby v prípade zneužívania omamných látok**
ako napríklad poradenstvo, skupinová práca atď.
- **Pomoc, starostlivosť a liečba v prípade HIV /AIDS a iných pohlavných chorôb**
- **Sexuálna výchova**
- **Bežná zdravotná starostlivosť**
v prípade "typických" detských chorôb (v závislosti od veku dieťaťa) a úrazov
- **Preventívna lekárska starostlivosť**
očkovanie, zdravotné prehliadky, návštavy zubného a očného lekára

HIV a AIDS - PRENÁŠANIE VÍRUSU - Ako sa vírus prenáša z jednej osoby na druhú

HIV sa môže z jednej osoby na druhú preniesť iba niekoľkými spôsobmi:

- Prenosom semena alebo vaginálnej tekutiny infikovanej osoby do tela inej osoby - k tomuto prenosu môže dôjsť zo ženy na muža, z muža na ženu, z muža na muža a zo ženy na ženu
- Prenosom krvi alebo krvných produktov od infikovanej osoby - napríklad. pri spoločnom používaní ihiel pri aplikácii drog alebo pri transfúzii krvi v prípadoch, keď krv nebola podrobéná testom na HIV
- Infikovanou ženou na jej nedarodené dieťa

AIDS / HIV sa nemožno nakaziť pri bežnom "spoločenskom" styku s ľudmi, ktorí sú HIV pozitívni. Je bezpečné objímať sa, dotýkať alebo byť v blízkosti ľudí, ktorí sú HIV pozitívni.

Z tohto dôvodu hovoríme, že HIV nie je nákažlivé, aj keď je infekčné. Ľudia, ktorí majú HIV / AIDS, nepredstavujú ohrozenie zdravia verejnosti.

NIEKOĽKO INFORMÁCIÍ O HIV A AIDS

• Čo je AIDS/HIV ?

AIDS je spôsobené vírusom známym ako ľudský imunodeficitný vírus (human immunodeficiency virus - HIV). HIV poškodzuje obranný systém ľudského tela, v dôsledku čoho postihnuté osoby nie sú schopné bojať proti iným väzonym chorobám.

AIDS je posledným štádiom infekcie HIV. Doba potrebná na plné rozvinutie AIDS (po infikovaní vírusom HIV) býva rôzna, obyčajne však najmenej sedem rokov, i keď sa vyskytli početné prípady, v ktorých bolo toto obdobie o mnoho dlhšie. Pokrok v medicínskych poznatkoch spolu s výskumom v oblasti liečiv viedli k vyvinutiu liekov, ktoré sú schopné udržať osoby nakazené vírusom HIV pri zdraví podstatne dlhšie.

Ľudia infikovaní vírusom HIV žijú dlhú dobu bez akýchkoľvek príznakov ochorenia, avšak aj počas tejto doby môžu infikovať iné osoby..

• Ako sa ním možno nakaziť / Ako sa šíri?

HIV sa môže z jednej osoby na druhú preniesť iba niekoľkými spôsobmi:

- Prenosom semena alebo vaginálnej tekutiny infikovanej osoby do tela inej osoby - k tomuto prenosu môže dôjsť zo ženy na muža, z muža na ženu, z muža na muža a zo ženy na ženu
- Prenosom krvi alebo krvných produktov od infikovanej osoby - napríklad. pri spoločnom používaní ihiel pri aplikácii drog alebo pri transfúzii krvi v prípadoch, keď krv nebola podrobéná testom na HIV
- Infikovanou ženou na jej nedarodené dieťa

AIDS / HIV sa nemožno nakaziť pri bežnom "spoločenskom" styku s ľudmi, ktorí sú HIV pozitívni. Je bezpečné objímať sa, dotýkať alebo byť v blízkosti ľudí, ktorí sú HIV pozitívni.

Z tohto dôvodu hovoríme, že HIV nie je nákažlivé, aj keď je infekčné. Ľudia, ktorí majú HIV / AIDS, nepredstavujú ohrozenie zdravia verejnosti.

• HIV a Sex.....

Ľudia, ktorí sú si istí, že oni ani ich partneri nie sú infikovaní vírusom HIV a nemajú iných sexuálnych partnerov, nie sú ohrození rizikom AIDS. Ľudia, ktorí vedia, alebo majú podozrenie, že v ich prípade horeuvedené neplatí, by mali praktizovať "bezpečný sex".

NIEKOĽKO INFORMÁCIÍ O HIV A AIDS - pokračovanie 2

O bezpečnom sexe hovoríme vtedy, keď ide o bozkávanie, láskanie a iné formy sexu bez penetrácie (t.j. keď penis nevnikne do úst, vagíny alebo anusu), alebo - v prípade penetratívneho sexu (pohlavného styku) - ak je použitý kondóm (prezervativ/guma). Jediným bezpečným spôsobom, ako sa vyhnúť riziku nakazenia sa vírusom HIV, je však úplné zdržanie sa akéhokoľvek penetratívneho sexuálneho styku.

Treba zdôrazniť, že v porovnaní s vaginálnou alebo orálnou penetráciou je análny sexuálny styk omnoho riskantnejší, a to aj v prípade použitia kondómu.

Zvýšenému riziku nákazy vírusom HIV a jeho prenosu na ďalšie osoby sú vystavené tiež osoby, u ktorých sa v oblasti genitálií vyskytujú poranenia, vredy a zápaly, alebo trpia výtokom z vagíny alebo penisu. Preto je veľmi dôležitá včasná liečba všetkých ochorení pohlavných orgánov.

- **HIV a krv.....**

Veľmi nebezpečné je použitie nesterilizovaných ihiel alebo striekačiek. Ihla alebo striekačka môže zachytíť nepatrné množstvo krvi infikovanej osoby. Ak sa v krvi tejto osoby nachádza vírus HIV a potom rovnakú ihlu alebo striekačku použijú ďalšie osoby bez toho, aby ju sterilizovali, môže dôjsť k prenosu HIV.

Aby bolo možné vyhnúť sa riziku náhodného poranenia a následného infikovania použitou ihlou alebo striekačkou, je potrebné používať jednorazové striekačky a tieto po použití znehodnotiť.

Osobitnú starostlivosť treba venovať tomu, aby sa krv infikovanej osoby nedostala do kontaktu s rankami, reznými poraneniami alebo zápalmi kože neinfikovanej osoby, pretože tieto poranenia môžu slúžiť ako miesta vniknutia vírusu HIV do krvného obehu.

- **Ako zistiť, či niekto má alebo nemá HIV / AIDS**

Neexistujú jednoznačné symptómy nákazy HIV alebo AIDS. Väčšina ľudí si po infikovaní sa vírusom HIV nevšimne žiadne zmeny, i keď u niektorých môže krátko po nakazení dôjsť k ochoreniu podobnému chrípke.

Akonáhle dôjde k ohrozeniu imunitného systému, človek sa stane väčšmi náchylný na „opportunistické infekcie“, t.j. bežné infekcie, ktoré nás obklopujú neustále a ktoré zdravý imunitný systém za normálnych okolností zlikviduje. V dôsledku poškodeného imunitného systému môže dôjsť tiež k vzniku nádorov alebo karcinómov alebo k poškodeniu mozgu a nervovej sústavy. Tieto „symptómy“ však nie sú spôsobené HIV, ale „opportunistickými infekciami.“

Jediný bezpečný spôsob, ako zistiť, či je niekto infikovaný, je nechať si urobiť test na protilaterky HIV.

NIEKOĽKO INFORMÁCIÍ O HIV A AIDS - pokračovanie 3

- **Ako sa chrániť.....**

Ľudia sa pred infikovaním HIV môžu chrániť prostredníctvom bezpečného sexu a tým, že sa budú vyhýbať riziku nákazy spôsobenej krvou.

Napriek vedeckému pokroku a vývoju je v súčasnej dobe jedinou účinnou zbrahou proti šíreniu HIV /AIDS vzdelávanie verejnosti. Z tohto dôvodu by každý človek v každej krajinе mal vedieť, ako sa chrániť pred získaním a rozširovaním HIV.

Je veľmi dôležité, aby sa deti naučili, ako sa chrániť proti nákaze HIV, ako šíriť tieto poznatky ďalej a ako pomáhať iným. Na to však musia vedieť, ako sa dá vírus získať a ako sa šíri.

FAKTY O NIEKTORÝCH NAJČASTEJŠIE ZNEUŽÍVANÝCH OMAMNÝCH LÁTKACH

LÁTKA	ÚČINKY	KRÁTKODOBÉ UŽÍVANIE	DLHODOBÉ UŽÍVANIE	ZÁVISLOSTÁ TOLERANCIA	UPZOZORNENIE
ALKOHOL - tlmivá látka bežne užívaná orálne v tekutej forme	Znižuje spoločenské zábrane a viedie k celkovému uvoľneniu, konzumácia veľkého množstva môže spôsobiť nesúvislé vyjadrovanie, nemotorné pohyby, zvýšené emocionálne reakcie, slepotu, bezvedomie, zvracanie	Účinky sa môžu dostaviť 5-10 minút po požití a môžu trvať niekoľko hodín Po vypchaní účinkov má človek zvyčajne "opusicu", (kocovinu) v dôsledku poklesu hladiny alkoholu a dehydratácie - obyčajne sa dostaví bolest' hlavy a nevoľnosť najväčším rizikom je možnosť zranenia v stave opitosti	Poškodenie zdravia - ochorenie pečene, srdca, vznik vredov, strata pamäti	U užívateľov vzniká somatická aj psychická závislosť - v obidvoch prípadoch sa táto závislosť prekonáva len veľmi ťažko	Narkomania sa v stave bezvedomia môžu zadusiť vlastnými zvratkami
AMFETAMÍNY obyčajne sa vychujú ako prások, sklepávajú z prsta do úst, alebo si ich narkomania pichajú injekčnými striekačkami; zriedka sa fajčia, pretože sa veľmi dobre nespálujú	Majú povzbudzujúce účinky, zvyšujú energiu, povzbudzujú veselú náladu a sebadôveru Zvyšujú tep srdca a do tela pumpujú adrenalin	Telesné zásoby energie sa v dôsledku zvýšenia energie a aktivity rýchlo vyčerpávajú, čo môže viesť k únavе a podráždenosti Vysoká dávka môže vyvolať panický strach, delírium a paranoju	Nadmerné zneužívanie oslabuje odolnosť organizmu Zlyhanie srdca, halucinácie, paranoja, ktorá môže viesť k paranoidnej psychóze	Vysoká psychická závislosť Zvyšuje sa tolerancia, takže na dosiahnutie želaného stavu sú potrebné čoraz väčšie dávky Ovplyvňujú menštruačiu	Možnosť predávkovať - veľmi nebezpečné v prípade kombinácie s inými drogami

FAKTY O NIEKTORÝCH NAJČASTEJŠIE ZNEUŽÍVANÝCH OMAMNÝCH LÁTKACH - pokračovanie

LÁTKA	ÚČINKY	KRÁTKODOBÉ UŽÍVANIE	DLHODOBÉ UŽÍVANIE	ZÁVISLOST A TOLERANCIA	UPZOZORNENIE
KANABIS - dostupná vo forme sušenej rastliny (marihuana), živice (hašiš) alebo lepkavého oleja; obyčajne sa fajčí (s tabakom alebo bez neho), alebo požíva orálne (zmiešaná s jedlom), čo je však menej účinné a ďalšie sa pri tom kontroluje požitie množstvo	Závisia od nálad, motivácie a očakávaniach užívateľa, ako aj od požitého množstva a okolnosti. Medzi bežné účinky patrí "vel'avnost" ("ukecanosť"), veselá náladu, uvoľnenie a zvýšené vnímanie zvukov a farieb. Môže vyvoláť halucinácie, paranoju a panický strach	Ak sa fajčí, účinky sa môžu dostaviť okamžite Pri požití príliš veľkej dávky môže dôjsť k nevoľnosti a zvracaniu	Neexistujú jednoznačné dôkazy, že spôsobuje trvalé poškodenie, avšak niekedy sa uvádzajú krátkodobá strata pamäti	Nevyvoláva somatickú závislosť	V medicíne sa používa na utišenie symptómov
KOKAÍN - Biely prášok z listov koky.	Vyvoláva pocity blaženosť, zvýšenej psychickej aktivity, rozjarenosti, zniženého appetítu a sily V prípade šnupania sa najvyššie účinky dostavia do 15-30 minút, čo môže užívateľov viesť k túžbe po rýchлом zopakovaní dávky	Vel'ké dávky opakovane v rýchлом sledu môžu vyvoláť extrémne stavy vzrušenia, napätie, paranoju a halucinácie, ktoré pomínajú, ked' droga vyprchá Druhotné účinky zahŕňajú únavu a depresiu	U pravidelných užívateľov sa môže dostaviť nervozita, podráždenosť a nevoľnosť Môže dôjsť tiež k rozvinutiu paranoidnej psychózy, ktorá môže pretrávať aj potom, ako sa vysadí droga	U narkomanov nemusí nevyhnutne dôjsť k somatickej závislosti, avšak negatívne následky spojené s prerušením podávania drogy často nútia k jej ďalšiemu užívaniu Crack vyvoláva silnú somatickú závislosť	Nadmerné dávky môžu v zriedkavých prípadoch viesť k zlyhaniu srdca

PODPORA ZDRAVIA

Pracovný list č. w7a.4

FAKTY O NIEKTORÝCH NAJČASTEJŠIE ZNEUŽÍVANÝCH OMAMNÝCH LÁTKACH - pokračovanie

LÁTKA	ÚČINKY	KRÁTKODOBÉ UŽÍVANIE	DĽHODOBÉ UŽÍVANIE	ZÁVISLOST A TOLERANCIA	UPOZORNENIE
EXTÁZA - Niekedy nazývaná aj MDMA - patrí medzi halucinogény a amfetamíny. Obyčajne sa užíva formou malých tabletiek, na ktorých sú často vytlačené obrázky.	V prvej fáze pocity nervozity, po nich nasleduje euforická blaženosť trvajúca 4-6 hodín. Vedie k preexponovaniu nálad a pocitov - ak je užívateľ neštastný alebo má z niečoho strach, môže uňho dôjsť k pocitom úzkosti a deprese. Môžu sa vyskytnúť tiež záblesky minulosti.	Narušená koordinácia; užívateľ cíti zvýšenú energiu Zrýchlenie tepu a krvného tlaku. Extáza môže zabrániť orgazmu Nasleduje depresia a zlá nálada	Poruchy menštruačnéh o cyklu, menštruácia sa nedostaví, alebo je silnejšia V súčasnosti máme len málo poznatkov o následkoch dlhodobého užívania	Hoci Extáza nevyvoláva somatickú závislosť, užívateelia sa môžu stať psychicky závislí Rýchlo dochádza k zvyšovaniu tolerancie, obdobie abstinencie ju však znížuje	Môže dôjsť k úmrtiu v dôsledku dehydratácie a prehriatia, spôsobeného zvýšenou aktivitou vyplývajúcou z pocitu nárastu energie
GHB/GBH - Anestetikum používané skôr pre svoje sedatívne, ako analgetické účinky. Používa sa v tekutej forme - obvyčajne orálne, niekedy sa však aplikuje injekčnou formou	Dochádza k zníženiu zábran, čo vedie k pocitu zvláštneho pokoja. Vyšie dávky môžu vyvolať nevoľnosť, krčie a kómu	Môže viest' k pocitu disociácie - t.j. odpútania sa od tela	Chýbajú dostupné informácie - droga sa zatial používa len krátko	Nie sú známe	
HALUCINOGENY Vyskytujú sa v niektorých rastlinách	Ako pri LSD - majú však miernejšie účinky	Pri nižších dávkach dochádza k eufórii	Ako pri LSD	Ako pri LSD	Nebezpečens tvo zámeny s inými rastlinami, ktoré sú jedovaté
KETAMÍN - Anestetikum používané veterinármi obvyčajne ako tabletka alebo prášok	Analgetikum	Disociácia, pri ktorej dochádza k odpútanie mysie od tela	Účinky nie sú známe	Môže dôjsť k zvyšovaniu tolerancie - žiadne informácie o závislosti	Užívateelia nie sú schopní uvedomiť si, že si škodia

PODPORA ZDRAVIA

Pracovný list č. w7a.4

FAKTY O NIEKTORÝCH NAJČASTEJŠIE ZNEUŽÍVANÝCH OMAMNÝCH LÁTKACH - pokračovanie

LÁTKA	ÚČINKY	KRÁTKODOBÉ UŽÍVANIE	DĽHODOBÉ UŽÍVANIE	ZÁVISLOST A TOLERANCIA	UPOZORNENIE
LSD - Halucinogénna syntetická látka, aplikovaná obyčajne po malých kvapkách - najčastejšie na papieri	Intenzívnejšie vnímanie farieb, deformácie sluchových vnemov -často sú veľmi ostré; Somatické účinky sú obmedzené	Účinky často závisia od nálady užívateľa; niekedy sa namiesto eufórie môže dostaviť strach, paranoja a panika	Žiadne spoločalivé dôkazy o somatických poškodeniacach, hoci u niektorých užívateľov sa vyskytli záblesky minulosti a psychotické príhody	Ľahko dochádza k zvyšovaniu tolerancie	
OPIÁTY - z nezrelých makovíc. HEROIN v čistej forme je biely prášok rozpustný vo vode.	Potláčajú bolest'. Potláčajú aktivity nervového systému a dýchania. Spomalujú tep srdca. Dostupné sú aj syntetické opiáty. Obyčajne sa aplikujú injekčnou formou, ale možno ich tiež šnupať alebo vychovať výparu zo zahrievaného prášku	Užívateľ sa po nich môže cítiť príjemne, teplo a ospalo. V dôsledku l'ahostajnosti a apatie uvoľňujú napätie a nepokoj Vo veľkých dávkach môžu viest' ku kóme.	Náhle prerušenie podávania drogy vedie k reakcii organizmu (stav podobný chrípke)	Somatická závislosť sa znižuje rýchlejšie ako psychická závislosť	Somatomani, ktorí na nejakú dobu drogu vysadili, sa môžu v konečnom dôsledku predávkovať, pretože nevedia odhadnúť, aké množstvo potrebujú
NITRÁTY - Hustá žltkastá tekutina - inhaluje sa	Narkoman má po inhalácii pocit "lahkej hlavy" a závratov, spojený s návalmi krvi do hlavy	Zvýšené vnímanie zmyslových podnetov	Opakovánia inhalácia môže spôsobiť, že narkoman pocítuje závraty	Stúpa tolerancia, ale nie je potvrdený vznik závislosti	Droga je často "rezaná" inými látkami, ktoré môžu byť nebezpečné

PODPORA ZDRAVIA

Pracovný list č. w7a.4

FAKTY O NIEKTORÝCH NAJČASTEJŠIE ZNEUŽÍVANÝCH OMAMNÝCH LÁTKACH - pokračovanie

LÁTKA	ÚČINKY	KRÁTKODOBÉ UŽÍVANIE	DĽHODOBÉ UŽÍVANIE	ZÁVISLOST A TOLERANCIA	UPOZORNENIE
ROZPÚŠTAD LÁ - (prchavé látky) výchovanie týchto látok má podobné účinky ako alkohol alebo anestetiká - patria medzi ne: lepidlá, pohonné látky, rozpušťadlá - ich účinok sa môže zvýšiť, ak sa inhalujú z umelohmotných vrecúšok	Výparы sa prostredníctvom plúc rýchlo absorbujú a po tom, ako sú dostenú do mozgu, spôsobujú omámenie podobné alkoholickému	Spomalenie dýchania a srdečného tepu - hlboká inhalácia môže viesť k dezorientácii, strate kontroly a kóme	V dôsledku senzibilizácie srdca môže dojsť k jeho zlyhaniu	Dochádza k zvyšovaniu tolerancie, avšak somatická závislosť je zriedkavá. U malého počtu prípadov vzniká psychologická závislosť, obyčajne v spojení s rodinnými problémami.	Riziko náhodného zranenia pod vplyvom drogy, riziko smrti udusením pri vdýchnutí vlastných zvratkov (používanie umelohmotných vrecúšok)
TABAK - usušené listy tabaku, ktoré sa fajčia alebo žujú	Má mierny stimulačný účinok	Oslabuje nudu a únavu a pomáha znížiť napätie a stres	Mnohé choroby súvisiace s fajčením ako napríklad srdcové ochorenia, rakovina, dýchacie problémy a zlý krvný obeh	Dochádza k vzniku závislosti. Ľudia, ktorí prestanú fajčiť, môžu trpieť abstinenciou príznakmi ako depresia, podráždenosť a pocitovanie túžby po tabaku	
TRANKVILIZÉRY A BARBITURÁTY - obyčajne užívané ako tabletky, zriedkavejšie injekčnou formou	Majú sedativne účinky (ktoré znižujú napäťiu) a hypnotické účinky (ktoré zlepšujú spánok)	Malé dávky vyvolávajú u ľudí pocit uvoľnenia Väčšie dávky môžu mať sedativne účinky Môže dochádzať k neočakávaným a extrémnym reakciám	U ťažkých narkomanov môže dochádzať k dýchacím problémom	Závislosť vzniká veľmi rýchlo a život bez drogy sa môže zdať veľmi skľučujúci	Náhle prerušenie podávania drogy môže mať fatálne následky Relatívne bežné sú prípady náhodného predávkovania

7b. ZDRAVIE: HIV A AIDS Rozšírovanie vedomostí a poznatkov s cieľom zvýšiť kvalitu starostlivosti o deti

Účel: Vychovávateľia musia vedieť nielen to, čo je HIV / AIDS, ale tiež to, aký vplyv má na postihnutých jednotlivcov a ich blízkych. Tento tematický blok vychádza z informácií uvedených v pracovných listoch w7a.2 a w7a.3 a zameriava sa na hĺbšie skúmanie problémov, ktoré vznikajú pri práci s takto postihnutými deťmi s cieľom oboznámiť účastníkov s efektívnejšími formami práce.

<i>Pomôcky a materiály:</i> Veľké hárky papiera a perá, výtlačky pracovných listov č. w7b.1, w7b.2, w7a.3 a w7a.4	<i>Predpokladaná doba trvania:</i> 60 – 90 minút
---	---

<i>Poznámky pre trénerov:</i>	<i>Plán workshopu:</i>
Typickými odpoveďami môžu byť smrť, strach, neinformovanosť. Cieľom tohto cvičenia je podniesť účastníkov k tomu, aby sa zamyseli nad danou problematikou	Vo veľkej skupine zamerajte brainstorming na to, aké otázky / pocity / myšlienky človeka napadnú, keď rozmysíša o HIV / AIDS
Ponechajte si dostatok času na prediskutovanie pracovných listov	Rozdajte pracovný list č. w7b.1 . Účastníci ho vyplňia samostatne.
	Rozdajte pracovný list č. w7b.2 a vo veľkej skupine prediskutujte odpovede
	Vo veľkej skupine si zrekapitulujte pracovné listy č. w7a.3 a 4 – dôležité informácie (Časť 7a)
	Rozdelte sa na 4 skupiny: jedna bude zastupovať mladého človeka infikovaného HIV, jedna mladého človeka bez HIV, jedna pracovníkov centra a jedna rodinu mladého človeka s HIV. Ulohou členov každej skupiny bude porozmýšľať (z pozície, ktorú zastupujú), ako sa cítia, čoho sa obávajú a ako na nich vplýva diagnóza HIV.
	V rámci veľkej skupiny poskytnite spätnú väzbu a prediskutujte jednotlivé aktivity.
	Kto by to mal dieťaťu označiť – Lekár? Pracovníci centra? Kedy? Ako? Aké následky to môže spôsobiť – Samovraždu? Odmietanie?
	Vo veľkej skupine porozmýšľajte, aké dopady môže mať na dieťa oznamenie, že má HIV.

7b. ZDRAVIE: HIV A AIDS:

Poznámky pre trénerov:

Ako ktokoľvek iný, aj deti s HIV / AIDS majú právo na SUKROMIE a ZACHOVÁVANIE DÔVERNOSTI INFORMÁCIÍ

Informáciu o tom, že niekto je HIV pozitívny, by mali dostať iba osoby, pre ktoré je táto informácia potrebná. Otázka, ktorú si pri tom treba klásiť, je "čo sa pre dotyčnú osobu zmení, keď sa dozvie o tom, že dieťa je HIV pozitívne?"

Toto cvičenie by malo pomôcť zistiť potreby účastníkov, ktoré by mohli byť pokryté v rámci ďalších tréningov; zároveň účastníkom umožní zistiť úroveň ich súčasných schopností, zručností a vedomostí.

Plán workshopu:

Vo **veľkej skupine** prediskutujte otázku "**Kto všetko má vedieť o tom, že dieťa je HIV pozitívne?**"

V malých skupinách porozmýšľajte, aké zručnosti a vedomosti potrebujú vychovávateľia, aby mohli skvalitniť svoju starostlivosť o deti, ktoré sú HIV pozitívne

Vo veľkej skupine formou **spätnej väzby** zareagujte na akékoľvek myšlienky / otázky, ktoré odzneli v rámci tohto tematického bloku.

ZDRAVIE: HIV A AIDS

Pracovný list č. w7b.1

HIV A AIDS Test vedomostí o HIV a AIDS - prečítajte si uvedené tvrdenia a vyznačte, či ich považujete za **pravdivé (P)** alebo **nepravdivé (N)**

Čo si ľudia bežne myslia o HIV a AIDS:

	Pravdivé	Nepravdivé
1. AIDS je spôsobený vírusom, ktorý sa nazýva ĽUDSKÝ IMUNODEFICITNÝ VÍRUS alebo skrátene HIV		
2. Osoba, ktorá je HIV pozitívna, dostane AIDS a zomrie		
3. Ak sa o niekom povie, že je HIV pozitívny, znamená to, že má vírus HIV		
4. AIDS je nákažlivý a ľudia, ktorí sú HIV pozitívni, predstavujú ohrozenie verejného zdravia		
5. HIV / AIDS môžu dostat' len homosexuálni muži (gayovia)		
6. HIV pozitívny človek sa môže vyliečiť tým, že bude mať sexuálny styk s pannou		
7. Nie je možné nakaziť sa vírusom HIV prostredníctvom bežného spoločenského styku s HIV pozitívnymi ľuďmi. Vírus sa nešíri objatiami, podaním si rúk, kašľom ani kýchaniom.		
8. Treba si dávať pozor pri používaní verejných záchodov, tanierov, pohárov a pod., pretože vírus sa šíri aj týmto spôsobom.		
9. Čím viac má človek sexuálnych partnerov, tým viac sa zvyšuje riziko, že sa nakazí vírusom HIV.		
10. Praktizovanie "bezpečného sexu" znižuje riziko nakazenia sa vírusom HIV		
11. Pojem "bezpečný sex" označuje bozkávanie, láskanie, sex bez penetrácie alebo - v prípade, ak dôjde k penetrácii - používanie kondómu.		
12. HIV nemožno dostat' pri prvom sexuálnom styku		
13. Narkomani, ktorí si drogy aplikujú do žil, sa vystavujú riziku, že sa infikujú vírusom HIV, ak sa o "nádobíčko" (t.j. striekačky a pod.) delia s inými narkomanmi		
14. Človek môže bezpečne používať nesterilizované ihly, ktoré boli predtým použité na očkovanie, pretože ich používali kvalifikovaní zdravotníci		
15. Tehotné matky, ktoré sú HIV pozitívne, môžu vírusom HIV nainfikovať svoje nenarodené deti		
16. Prepichovanie uší, ošetrovanie chrupu, tetovanie, piercing a akupunktúra nie sú bezpečné, ak sa pri nich používajú nesterilizované nástroje		
17. Nástroje (napr. ihly) sa môžu sterilizovať umýtím v teplej slanej vode		
18. Sexuálny styk s osobou, ktorá si pichá drogy, zvyšuje riziko nakazenia sa vírusom HIV		
19. Ak je dieťa HIV pozitívne, je dôležité, aby o tom vedel každý, kto s ňou pracuje		
20. V centrách, v ktorých majú HIV pozitívne dieťa, treba zaviesť špeciálne hygienické opatrenia a opatrenia prenej pomoci		
21. Na HIV a AIDS sa nezomiera		
22. Jedným zo spôsobov, ako sa vyhnúť riziku HIV, je vyhýbať sa sexuálnemu styku		
23. Negatívny výsledok testu na HIV ešte definitívne neznamená, že človek nie je infikovaný vírusom HIV		
24. Ľuďom, ktorí si dávajú robiť test na HIV, by malo byť poskytnuté poradenstvo pred testom aj po ňom, bez ohľadu na výsledky testov		
25. Detom a mladým ľuďom by sa nemalo hovoriť o HIV a AIDS, pretože by to u nich mohlo viest' k zvýšeniu promiskuity alebo by ich to mohlo vystrašiť'		

Skutočnosť a fikcia...

1. AIDS je spôsobený vírusom, ktorý sa nazýva ĽUDSKÝ IMUNODEFICITNÝ VÍRUS, alebo skrátene HIV	P	
2. Osoba, ktorá je HIV pozitívna, dostane AIDS a zomrie <i>U väčšiny ľudí, ktorí sa nakazia vírusom HIV, sa skutočne vyvinie AIDS a zomrú, avšak v dôsledku pokroku v liečbe neustále stúpa počet tých, ktorí sú HIV pozitívni po mnoho rokov a AIDS sa u nich nevyvinie.</i>	N	
3. Ak sa o niekom povie, že je HIV pozitívny, znamená to, že má vírus HIV	P	
4. AIDS je nárazlivý a ľudia, ktorí sú HIV pozitívni, predstavujú ohrozenie verejného zdravia <i>Spôsoby prenosu vírusu sú presne definované a je ich len obmedzený počet</i>	N	
5. HIV / AIDS môžu dostať len homosexuálni muži (gayovia) <i>HIV pozitívny môže byť ktokoľvek</i>	N	
6. HIV pozitívny človek sa môže vyliečiť tým, že bude mať sexuálny styk s pannou <i>Sex s pannou HIV určite nevylieči, vystaví ju však riziku, že aj ona sa stane HIV pozitívna</i>	N	
7. Nie je možné nakaziť sa vírusom HIV prostredníctvom bežného spoločenského styku s HIV pozitívnymi ľuďmi. Vírus sa nešíri objatiami, potriasaním rúk, kašľom ani kýchaniom. <i>Hoci boli zistené stopy HIV v slinach, vyskytovali sa v takom malom množstve, že získanie vírusu HIV týmto spôsobom nie je prakticky možné, pretože množstvo slín, ktoré by na to boli potrebné, by muselo byť obrovské</i>	P	
8. Treba si dávať pozor pri používaní verejných záchodov, tanierov, pohárov a pod., pretože vírus sa šíri aj týmto spôsobom. <i>Platí tu to isté, ako v bode 7 - zvýšená opatrnosť je však potrebná v prípadoch, ak sa u osoby vyskytujú zápaly alebo poranenia vokolí genitálií, pretože tie môžu riziko prenosu vírusu zvýšiť</i>	N	
9. Čím viac má človek sexuálnych partnerov, tým viac sa zvyšuje riziko, že sa nakazi vírusom HIV.	P	
10. Praktizovaním "bezpečného sexu" sa znižuje riziko nakazenia vírusom HIV <i>I ked' je pravda, že žiadnen sex nie je úplne „bezpečný“ a isté malé riziko infekcie tu existuje vždy</i>	P	
11. Pojem "bezpečný sex" označuje bozkávanie, láskanie, sex bez penetrácie alebo - v prípade, ak dôjde k penetrácii - používanie prezervatívu.	P	
12. HIV nemožno dostať pri prvom sexuálnom styku	N	
13. Narkoman, ktorí si drogy aplikujú intravenózne, sa vystavujú riziku, že sa infikujú vírusom HIV, ak sa o "nádobičku" (t.j. striekačky a pod.) delia s inými narkomanmi <i>Pri vŕchovaní drog na ihle alebo v striekačke ostáva nepatrné množstvo krvi, ktorým sa vírus môže preniesť do organizmu</i>	P	
14. Človek môže bezpečne používať nesterilizované ihly, ktoré boli predtým použité na očkovanie, pretože ich používali kvalifikovaní zdravotníci <i>Bez sterilizácie by sa opäťovne nemali používať žiadne ihly</i>	N	
15. Tehotné matky, ktoré sú HIV pozitívne, môžu vírusom HIV nainfikovať svoje nenašrené deti <i>Hoci nie všetky deti narođené HIV pozitívnym matkám sú HIV pozitívne</i>	P	

Skutočnosť a fikcia... (pokračovanie)

16. Prepichovanie uší, ošetroenie chrupu, tetovanie, piercing a akupunktúra nie sú bezpečné, ak sa pri nich používajú nesterilizované nástroje <i>Bez sterilizácie sa na týchto nástrojoch môžu vyskytovať pozostatky infikovanej krvi</i>	P	
17. Nástroje (napr. ihly) sa môžu sterilizovať umytím v teplej slanej vode <i>Tento spôsob sterilizácie nie je účinný - na účinnú sterilizáciu je potrebné vyvariť nástroje vo vriacej vode, alebo ich sterilizovať na to určenými chemickými prostriedkami. Aby sa znížilo riziko nákazy, malí by sa používať výhradne nové ihly, pričom staré by sa mali bezpečným spôsobom znechodomotti.</i>	N	
18. Sexuálny styk s osobou, ktorá si pichá drogy, zvyšuje riziko nakazenia sa vírusom HIV <i>Pretože u osôb, ktoré si pichajú drogy, existuje zvýšené riziko nakazenia sa vírusom HIV (v dôsledku spoločného používania ihiel a pod.)</i>	P	
19. Ak je dieta HIV pozitívne, je dôležité, aby o tom vedel každý, kto s ňou pracuje <i>Toto je otázka ZACHOVÁVANIA DÔVERNOSTI INFORMÁCIÍ. Treba si položiť otázku, prečo má byť určitá osoba oboznámená s touto informáciou a akým spôsobom jej táto informácia môže pomôcť pri práci s dietátom</i>	N	
20. V centrach, v ktorých majú HIV pozitívne dieťa, treba zaviesť špeciálne hygienické opatrenia a opatrenia pre vás pomocí <i>Toto je trochu „chyták“, pretože všetky opatrenia, ktoré treba uplatniť v prípade, keď je niekto HIV pozitívny, by vlastne už mali fungovať, pretože sú rovnako dôležité pri predchádzaní iným chorobám, napr. žltácke</i>	N	
21. Na HIV a AIDS sa nezomera <i>Vírus HIV útočí na imunitný systém a slabuje ho. V dôsledku toho organizmus ľudu, ktorí sú HIV pozitívni, nedokáže vzdorovať ďalším chorobám.</i>	P	
22. Jedným zo spôsobov, ako sa vyhnúť riziku HIV, je využívať sexuálnemu styku	P	
23. Negatívny výsledok testu na HIV ešte definitívne neznamená, že človek nie je infikovaný vírusom HIV <i>Vírus HIV má určitú inkubačnú dobu, čo znamená, že v krvi osôb, ktoré boli infikované, bezprostredne po nákaze vírus nemusí byť zistený. Negatívny test by sa mal preto v priebehu 3 - 6 mesiacov zopakovať, aby sa potvrdili pôvodne výsledky. V tejto fáze je dôležité, aby sa človek využíval rizikovým situáciám, ktoré by mohli viesť k jeho infikovaniu počas tejto doby. U väčšiny ľudí predstavuje inkubačná doba 3 mesiace.</i>	P	
24. Ľuďom, ktorí si dávajú robiť test na HIV, by malo byť poskytnuté poradenstvo pred testom aj po ňom, bez ohľadu na výsledky testov <i>Ľuďom by sa mala poskytnúť šanca, aby o problémne porozmýšľali a pouvažovali nad tým, ako môžu výsledky testov ovplyvniť ich život. To sa týka aj negatívnych výsledkov testu - napr., ako môže na človek vplyváť skutočnosť, že je jediným neinfikovaným členom rodiny?</i>	P	
25. Detom a mladým ľuďom by sa nemalo hovoriť o HIV a AIDS, pretože by to u nich mohlo viesť k zvýšeniu promiskuity, alebo by ich to mohlo vystrašiť <i>Deti potrebujú informácie, aby sa vedeli chrániť. Je však dôležité, aby im tieto informácie boli prezentované primeraným a zrozumiteľným spôsobom.</i>	N	

7c. ZDRAVIE: ZNEUŽÍVANIE OMAMNÝCH LÁTOK Rozširovanie vedomostí a poznatkov s cieľom zvýšiť kvalitu starostlivosti o deti

Účel: Výchovávatelia musia vedieť nie len to, čo je „zneužívanie omamných látok“, ale tiež to, aký vplyv má na jednotlivcov a prečo sa pre ľudí, ktorí sa ocitnú v tăžkej situácii, stáva neraz bežným spôsobom, ak sa s touto situáciou vyrovnáť. Tento tematický blok vychádza z informácií uvedených v časti 7a a zameriava sa na hlbšie skúmanie problémov, ktoré vznikajú pri práci s takto postihnutými deťmi s cieľom oboznámiť účastníkov s efektívnejšími formami práce.

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtlačky pracovných listov č. w7c.1 (jednotlivé role vystrihnite ešte pred začiatkom aktivity) a w7a.4

Predpokladaná doba trvania:
60 minút

Poznámky pre trénerov:

Účastníci by mali vymenoovať drogy včítane marihuany, amfetamínov, kokaínu, heroinu a iných opiatov, a tiež alkohol, tabak a kofein.

Odpovede sa môžu týkať psychologických aspektov, napr. odblokovanie bolestných spomienok, alebo fyziologických aspektov, napr. zrýchlenie srdečného tepu

Účelom tohto cvičenia nie je dosiahnuť, aby si účastníci osvojili poradenské zručnosti, ale pomôcť im pochopiť, prečo ľudia zneužívajú omamné látky

Účastníci môžu uviesť napr.: človek od blokuje bolesť, život sa mu pomocou drogy môže zdať zaujímavejší, zabudne na problémy, odpúta sa od tvrdej reality...

Plán workshopu:

Vo vel'kej skupine formou brainstormingu zodpovedzte otázku **„Ktoré látky sa zneužívajú a sú považované za “drogy”?“**

Vo vel'kej skupine formou brainstormingu zodpovedzte otázku **„aké účinky môžu mať drogy a alkohol na ľudí?“**

Vo dvojiciach si prehrajte rolovú hru uvedenú v **pracovnom liste č. w7c.1**
– jeden človek bude vystupovať v role výchovného pracovníka, druhý v role mladého človeka. Každej dvojici rozdajte scenár – pričom jeden dostane časť A, druhý časť B.

Vo vel'kej skupine poskytnite spätnú väzbu – Nakol'ko presvedčivé boli argumenty vychovávateľov, ktorími presvedčali mladého človeka, aby prestal brať drogy?

V malých skupinách porozmyšľajte, **„Čo dobré prinásajú obetiam CSEC drogy a ako možno ich potreby naplniť inými, užitočnejšími spôsobmi?“**

Poskytnite spätnú väzbu vo vel'kej skupine.

Vo vel'kej skupine si spoločne prejdite **pracovný list č. w7a.4 – prediskutujte, aké drogy sa bežne používajú v oblasti pôsobenia účastníkov a ako ich nazývajú deti.**

ZDRAVIE: ZNEUŽÍVANIE OMAMNÝCH LÁTOK

Pracovný list č. w7c.1

ROLOVÁ HRA

INŠTRUKCIE:

Pracujete vo dvojiciach. Jeden z vás bude vystupovať ako výchovný pracovník, druhý ako mladý narkoman

Na konci tejto rolovej hry prediskutujte, ako ste sa cítili počas uvedeného rozhovoru.

• ČASŤ A: Výchovný pracovník:

Vašou úlohou je presvedčiť mladého človeka, že zneužívanie drog mu škodí. Nevyvolávajte vňom pocit viny, iba sa snažte, aby pochopil zmysel toho, čo sa mu snažíte povedať.

• ČASŤ B: Mladý človek

Máte 15 rokov. O 14 rokov pracujete ako prostitút / prostitúka. Prinútil vás k tomu váš strýko, u ktorého žijete od smrti svojej matky. Odvodenie to tým, že si musíte „na seba zarobiť.“

Círite sa bezcenný /-á, nešťastný /-á, nemilovaný /-á a niekedy pomýšľate na samovraždu. Jeden z priateľov vám asi pred šiestimi mesiacmi ponúkol heroin. Odvtedy ho beriete stále častejšie a častejšie. Keď si ho pichnete, círite sa pokojne, uvoľnene a nič vás netrápi.

8a. ŽIVOTNÉ A SOCIÁLNE ZRUČNOSTI: Rozvíjanie sebadôvery, sebaúctu a zručností potrebných pre život

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtlakáky pracovných listov w8a.1a – w.8a.5

Predpokladaná doba trvania:
60 – 90 minút

Poznámky pre trénerov:

Toto rýchle cvičenie by malo účastníkom pomôcť pochopíť pocit bezcennosti.

Plán workshopu:

Účastníci **individuálne** napišú o sebe tri veci, na ktoré sú hrdí. Požiadajte ich, aby si predstavili, že o tieto tri veci prišli - ako by sa pri tom cítili a ako by to ovplyvnilo ich vnímanie seba samých?

Vysvetlite skupine:

Obete CSEC majú obyčajne nízku sebaúctu a nedostatočné sebavedomie. Často majú tiež problémy komunikovať a stýkať sa s inými ľuďmi, čo vedie k ďalšiemu zhoršovaniu ich sebaobrazu.

Vo **veľkej skupine** si spoločne preberete **pracovný list č. w8a.1**

Zdôraznite, že uvedená zmena nie je trvalá a môže knej dochádzať len pomaly. Niekedy sa môže dokonca zdať, že situácia sa zhoršuje, a to aj napriek tomu, že boli dosiahnuté určité zlepšenia

V malých skupinách, uvedte **6 spôsobov**, ako u obeti CSEC **zvyšovať sebaúctu a sebadôveru**, a **6 spôsobov**, ako pomáhať obetiam CSEC **v zdokonaľovaní ich sociálnych zručností**

Vo veľkej skupine **poskytnite spätnú väzbu**.

Vo **veľkej skupine** si spoločne preberete **pracovné listy č. w8a.2 a 3** a porovnajte s tým, k čomu dospeli skupiny

Vo **veľkej skupine** si spoločne preberete **pracovný list č. w8a.4**

Vo **veľkej skupine** sa formou brainstormingu pokúste nájsť odpoveď na otázku "Aké životné a sociálne zručnosti potrebujú deti?"

Rozdajte **pracovný list w8a.5** V **malých skupinách** si pracovný list prečítajte a prediskutujte, do akej miery centrá, v ktorých účastníci pracujú, pokrývajú tieto potreby, a ktoré oblasti by sa mali zlepšiť.

Poskytnite spätnú väzbu vo veľkej skupine.

ŽIVOTNÉ A SOCIÁLNE ZRUČNOSTI

Pracovný list č. w8a.1

PROCES ZMENY

**SLABÝ
SEBAOBRAZ**

**ZNÍŽENÁ
SEBADÔVERA**

**SKÚSEN
OST
DIEŤAŤA**

**PROBLÉMY
KOMUNIKOVÁ
S INÝMI
ĽUĐMI /
SLABÉ
SOCIÁLNE**

**NEDOSTATOČNÉ
SEBAOCENENIE
A SEBAÚCTA**

ZMENTE JEDNOTLIVÉ ČASŤI.....

**POZITÍVNY
SEBAOBRAZ**

**ZVÝŠENIE
SEBAVEDOMIA**

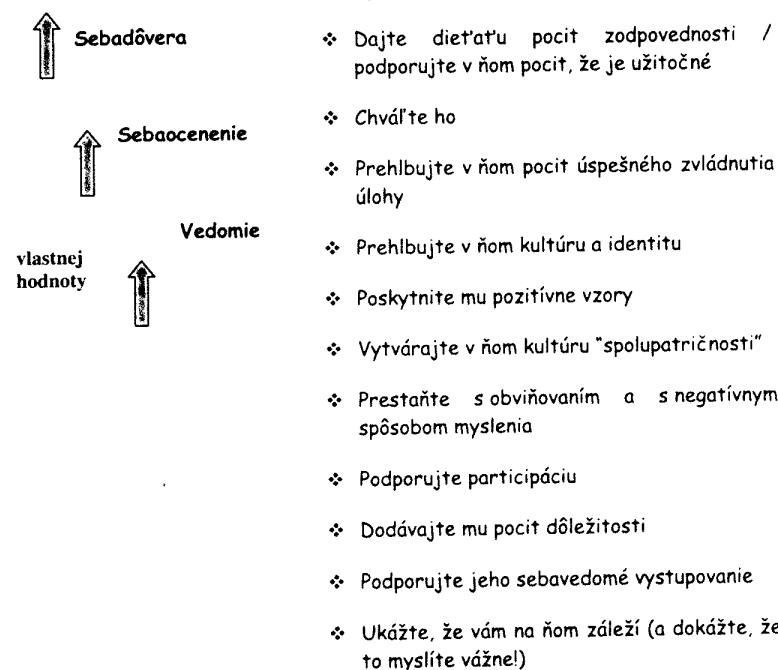
**SKÚSEN
OST
DIEŤAŤA**

**SCHOPNOSŤ
KOMUNIKOV
A T S
OSTATNÝMI**

**POCIT
SEBAOCENENIA
A SEBAÚCTY**

..... ABY STE ZMENILI OBRÁZOK

PAMÄTAJTE: . táto zmena nie je trvalá ani priamočiara; je to proces prostredníctvom ktorého sa dieťa hýbe z miesta - niekedy naspäť, niekedy veľmi pomaly

Budovanie pozitívneho sebaobrazu dieťaťa (a tiež dospelých!)

Pamätajte: Deti, ktoré majú nízke sebavedomie, bývajú veľmi citlivé na kritiku

Spôsoby rozvíjania a zdokonalovania sociálnych zručností

- ❖ **Hry** - loptové hry, karty, ➤ Pomáhajú rozvíjať: stolové hry &
- ❖ **Aktivity** – včítane bežných denných aktivít (napr. varenie) a jednoduchých domáčich prác (napr. upratovanie) - ak ich považujú za pomoc, nie za povinnosť
 - Schopnosť podeliť sa
 - Komunikačné zručnosti
 - Zážitok úspechu a zlyhania, výhry a prehry
 - Participáciu
 - Impulzívnosť
 - Trpežlivosť (striedanie sa)
 - Sebavedomie
- ❖ **Skupinová práca** ➤ Možno ju uplatňovať pri skúmaní špecifických otázok a rozvíjaní konkrétnych zručností, napr. ako sa chrániť, assertivita a pod.
- ❖ **Individuálna podpora** vysvetlenia a rady od pracovníkov centra
- ❖ **Modelovanie správania** (pracovníkmi centra) ➤ "Ukazuje" detom, ako sa správať / čo robiť / čo hovoriť, dáva im vzory, ktoré môžu napodobňovať
- ❖ **Aktivity vonku a skupiny** ➤ Poskytujú detom priestor iného typu, ktorý môžu skúmať, kde môžu získať sociálne zručnosti a zažiť iné skúsenosti

‘Čo je to terapia?’

Terapiu chápeme z dvoch hľadísk.....

- Každá aktivita a každá sociálna interakcia môže podporovať rozvoj a dozrievanie osobnosti dieťaťa a sama o sebe môže byť terapiou
- Mnoho kvapiek pozitívnych skúseností prispieva k moru šťastia a pohody, a môže (pomaly) narušiť štruktúry poškodenia

SOCIÁLNE A ŽIVOTNÉ SKÚSENOSTI, KTORÉ SI DETI POTREBUJÚ OSVOJIŤ

- ZDRAVONÁ VÝCHOVA - VČÍTANE ZÁSAD SPRÁVNEJ VÝŽIVY A HYGIENY
- SEXUÁLNA VÝCHOVA - VČÍTANE PLÁNOVANÉHO RODIČOVSTVA A HIV / POHĽAVNÝCH CHORÔB
- ZÁKLADY ČÍTANIA, PÍSANIA
- ZÁKLADY POČÍTANIA A FINANČNÉHO HOSPODÁRENIA
- ODBORNÝ VÝCVIK / PRÍPRAVA NA POVOLANIE
- ZRUČNOSTI POTREBNÉ NA "VYTVÁRANIE DOMOVA"
- INTERPERSONÁLNE ZRUČNOSTI - BYŤ SCHOPNÝ PRIMERANE KOMUNIKOVAŤ A JEDNAŤ S OSTATNÝMI A VYTVÁRAŤ "ZDRAVÉ", ZRELÉ VZŤAHY
- ZRUČNOSTI ZAMERANÉ NA OCHRANU SEBA SAMÉHO - VČÍTANE ASERTIVITY
- ZRUČNOSTI POTREBNÉ NA RIEŠENIE PROBLÉMOV
- SCHOPNOSŤ VYSPIRIADAŤ SA S EMÓCIAMI A ZVLÁDNUŤ ICH - VČÍTANE ZVLÁDANIA HNEVU
- POCIT VLASTNEJ HODNOTY, SEBADÔVERY A MOTIVÁCIE

8b. ŽIVOTNÉ A SOCIÁLNE ZRUČNOSTI: Špecifické zručnosti - posilňovanie ochranného správania a zvládanie hnevu

Účel: Tento tematický blok sa hľbieš zaobrá spôsobmi, ako môžu vychovávatelia pomáhať deťom rozvíjať zručnosti potrebné na to, aby sa vedeli chrániť

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtlačky pracovných listov č. w8b.1 – w8b.4 (pred začiatkom workshopu rozstríhajte pracovný list č. w8b.3 na prúžky s jednotlivými rolovými hrami)

Poznámky pre trénerov:

Na značkách by mohli byť náписy ako "Dávaj si pozor na cudzich ľudí!", "Nedovoľ nikomu, aby sa tă dotýkal bez dovolenia!" a podobne

Obete sexuálneho zneužívania mávajú často mylné predstavy o vzťahoch, preto sa neraz vystavujú nebezpečným situáciám. To môže viest tiež k tomu, že deti používajú sexualizované správanie ako nástroj na získanie toho, čo chcú dosiahnuť, čím môžu ohroziť pracovníkov centra. Na toto cvičenie ponechajte dostatok času, aby mali účastníci možnosť porozmýšľať o týchto problémoch.

Príkladom "dobrých dotykov" môžu byť objatia priateľov a ľudí, ktorých máme radi. Príkladom "zlých dotykov" môže byť "dotýkanie sa potajomky", pri ktorom sa deti necítia dobre, alebo dotýkanie sa intímnych miest.

Plán workshopu:

Vo **dvojiciach** vyrobte výstražné „značky“ pre deti a rozmiestnite ich po miestnosti.

Prečítajte si výstražné značky. Vo **veľkej skupine** prediskutujte Čo znamená „chrániť sa“? **Kto sa má chrániť a prečo?**

Rozdeľte účastníkov na **2 skupiny**, úlohou ktorých bude zodpovedať nasledujúce otázky:

1. skupina – **Spôsoby, akými sa môžu chrániť deti**
2. skupina – **Spôsoby, akými sa môžu chrániť pracovníci centra**

Poskytnite spätnú väzbu vo veľkej skupine.

Vo **veľkej skupine** si spoločne preberte **pracovný list č. 8b.1**

Vo **veľkej skupine** si preberte **pracovný list č. 8b.2**

8b. ŽIVOTNÉ A SOCIÁLNE ZRUČNOSTI: Pokračovanie - Strana 2

Poznámky pre trénerov:

Kľúčovým prvkom schopnosti chrániť sa je vedomie vlastnej hodnoty a pocit ocenenia (pozri Časť 8a), a tiež schopnosť presadiť svoje pocity, názory a želania.

Plán workshopu:

Rozdajte rolové hry uvedené na **pracovnom liste č. 8b.3** a prehrajte si ich **vo dvojiciach**; striedajte sa tak, aby ste reagovali agresívne, pasívne aj asertívne.

Vo veľkej skupine **formou spätnej väzby** reagujte na uvedenú aktivitu

V **malých skupinách** pre svoje centrum vypracujte program "ako sa chrániť"

Vo veľkej skupine **formou spätnej väzby** reagujte na vypracované programy

Vysvetlite skupine, že ďalšou úlohou bude zamerat' sa na zvládanie hnevu, pretože toto priamo súvisí s asertivitou.

Vo **veľkej skupine** formou brainstormingu zodpovedzte otázku **"Akými spôsobmi ľudia prejavujú svoj hnev?"**

Rozdeľte účastníkov na **2 skupiny**, úlohou ktorých bude zodpovedať nasledujúce otázky:

1. skupina – **Ako môžu vychovávatelia reagovať na deti, ktoré sa hnevajú, a ako im môžu pomôcť**
2. skupina – **Ktoré zručnosti potrebné na zvládanie hnevu môžeme naučiť aj deti?**

Poskytnite spätnú väzbu vo veľkej skupine.

AKO SA OCHRÁNIŤ - Posilňovanie ochranného správania detí:

- **"Kruh dotykov"**
 - Rozlišovanie medzi "dobrými" a "zlými" resp. "vhodnými" a "nevhodnými" dotykmi.
 - Vytyčovanie hraníc a rozvíjanie asertivity s cieľom udržať si tieto hranice

- **Program "Ako sa chrániť"**
 - Identifikácia situácií
 - Identifikácia "počiatočných varovných signálov"; vnútorné varovné signály (napr. pocity strachu, znepokojenia, hnevu) a vonkajšie varovné signály (napr. túlanie sa po nociach, prijatie ponuky na zvezenie od neznámeho človeka)
 - Vyvinutie stratégií reagujúcich na počiatočné varovné signály
 - Vypracovanie spôsobov, ako sa vyhýbať nebezpečným situáciám
 - Rozvíjanie asertivity
 - Vytvorenie zoznamu bezpečných miest a ľudí

- **Vypracovanie bezpečnostných plánov**
 - Oboznámite deti so spôsobmi, ako sa chrániť
 - Naučte ich vymedziť si oblasti "súkromia" (napr. kúpeľňa, spálňa)
 - Rozvíjajte v nich pocit vlastnej hodnoty

AKO SA CHRÁNIŤ - Pre personál:

- Výcvik
- Supervízia
- Identifikácia a vyhýbanie sa situáciám, ktoré by si deti mohli nesprávne vysvetliť, (napr. uvedomované si dotykov)

Asertivita - alebo 'ako dosiahnuť to, čo chceme'**PASÍVNI ĽUDIA**

- ◆ Nerobia nič pre to, aby presadili svoje práva
- ◆ Uprednostňujú záujmy ostatných ľudí na úkor svojich vlastných záujmov
- ◆ Ustupujú iným
- ◆ Ked' ich niečo trápi, mlčia o tom
- ◆ Stále sa ospravedlňujú

ASERTÍVNI ĽUDIA

- ◆ Domáhajú sa svojich práv, pričom neobmedzujú práva ostatných ľudí
- ◆ Rešpektujú seba aj iných
- ◆ Počúvajú a rozprávajú
- ◆ Vyjadrujú pozitívne a negatívne pocity
- ◆ Sú sebavedomí, ale nepresadzujú sa za každú cenu

AGRESÍVNI ĽUDIA

- ◆ Domáhajú sa svojich práv bez ohľadu na práva ostatných ľudí
- ◆ Presadzujú sa na úkor iných
- ◆ Dosahujú, čo chcú, ale na úkor iných
- ◆ Sú všeobecne neobľúbení

KROKY, AKO SA STAŤ ASERTÍVNYM:

1. Vysvetlite svoje pocity a svoj problém - napr. "Nemám rada, ked..."
2. Formulujte svoju požiadavku - vyjadrite, čo chcete dosiahnuť - napr. "Bol by som radšej, keby...", "Mohli by ste prosím..."
3. Spýtajte sa, ako sa na vašu požiadavku pozera druhá osoba
4. Vypočujte si jej názor a reagujte naň

Ak druhá osoba odpovedá vyhýbavo alebo sa vám snaží vnútiť vlastné stanovisko, zastavte ju a vráťte sa k svojej požiadavke - "Ako som už povedala, chcela by som...", prípadne požiadajte o viac času na rozmyslenie - "Môžem si to ešte premysliť a vrátiť sa neskôr?"

Precvičovanie asertívneho správania

Všetky rolové hry budú prebiehať medzi dvojicami. Dbajte na to, aby jednotlivé roly ostali do poslednej chvíle utajené, inak to nebude zábava! Striedajte sa tak, aby mal každý možnosť odpovedať pasívne, agresívne aj asertívne.

♦ Rolová hra č. 1 -**Mladý človek -**

Je neskoro v noci..... Bolí ste na návštive u priateľa a ušiel vám posledný autobus domov. Už aj tak meškáte a viete, že keď pribdete domov, budete mať problémey.....

Muž -

Je neskoro v noci..... Ponúknite mladému človeku, že ho zveziete domov. Ak odmietne, akceptujte to...

♦ Rolová hra č. 2 -**Mladý muž -**

So svojou priateľkou sa poznáte už dlho a chodíte spolu niekoľko mesiacov..... Chcete sa s ňou vyspať. Viete o večierku, ktorý sa koná dnes večer, a kde by sa určite naskytla príležitosť presvedčiť vašu priateľku, aby sa s vami vyspala. Pokúste sa ju presvedčiť, aby prišla.

Mladá žena -

So svojím priateľom sa poznáte už dlho a chodíte spolu niekoľko mesiacov..... Viete, že vaš priateľ sa s vami chce vyspať, ale myslíte si, že na to ešte nie je vhodný čas.

♦ Rolová hra č. 3 -**Mladá žena (mladý muž) 1 -**

Máte "priateľa", ktorý vám z času na čas platí za sex. Myslíte si, že sú to ľahko zarobené peniaze. Povedal vám, že má istého obchodného partnera a že vám dobre zaplatí, ak priviedete aj priateľku, s ktorou sa jeho partner pri najbližšom stretnutí bude môcť "zabaviť". Priateľka tiež dostane svoje peniaze. Snažte sa ako najlepšie viete presvedčiť svoju priateľku, aby išla na toto stretnutie s vami - v žiadnom prípade sa neuspokojte s odmietnutím!

Mladá žena (mladý muž) 2 - Viete, ako sa máte chrániť, ale v centre ste nová a zatiaľ nemáte žiadnych priateľov.....

Zvládanie hnevú

Užitočné veci, ktoré môžu dospelí urobiť, keď sa deti hnevajú

♦ Počas výbuchu hnevú

- Ostaňte pokojní
- Hovorte tichým, vyrovnaným hlasom
- Vžite sa do pocitu, ktorý diet'a vyjadruje
- Počúvajte, čo diet'a hovorí, a dajte mu najavo, že počúvate
- Izolujte resp. odvedťte diet'a alebo "divákov" či iných účastníkov konfliktu

♦ Po tom, ako výbuch hnevú skončí alebo predtým, než začne

- Poskytnite diet'at'u možnosť, ako sa zbavit hnevú alebo agresívnej energie (napr. športovými aktivitami)
- Poskytnite diet'at'u možnosť zaoberať sa emocionálnou energiou a nechat ju vyprchať - napr. rozprávaním sa, terapiou alebo tým, že mu budete k dispozícii
- Naučte diet'a "rozprávať sa samo so sebou" - t.j. ako si povedať užitočné frázy typu "upokoj sa", "neblázni" atď.
- Naučte diet'a "sebaupokojujúce techniky" - napr. kontrolovať / počítať vdychy a výdychy, odísť preč atď
- Začleňte "upokojujúce techniky" podľa potreby do programu - napr. meditácia, relaxácia, nácvik asertivity
- Kde je to možné, zlepšte prostredie - napr. použite "upokojujúce farby", utišujúcu hudbu, aromaterapiu

Pracujte na zvyšovaní sebadôvery a zdokonaľovaní zručností diet'at'a.

<p>9. VZDELÁVANIE A ODBORNÝ VÝCVIK Ako možno deťom odovzdať vedomosti a zručnosti, ktoré zvýšia možnosť ich prístupu k vzdelávaniu</p> <p>Účel: Účelom tohto tematického bloku je pomôcť vychovávateľom zamyslieť sa nad vzdelávacimi potrebami a nad tým, aké možnosti vzdelávania deťom ponúknut', aby mali šancu nájsť si alternatívne zdroje príjmov</p>	
Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtlačky pracovných listov č. w9.1, 9.2, 9.3 a 9.4	Predpokladaná doba trvania: 60 minút
Poznámky pre trénerov:	Plán workshopu:
Tieto deti sú pravdepodobne zvyknuté, že zarábajú neporovnatelne viac ako ich rovesníci s ukončeným vzdelaním.	<p>Vysvetlite skupine: Obete CSEC mávajú vo svojom vzdelaní značné medzery, resp. niektoré z nich nikdy nemali možnosť vzdelávať sa. Ak sa odhodlajú zanechať život na ulici (a sú toho schopné), potom budú potrebovať zručnosti, ktoré im neskôr umožnia nájsť si postačujúce živobytie.</p> <p>Vo veľkej skupine prediskutujte "Na aké vzdelávanie by sme sa mali zameriť?"</p> <p>V malých skupinách doplňte <u>pracovný list č. w9.1</u></p> <p>Vo veľkej skupine formou spätnej väzby reagujte na <u>pracovný list č. w9.2</u></p> <p>Vo veľkej skupine prediskutujte "Čo môže byť vzdelávaniu na prekážku?"</p> <p>Vo veľkej skupine si spoločne preberte <u>pracovný list č. w9.3</u></p> <p>V malých skupinách prediskutujte <u>pracovný list č. w9.4</u></p> <p>Vo veľkej skupine formou spätnej väzby reagujte na <u>pracovný list č. w9.5</u></p>
Vzdelanie nestačí – obete CSEC potrebujú tiež výcvik, ktorý im umožní získať prístup k pracovným príležitosťam.	

VZDELÁVANIE A ODBORNÝ VÝCVIK

Pracovný list w9.1

Vzdelávanie

Ked' rozmýšľame o programoch vzdelávania v centre, musíme si pamätať, že:

- Deti, osobitne deti z ulice, nemusia byť vždy schopné zvládnuť formálne študijné prostredie alebo dlhú študijnú dobu.
- Čas a možnosti pracovať s deťmi môžu byť obmedzené. Snažte sa využiť ich čo najlepšie. Nikdy nevieme, či dieťa neprestane navštievovať naše vzdelávacie aktivity, preto mu musíme venovať maximálnu pozornosť a úsilie.
- Deti sa k „terapii“ alebo „poradenstvu“ môžu stavať nepriateľsky - pedagóg môže v tomto smere pôsobiť prostredníctvom výučby, pričom by mal úzko spolupracovať s poradcom. Dôležitými prvkami tejto spolupráce je sprátna väzba pedagóga oľľadne toho, o čom dieťa píše alebo rozpráva, ako aj prístup poradcu v rámci terapeutických aktivít.
- Hľadajte možnosti vzdelávania sa prostredníctvom rôznych aktivít (nielen počas formálneho vyučovania).

❖ CVIČENIE 1:

Uvádzame zoznam oblastí vzdelávania, na ktoré sa treba sústredit'. Ku každej kolónke napíšte, čo by mala príslušná oblasť pokrývať.

SCHOPNOSŤ ČÍTAŤ A PÍSAŤ / GRAMOTNOSŤ

SCHOPNOSŤ POČÍTAŤ

OSOBNÁ HYGIENA

SEXUÁLNA VÝCHOVA

POLITIKA / PRÁVA DETÍ

❖ CVIČENIE 2:

Do vášho centra na tri hodiny denne prichádza pätnásťročný negramotný chlapec, ktorý dychtí po vedomostach. Načrtnite preňho vzdelávací program na obdobie dvoch týždňov.

Vzdelávanie - Priority učenia.....**SCHOPNOSŤ ČÍTAŤ A PÍSAŤ / GRAMOTNOSŤ**

Najvyššia priorita, pretože dáva deťom väčšie možnosti

Deti sa musia naučiť čítať štátny jazyk

Musí ísť o funkčné čítanie, t.j. také, ktoré deti môžu využiť v praktickom živote (čítanie formulárov, informačných tabuľí atď., a tiež čítanie kníh)

SCHOPNOSŤ POČÍTAŤ

Peniaze: Detiča pracuje s peniazmi. Ak nemá základné matematické zručnosti, môžu ho ľahko podviesť. Schopnosť počítať deťom umožní tiež robiť si rozpočet.

Čas: Deti žijúce na ulici mávajú často problémy s vnímaním času. Keď žijete v noci, hodiny strácajú význam.

OSOBNÁ HYGIENA

Výživa, čistota

Účinky drog*

Lieky, ktoré sa používajú pri liečbe špecifických zdravotných problémov

SEXUÁLNE VÝCHOVA

Poznanie vlastného tela*

Ochrana, používanie prezervatívov a plánovanie rodičovstva

Tehotenstvo a starostlivosť o deti

Čo je to láska a náklonnosť*

POLITIKA/PRÁVA DETÍ

Deti potrebujú vedieť, prečo niekto skončí na ulici*

Prečo sú fudia chudobní*

Poznať rodové aspekty*

Poznať štátom poskytované služby*

Poznať príslušné zákony*

*tieto si deti môžu osvojovať prostredníctvom materiálov používaných v rámci hodín čítania, písania a jazyka

Čo môže byť vzdelávaniu na prekážku...**❖ Vonkajšie faktory**

- Nemožno očakávať, že sa deti začnú učiť, kým im na to nevytvoríte vhodné podmienky, t.j. kým sa nepostaráte o ich zdravie a bezpečnosť. Môže chvíľu trvať, kým dieťa, ktoré prišlo do vášho centra, bude fyzicky aj psychicky pripravené učiť sa.
- Dieťa nemusí vzdelanie vnímať ako "hodnotu", pretože na ulici môže zarobiť viac peňazí, resp. ich môže zarobiť ľahšie

❖ PORUCHY UČENIA

U obetí CSEC sa dajú očakávať niektoré alebo všetky z nasledujúcich porúch učenia:

PORUCHA NEDOSTATOČNEJ POZORNOSTI (ADD) A PORUCHA NEDOSTATOČNEJ POZORNOSTI SPOJENÁ S HYPERAKTIVITOU (ADHD) - nedostatočná koncentrácia a neschopnosť zameriť pozornosť na jednu vec

PORUCHY PAMÄTI - ovplyvnené požívaním drog alebo nedostatočnou výživou

NEDOSTATOČNÉ KOGNITÍVNE ŠTRUKTUROVANIE - neschopnosť rozhodovať sa

NEDOSTATOČNÉ VYJADROVANIE - nevyvinuté / obmedzené jazykové schopnosti

PROBLÉMY SPRÁVANIA - napr. neposlušnosť, predvádzanie sa, prejavy správania vyvolávajúce pozornosť

Pedagóg vo vašom centre bude pri práci s obetami CSEC potrebovať značnú dávku trpezlivosti. Musí byť flexibilný a podľa potreby prispôsobiť tak dížku vyučovania (vhodnejšie sú kratšie vyučovacie úseky), ako aj rozvrh hodín (deti pravdepodobne nebudú dobre reagovať na fixné vyučovacie hodiny). Pri učení týchto detí bude tiež potrebné viacnásobné opakovanie látky.

Odborný výcvik

Uvádzame niekoľko konštatovaní l'udí zaobrajúcich sa odborným výcvikom obetí CSEC. Konštatovania prediskutujte v malých skupinách a odpovedzte na uvedené otázky.

❖ Konštatovanie 1

„Nemôžete konkurovať peniazom, na ktoré si deti zvykli v CSEC. Deti spoznali samostatnosť a my ju u nich musíme podľa možnosti podporovať. Zamerajte sa na povolania, v ktorých sa vo veľkej miere uplatňuje individuálny prístup a samostatnosť.“

Aké typy odborného výcviku podľa vás spadajú do tejto kategórie?

❖ Konštatovanie 2

„Zamestnanie v továrnach býva len zriedka úspešné. Práca „na povel“ predstavuje všetko to, proti čomu sa dieťa odjakživa búri.“

Len jeden typ práce v továrnach môže byť pre obete CSEC zaujímavý. O akú prácu ide?

❖ Konštatovanie 3

„Deti potrebujú ako motiváciu vzor - najlepšie osobu rovnakého pohlavia, ktorá sa uplatnila v určitom povolení (pokiaľ možno bývalá obete CSEC). Táto osoba by mala byť skromná, ale šťastná, finančne však nie príliš úspešná.“

Prečo?

❖ Konštatovanie 4

„Ak sa rozhodneme pomôcť našim deťom tým, že ich zapojíme do drobného podnikania, skôr, než ch necháme podnikáť, musíme pre ne zabezpečiť tri základné veci.“

Ktoré to sú?

❖ Konštatovanie 5

„Jednou z ďalších pracovných oblastí, ktorá by mohla naše deti zaujať, je práca obsahujúca prvok zodpovednosti.“

O akú prácu by podľa vás mohlo ísť?

Odborný výcvik

❖ Konštatovanie 1

„Nemôžete konkurovať peniazom, na ktoré si deti zvykli v CSEC. Deti spoznali samostatnosť a my ju u nich musíme podľa možnosti podporovať. Zamerajte sa na povolania, v ktorých sa vo veľkej miere uplatňuje individuálny prístup a samostatnosť.“

Aké typy odborného výcviku podľa vás spadajú do tejto kategórie?

TKanie, vyšvávanie, práca spočítáčmi, písanie na stroji, varenie, batikovanie, šitie odevov/krajkárstvo, murárstvo, iné remeslá, kaderníctvo, práca v obchodoch, práca turistického sprievodcu; podporujte umelecké schopnosti (nevyslovávajte však falošné nádeje).

❖ Konštatovanie 2

„Zamestnanie v továrnach býva len zriedka úspešné. Práca „na povel“ predstavuje všetko to, proti čomu sa dieťa odjakživa búri.“

Len jeden typ práce v továrnach môže byť pre obete CSEC zaujímavý. O akú prácu ide? Určite to nebude práca, ktorá bude smerovať k ďalšiemu obohateniu zamestnávateľa. Jediná práca, ktorá môže naše deti zaujať, je práca s podielom na zisku

❖ Konštatovanie 3

„Deti potrebujú ako motiváciu vzor - najlepšie osobu rovnakého pohlavia, ktorá sa uplatnila v určitom povolení (pokiaľ možno bývalá obete CSEC). Táto osoba by mala byť skromná, ale šťastná, finančne však nie príliš úspešná.“

Prečo?

Ak deťom ako vzor ukážeme bohatého človeka, opäť tým kladieme znamienko rovnosti medzi úspechom a zarabáním peňazí. Deťom musíme ukázať, že človek môže byť šťastný aj vtedy, ak nie je bohatý.

❖ Konštatovanie 4

„Ak sa rozhodneme pomôcť našim deťom tým, že ich zapojíme do drobného podnikania, skôr, než ch necháme podnikáť, musíme pre ne zabezpečiť tri základné veci.“

Ktoré to sú?

Dlhodobý výcvik zameraný na podnikateľské zručnosti, predbežné hodnotenie zmyslu pre podnikanie a realistické vstupné investície

❖ Konštatovanie 5

„Jednou z ďalších pracovných oblastí, ktorá by mohla naše deti zaujať, je práca obsahujúca prvok zodpovednosti.“

O akú prácu by podľa vás mohlo ísť?

Starostlivosť o deti (tu však treba zvážiť viaceré bezpečnostné aspekty), práca s peniazmi (detto), vedenie iných, poskytovanie informácií (recepcia), čašník/čašnička atď.

10a KOMUNIKAČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI – Rozvíjanie efektívnych spôsobov práce s cieľom podporiť proces ozdravenia

Účel: Účelom tohto tematického bloku je pomôcť vychovávateľom ďalej rozvíjať zručnosti, ktoré už pri práci s obeťami CSEC využívajú, a spolupracovať s ďalšími odborníkmi zo širšej siete starostlivosti o deti. Majte na zreteli, že úlohou tohto bloku nie je naučiť účastníkov, ako sa z nich majú stať terapeuti alebo poradcovia!

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtlacky pracovných listov č. w10a.1 – w10a.9 (podľa možnosti vytlačte jednotlivé role tak, aby účastníci nevideli, aké role majú ostatní)

Poznámky pre trénerov:

V tejto časti sa od účastníkov bude očakávať aktívna účasť na rolových hrách. Pripravte sa na to, že účastníci môžu reagovať emotívne. Vyhradte si dostatočný čas na diskusiu.

Súčasťou komunikácie je hlas, tón, výraz tváre, reč tela

S aktívnym počúvaním úzko súvisí asertivita. Ak ste len prednedávnom dobrali Tematickú časť 8, nie je potrebné zopakovať si cvičenie z pracovného listu č. w8b.3. Stačí si zrekapitulovať pracovný list č. 8b.2.

Plán workshopu:

Vo **vel'kej skupine** formou brainstormingu odpovedajte na otázku **"Akými spôsobmi ľudia komunikujú?"**

Vo **dvojiciach** zahrajte rolovú hru popísanú na pracovnom liste č. 10a.1

Vo vel'kej skupine **formou spätnej väzby** reagujte na to, **čo počúvajúca osoba urobila alebo povedala. Zamerajte sa na to, čo bolo prospešné a čo nie veľmi prospešné.**

Vo vel'kej skupine si spoločne preberte pracovný list č. w10a.2

Vo vel'kej skupine si zrekapitulujte pracovný list č. 8b.2

Vo **dvojiciach** si precvičte rolovú hru zameranú na asertivitu (pracovný list č. w8b.3)

V prípade potreby poskytnite **spätnú väzbu**.

10a KOMUNIKAČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI - pokračovanie, str. 2

Poznámky pre trénerov:

Mnoho ľudí si myslí, že poradenstvo znamená dávať niekomu rady / radíť niekomu, čo má robiť. To však nie je pravda! Dobrá rada sice môže byť užitočná, avšak poradenstvo dáva klientovi možnosť, aby VYJADRIL SVOJE POCITY.

Plán workshopu:

Vo **vel'kej skupine** prediskutujte "**Čo je to poradenstvo?**"

Vo **dvojiciach** zahrajte rolovú hru popísanú na pracovnom liste č. w10a.3

Poskytnite spätnú väzbu vo vel'kej skupine.

Vysvetlite skupine:

Často sa stáva, že pre deti, najmä tie, ktoré nie sú zvyknuté rozprávať alebo rozmyšľať o sebe a o svojich želaniach alebo ktoré sa necítia bezpečne, býva veľmi ťažké slovami vyjadriť, čo chcú. Preto im musíme pomôcť nájsť iné spôsoby sebavyjadrenia.

Vo **vel'kej skupine** prediskutujte spôsoby, ako možno detom pomôcť komunikovať

Vo **vel'kej skupine** formou brainstormingu odpovedajte na otázku **"Ako sa príprava šálky čaju môže stať pre dieťa terapiou"**

Vo **vel'kej skupine** si spoločne preberte pracovný list č. w10a.4

V **malých skupinách** zrealizujte aktivity popísané na pracovnom liste č. 10a.5

10a KOMUNIKÁČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI - pokračovanie, str. 3	
Poznámky pre trénerov:	Plán workshopu:
Ak máte k dispozícii dostatok času a pomôcok, teraz je vhodná chvíľa na zaradenie aktivít z Tematickej časti 10c	<p>Formou spätnej väzby sa vyjadrite k tvorivým aktivitám uvedeným v pracovnom liste č. w10a.6</p> <p>Vo veľkej skupine prediskutujte prednosti využívania tvorivých terapeutických techník</p> <p>Vo veľkej skupine si spoločne preberte pracovný list č. w10a.7</p> <p>Vo veľkej skupine si spoločne preberte pracovné listy č. w10a.8 a w10a.9</p> <p>V malých skupinách zrealizujte rolovú hru popísanú na pracovnom liste č. w10a.9</p>
Hoci táto spätná väzba sa vzťahuje na posledné cvičenie, využite ju aj na všeobecné pripomienky a na to, aby ste sa ubezpečili, že rolové hry u účastníkov nezanechali žiadne nevyriešené otázky	<h3>Spätná väzba</h3> <p>Účastníci si vo dvojiciach zrekapitulujú obsah tohto tematického bloku a prediskutujú, ktoré techniky by s najväčšou pravdepodobnosťou mohli využiť vo svojej práci.</p>

KOMUNIKÁČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI

Pracovný list č. w10a.1

Schopnosť počúvať

Rolová hra

Vo dvojiciach zahrajte nasledujúcu rolovú hru. Jedna osoba bude vystupovať v role výchovného pracovníka, druhá v role dieťaťa (mladého človeka).

❖ Inštrukcie pre výchovného pracovníka

Dbajte na to, aby váš partner nevidel inštrukcie pre vašu rolu! Vy a dieťa ste v miestnosti sami - ostatní hrajú vonku futbal.

Správanie dieťaťa vám robí starosti. Celý deň sa len bezcielne potuluje a máte pocit, akoby vám chcelo niečo povedať. Dúfate, že sa konečne rozhovorí a ste pripravení urobiť všetko čo je vo vašich silách, aby ste mu v tom pomohli.

❖ Inštrukcie pre dieťa

Dbajte na to, aby váš partner nevidel inštrukcie pre vašu rolu! Vy a výchovný pracovník ste v miestnosti sami - ostatní hrajú vonku futbal.

Centrum navštěvujete asi 2 mesiace. Spočiatku ste mali problémy zvyknúť si tu a pracovníkom centra ste nedôverovali. V poslednom čase často rozmyšľate o svojej rodine. Chýbajú vám rodičia a je vám za nimi smutno, ale zároveň ste na nich nahnevaní za to, že dovolili, aby sa vám toto všetko stalo. Chcete si o tom s niekým pohovoriť a ak sa vám vyskytne príležitosť, ste pripravení ju využiť.

V priebehu rolovej hry si všímajte, čo výchovný pracovník robí / hovorí a ako vám to pomáha (alebo naopak bráni) rozhovoríť sa.

Dobrí poslucháči:

- ❖ Dávajú iným priestor a čas, aby mohli vyjadriť, čo cítia
- ❖ Neboja sa mlčať, aby dali priestor premýšľaniu a reflexii
- ❖ Nedávajú najavo svoje "súdy"
Poslucháči sú tiež len ľudia! Isteže majú svoj názor... dôležité však je, že tento ich názor sa nestáva prekážkou načúvania
- ❖ Sú si vedomí toho, že myšlienky, názory a pocity majú svoje opodstatnenie -nepokúšajú sa presvedčiť iných, že by veci mali vnímať inak
- ❖ Rešpektujú iných a snažia sa vziať do ich pocitov
- ❖ Počúvajú "aktívne" - pozorne sledujú, čo iné osoby hovoria (aj čo nehovoria) a REAGUJÚ na to
- ❖ Ked' niečomu nerozumejú, požiadajú o objasnenie alebo vysvetlenie
"Nie je mi celkom jasné, čo tým myslíš. Mohla by si mi pomôcť a povedať mi o tom niečo viac?"
- ❖ "Nepodsúvajú" emócie, myšlienky a pocity, ale poskytujú priestor na ich skúmanie
Napr. nepovedia "MUSEL si byť veľmi nahnevaný", ale radšej "Predpokladám, že t'a to veľmi nahnevalo" alebo "Ako si sa pri tom cítil?"
- ❖ Ked' chcú niekomu poradiť, nedávajú mu INŠTRUKCIE, ale ponúkajú možnosti riešenia
Napr. nepovedia "MALA BY SI / MUSÍŠ, ale radšej "Rozmýšľala si o tom, že...?", A čo keby si skúšila...", "Možno by bolo dobré, keby..."
- ❖ Nemajú strach z prejavovania pocitov
- ❖ Vedia presne, čo môžu ponúknut; nedávajú "prázdne sľuby" alebo falošné ubezpečenia, len aby niekoho upokojili alebo dosiahli, aby sa na chvíľu cítil lepšie
- ❖ Vedia kedy a akým spôsobom nájsť podporu a pomoc, ked' ju sami potrebujú
- ❖ Nemyslia si, že majú na všetko "odpovede" alebo "riešenia"

Vyskúšajte si počúvanie a "nepočúvanie"

Roločná hra

Vo dvojiciach zahrajte nasledujúcu roločnú hru. Jedna osoba bude vystupovať v role výchovného pracovníka, druhá v role dieťaťa (mladého človeka).

Na záver rolovej hry si formou spätnej väzby navzájom vymeňte pocity, ktoré ste mali počas rozhovoru a po ňom.

❖ Inštrukcie pre dieťa

Dbajte na to, aby váš partner nevidel inštrukcie pre vašu rolu! Vy a výchovný pracovník ste v miestnosti sami - ostatní hrajú vonku futbal.

Sú to asi 3 mesiace, čo navštievujete centrum. Zvykli ste si tu a máte predstavu, ako by mala vyzerat vaša budúlosť a čo by ste mali urobiť, hoci ste sa ešte nerozhodli pre konkrétné činy. Nechcete sa vrátiť do CSEC, ale robíte si starosti, ako to zvládnete... Vždy ste veľmi dobre vychádzali s vychovávateľom / s vychovávateľkou, ktorý / -á má práve službu, preto ste sa rozhodli, že sa s ním / s ňou porozprávate.

❖ Inštrukcie pre výchovného pracovníka

Dbajte na to, aby váš partner nevidel inštrukcie pre vašu rolu! Vy a dieťa ste v miestnosti sami - ostatní hrajú vonku futbal.

Máte za sebou dlhú a ťažkú službu a tešíte sa na to, ako si doma oddýchnete. Viete, že dieťa sa s vami chce porozprávať. Nechcete, aby to vyzeralo, že o rozhovor nemáte záujem, ale naozaj nemáte chut' ostat' v práci dlhšie než je nevyhnutné. Snažte sa, aby bol rozhovor čo najkratší. Aby ste dali najavo svoju snahu, dávajte dieťaťu čo možno najviac rád.

AKO AJ PRÍPRAVA ŠÁLKY ČAJU MÔŽE BYŤ TERAPIOU.....

PRÍPRAVA ŠÁLKY ČAJU DIEŤAŤU POSKYTUJE -

- Možnosť osvojiť si novú zručnosť
- Možnosť zlepšiť si koncentráciu a zameranie na určitú činnosť
- Príležitosť zvládnut' úlohu a dosiahnut' tak úspech
- Príležitosť predviesť svoje zručnosti
- Príležitosť na ocenenie a pochvalu
- Možnosť prevziať za niečo zodpovednosť a získať za to uznanie
- Možnosť zlepšiť si vzťahy / osvojiť si nové spôsoby stýkania sa s inými ľuďmi
- Možnosť spolupracovať s inými ľuďmi a príležitosť na demonštrovanie kooperácie
- Príležitosť na sebavyjadrenie a prejavenie iniciatívy
- Skúsenosť, pri ktorej človek nie je kritizovaný, ale oceňovaný
- Možnosť rozhodovať sa a povedať nie

(.....POD VEDENÍM TVORIVÉHO
VYCHOVÁVATEĽA !)

Kreatívne spôsoby komunikovania s deťmi

Jedným zo spôsobov, ako deti zaujať a zároveň s nimi pracovať, je využívanie HIER A AKTIVÍT. Existuje však celý rad ďalších "kreatívnych aktivít", ktoré môžeme použiť.

V nasledujúcej tabuľke nájdete zoznam kreatívnych aktivít. Ku každej z nich uvedeťe DVA spôsoby jej uplatnenia v rámci terapeutickej práce s deťmi (na ilustráciu uvádzame niekoľko príkladov)

KREATÍVNA TERAPIA	PRAKTICKÁ REALIZÁCIA
Výtvarné aktivity (maľovanie, kreslenie, koláž)	1. Nakreslite obrázok, ktorý bude vyjadrovať vaše pocity 2.
Hudba	1. Vydávajte zvuky vyjadrujúce hnev 2.
Pohyb (tanec a pantomíma)	1. 2.
Hra (hračky, piesok, voda))	1. 2.
Dráma (rolové hry)	1. 2.
Kreatívne písanie (básne, príbehy a eseje)	1. 2.

Kreatívne spôsoby komunikovania s deťmi

Niekol'ko návrhov, ako možno pri práci s deťmi využiť kreatívne terapie

KREATÍVNA TERAPIA	PRAKTICKÁ REALIZÁCIA
1. Výtvarné aktivity (maľovanie, kreslenie, koláž)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nakreslite obrázok, ktorý bude vyjadrovať vaše pocití 2. Namaľujte obrázok najšťastnejšieho dňa vášho života
3. Hudba	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vydávajte zvuky vyjadrujúce hnev 2. Pomocou hudby porozprávajte príbeh o tom, ako sa stratilo dieťa
3. Pohyb (tanec a pantomíma)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tancom vyjadrite smútok 2. Pantomímom vyjadrite, ako ste sa dostali do problémov
4. Hra (hračky, piesok, voda))	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hrajte sa podľa vlastného výberu 2. V piesku vybudujte dokonalý svet - postavy, ktoré by tam mali byť a to, čo by mali robiť
5. Dráma (rolové hry)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zahrajte, čo sa stalo, keď nejaká dievčina prijala ponuku na zvezenie od človeka, ktorého nepozná 2. Prostredníctvom rolovej hry zahrajte, ako by sa dal vyriešiť nejaký spor
6. Kreatívne písanie (básne, príbehy a eseje)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Napíšte báseň o pocitoch 2. Napíšte príbeh o človeku, ktorého opustili a vykašlali sa naňho

❖ Využívanie "kreatívnych terapií" má mnoho predností, napr.:

- Dietiaťu sa môžu zdať v porovnaní so sedeniami a rozhovormi v pracovni terapeuta menej ohrozujúce
- Deti pri nich môžu ľahšie prejaviť svoje emócie, najmä tie deti, ktoré na to nie sú zvyknuté (cítia sa bezpečnejšie)
- Možno ich začleniť do ostatných aktivít centra a využiť na rozvíjanie ďalších zručností (napr. čítanie a písanie)
- Vytvárajú dvojakú možnosť na vyjadrenie emócií / myšlienok / predstáv a rozoberanie skúseností
 1. Vyjadrenie emócií... v priebehu aktivity
 2. Odrazový mostík pre neskoršiu diskusiu
- Pomáhajú detom rozvinúť ich vrodený zmysel pre tvorivosť
- Môžu nám poskytnúť hmatateľný výstup (v závislosti od typu aktivity), ku ktorému sa neskôr môžeme vrátiť a zaoberať sa ním hlbšie
- Je pri nich zábava!

❖ Kreatívne aktivity môžu byť:

- Nedirektívne - nakresli nejaký obrázok
- Direktívne - nakresli svoju najkrajšiu spomienku
 - Špecifické - nakresli, čo si cítil / -a, keď t'a prvý krát zneužili

Pri direktívnych a najmä špecifických aktivitách treba postupovať veľmi OPATRNE a OBOZRETNE - LEN ak sú splnené nasledujúce podmienky:

Je vytvorené bezpečné prostredie, dieťa je pripravené a sme schopní poskytnúť mu trvalú pomoc a podporu.

NARATÍVNA TERAPIA - Úvod.....

- Je to osobitný druh práce s dieťaťom a využíva celý rad kreatívnych prostriedkov
- Vo svojej najjednoduchšej podobe využíva príbehy a metafory, ktoré potom možno ďalej rozvíjať prostredníctvom ďalších kreatívnych terapeutických techník, akými sú napr. rôzne výtvarné techniky alebo dráma
- Príbehy a metafory môžeme buď vymyslieť, alebo použiť iné zdroje, napr. knihy
- Používanie kníh umožňuje dieťaťu tešiť sa z príbehu v povrchovej rovine a ak chce, môže sa rozhodnúť pre vytvorenie užších spojostí s postavami príbehu
- Prínosom takého zamýšľania sa nad skúsenosťami a pocitmi je, že je „odťažitejšie“, a preto umožňuje dieťaťu cítiť sa bezpečnejšie
- Príklad:

V centre máte kničku o mačiatku, ktoré nemá s kým bývať, pretože jeho rodina odišla a ono ostalo samo. Kničku môžete prečítať skupine detí.

Niektoré deti z centra sa môžu stotožniť s pocitom opustenosti, iné s pocitom, že sa stratili a ďalšie, že ostali samy...

Niektoré deti nebudú hľadať žiadne spojitosť s „hrdinami“ knížky, ale príbeh sa im jednoducho môže páčiť.

Príbeh o mačiatku možno potom rozvíjať rôznym spôsobom, napr.: otázky zamerané na to, ako sa asi cítili mačky, namaľovanie obrázku strateného mačiatka, hľadanie odpovedí na otázku, čo by mačiatko mohlo urobiť a kto by mu mohol pomôcť alebo prepísanie záveru príbehu tak, ako si to želajú deti... Týmto spôsobom detom ponúkneme možnosť pracovať nepriamo na základe vlastných skúseností.

Tento spôsob práce s detmi môže byť veľmi efektívny a v istom zmysle podobný **externalizácii** (pričom v niektorých prípadoch je s ňou totožný).

Externalizácia problému❖ **Čo to znamená.....**

Ked' problém externalizujeme, oddel'ujeme ho od dieťaťa, čím dieťaťu umožníme vnímať sa ako bytosť, ktorá má identitu odlišnú od problému, čo v konečnom dôsledku napomáha vytvoreniu predstavy dieťaťa oslobodeného od problému.

Ak napríklad hovoríme o hneve, nespýtame sa "Kedy si sa prvý krát nahnevala?", ale radšej "Kedy sa hnev objavil v tvojom živote prvýkrát?"

Potom môžeme "spoločne pracovať" na odstránení tohto problému.

❖ **Precvičovanie externalizácie.....**

V malých skupinách vykonajte nasledujúce cvičenie.

Jeden človek hrá dieťa (mladého človeka), druhý výchovného pracovníka. Zvyšok skupiny bude oboch pozorovať, prípadne radami a odporúčaniami pomáhať výchovnému pracovníkovi, ked' nebude vedieť ako ďalej.

Formou rolovej hry predved'te rozhovor medzi výchovným pracovníkom a dieťaťom. Dieťa sa práve pobilo a má záchrat zlosti. Pracovník sa pokúša porozprávať sa s ním o jeho hneve.

Niekoľko rád:

- Na opisanie pocitu dieťaťa používajte slovo, ktoré používa dieťa (napr. zlosť, hnev, záchrat zlosti) - musíte dieťa počúvať a zistíť, aké to je slovo!
- Bud'te zvedaví, spýtajte sa, ako hnev vyzerá, ked' prichádza, čo chce pre dieťa dosiahnuť a kto si ho obyčajne všimne ako prvý - pokúste sa pre problém vytvoriť "charakter"
- Ak vám to dovolí čas, pokúste sa vypracovať postup, ako sa hnev vyhnúť, napr. sa spýtať, kto by mohol najlepšie pomôcť hnev zabrániť

Po skončení scénky by sa mali výchovný pracovník a dieťa vyjadriť, ako sa cítili vo svojich rolach. Pozorovatelia sa formou spätej väzby vyjadria zas k tomu, čo si počas rolovej hry všimli a čo ich zaujalo.

10b. KOMUNIKAČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI - Práca so skupinami	
Účel: Tento tematický blok sa venuje práci so skupinami - včítane fungovania tímu (hoci nejde konkrétnie o tímovú prácu) a zameriava sa na skupinovú prácu s obeťami CSEC. Vychádza zo zručností získaných v tematickom bloku 10a	
Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtláčky pracovných listov č. w10b.1 – w10b.5	Predpokladaná doba trvania: 90 – 120 minút
Poznámky pre trénerov: V ideálnom prípade by sa táto aktivita mala zaradiť následne po Tematickom bloku 10a, pretože vychádza zo zručnosti, ktoré si tu účastníci osvojili	Plán workshopu: Vo veľkej skupine účastníci prediskutujú svoje dobré aj zlé skúsenosti so skupinovou prácou V malých skupinách vypracujte cvičenie zadané v pracovnom liste č. w10b.1 Poskytnite spätnú väzbu vo veľkej skupine Vo veľkej skupine si preberte pracovný list č. w10b.2 ; zamerajte sa na štádiam rozvoja skupiny V malých skupinách si precvičte, ako zvládať problémy, ktoré môžu vzniknúť v skupine; postupujte podľa inštrukcií uvedených v pracovnom liste č. w10b.3 Vo veľkej skupine formou brainstormingu porozmýšľajte o veciach, ktoré treba vziať do úvahy pri plánovaní skupinovej práce s obeťami CSEC Vo veľkej skupine si preberte pracovný list č. w10b.4 V malých skupinách navrhnite program skupiny zameranej na zvýšenie sebavedomia. Pridržiavajte sa pri tom kritérií zadaných v pracovnom liste č. w10b.5 Každá skupina predstaví svoj program veľkej skupine Vo veľkej skupine prediskutujte prípadné otázky a priopomienky
Tejto aktivite venujte dostatok času	

KOMUNIKAČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI

Pracovný list č. w10b.2

Práca v skupinách....a skupinová práca

Pri práci s obeťami CSEC sa ako vychovávatelia stretnete s troma hlavnými skupinami. Ku každej z uvedených skupín napište jej prednosti a tiež problémy, ktoré sa v nej môžu vyskytnúť.

1. **Práca vychovávateľa ako člena skupiny pracovníkov centra**
2. **Práca vychovávateľa ako člena skupiny l'udí pôsobiacich mimo projektu, ktorí sa podielajú na zabezpečovaní starostlivosti o dieťa**
3. **Podielanie sa na existujúcom programe terapeutickej skupinovej práce pre obeť CSEC**

KOMUNIKAČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI

Pracovný list č. w10b.2

Rozvoj skupiny

Existuje 5 hlavných štádií, ktorými prechádzajú všetky skupiny:

1. Prvá fáza - vytváranie skupiny

Skupina sa dáva dohromady a ľudia sa začínajú navzájom spoznávať

2. Organizačné štádium

Členovia skupiny si na seba zvykajú; začínajú skupinu "testovať" a experimentovať so skupinovými rolami - napr. niektorí môžu spochybňovať lídra skupiny alebo pôsobiť na skupinu deštruktívne

3. Pracovná fáza

Skupina sa stabilizuje a začína pracovať

4. Realizačná fáza

Členovia skupiny sa plne zúčastňujú jej aktivít - v tomto bode funguje skupina najefektívnejšie

5. Preskupenie

Toto je obdobie, keď s príchodom nových členov a odchodom starých dochádza k prispôsobovaniu sa skupiny novým podmienkam a okolnostiam (čo v konečnom dôsledku viedie k tomu, že skupina sa vracia do 1. fázy)

KOMUNIKAČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI

Pracovný list č. w10b.3

Problémy v skupinách

Precvičovanie zvládania problémov

V malých skupinách formou rolovej hry zahrajte nasledujúce scenáre, pričom sa streďajte tak, aby vždy jeden člen skupiny predstavoval pracovníka skupiny a ďalší člen / členovia "problém". Zvyšní členovia skupiny budú jednotlivé rolové hry pozorovať a poskytovať spätné väzby.

♦ Scenár č. 1

Ste líder skupiny. Jeden z členov skupiny vás ako skupinového lídra neustále spochybňuje a podkopáva akékoľvek vaše snaženie. Ako by ste sa s tým vysporiadali? Formou rolovej hry predvedťte, čo by ste mohli povedať.

♦ Scenár č. 2:

Jeden z členov skupiny neustále reaguje negatívne na akékoľvek skupinové aktivity a odmieta sa na nich zúčastňovať, kým ho k tomu "nedonútite". Ako by ste sa s tým vysporiadali? Formou rolovej hry predvedťte, čo by ste mohli povedať

♦ Scenár č. 3:

Jeden z členov skupiny neustále doráža na iného člena, pričom znevažuje všetko, čo tento povie alebo urobí. Ako by ste sa s tým vysporiadali? Formou rolovej hry predvedťte, čo by ste mohli povedať

♦ Scenár č. 4:

Napriek tomu, že ste sa dohodli na dobe, kedy má vaša skupina začať pracovať, jeden z členov opakovane chodieva neskoro. Vždy, keď k tomu dôjde, pôsobí to na skupinu veľmi rušivo. Ako by ste sa s tým vysporiadali? Formou rolovej hry predvedťte, čo by ste mohli povedať

KOMUNIKAČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI

Pracovný list č. w10b.4

Faktory, ktoré treba vziať do úvahy pri plánovaní skupinovej práce

Existuje celý rad spôsobov riadenia skupinového programu... a nedá sa povedať, že existuje nejaký "správny" alebo "nesprávny" spôsob, ako veci organizovať. Uvádzame niekoľko faktorov, ktoré treba pri plánovaní skupinovej práce vziať do úvahy.

- ◆ Skupinoví lídri

Kto bude viesť skupinu - aké dôsledky môžu mať pre skupinu pohlavie, vek alebo etnická príslušnosť lídra skupiny?

- ◆ Členovia skupiny

Mali by mať členovia skupiny podobné vlastnosti a skúsenosti, alebo by skupine prospela rôznorodosť?

- ◆ Časový rámec

Ako dlho by malo trvať skupinové sedenie? Koľko siedení by skupina mala absolvovať? Ako často by sa mala stretávať?(napr. každý deň, raz za týždeň...)

- ◆ Štruktúrovaná / neštruktúrovaná

Pôjde o skupinu, ktorá si svoje záležitosti bude riadiť sama, alebo skupinu, ktorá má jasne stanovený program, ktorého sa treba pridržiavať? Aké je zameranie skupiny?

- ◆ Otvorená / uzavretá

Bude skupina počas svojej existencie akceptovať nových členov, alebo bude zloženie jej členov až do splnenia stanoveného programu ustálené? Aké výhody môže mať každé z týchto riešení?

- ◆ Zdroje

Aké zdroje bude skupina potrebovať, aby mohla fungovať efektívne? Sú tieto zdroje k dispozícii?

- ◆ Skupinové pravidlá

Aké mechanizmy budú členovia skupiny používať, keď sa budú chcieť dohodnúť? Jedným zo spôsobov, ako to vyriešiť, je dohodnúť si pravidlá na prvom sedení. Akú zodpovednosť na seba prevezmú jednotliví skupinoví lídri ?

- ◆ Supervízia

Kto bude robiť skupine supervíziu a v prípade potreby pomôže skupinovým lídrom?

KOMUNIKAČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI

Pracovný list č. w10b.5

Plánovanie programu skupinovej práce

- ◆ Parametre:

S cieľom naplniť potreby obetí CSEC navštievujúcich vaše centrum ste sa rozhodli zaviesť program skupinovej práce zameraný na budovanie sebavedomia.

Vaše centrum pravidelne navštevuje 9 detí - dve majú 10 a 11 rokov, všetky ostatné sú staršie ako 14 rokov.

K dispozícii máte troch pracovníkov centra.

K dispozícii máte 3 miestnosti + kuchyňu

- ◆ Inštrukcie

V malých skupinách si naplánujte a vypracujte program pre skupinu (skupiny)

Musíte špecifikovať nasledujúce podmienky: frekvencia stretnutí a dĺžka trvania programu, kto sa ho zúčastní, aké témy / aktivity sa budú realizovať počas jednotlivých stretnutí skupiny

Na záver aktivity každá skupina odprezentuje svoj program vo veľkej skupine.

10c. KOMUNIKAČNÉ A TERAPEUTICKÉ ZRUČNOSTI – Osobný zážitok z terapie

Účel: V rámci tohto tematického bloku si účastníci budú môcť vyskúšať rôzne kreatívne terapie, aby získali osobnú skúsenosť, ako takáto terapia vplýva na ľudí. Táto aktivita je rozšírením Tematického bloku 10a.

Pomôcky a materiály: Podľa možnosti – papier, farby, materiál na výtvarné aktivity, hračky, hudobné nástroje...

Predpokladaná doba trvania:
60 minút

Poznámky pre trénerov:

Táto aktivita by v ideálnom pripade mala nasledovať po Tematickom bloku 10a, pretože vychádza z poznatkov a zručností, ktoré si tu účastníci osvojili.

Ak nemáte dost času, túto aktivitu nezaradujte!

V rámci tejto úlohy môžete zrealizovať viac terapeutických aktivít (pozri Pracovný list 10a.5), v závislosti od času, ktorý máte k dispozícii. Nezabudnite si vyhradniť dostatočne dlhý čas tiež na reakcie účastníkov a spätnú väzbu.

Výber úlohy ponechávame otvorený, pretože závisí od dostupných pomôckov a materiálov – ako príklad vhodnej aktivity môžeme uviesť namaľovanie obrázku, ktorý bude vyjadrovať spomienku na šťastnú chvíľu (alebo niektorú z aktivít uvedených v pracovnom list w 10a.6)

PAMÄTAJTE! V tejto aktivite nejde o terapeutické sedenie. Jej cieľom je umožniť účastníkom vyskúšať si, ako sa ľudia pri takejto terapii cítia. Preto sa držte „bezpečných“ tém, ktoré vyjadrujú pozitívne pocity.

Plán workshopu:

Vysvetlite skupine, že táto aktivita im umožní osobne si vyskúšať kreatívnu terapiu

Vo **veľkej skupine** prediskutujte a na veľký hárok papiera zapíšte **myšlienky a pocity**, ktoré majú účastníci pred touto aktivitou

Každý individuálne splní danú úlohu.

Vo **dvojiciach** si navzájom poreferujte o procese a o tom, aké pocity vo vás vyvolal

Vo veľkej skupine **poskytnite spätnú väzbu** na marge tejto skúsenosti

11 POMOC A PODPORA PRE VYCHOVÁVATEĽOV Ako predchádzať "vyhoreniu"

Účel: Tento tematický blok pojednáva o tlakoch, ktorým sú vystavení vychovávatelia, a poukazuje na možnosti, ako sa týmto tlakom brániť a znížovať riziko "vyhorenia".

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtláčky pracovných listov č. w11.1

Predpokladaná doba trvania:
30 – 60 minút

Poznámky pre trénerov:

Plán workshopu:

Vo **veľkej skupine** sa formou brainstormingu pokúste nájsť odpoved' na otázku "**Akým problémom čelia vychovávatelia pracujúci s obetami CSEC?**"

V **malých skupinách** prediskutujte a porozmyšľajte o 2 veciach:

1."Aké sú moje silné stránky ako vychovávateľa?"

2."Čo je pre mňa ako vychovávateľa v tejto práci t'ažké?"

Spätná väzba vo veľkej skupine

V **malých skupinách** na veľký hárok papiera napište "**Odkiaľ môžeme získať silu a podporu?**"; uvedte pri tom

1. Vnútorné zdroje
2. Vonkajšie zdroje

Spätná väzba a diskusia vo veľkej skupine

Vo **veľkej skupine** formou brainstormingu nájdite odpovede na otázku "**Akou formou možno poskytnúť pomoc?**"

Môžu to byť nároky zo strany rodiny, tlak zo strany organizácie, problémy so zvládaním emocionálneho napäťia vyplývajúceho z tejto práce, problémy so správaním detí...

Medzi vnútorné zdroje patria: odhodlanie, trpežlivosť, osobná zaangažovanosť, obetavosť

Medzi vonkajšie zdroje patria: rodina, priatelia, kolegovia, supervízia

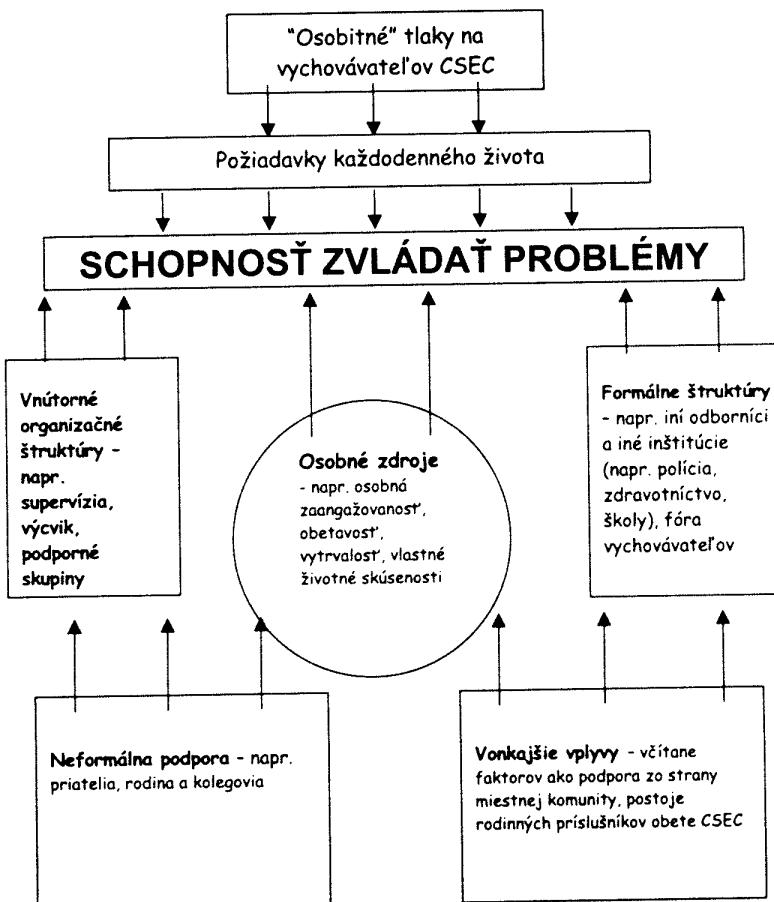
Odpovede môžu zahŕňať: supervíziu, supervíziu rovesníckej skupiny, podporné skupiny pre vychovávateľov, "poradenstvo" pre vychovávateľov, fóra vychovávateľov, prerušenia vo výkone povolania, výcvik

Pripomeňte skupine, že vychovávatelia majú nielen právo na pomoc, ale aj povinnosť túto pomoc využívať

Požiadajte skupinu, aby sa zamyslela nad otázkou "**Čo môžeme ako vychovávatelia urobiť, aby sme pre seba zabezpečili primeranú pomoc?**"

Vo **veľkej skupine** si preberte **pracovný materiál č. w11.1**

VYHLADÁVANIE A ZÍSKAVANIE POMOCI

12 ÚSPEŠNÁ REHABILITÁCIA - Zvyšovanie šance na úspech

Účel: Tento tematický blok sa zaobráší širšími problémami, s ktorými sa stretávajú vychovávateľia pri rehabilitácii obeť CSEC. Jeho cieľom je poskytnúť účastníkom celkový obraz a možnosť nájsť si v ňom svoje miesto. Nájdeme tu tiež odpovede na otázku, prečo rehabilitácia zlyháva a na základe čoho hovoríme o úspešnosti alebo neúspešnosti programu.

Pomôcky a materiály: Veľké hárky papiera a perá, výtačky pracovných listov č. w12.1 – w12.4

Predpokladaná doba trvania:
60 – 90 minút

Poznámky pre trénerov:

Plán workshopu:

Vo **veľkej skupine** prediskutujte "Čo je to rehabilitácia?"

Vo **veľkej skupine** si preberte **pracovný list č. w12.1**

Účastníci s tým môžu mať problémy a dá sa očakávať, že budú mať tiež množstvo otázok. Cieľom však nie je navrhnuť dokonalý rehabilitačný program, ale dosiahnuť, aby sa účastníci zamyseli nad tým, čo všetko pri takomto programe treba vziať do úvahy. Pri uvádzaní príkladov sa opierajte o to, čo ste sa dozvedeli v predchádzajúcich tematických blokoch.

Pripravte sa na rozdielne názory! Kedykoľvek je to možné, mali by sme sa snažiť o návrat detí do ich pôvodných komunit, aby ich mohli vychovávať ich vlastní rodičia alebo zákonom stanovení opatrovníci. Treba však pri tom postupovať veľmi opatrnne a dohliadnuť na to, aby deti neboli ohrozené.

Aj keď vychovávateľia nie vždy môžu rozhodovať o tom, či dieťa má byť poslané späť domov (závisí to od jednotlivých krajín a typu organizácie), môžu významným spôsobom ovplyvniť rozhodovanie o tom, čo je pre ďalší život dieťaťa najlepšie

Vo **veľkej skupine** porozmýšľajte, čo je nutné vziať do úvahy, keď rozhodujeme o budúcnosti dieťaťa

Vo **veľkej skupine** si preberte **pracovný list č. w12.2**

12 ÚSPEŠNÁ REHABILITÁCIA - Zvyšovanie šance na úspech, pokračovanie, str. 2

Poznámky pre trénerov:

Treba si uvedomiť, že táto otázka je pre každú krajinu VELMI špecifická a treba pri nej priblížať na legislatívnu a vládnú politiku tej-ktorej krajiny. Pracovný list č. w12.3 treba vnímať v tomto kontexte

Na prebratie pracovného listu w12.3 si naplánujte dostatok času, pretože môže vyvolať diskusiu.

Zo svetových štatistik vyplýva, že napriek snahám o rehabilitáciu obetí CSEC sa viac než 50% z nich vracia späť do CSEC. Medzi príčiny tohto stavu možno zaradiť nedostatočnú podporu rodiny, odmietanie zo strany rodiny, nedostatok iných pracovných príležitostí, nátlak zo strany bývalého pasáka, prerušenie práce s dieťaťom

Poskytnite účastníkom čas, aby mohli porozmýšľať o problémoch a východiskách, ktoré vyplynuli z tohto tematického bloku ... a vyjadrili sa, či s nimi súhlasia. Ak nie, ako chcú vo svojej práci pokračovať v budúcnosti?

Plán workshopu:

Vo **veľkej skupine** prediskutujte "Čo považujeme za úspech, keď hovoríme o rehabilitácii obetí CSEC?"

Vo **veľkej skupine** si preberte **pracovný list č. w12.3**

Vo **veľkej skupine** sa prostredníctvom brainstormingu pokúste nájsť odpoveď na otázku, **prečo rehabilitácia zlyháva a čo zvyšuje šancu na úspešnú rehabilitáciu**

Vo **veľkej skupine** si preberte **pracovný list č. w12.4**

Vo **veľkej skupine** prediskutujte akékoľvek **otázky alebo pripomienky**, ktoré vyplynuli z tohto tematického bloku

ÚSPEŠNÁ REHABILITÁCIA

Pracovný list č. w12.1

3 štádiá procesu uzdravenia

Ozdravovací program možno chápať ako proces, ktorý prebieha v troch fázach:

1. Vytvorenie bezpečia

- ❖ Vytvorenie bezpečného prostredia - emocionálneho aj fyzického
- ❖ Zabezpečenie základných zdravotných potrieb, akými sú spánok, jedlo, zdravý pohyb a kontrola sebapoškodzujúceho správania

2. Skúmanie traumatickej skúsenosti

- ❖ Len v prípade, že/ak bolo vytvorené bezpečné prostredie
- ❖ Často najlepšie v podporných skupinách
- ❖ Len v prípade, že klient je pripravený - nemali by ste ho nútiti'
- ❖ Prispôsobenie sa tempu klienta
- ❖ Empatické načúvanie
- ❖ Neodsudzujúci postoj pracovníka

3. Aktívne vyhľadávanie prerusených sociálnych väzieb

- ❖ Vhodná podpora zo strany rovesníckych skupín
- ❖ Skúmanie možností vytvárania neabuzívnych vzťahov (vzťahov, v ktorých nehrdzí žiadna forma týrania alebo zneužívania), a to tak s rodinami, ako aj s cudzími ľuďmi
- ❖ Nadvádzanie kontaktov so spoločenskými štruktúrami - cirkev, škola, športové kluby, skupiny na podporu sebadôvery
- ❖ Hľadanie možností d'álšieho rozvoja a nezávislosti

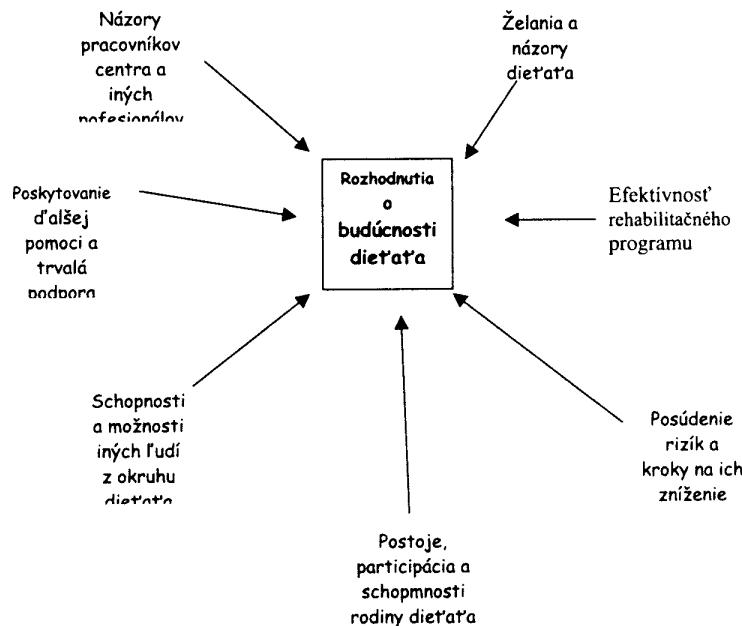
Proces uzdravenia vychádza z nasledujúcich predpokladov:

■ Vnútorné predpoklady

■ Rozvíjanie sociálnych a interpersonálnych zručností

■ Pomoc zvonka

Proces rozhodovania o budúcnosti dieťaťa.....

Čo je úspech?

Že dieťa bolo "zachránené" a "vyslobodené" ?

Žiaľ, mnoho obetí CSEC nadľah pokračuje v práci v CSEC alebo sa k CSEC vráti neskôr - i keď štatistiky a príčiny tohto javu sa v jednotlivých krajinách líšia.

Hoci našim cieľom je vždy vyslobodiť dieťa z prostredia, v ktorom je komerčne využívané, a zabrániť tomu, aby sa do takého prostredia v budúcnosti vrátilo, niekedy je realistiečšie merat' úspech na základe iných kritérií:

1. Že dieťa už nie je finančne zneužívané pasákmi alebo zákazníkmi.
2. Že má väčšiu kontrolu nad mocenskými vzťahmi.
3. Že má o sebe vyšiu mienku.
4. Že je menej náchylné podľahnúť fyzickým ochoreniam resp. má prístup k lekárskej starostlivosti.
5. Že je informované o spôsoboch zabránenia počiatu a trvá na nich.
6. Že je menej závislé na omamných látkach a podniká kroky, aby sa závislosťi zbavilo natrvalo.
7. Že má plán a jasný cieľ - zanechať CSEC - a zároveň má zdroje a vnútornú silu, aby tento plán uskutočnilo.

Indikátory naznačujúce možnosť úspešnej rehabilitácie a reintegrácie dieťaťa

ŠANCA NA ÚSPECH

- ❖ Podpora rodiny - možnosti a ochota dieťa chrániť
- ❖ Existencia ďalších podporných sietí, napr. škola, priatelia...
- ❖ Právne prostriedky na ochranu dieťaťa
- ❖ Náhradný príjem / možnosť zarobiť si
- ❖ Rozvoj schopností dieťaťa chrániť sa
- ❖ Zlepšenie vnímania seba samého (t.j. sebaocenenie, zlepšenie sebaobrazu)
- ❖ Príležitosť zamyslieť sa, čo je to CSEC a čo spôsobuje v živote dieťaťa
- ❖ Krátky čas pôsobenia v CSEC
- ❖ Poskytovanie ďalšej pomoci a podpory zo strany inštitúcií starostlivosti o deti

IV. Slovensko-anglický slovník odborných pojmov

Adaptačná fáza *	Adjustment phase*
Dočasné a pobytové centrá	Temporary and residential centres
Dynamika sexuálneho zneužívania	The dynamics of sexual abuse
Interpersonálne zručnosti/dovednosti	Interpersonal skills
Kognitívne štrukturovanie	Cognitive structuring
Komerčné sexuálne využívanie detí	Commercial sexual exploitation of children
Modelovanie správania/rolí	Role models
Obranné mechanizmy	Coping mechanisms
Obranné/sebazáchovné správanie	Protecting behavior
Ozdravovací proces	Recovery process
Poradenstvo	Counselling
Psychosociálna rehabilitácia	Psychosocial rehabilitation
Rizikové faktory	Risk factors
Sanácia rodín	Rehabilitation of families
Sexualizované správanie	Sexualized behavior
Sexuálne zneužívanie detí	Child sexual abuse
Sexuálny priemysel, obchod so sexom	Sex trade
Traumatická sexualizácia	Traumatic sexualization
Tvorivé aktivity	Creative activities
Výchovný pracovník, vychovávateľ	Caretaker, carer
<hr/>	
*M.Leitmanová, 2002	*ECPAT International, 2001

V. Kontakty na pomáhajúce organizácie

- ECPAT International**
328 Phaya Thai Road, Ratchatewi, Bangkok 10400 Thailand
t.č. (662) 215 3388, fax (662) 215 8272, E-mail: ecpatbkk@ksc15.th.com
web: <http://www.ecpat.net>

Kontakty na organizácie pôsobiace v Slovenskej republike:

- Detské krízové centrum Náruč**
Zádubnie 56, 010 03 Žilina
t.c. 00421 - 41 - 568 25 09, E-mail: naruc@nextra.sk
- Lúč – resocializačné zariadenie**
Janka Kráľa 7, 010 01 Žilina
- SLONAD**
Nám. L.Svobodu, 811 02 Bratislava
t.c. 00421 - 2 - 544 15 991, E-mail: slonad@rainside.sk
- Centrum Nádej – pomoc ohrozeným deťom a ženám**
Vavilova 22, 851 01 Bratislava
t.č. 00421- 2- 622 478 77, E-mail: nadej@gtsi.sk
- Únia Dafné**
Hollého 11, 010 01 Žilina
t.c. 00421 - 41 - 564 06 96, E-mail: unia.dafne@caramail.com
- Centrum Slniečko n.o.**
Fabryho 5, Nitra – Stitare
t.c. 00421-37-658 51 90, E-mail: centrumslniecko@post.sk
- OZ Brána do života**
Medveďovej 4, 851 01 Bratislava
t.c. 00421-2-624 10 468, E-mail: branadozivota@post.sk

Kontakty na organizácie pôsobiace v Českej republike:

- Sdružení Linky bezpečí**
Ústavní 91/95, 181 00 Praha 8
t.č. 00420-2-667 279 79
 - Linka bezpečí pro děti a mládež – t.č. 0800 155 555. Telefonická linka důvěry pro děti a mládež dostupná zdarma z jakéhokoliv telefonu pro celou ČR.
 - Krizové centrum Linky bezpečí – ambulantní nestátní zdravotnické zařízení pro děti a mládež, lidi v těžké životní situaci..T.č. 00420-2-667 279 53

• Růžová linka

Ruská 87, 100 00 Praha 10

- Helpline pro děti a mládež Růžová linka – t.č. 00420-2-727 362 63. Ve všední den 8.00 -20.00 hod., vikendy a svátky 14.00 – 20.00 hod.
- Program primární prevence Růžová linka, výzkumné studie, vzdělávací aktivity.

• KARO

- Pro ČR : Karlova 17, 350 01 Cheb, t.č./fax: 00420-166-435 446
- Pro Německo: Altmarkt 3, 085 23 Plauen, t.č.: 0049- 3741- 276 851, fax: 0049-3741-276 853, E-mail: karo.adorf@t-online.de

Přeshraniční sociální prevence v oblasti Euroregionu Egerensis k prevenci HIV/AIDS zaměřena na cílové skupiny se zvláštním zřetelem na dětskou prostituci a pornografií a obchod se ženami a dětmi. Streetwork, sociální pomoc, poradenství.

• La Strada ČR, o.p.s

P.O.Box 305, 111 21 Praha 1

t.č./fax 0042-222 721 810, SOS/INFO linka 0042-222 71 71 71, E-mail: lastrada@ecn.cz

Prevence obchodu se ženami, podpora obětí obchodu se ženami, ovlivňování zákonodárství a informování veřejnosti o tomto problémě.

• Projekt Šance

Ve Smečkách 28, 110 00 Praha 1.

telefon/fax/záZNAMNÍK. 00420-2-222 117 97, E-mail: sance@sance.info, web: <http://www.sance.info>

Občanské sdružení, které usiluje o prevenci sexuálně přenostných chorob, včetně HIV/AIDS mezi mládeží, která ztratila rodinu, zejména je nutno opatřovat si své životní prostředky v ulicích města. Mezi naše aktivity patří hlavně terénní preventivní práce (STREETWORK) orientovaná přímo na mladé lidi žijící na chodníku – terénní odborná služba pro testování protilátek HIV/AIDS, precounseling, postcounseling, navázání kontaktu a následující psychosociální práce s touto mládeží, poskytování zdravotních preventivních informací, osvěta, rozdávání letáků a brožurek, pomoc v krizových situacích při řešení problémů souvisejících s alkoholem a dalšími drogovými závislostmi.

- **Friedrich-Ebert-Stiftung e. V.**
Vertretung in der Tschechischen Republik
Lazarská 6, 120 00 Praha 2
tel: +420-2-2494 8096, 2494 8088
fax: +420-2-2494 8091
e-mail: fes@fesprag.cz

Friedrich-Ebert-Stiftung bola založená v Nemecku v roku 1925 a od roku 1991 pôsobí aj v Českej republike. Jej úlohou je podporovať spoločenský a politický dialóg, prispieva k vytváraniu pluralistickej demokracie a právneho štátu s verejnou správou, ktorá by bola ústredová k občanom. Zároveň sa snaží napomáhať rozvoju hospodárskej a sociálnej oblasti, a rozvoju občianskej spoločnosti. Svojou činnosťou podporuje prípravu na vstup ČR do Európskej únie a to ako na úrovni politickej, spoločenskej a odborárskej, tak aj v spolupráci s ostatnými neziskovými organizáciami.